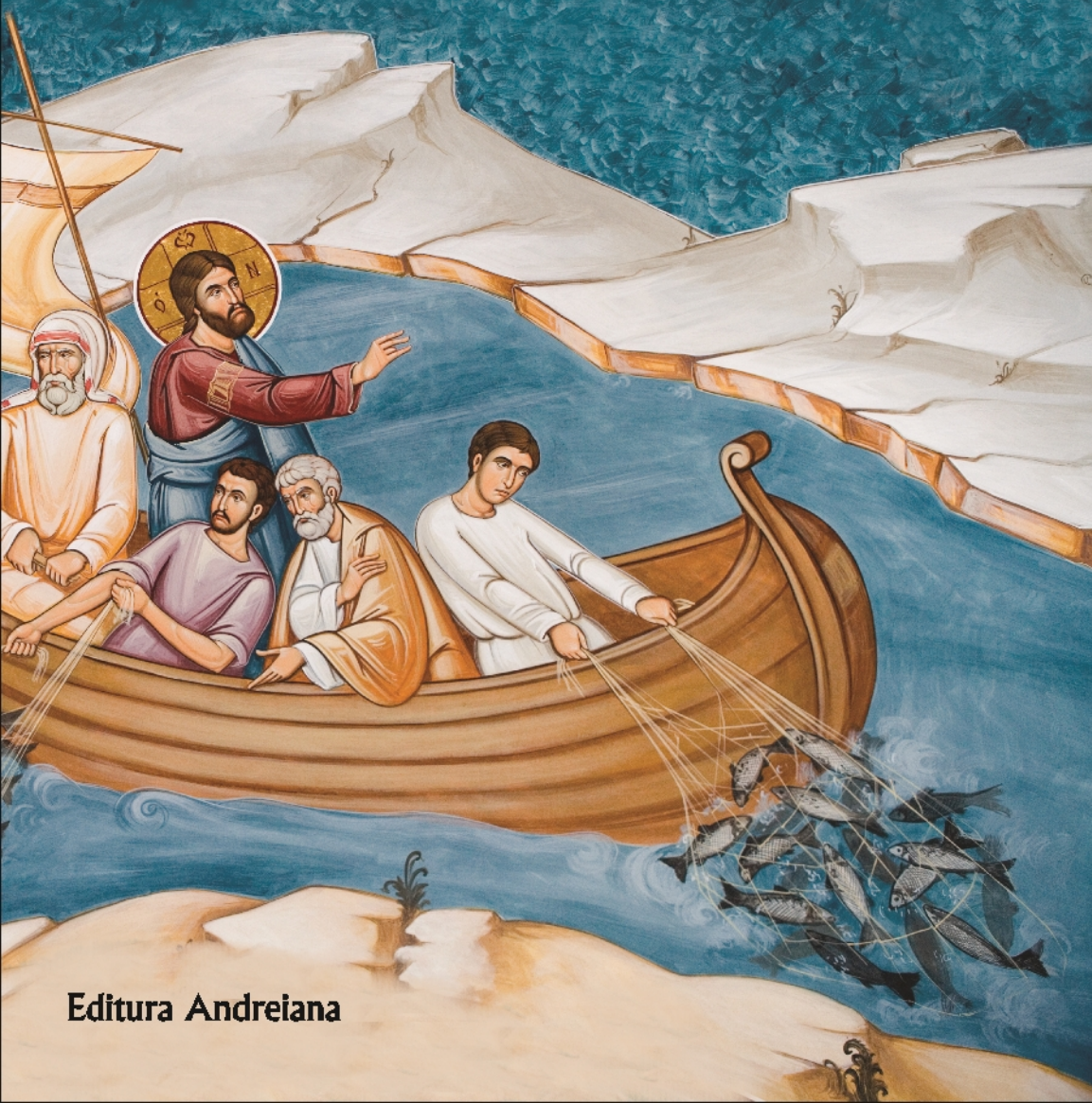

Pr. Dr. Constantin Necula

DUC IN ALTUM IEȘIȚI ÎN LARG

O introducere în catehetică

Editura Andreiana

seria catehetica

DUC IN ALTUM / IEȘIȚI ÎN LARG
O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

ISBN 978-606-8602-29-5

**Pr. Conf. Univ.
Dr. CONSTANTIN NECULA**
Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”, Sibiu

DUC IN ALTUM

IEȘIȚI ÎN LARG

O introducere în catehetică

**Importanța catehezei
în propovăduirea creștină**

ediția a II-a

Apare cu binecuvântarea
ÎPS Dr. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și
Mitropolitul Ardealului

Editura Andreiana
Sibiu, 2014

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:

Pr. Prof. Univ. Dr. Sorin COSMA
Universitatea „Eftimie Murgu” – Reșița

Conf. Univ. Dr. Lucian Grozea
Universitatea „Lucian Blaga” – Sibiu
Facultatea de Jurnalistică

Pr. Lect. Univ. Dr. Mihai Iosu
Universitatea „Lucian Blaga” – Sibiu
Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”

Coperta: Adrian Stoia
Corectura: Prof. Mariana Oltean

**Descrierea CIP este disponibilă la
Biblioteca Națională a României**

© Editura Andreiana – 2014
Sibiu, Str. Mitropoliei, nr. 35
Tel.: 0269/217863; 0269/211584, int. 144
Fax: 0269/215521
www.editura-andreiana.ro
editura_andreiana@yahoo.com

Introducere

NEVOIA MĂRTURISIRII

Nici un aspect al lucrării Bisericii nu poate fi străin slujitorilor ei. Construcția lumii de azi, și dintotdeauna, dovedește că a vorbi despre Dumnezeu oamenilor trebuie să înceapă prin a vorbi lui Dumnezeu despre oameni. Iar pentru aceasta este fundamental Harul Lui, cel care scoate din inima omului și suspinul rugăciunii și sfioasa mărturisire a iubirii. De aceea cred că lucrarea pe care o propun specialiștilor în cateheză este mai ales o declarație de dragoste a *Catehezei*, uitata soră a științelor comunicaționale și teologice de astăzi.

Vertijul lumii moderne, cu ecourile media ori valurile de informație brută, cooptată sangvin Internetului, mai face posibilă mărturisirea Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos? Din acest punct de vedere, cartea este exercițiul de memorie al unui proiect catehumenal singular: acela al Bisericii Ortodoxe Române. Am așezat modelul românesc în contextul proiectelor modulare catolic și protestant pentru a exemplifica actualitatea permanentă a culturii catehumenale românești. Pentru a descoperi celor care se complexează asupra Ortodoxiei lor românești și asupra ideii de Ortodoxie ca provincie obscură a europenismului cultural că istoria catehezei românești le poate vindeca dramele de acest fel. Pentru că structura pedagogic-pastorală pe care a propus-o Ortodoxia românească, prin catehizarea credincioșilor săi, culturii românești și celei europene descoperă nu doar competențe similare cu cele universale, ci, pe alocuri, lucrări cu totul de excepție. De aceea am insistat asupra *Cateheticii* Mitropolitului Andrei Șaguna, care-și așteaptă cu smerenie recunoașterea sfințeniei, spre slava lui Dumnezeu.

Insistența pe modelul propus de Sibiul ortodox culturii teologice românești este firească. Descopăr în fiecare clipă ce filon de bucurie duhovnicească propune istoria academică a teologiei *andreiane*, cum numim de

obicei cultura teologică legată de efortul Mitropolitului Andrei Șaguna de a dăruii contemporanilor și urmașilor o biserică locală sobră și dinamică în cercetarea culturii teologice, în trăirea vieții în Hristos. Reflexie în ființă și lucrare a celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Bibliografia citată și sintetizată, multă din ea promovată de Părintele Mircea Păcurariu în, de-acum clasicul, ***Dicționar al teologilor români***, mă ajută să limpezesc pentru cititor linia ascendentă a cercetării românești în domeniu. Pentru aceia dintre specialiști care vor vrea să realizeze un exercițiu scurt, recomand să compare nu numărul de cărți ori studii și articole, ci ideile și conținuturile pe care această Bibliografie românească le conține în raport cu ceea ce propune teologia practică, în general. Și va înțelege efortul remarcabil al scriitorului și al slujitorului ortodox român de a fi parte integrantă a bibliografiei creștine a propovăduirii.

Am acordat, prin anexele lucrării, o șansă cunoașterii modelelor pedagogiilor mai noi. A fi la curent cu efortul fratelui tău întru propovăduire este un act de minimă reverență intelectuală. Schemele cuprinse în anexe constituie un ajutor întru îndeplinirea acestui deziderat. Multe dintre schemele propuse acolo pot fi sursă de inspirație în reorganizarea unei comunicări confesionale, în descoperirea unor noi pârgii de elucidare a direcțiilor de dezvoltare sistemică a pedagogiei catehetice.

Cred că prin acest prim volum de sinteză și introducere în ***Catehetică*** se împlinește una dintre poruncile Mântuitorului adresate ucenicilor la vreme de încă îndoială: **Ieșiți în larg!** Adică „cercetați mai la adânc posibilitățile metodelor prin care v-am vorbit, v-am vestit Împărăția Cerurilor”.

Dincolo de a crede că am epuizat soluțiile, cred că, de fapt, abia le-am intuit. Și cred că, acum, dincolo de soluții, avem obligația de a dezvolta intuiții pastorale, pedagogice sau de pastorală catehumenală. Singurele care pot anula blocajul de idei și de făptuiri pastorale ce ne încearcă în momentul actual. Nici cum nu doresc să exprim, prin comparații, vreo simpatie, de vreun fel ori altul, cu altă confesiune decât cea Ortodoxă, singura mântuitoare. Dar doresc să destăinui tinerilor mei colegi, studenți, linii de extindere a cercetării și a pedagogiei pastorale, surse metodologice necesare comparării și identificării pârgiiilor de excelență din catehetica românească.

Am ținut foarte mult ca titlul să rămână „***Duc in Altum!***” nu din vreun snobism intelectual ori academic. Ci pentru apelul la sorgintea latină a întregului demers catehumenal românesc, niciodată rostit, dinaintea rosturilor

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

sale pastorale, decât în limba română. Din dorința de a sublinia unicitatea unei școli ardeleno catehumenale, coagulată și dezvoltată în alt fel decât cea etichetată a fi a „școlii ardeleno” greco-catolice infecunde, mai ales la nivelul pentru care corifeii săi o lansaseră în lumea culturii românești: coagularea energiilor culturale în jurul valorilor profunde ale Evangheliei lui Hristos. Dincolo de orice apologie a spiritului ortodox în cercetare, se cuvin aduse rugăciuni de aducere aminte celor care constituie osatura de literă și duh a literaturii românești catehetice. Lor, neuitaților cateheți români sau uitaților profesori de religie, preoților și episcopilor (Nicolae Popovici fiind doar unul dintre ei) care au înfruntat prigoana dictaturilor politice, fie imperiale, fie comuniste, pentru a oferi copiilor Evanghelia, cartea de față, umilă plecăciune. Dar și studenților de astăzi, bulversaților și umiliților mei colegi de pastorală, această carte, semn de respect și dorință de biruință, în Hristos Domnul, asupra tuturor acelor care au făcut din combaterea prezenței religiei în școală prilej de sminteală culturală și nesfârșite și bine plătite proiecte pseudo-culturale. Nu poate exista viitor pentru Neamul ce-L alungă pe Hristos din școala copiilor săi, în numele unor proiecte și drepturi născute peste noapte din negura ateismului, prin miezul căreia încă se mai plimbă năluca bezmetică a comunismului.

Sibiu, 7 martie 2011

Ziua I din Postul cel Mare al Paștelui

Pr. Constantin NECULA

Capitolul 1

IMPORTANȚA CATEHEZEI ÎN PROPOVĂDUIREA CREȘTINĂ

1.1. Deschideri și perspective

Dintre **preocupările teologiei moderne**, comunicarea adevărului revelat și consemnarea sa, ca atare, la nivelul lucrării catehumenale, constituie una dintre cele mai importante priorități. De aceea trebuie să înțelegem o modificare în paradigma definirii scolastice a ramurilor teologiei. Dacă până nu demult se accepta cu ușurință încadrarea cateheticii în ramura teologiei practice (împreună cu teologia liturgică, pastorală, arta creștină), în cercetarea modernă, ea se încadrează, împreună cu omiletica, în aria științelor comunicării. Atunci când ea nu se polarizează împreună cu alte segmente ale teologiei practice și nu se nasc curente înnoite ale cercetării și practicii eclesiale. Un exemplu privind acest aspect îl constituie pastorală catehumenală. Vom insista asupra acestui aspect, pentru că el reprezintă, din punctul nostru de vedere, noua articulare între științele comunicaționale din corpusul teologiei practice, care deschid celorlalte ramuri ale teologiei posibilitatea comunicării conținuturilor lor.

Apariția pastorală catehumenale se datorează faptului că în ultimii ani, tot mai des, misiunii ortodoxe i se impun ritmuri pe care pastorală trebuie să le asume împreună cu toate celelalte discipline ale teologiei, în special cu acelea care vizează modulul „practic” al acesteia. Dintre aceste „asumări” una este legată de pastorală catehumenală. Termen pretențios la prima vedere, aceasta este definită ca atare, începând cu anul 1959 când, în arealul catolic al revistei *Vérité et Vie*, J. Colomb publica o serie de articole sub titlul *Pastorale catéchétique*, care aveau să determine, în jurul anului 1960, direcții structurate pastorală – catehetică, omogenizate ca cercetare, în Institutul Superior

de Pastorală Catehumenală de la Paris.¹ Aceștia i-au urmat și alte structuri fraternală dintre care se distinge Universitatea Salesiană din Roma, care, începând cu 1981², se impune tot mai mult în definirea/redefinirea cercetării în domeniu. Aceștia din urmă îi revine meritul ca, la nivelul cercetării, să definească știința pastorală catehumenale, prin glasul revistei *Catechesi*³ care-și exprima astfel „justificarea” conlucrării între pastorală și cateheză: „Dacă Catehetica este o știință a predării, aceasta se definește astfel, nu în virtutea unei terminologii religioase stricte, ci în raport cu adevărul mentalității legate de credința creștină ca atare și pentru o viață de credință în condițiile concrete ale vieții, ale situațiilor existenței individuale și sociale. Astfel, Catehetica este, cu necesitate, inițiere în viața liturgic-sacramentală, în care slujim tainele credinței, pentru ca toată viața noastră, orientată spre taina mântuirii, să fie sfințită, atât în fundamentele ei, cât și în fiecare act al său, menținându-l pe omul credincios în permanență în contact cu misterul pascal al Mântuitorului Hristos. Și nu-i altceva decât formarea ecclesială, care face din credincioșii în Hristos, o comunitate de viață, iubire și adevăr”⁴.

Este posibilă o astfel de **redefinire în ethosul misionar al Ortodoxiei**? Prefațând – în iulie 1974 – o serie de conferințe susținute în ultimii 20 de ani (deci din 1954 începând!) la grupuri variate de profesori ortodocși, Părintele Alexander Schmemmann consemna: „Convingerea mea este că credința ortodoxă are exprimarea ei cea mai adecvată în cult și că adevărata viață creștină este plinirea harului, viziunii, învățaturii, inspirației și puterii pe care noi o primim în cadrul cultului. De aceea există o legătură organică între viața liturgică a Bisericii și efortul ei educațional, pe care noi îl găsim drept unicul principiu ortodox de educație religioasă”⁵. Și mi se pare relevant că, mai apoi, Părintele Schmemmann acordă atenție sporită

¹ Pascal Thomas, *Pour une mémoire catéchuménale – Petite histoire du catéchuménat français*, Ed. Croissance de l'Eglise, 1992, 133 p.

² Anul 1981 l-am ales ca an important în ce privește articularea cateheticii pe pastorală prin apariția în cadrul Universității Salesiene de la Roma, pe lângă Facultatea de Științe ale Educației, în cadrul Facultății de Teologie Catolică, a Institutului de Pastorală pentru Pastorația Tineretului.

³ Cf. rev. *Catechesi*, 39 (1970), 1, p. 1-3.

⁴ Cf. Istituto di Catechetica (Facoltà di Scienze dell'Educazione) dell'Università Pontificia Salesiana di Roma, *Dizionario di catechetica*, a cura di Joseph Gevert, Ed. Elle di ci, Torino, 1987, p. 482, col I și II.

⁵ Alexander Schemann, *Liturgie și viață – desăvârșire creștină prin intermediul experienței liturgice*, Iași, 2001, trad. Pr. Dr. Viorel Sava, p. 13, Cuvânt înainte...

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

unor direcții ca „*Liturghie și educație*”; „*Postul Mare: timp al instruirii*”; „*Biserica: viața nouă în Hristos*” sau „*Educație: gustați și vedeți*”⁶, legând așadar întreg conceptul de educație de acela de cult și pastorală, pentru că roada practică a demersului pastoralei catehumenale nu este o restaurare mecanică a unor metode de învățare folosite într-o epocă sau alta (cum, din nefericire, ne îmbie cam toate manualele de Metodică), ci în efortul major de citire-redare a Tradiției Bisericii, în încercarea de a-i descoperi sensul ei veșnic, mântuitor. Altfel spus, constă în ancorarea noastră în principiul dinamic al Tradiției care nu poate *respira* fără bătaia de inimă a ritmului liturgic care ține articulat trupul tainic, Biserica, în funcția lui mântuitoare, reanimându-l prin mijloacele specifice pastoralei și catehezei deopotrivă.

Pentru că **metoda ortodoxă de educație religioasă** obligă la cântărirea cu discernământ a practicii pastorale puse în slujba poporului lui Dumnezeu⁷, fiecare clipă a preotului și a celor care constituie nucleul lucrativ al parohiei este acordată unui astfel de proiect de pastoralitate catehetică în dubla sa fațetă: participare și explicare, cu toate riscurile pe care educaționalul le incubă într-o astfel de relaționare⁸.

Nu credem că este cazul să mai insistăm asupra fundamentării teoretice a acestei dimensiuni de viață a Bisericii. În mod constant, societatea tinerilor și a maturilor ne interpelează, ca preoți și credincioși ai Bisericii, cerându-ne „*explicarea*”, forma cea mai simplă a pedagogiei creștine. Or, constatăm împreună ce greutate majoră întâmpină un astfel de efort în lipsa unui timp și a unui spațiu liturgic comun, cât de dificil ne este tuturor să identificăm resorturile unei mărturii creștine concrete și structurale, într-o lume a de-structurării, a globalizării și a atomizării, deopotrivă⁹. Fractura suferită de cateheza noastră, parte integrantă a pastoralei catehumenale – după cum am văzut –, vine și din aceea că, neancorați în realitatea lumii pe care o străbatem, încă nu reușim să realizăm punțile de comunicare reală a adevărului

⁶ Idem, capitolul *Liturghie și educație*, p. 15-32.

⁷ Luigi Sartori, „*Discernimento*” e prassi pastorale – *Interpretazione della storia alla luce della fede*, rev. *Credere oggi*, Padova, anno XV, nr. 6 (90), nov.-dec., 1995, p. 23-33.

⁸ Luigi Giussani, *Riscul educativ – Creație de perenitate și de istorie*, Ed. Corint, 2005, 184 p.

⁹ Jacques Derrida oferă în *Credință și cunoaștere – Veacul și iertarea*, Ed. Paralela 45, 2004, 125 p., una din cele mai interesante viziuni asupra „desfășurărilor” de sensuri în postmodernitate și contemporaneitate.

revelat în contra-partidă cu acela „*directionat*” de interese meschine, că noi înșine ne lăsăm antrenați în scufundarea în mlaștina meschinăriei cotidiene, nereușind să păstrăm distanța de abruptele văi ale decăderii umane, pentru ca, far de orientare, s-arătăm comunității creștine „*malul*”, țărnuț forte pe care se poate zidi mântuirea.

Trebuie să nu uităm nici o clipă că într-o lume ca aceea pe care „o trăim”, dezorientată și anxioasă, îndoiala pătrunde inexorabil, din ce în ce mai mult, în fiecare om, inclusiv în cel care se definește drept credincios. Dar îndoiala nu trebuie legată automat de necredință sau de căderea din credință. Din acest punct de vedere, pastorală catehumenală, construcția dinamică a pastoralii axată pe comunicarea (catehumenală) a cuvântului duhovnicesc, trebuie să găsească soluții pentru contradicțiile aparente, care au dus inclusiv la înstrăinarea de Evanghelie a propovăduirii, în favoarea unor sinteze socio-psiho-culturale anemice și fără importanță în arealul catehizării pentru Împărăția cerurilor.

Și toate aceste reconjugări pastoral-catehetice trebuie să fie fundamentate în dimensiunea Ortodoxiei cea mai de preț: liturgicul. Un tânăr teolog, Mihail Neamțu, consemna: „Pus în afara cultului, creștinismul riscă să se degradeze în ideologie, revelația să recadă la statutul unui „*mesaj*”, iar viața pravoslavnică să se compromită în anacolutele unei replici resentimentare. În absența rugăciunii și a slujirii, Evanghelia se afișează electoral, teologia e mânăuită gazetărește, iar canoanele eccleziastice trec drept fabrică de anatemă. De aceea, spune el, nu este de prisos să afirmi sensul mistagogic al Tradiției Bisericii, de la începuturile ei până astăzi”¹⁰. Exemplul cel mai la îndemână? În spațiul Ortodoxiei, în general, Sf. Ioan de Kronstadt, care n-a încetat nici o clipă a vieții și a pastorației sale de a fi *mistagog*, mărturisitor și tâlcuitor al Tainelor lui Dumnezeu, în contextul unei slujiri liturgice și al unei vieți creștine supraexemplare¹¹. În spațiul Ortodoxiei românești, ultimii ani au impus chipuri de păstori de suflete excepționale, atât în ambientul monahal (Păr. Cleopa, Păr. Paisie, Păr. Arsenie Boca sau Păr. Teofil de la

¹⁰ Mihail Neamțu, *Bufnița în dărâmături – insomnii teologice*, Ed. Anastasia, 2005, p. 113 – începutul unui capitol de excepție, *Cateheza liturgică și canoanele memoriei*, p. 113-120.

¹¹ O analiză a unor aspecte de propovăduire mistagogică la Sf. Ioan de Kronstadt, Pr. Constantin Necula, *Să ne rugăm 8 zile cu Sf. Ioan de Kronstadt*, Ed. Oastea Domnului, 2006, 109 p.

Sâmbăta, Păr. Arsenie Papacioc de la Techirghiol, Păr. Ioan de la Recea sau Păr. Lavrentie de la Frăsinei), cât și din spațiul misiunii citadine, urbane sau rurale – laice. Astfel s-au impus o serie de preoți de mir¹², printre aceștia inclusiv un vrednic slujitor al Domnului din Arhiepiscopia noastră, Păr. Miron Mihăilescu de la Ocna Sibiului¹³.

Pe ce și-au fundamentat mărturia? Pe principiile – poate ascunse, dar aceasta nu înseamnă inexistente de facto – unei pastorale catehumenale ortodoxe. Și, înainte de a construi „școli duminicale”, grupuri de studiu biblic sau centre de cercetare care să încânte informațional pe credincioși, ei au restaurat propria lor fire în Hristos și slujirea la care au fost chemați. Un fel de convertire a firii lor omenești la funcția vocațională a preoției, a adăugat menirii lor nu doar credibilitate în raport cu mare parte de credincioși, ci și un soi de „magnetism” mântuitor, căci în jurul lor s-a concentrat un mare număr de oameni care, înainte de a prelua învățătura, au preluat integral, uneori de-a dreptul mimetic, „*moduri de viață*”. Arătându-ne astfel, a câta oară, că Ortodoxia nu-i o chestiune de forme și formalități, ci un „*mod de viață*”, un „*dar de viață*”¹⁴.

Cred că este interesantă aici mărturia unuia dintre marii misionari ai Ardealului, Părintele Iosif Trifa: „De când eram preot tânăr la sate, mi-aduc aminte că în toată duminica predicam oamenilor, zicându-le: «Faceți, oameni buni, asta și asta, și nu faceți ceea și ceea...» Însă în scurtă vreme am băgat de seamă că o astfel de predică este fără putere. Era o predică fără Hristos, pentru că nu

¹² A se vedea colecția *Duhovnici români contemporani*, Ed. Bizantină, col. coordonată de Costion Nicolescu (un exemplu este volumul dedicat Păr. Voicescu, altul Păr. Dumitru Balaur etc.) sau lucrarea lui Nicolas Stebbing, *Purtătorii Duhului – Duhovnicie și duhovnici în Ortodoxia românească de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2005, 326 p., mai cu seamă în ce privește cap. *Chipuri de duhovnici români* (p. 245-280).

¹³ Este vorba de Păr. Miron Mihăilescu, vol. *Iubind ca Dumnezeu – Liturghii după Liturghii cu Părintele Miron Mihăilescu*, Ed. Christiana, București, 209 p., a cărei primă parte, *Mărturii despre Părintele Miron* (p. 17-77), oferă suficiente amănunte asupra modului în care un preot poate construi și de-construi, în sensul pozitiv al dezvățării de proastele obiceiuri, pastoral și catehetic, comunitatea.

¹⁴ Pagini de teologie a Ortodoxiei ca dar și mod de viață, în lucrarea *Biografia unui destin misionar – Jurnalul Părintelui Alexander Schmemmann (1973-1983)*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, 533 p.

puteam aduce cu ea sufletele la Mântuitorul și nu vedeam răsărind pe urmele ei roade de fapte bune. Oamenii ascultau cu plăcere sfaturile, dar făceau tot aceleași urâciuni. Atunci am început să cercetez Scripturile și, adâncindu-mă în Noul Testament, am aflat că pentru aducerea sufletelor la Mântuitorul trebuie săpat mai adânc. Oamenii – îmi ziceam eu – destul de bine cunosc și ei ce-i bine să faci și ce nu-i bine să faci, însă răul stă în aceea că omul n-are puterea să facă binele și face răul. Predica și Evanghelia trebuie să pătrundă mai adânc. Puterea Evangheliei trebuie să pătrundă până la izvorul de unde pleacă binele și răul, faptele cele bune și cele rele. Predica și Evanghelia trebuie să sape în suflet cu putere și cu dar de sus... După *această adâncire în mine însumi și în Evanghelie*, am stat în fața poporului cu o predică nouă¹⁵. Și-apoi Părintele identifică și *motivul*, arătându-l dinaintea oamenilor: „voi nu puteți face roade de fapte bune, pentru că nu aveți legătură cu Mântuitorul”¹⁶, făcând mai întâi relația dintre Hristos-Vița și credincioși – mlădițele.

Remarcăm că ceea ce duce la o înțelegere adâncă a acestor aspecte este, în primul rând, capacitatea preotului de a-și lua în serios vocația, harisma, în cele din urmă. Și este vorba, desigur, și de cazul teologilor laici, care pot confunda informarea cu formarea, rupându-se de ritmul vieții parohiale – și aici, din nefericire, cazul profesorilor de religie care nu au nici o legătură cu parohul sau parohia, pe seama căreia este construită școala, ai cărei copii îi crește este prea cunoscut ca să insistăm. Încercând să arate cine poate vorbi despre Dumnezeu, Părintele Placide Deseille consemnează diferite direcții de posibilă dezvoltare a unui astfel de aspect. Dar pleacă de la realismul unei povestiri: „Se spune că un eminent profesor de teologie l-a vizitat într-o zi pe un Bătrân din Sfântul Munte. Profesorul i-a fost prezentat aceluia în calitate de «teolog». Bătrânul a spus, ca pentru sine însuși, aceste cuvinte: «Un teolog? O frumoasă floare... artificială!» Și după o scurtă pauză a adăugat: «Cu puțin parfum pe deasupra, ... tot artificial!» Profesorul, care avea o inimă smerită, a făcut o metanie, după care a păstrat tăcerea. A

¹⁵ Preot Iosif Trifa, *Adânciri în Evanghelia Mântuitorului*, Ed. Oastea Domnului, 2000, ediția a II-a, p. 7-8.

¹⁶ *Ibidem*, p. 8-9.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

mărturisit mai târziu că i-au mers drept la inimă cuvintele Bătrânului și că i-au schimbat întregul mod de a gândi, de a preda, de a trăi...”¹⁷ Părintele Deseille identifică, chiar așa, la modul anecdotic – paterical, dar cât se poate de real, modul în care necreșterea noastră în Hristos poate tulbura mesajul propovăduirii și al pastorației noastre.

Ultima vreme a întărit această necesitate de creștere a păstorului spre sporirea turmei în Hristos. Smintelile la care-i supunem, uneori, ca oameni ai Bisericii, pe credincioși sau necredincioși, sunt departe de a ne arăta oameni ai lui Dumnezeu în contextul misionar actual. Dacă în planul catehezei, al propovăduirii în general, este nevoie de o reșezare în *lectio divina*¹⁸, ea nu poate fi realizată decât în directă relaționare cu o viață liturgică, particulară și de obște, coerentă și bucurătoare. Caricaturizări ale slujbei, lipsa fermității duhovnicești în Spovedanie, antrenarea în activități incompatibile preoției, o imagine păcătoasă revelată dinaintea comunităților și altele de acest gen sunt clare fracturi, inclusiv în pastorația catehumenală.

Dintre cele opt păcate ale omenirii, identificate de către *Konrad Lorenz*¹⁹, unul poate fi propus unei cercetări sistemice, de structură antropologică și teologic-socială deopotrivă: incapacitatea omului modern/ ori post-modern, de autorefecție asupra propriilor sale gânduri și acte. Căutând să-și sintetizeze gândirea, el concluzionează că procesul reflecției sale a identificat opt procese de interdependență cauzală, care amenință să ducă la dispariția nu numai a culturii noastre contemporane, ci a omenirii ca specie chiar. Suprapopularea Pământului cu finalitatea ei agresivă, pustiirea spațiului vital cu finalitate inclusiv în distrugerea sentimentului pios al omului modern, întrecerea omenirii cu sine însăși, dispariția tuturor sentimentelor și afectelor puternice în urma procesului de moleșire, decăderea genetică sunt surprinse în sintetizarea pe care o numește „sfărâmarea tradiției”: „Astfel – scrie el – se ajunge la un punct critic, în care generația tânără nu mai e capabilă să

¹⁷ Arhim. Placide Deseille, *Ce este Ortodoxia? – Cateheze pentru adulți*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 9.

¹⁸ La noi, două lucrări rămân fundamentale pentru „cheile teologice” ale exegezei, pe care le oferă Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, *Erminia Duhului*, Ed. Bizantină, 2002, 340 p., și Pr. Prof. Dr. John Breck, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003, 321 p.

¹⁹ Konrad Lorenz, *Cele opt păcate capitale ale omenirii civilizate*, Ed. Humanitas, 2001, 135 p.

se înțelege din punct de vedere cultural cu generația în vârstă, să nu mai vorbim de imposibilitatea oricărei identificări. Generația tânără o va trata pe cea în vârstă ca pe un grup etnic străin, nutrind față de el sentimente de ură națională”²⁰. Insistăm asupra acestei imagini pentru că ea definește profunzimea schizofreniei momentului, adâncime transferată și în plan social, acolo unde nevoile vârstnicilor nu mai au ecou în politicile celor tineri, așa cum idealurile de viață ale tinerilor nu s-au regăsit nici o clipă în modul în care maturii epocii zise „Post-decembriste” au făcut „cărțile” politicului. Ultimele două păcate, identificate de Lorenz, țin de creșterea receptivității omenirii la fenomenul de îndoctrinare și de cursa înarmării nucleare, mult mai lesne de evitat decât celelalte, anterioare.

1.2. Importanța contextului catehumenal

Pornind de la realitatea planului social a țării noastre, cuprinsă într-un posibil model de *matematică socială*, propunem identificarea acelor resurse care pot aduce soluții noi în cea mai afectată ființă a bio-sistemului actual: omul. Același Lorenz, luat drept posibilă lentilă în analiza lumii de astăzi, concluzionează lucrarea sa cu această observație, la care subscriem: „Dezumanizarea descrisă (...) e înlesnită de doctrina pseudodemocratică, ce afirmă că nu organizarea sistemului nervos și a organelor de simț ale omului determină, prin evoluția lor filogenetică, modul său de comportare socială și morală, ci doar „condiționarea” căreia omul îi este supus, în decursul ontogenezei sale prin influența exercitată de către mediul cultural ambiant”²¹.

De aici și una din premisele cercetării noastre. Identificarea în cultura pastorală catehumenale a liniilor de energie umană necesare a fi redimensionate pentru restaurarea demnității umane, dincolo de aspectele financiar-economice, referențiale pentru gândirea fenomenului astăzi.

Trecerea de la *homo sovieticus* la *homo europaeus*, via *omului de baracă* (Gabriel Marcel)²², încercând să anuleze din memoria europeană

²⁰ *Ibidem*, p. 131.

²¹ *Ibidem*, p. 132.

²² Imagine folosită de GM pentru a exprima starea coruptibilă a omului modern, în-regimentatul, lipsitul de igienă urbană și intelectuală minimală, sufocatul de construcțiile și contradicțiile proprii vieții.

colectivă *musulmanul-martorul de Auschwitz*²³, s-a realizat în România printr-o largă risipire de energie umană și deprofesionalizare a structurii umane cuprinse în complexa alcătuire a forței de muncă. Descurajat ori fals încurajat de false profesionalizări, agonizând salarial, discreditat de false tehnologii – importate pe bani grei din groapa de deșeuri tehnologice a lumii industrializate, europene ori de aiurea, atunci când nu a migrat social, către orizonturile lucrative ale altor economii, *omul-forță de muncă* din România a fost „instituționalizat”, un uriaș burete media ștergând din memoria sa afectivă valori fundamentale care-l țineau în viață. Cuvinte-cheie ca muncă, demnitate lucrativă ori disciplina muncii, tovărășie lucrativă – uzate la maximum de corifeii tehnocrați ai comunismului, au dispărut odată cu valorile reale pe care le defineau. De altfel Raportul Administrației Prezidențiale, al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, intitulat „Riscuri și inechități sociale în România” deschide paginile sale cu această observație: „Deși au trecut 19 ani de la evenimentele din 1989, politicile sociale din România sunt încă incoerente, ineficiente, sunt reactive și oferă soluții ad-hoc la crize specifice, au obiective contradictorii, sunt lipsite de viziune, de abordare strategică, nu se bazează pe evidențe, pe indicatori sociali, nu recurg la monitorizare și evaluare a programelor curente și anterioare. Resursele umane din sfera politicilor sociale au fost adesea de slabă calitate și, oricum, la bază, în structurile administrației locale și în special în mediul rural au fost necalificate, imobile, prost plătite, numite și controlate politic, iar la vârf, la nivelul ministerelor, agențiilor, direcțiilor, decidenții care se presupunea că imprimă o anumită viziune strategică s-au schimbat continuu, pe criterii politice și nu pe competență, sporind efectul de provizorat, de schimbare continuă generatoare de incoerență și inconsecvență. (...) În structura sistemului de protecție socială au intrat sistematic oportuniști incompetenți care, în plus, au început de fiecare dată de la „zero”, ignorând proiectele anterioare ca fiind proiecte ale opoziției, ale „celorlalți”. Singura direcție în care s-a acționat similar a fost aceea a generozității față de votanți, în special față de marile categorii precum pensionarii și sindicalistii, angajați din sectorul public. Încercările continue de a compensa ineficiența

²³ Prezentat extrem de lucid de către Giorgio Agamben în lucrarea *Ce rămâne din Auschwitz. Arhiva și martorul*, Ed. Idea Design & Print, Cluj, 2006, 118 p. El propune o filozofare pe tema „omului care supraviețuiește omului”, deloc onorantă pentru umanitate ca atare.

prin generozitate și „pomeni” electorale sau prin cedări la presiunile străzii au condus la creșterea dependenței de stat a multor segmente sociale, la o rată de ocupare foarte mică, la proasta focalizare a beneficiilor și ignorarea unor grupuri sociale în situații de risc dar fără potențial contestatar și impact electoral major”²⁴. Din toată această diagnoză concluzia este dureroasă, prin realism și realitatea pe care o acoperă. S-a ajuns astfel la o „patologie” a sistemului de distribuire și redistribuire a bunăstării²⁵, cu repercusiuni identificabile inclusiv în arealul geopolitic al României, fie ea și europeană.

S-a născut astfel o economie a cârpelii tehnologice, a eludării valorii finale a produsului (inclusiv prin supra-evaluare de marketing), construindu-se, în 20 de ani, o cultură a izolării muncii la periferia socialului, născându-se o clasă socială amorfă, variabilă și imposibil de analizat structural, datorită marjelor de glisare: categoria oamenilor care supraviețuiesc numai prin și pentru ajutor social. Dacă modernitatea încânta cu o viziune pozitivă asupra civilizației tehnologice și societatea „post-industrială”, arătând că acestea sunt bazate pe epistemologia și raționalitatea științifică, materialistă și naturistă, care preconizează dezvoltarea economică continuă, progresul infinit, optimismul vid, refuzul științific al transcendenței, adică științele umane și naturale se opun unei concepții religioase despre creație și istorie, postmodernitatea se descoperă mult mai sceptică. Din punctul său de vedere, mitul revoluției tehnologice, care a marcat mai multe generații în Europa (anii '68) și Statele Unite (anii '80), s-a estompat. Hegemonia unor sisteme economice și financiare (neo-liberalismul) au dus la excludere și marginalizare. Globalizarea economică se îndreaptă spre haos social mondial, spre o criză definitivă. În lipsa comunităților organice (familia, biserica), societatea a devenit un mediu sordid, în care domină mizeria, șomajul, dizgrația colectivă²⁶. Este interesant, din punct de vedere al analizei antropologice, modul în care sociologii fenomenului denunță șomajul, impus ca parametru natural al societății economice contemporane²⁷.

²⁴ Cf. *Introducere* la Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analizarea Riscurilor Sociale și Demografice, „Riscuri și inechități sociale în România”, septembrie 2009, p. 5.

²⁵ *Ibidem*, p. 6.

²⁶ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Hermeneutica Teologică. Dinamica ei în structurarea Tradiției*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2009, p.18-19.

²⁷ Referințe sistematice în Viviane Forrester, *L'Horreur économique*, Fata Morgana, Paris, 1996, încă în vigoare din punct de vedere al analizei prezentate.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Într-una dintre cele mai impresionante analize ale unui teolog ortodox modern, Părintele Ion Bria, acesta consemna: „*Eforturile de a descrie Ortodoxia se aseamănă adesea cu imaginea unui călugăr care încearcă să trăiască în afara mănăstirii sau cu un profet care încearcă să cultive misterul Dumnezeuului Celui Viu în munții seci ai istoriei. În loc de definiție precisă sau de o simplă exprimare descriptivă a Ortodoxiei, există un limbaj simbolic care nu mai împiedică o interpretare profundă din partea multor altor confesiuni. Ortodocșii mai trebuie încă să găsească o mystagogie autentică, un limbaj interpretativ prin care valorile tradiției lor să fie receptate și apreciate de cei din afară. O mare parte din literatura care formează imaginea Ortodoxiei în arena ecumenică nu corespunde acestei cerințe. De aceea trebuie să ne concentrăm reflecția teologică, astfel încât să putem comunica în timpul nostru semnificația Ortodoxiei. Trebuie să depășim vechiul obicei de a așeza valorile tradițiilor ortodoxe în contrast cu slăbiciunile altor confesiuni*”²⁸. De aceea definirea planului catehumenal conține în el și decelarea unor astfel de aspecte, unor pârgii ale **dinamismului comunicării în Biserică** în comparație și acord/dezacord cu lumea creștină și nu doar în care dezvoltăm pastorală propriei misiuni. O analiză recentă asupra bipolarității globalizare-religie consemnează: „După aproape trei sute de ani de exil, sfidând majoritatea previziunilor, religia s-a întors pe scena politică globală, ca unul dintre actorii marcanți, în noua configurație a lumii, zguduind din temelii paradigmele pe baza cărora erau interpretate relațiile internaționale. Încă de la originea lor, științele sociale au fost ancorate în teza secularizării, care prevedea erodarea graduală a influenței religiei pe măsură ce societățile se vor fi modernizat. Cu toate acestea, rolul public deosebit de semnificativ pe care religia îl joacă astăzi, chiar în cadrul unora dintre cele mai moderne state ale lumii, pune la îndoială premisele tezei secularizării. În loc să cauzeze privatizarea, declinul și, în cele din urmă, dispariția religiei, modernizarea pare să fi contribuit, mai degrabă, la un reviriment al acesteia, pe plan global. Resurgența globală a religiei poate fi considerată ca un rezultat al proceselor globalizării, dar și o reacție la tendințele de secularizare și de relativizare a sistemului global. Diferitele tradiții religioase refuză locul ce le-a fost atribuit, în sfera privată

²⁸ *Sensul Tradiției Ecumenice. Mărturia și viziunea ecumenică a Bisericii Ecumenice*, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, p. 12.

a individului, și reapar pe scena publică, opunându-se idealurilor seculare, care domină politica mondială, în acest moment, refuzând să plătească tribut material sau moral puterii nereligioase și contestând legitimitatea și autonomia sferelor seculare ale statului, economiei de piață și organizării politice, care se sustrag considerațiilor morale, normative²⁹”. Această concluzie a Nataliei Vlas ne obligă să identificăm și o nouă reactivare a vestirii Evangheliei în modernitate. Este vorba de **mesajul social** pe care-l transmite societății umane.

1.3. Comunicarea mesajului social în Biserică

Din primele zile ale creștinismului cuvântul transmis oamenilor a constituit unul din mijlocele importante de creștere a Bisericii (FAp 6.7; 12.24; 19.20). El este „Cuvântul mântuirii” (FAp 13.26), „Cuvântul vieții” (Filimon 2.16), Cuvântul vrednic de crezare (I Tim 1.15; II Tim 2.11; Tit 3.8) dar și Cuvântul viu și lucrător (Evr 4.12), prin expresia din urmă consemnându-se acțiunea cuvântului în inimile credincioșilor. Desigur că reacțiile la auzirea cuvântului au fost diverse, pornind de la acceptarea și ascultarea sa (I Tes 1.6; 2.13; Col 1.5; Efes 1.13; Iacob 1.21 ș.u; I Cor 15.2) până la respingerea sa directă, fățișă (FAp 13.46; I Petru 2.8; 3.1). Despre unii dintre creștini se spune chiar că acest cuvânt a sălășluit întru ei (Col 3.16; I Ioan 1.10; 2.14). Prin aceste expresii s-a reliefat, în fond stagiul diferit de percepere și punere în lucrare a învățaturii de credință, relevanța sa pentru societatea vremii. Prima formă de construire a mesajului social al Bisericii a fost *Kerygma* apostolică³⁰, o structură predicatorială simplă, dar extrem de rodnică, ale cărei teme trinitare, hristologice și duhovnicești se dezvoltau în finalități cu aspecte de educație socială (demnitatea umană, solidaritatea, respectul social etc).

²⁹ Natalia Vlas, „Globalizarea și religia la începutul secolului XXI”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008, p. 304-305.

³⁰ *Dizionario di Catechetica* (a cura di Joseph Gevaert), Editrice Elle di Ci, Torino, 1987, p.101-104 (relația cateheză – caritate), p. 104-108 (genuri ale catehezei), p. 374-376 (cateheza kerygmatică); p. 482-485 (cateheza patristică). *THABOR – L'Encyclopedie des catechistes*, Ed. Desclee, 1993, p. 20-29;

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Din *kerygma apostolică* s-au dezvoltat mai apoi, către sfârșitul sec. I d.Hr., o serie de forme de comunicare a adevărului revelat și a unor aspecte de viață în Hristos, viață din care nu puteau lipsi aspectele legate de conviețuire și dezvoltare a comunităților umane. Astfel pe lângă *catehezele mystagogice* (care explicau conținutul de credință și Tainele Bisericii), pe lângă *omiliile cu caracter exegetic* (predici care tâlcuiau conținutul cărților Sfintei Scripturi) s-au dezvoltat *cateheze și omilii cu conținut social*, prin care clerul comunica credincioșilor modul în care Revelația oferea soluționări la o mare parte din greutățile vieții cotidiene. Consemnăm astfel de cateheze și omilii la aspecte legate de sărăcie, milostenie, lux, folosirea greșită a timpului, sclavie, drepturile femeii, educația copiilor, educația cuplului, dezvoltarea relațiilor umane în comunitate. Aceste texte nu făceau decât să descopere comunităților creștine, din ce în ce mai ample, pedagogia lui Dumnezeu cu privire la aspecte de viață care, uneori, deznădăjduiau societatea creștină, aducând-o în prag de criză³¹. Dintre cei care constituie până astăzi modele de interpretare omiletică a vieții sociale a comunității umane amintim pe Sfinții Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa și Ioan Gură de Aur – în Orient și Sfinții Ambrozio de Milano, Grigorie cel Mare și Fericitul Augustin – în Apus. La îndemnul lor comunitățile au construit adevărate sisteme de asistență socială și însoțire pastorală, modele inclusiv celor existente astăzi. Dintre temele speciale abordate remarcăm cele legate de primatul lui Dumnezeu în conducerea destinului societății, combaterea sărăciei prin lucrarea virtuților, necesitatea păcii în relațiile interumane și interstatale, interpretarea calamităților în grila încălcării moralei sociale cerute de Hristos, combaterea traficului de ființe umane și a înjosirii persoanei umane, fundamentul dumnezeiesc al demnității umane, modelul creștin al familiei și al educației, toate finalizate, cum am arătat, în proiecte

³¹ Emilio Alberich, *Les Fondamentaux de la Catechese*, Ed. Novalis-lumen vitae, Quebec, 2004, 390 p. (cu cea mai modernă biografie în domeniu). *Dizionario di Omiletica* (a cura di Manlio Sodi- Achile M. Triacca), Editrice Elle di Ci-Editrice Velar, Torino- Bergamo, 1998, cu prezentarea diferitelor forme de predicare, p.1211-1249.

sociale ample³². Numai în analizarea *mesajului social al Sfântului Ioan Gură de Aur*, raportat la credincioșii laici putem identifica teme ca: identitatea femeii, laicii în grija pastorală generală, participarea la misiunea Bisericii, ambientul familial și cordialitatea educativă, locul central al castității în viața de virtute a societății creștine, inculturarea credinței, strategia pastorală de animare creștină, politica cetății și politica raiului, morala capitalului – bogăția și sărăcia³³.

O altă formă de comunicare a mesajului social au fost *Pastoralele*, o formă epistolară de comunicare cu toate comunitățile creștine care se aflau în ascultarea episcopului, multe dintre ele rămânând peste veacuri modele ale construcției intervenției comunitare (Sf. Atanasie al Alexandriei). Desigur că în Biserica catolică scrisorile acestea pastorale au evoluat către enciclice, multe dintre ele având un conținut eminamente social. Astfel consemnăm enciclicile: *Rerum Novarum* (papa Leon XIII, 15 mai 1891), *Quadragesimo Anno* (Pius al XI-lea, 15 mai 1931), *Constituția pastorală Gaudium et Spes* (promovată de Conciliul Vatican II, 11 oct. 1962 – 8 dec. 1965), *Ecclesiam suam* (papa Paul VI, 6 august 1964), *Populorum Progressio* (Paul VI, 26 martie 1967), *Solicitando rei socialis* (Papa Ioan Paul al II-lea, 1987) *Centesimus Annus* (Papa Ioan Paul al II-lea, 1991) și *Deus Caritas est* (Papa Benedict al XVI-lea, 25 dec. 2005)³⁴. Din punctul de vedere al pastoralei ortodoxe, dată fiind autonomia bisericilor locale, nu s-a dezvoltat o rețea de comunicare centralizată a adevărurilor identitare, astfel de acte au avut o influență zonală, la nivelul eparhiilor, unele impunându-se ca monumente ale gândirii pastorale. Dintre documentele care sintetizează o astfel de gândire practică

³² Claudio Moreschini, *Istoria Filosofiei Patristice*, Ed. Polirom, 2009, vol. I, 735 pg; Adalbert Hamann, *Părinții Bisericii*, Ed. Sapientia, Iași, 2005, 287 p.

³³ Ottorino Pasquato, *Credincioșii laici în gândirea Sfântului Ioan Crisostomul*, Ed Sapientia, Iași, 2007, 255 p.

³⁴ *Vocabular de Teologie Biblică* (coord. Xavier Leon-Dufour), Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 2001, p. 147-152, art. „Cuvântul lui Dumnezeu”; Isidor Mărtinică (trad.), *Doctrina socială a Bisericii. Compendiu.*, vol. II, Ed. Universității din București, 2006, pp. 369 p.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

și dogmatică, deopotrivă, reținem: *Mărturisirea de credință a lui Dositei*, Patriarhul Ierusalimului (1672), *Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Critopulos* (1685), *Scrisoarea Patriarhilor Orientali* (1848, publicată la noi în 1935) și un document dedicat în întregime gândirii sociale a Bisericii Ortodoxe, intitulat *Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse* (elaborat de Sinodul Episcopal Jubiliar al Bisericii Ortodoxe Ruse, Moscova, 13-16 august 2000). Desigur că în planul fiecărei comunități autonome s-au impus câteva culegeri de Pastorale importante. În Ardeal s-au impus ca modele de gândire socială pastoralele lui Andrei Șaguna și Nicolae Bălan (Pastorale la vreme de război)³⁵. La nivelul Bisericii Protestante sunt remarcabile scrierile atinse de gândire socială ale lui Martin Luther³⁶ și Jean Calvin³⁷, o sinteză asupra acestei articulări a cuvântului dumnezeiesc în arealul gândirii sociale oferind Max Weber, cu lucrarea clasică *Etica protestantă și spiritul capitalismului*³⁸.

În planul teologiei academice românești, conceptele și direcțiile de dezvoltare ale proiectului pastoral catehumenal propus bisericii s-a evidențiat în lucrări ale lui Melchisedec Ștefănescu, Andrei Șaguna, Arhim. Iuliu Scriban sau Canonicul I. Brânzea (reprezentantul bisericii greco-catolice, el numind pastorală *hodegetica*), vremea din urmă consemnând apariția unor noi autori și a unor direcții noi de evidențiere a acestei articulații a mesajului creștin în arealul misiunii sociale actuale³⁹.

Dintre toate provocările lumii moderne, dezvoltarea propriului sistem de comunicare a adevărului revelat, prin redescoperirea

³⁵ „Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse”, în vol. *Gândirea socială a Bisericii* (coord. Ioan I. Ică jr și Germano Marani), Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 185-266;

³⁶ Martin Luther, *Scrieri*, vol. I (341 p., 2003), vol. II. (346 p., 2006), Ed. Logos, Cluj-Napoca.

³⁷ Jean Calvin, *Învățătura religiei creștine*, vol. I (979 p.), vol. II (916 p.), Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2003.

³⁸ Max Weber, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Ed. Humanitas, București, 1993, 278 p.

³⁹ Preot Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. I, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, 492 p.

spiritualității catehumenale și omiletice, este, de departe, una dintre cele mai ample. Comunicarea aceasta trebuie să se încadreze în ceea ce Părintele Rafail Noica numea a fi „Cultura Duhului”, constituită pe structura cuvânt-om-chipul lui Dumnezeu-cultură, animată de dinamica paradoxală a smereniei, prin trăirea oricărei virtuți creștine, înțeleasă nu numai într-un sens etic, moral, ci înțeleasă ca însușirea energiei care trăiește în Însuși Dumnezeu. Iar Părintele continuă: „Și-aici mă aproprie puțin de tema pe care voiam s-o iau: Care este această energie? Este Cuvântul lui Dumnezeu sălășluind și petrecând în om (cf. 6.56; 15.4-5). Omul prin cuvântul rugăciunii încearcă să răspundă lui Dumnezeu. Omul își arată libertatea lui și libera lui alegere când răspunde lui Dumnezeu prin rugăciune, când poate să spună *Amin* lui Dumnezeu, chemării lui Dumnezeu. Dar ceea ce mântuiește pe om este, iarăși, nu ceea ce face omul, în neputința lui, ci ceea ce face cuvântul lui Dumnezeu sălășluind în noi⁴⁰”. De aici, alta dintre deschiderile cateheticii ori pastoralei catehumenale, anume redobândirea Duhului Sfânt, înnoirea Sa în construcția sistemică, scolastică, a teologiei moderne. Este ceea ce consemnează și Părintele John Breck atunci când, după ce identifică punctele forte ale unei posibile teologii catehumenale axate pe Cuvântul lui Iisus/Cuvântul despre Iisus/ Iisus-Cuvântul, pe care Paul Evdokimov o socotește a fi coagulată în Taina Cuvântului, taină esențialmente mistică sau duhovnicească și, totuși, act de concretețe maximă (cuvântul liturgic fiind umplut mai mult decât oricare altul de prezența transcendentului, care conferă o vedere interioară), scrie: „În experiența ortodoxă autentică, Cuvântul își găsește expresia cea mai deplină în **contextul sacramental** (s.NC). Fie că este prezent prin citirea Sfintelor Evanghelii sau prin predică, fie că este cântat în forma antifoanelor (psalmi) sau a imnelor dogmatice (tropare la sărbători, *Umule Născut* sau *Crezul*), Cuvântul lui Dumnezeu este mai întâi comunicat, exprimat și primit prin actul eclezial al *slujirii* și, în particular, prin săvârșirea Sfintei Euharistii⁴¹”.

⁴⁰ Ieromonahul Rafail Noica, *Cultura Duhului*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, p. 10-11.

⁴¹ Preotul Profesor John Breck, *Puterea Cuvântului în Biserica dreptmăritoare*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p.13-14.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

De aceea reținem, drept **posibilă primă concluzie** a acestei scurte introduceri, cuvintele aceluiași Părinte John Breck:

„Trupul Bisericii, oricum, se constituie pe și este încontinuu hrănit de Trupul lui Hristos. Fără această hrană, Cuvântul în sine își pierde sensul, nu mai este actualizat în experiența comunității eclesiale. Astfel, Biblia ajunge să nu mai aibă în viața fiecărui credincios o semnificație aparte, sau să trezească un interes mai mare decât oricare alt vechi document istoric. Deși Cuvântul își găsește expresia în părțile dogmatice și scripturistice ale Liturghiei, El nu poate deveni „Cuvânt al Vieții” decât în măsura în care duce de la căință la participare, de la convertire la comuniune. În mod corespunzător, împărtășirea cu Sfintele Taine poate împlini și susține existența creștină numai în măsura în care Taina actualizează într-adevăr Cuvântul dumnezeiesc în comunitatea adunată în numele Lui și în viața de zi cu zi a poporului lui Dumnezeu. În cadrul slujbelor Bisericii își asumă o valoare sacramentală: ritualul tainic este cadrul în care Cuvântul se exprimă în modul cel mai elocvent și cel mai puternic. Acest lucru este adevărat numai pentru că, în Sfânta Taină, Cuvântul Însuși este prezent ca „Dăruitor Dăruit”, El este și Săvârșitorul tainei euharistice, și Jertfa euharistică⁴²”. Ele contrapun însă și o altă latură a propovăduirii, de foarte multe ori necultivată, care propune ea însăși un nou efort de deschidere față de realitățile perene, și mereu noi prin aceasta, ale educației catehumenale: „Dumnezeu se revelează pe Sine vorbind din tăcere. Dar pentru ca tăcerea însăși să devină matricea revelației, trebuie să-și asume propria realitate obiectivă. Departe de a fi o simplă lipsă a zgomotului, o întrerupere momentană a unor sunete înconjurătoare, tăcerea este o atitudine sau o stare atât a minții, cât și a inimii. Ca și în cazul singurătății, scopul ei este esențialmente spiritual: ea creează un spațiu sacru în cadrul vieții persoanei, dându-i posibilitatea omului să simtă o prezență invizibilă și să audă o vorbă inaudibilă. **În același timp, tăcerea permite persoanei să articuleze gânduri, trăiri**

⁴² *Ibidem*, p.17.

și aspirații cărora vorbirea omenească obișnuită nu le poate da formă sau expresie”⁴³.

Desigur că parte din cele enunțate introductiv în primele pagini ale cursului nostru le vom dezvolta și comenta pe larg în paginile care urmează. Ele devin programatice pentru un curs de catehetică, în condițiile în care de ani buni, mai precis de la prima ediție a *Manualului de Catehetică* din 1976, teologia românească nu a mai propus – sistemic, o diagnoză ori cercetare detaliată a noilor provocări din domeniul catehetei ori pastoralei catehumenale, pe care le-am punctat în demersul nostru de până acum.

În urmă cu mulți ani, prin 1937, unul dintre cei mai de seamă exponenți ai științei catehumenale în contextul său interdisciplinar, Părintele Nicolae Terchilă, scria: „Catehetul trebuie să fie om, care pururea se întreabă și răspunde despre toate chestiunile și problemele omenești, nu e străin de știință, de multă știință, nu e străin de pedagogi, nu ignorează problemele sociale, nu e neinițiat în probleme profesionale, nu e străin de literatură și de frământările vremii sale. Și toate acestea nu le va studia și nu le va privi de departe, ci adeseori intervenind în mijlocul lor cu soluții. Dar toate le face prin prismă religioasă, adecă privite în lumina veșniciei. Căci religiozitatea lui prin acestea crește și se aprofundează. (...) Oricare cunoștință nouă este descoperirea Duhului veșniciei. Materialismul didactic, care stăpânește în școlile noastre, stinge adeseori flacăra Duhului. (...) aici e lupta catehetului⁴⁴”. De aceea el concluzionează, iar noi subscriem: „**Scopul catehizării este VIAȚA CEA NOUĂ ÎN HRISTOS**⁴⁵”. De altfel, aceasta poate fi concluzia întregului demers pe care îl prezentăm. Anume acela că nu există catehizare în Hristos fără viață în Hristos, așa cum am primit-o prin predanie de la sfinții înaintași, roada întâi a lucrării Mântuitorului în mijlocul turmei sale. De aceea subscriem că, și atunci când vorbim despre cateheză ca materie academică, nu trebuie uitat că ea se propune pe axa legea românească/duhul lui Hristos este Legea Bisericii, în alcărei areal cateheza este mijloc principal de dinamizare al vieții misionar-pastorale.

⁴³ *Ibidem*, p.18.

⁴⁴ Preotul Dr. Nicolae Terchilă, „Factorii învățământului religios”, în *Anuarul Academiei Teologice*, nr. XIII; an 1936-1937, Sibiu, 1937, p. 10.

⁴⁵ *Ibidem*, p.16.

LECTURI SUPLIMENTARE

CARMELO TORCIVIA (ed.), „*IL KERYGMA CRISTIANO E I LEGAMI AFFETTIVI*”, Ed. il pozzo di giacobbe, Trapani, 2009, 229 p.

Lucrarea a cărei prezentare o realizăm a constituit unul dintre proiectele Conciliului Episcopilor Italiani (CEI), reunite sub tema „*Kerigma și Pastorală*”, desfășurate sub egida catedrei de teologie pastorală a Facultății de Teologie din Sicilia. Editorul, prof. Carmelo Torcivia, s-a impus în conștiința pastorală modernă prin lucrarea „*Cuvântul construiește comunitatea. Un parcurs de teologie pastorală*” (2007/8), lui fiindu-i colaboratori o serie de specialiști desemnați prin grila de responsabilitate pe care Institutul Superior de Științe ale Religiei (ISSR), cu multiplele sale componente de pe întreg teritoriul Italiei, a definit-o în teologia pastorală a ultimilor ani.

Răspunzând unor cerințe pastorale inerente, create de actuala dezvoltare a societății occidentale, italiene și nu numai, provocărilor pe care această dezvoltare le propune cercetării antropologice și pastorale, proiectele ISSR vin să propună și astfel de cărți care, departe de fi definite ca manuale, propun adânciri ale unor cercetări în domenii multiple ale teologiei pastorale și pastoralei catehumenale, încercând identificări ale unor soluții imediate și pentru un viitor pozitiv al prezenței creștine în societatea secularizată.

Volumul „*Il Kerygma cristiano e i legami affettivi/ Kerigma creștină și legăturile de afectivitate*” pornește de la o realitate a lumii moderne, în care se vorbește mult despre kerigmă și mult despre relații afective, dar în ambiente distincte și uneori aflate în contra-sens: cercetările biblice ori cele de pastorală catehumenală, pe de o parte, și cele de filosofia comunicării, de sociologie ori psihologie, pe de altă parte. Antagonismul, părut, al celor două abordări se vrea a fi decompimat prin prezenta cercetare, arătându-se principiile fundamentale ale reacției pastorale în situația de astăzi: dinaintea unei sporiri a decreștinării societății se vădește a fi necesară instaurarea unei serii de cercetări vizând comunicarea veștii despre moartea și Învierea Domnului Iisus Hristos în parametrii culturii moderne a comunicării, dinaintea unei sporite crize a familiei și, în genere, a afectivității umane, trebuie redescoperite fundamentele unei antropologii de inspirație creștină, rațională și deci împărtășibilă și altor direcții de cercetare.

Structura cărții subliniază aceste direcții: **Partea I-a**, „*Pentru descoperirea legăturilor afective*”, propune cercetările lui L. Varveri, „*De la legături*

afective la sensul comunității” (definiri ale termenilor și a realității, structuri ale afectivității, p. 13-34), și ale lui R. Mancini, „*Legăturile afective, între sensul vieții și cel al morții*” (iubirea – cheie a antropologiei afectivității, o maieutică a filialității, p. 35-52). **Partea a II-a**, „*Când kerigma întâlnește relațiile afective*”, cuprinde studiile lui A. Wenin, „*Dificila dar posibilă fraternitate în povestirile/textele Genezei*” (Cain – fraternitatea dificilă, Iacob, Esau și alți frați, Iosif sau lenta construire a fraternității, p. 53-72), M. Nicolaci, „*Kerigma în Noul Testament și legăturile/relațiile sufletești*” (explicarea termenilor, forme și expresii curente, kerigma pascală și tradițiile dezvoltate din ea, legăturile sufletești construite din propovăduire, valoarea antropologică a legăturilor sufletești vădite în teologia Noului Testament, perspectiva eshatologică a relației bărbat-femeie după I Cor. 7, codicii domestici și semnificațiile relației în Hristos, p. 73-112) și G.C. Pagazzi, „*Kerigma, ne-credința și legăturile afective*” (universalitatea afectivității umane, teama și unicitatea relației cu Hristos, legăturile sensoriale/sentimentale și singularitatea estetică a lui Iisus Hristos, pp. 113-130).

Partea a III-a, intitulată „*Perspectivile pastorale*”, mută centrul de greutate de pe fundamente teoretice pe practica pastorală modernă. Astfel sunt prezentate studiile lui: C. Torcivia, „*Pastorala kerigmatică pentru ne-credință*” (elemente de comunicare a adevărului creștin, lecții ale istoriei catehumenale contemporane cu privire la prima vestire a adevărului Evangheliei, pastorala dinlăuntrul inimii omului, antropologia convertirii prin propovăduire, cultura păcatului, vestirea cuvântului în comunitatea creștină, p. 131-160), G. Alcamo, „*Provocarea kerigmatică în viziunea CEP*” (o viziune specifică pastoralei din Biserica Italiană, noul model de inițiere creștină, p. 161-190) și S. Leone, „*Parcursuri pastorale în situații dificile*” (situații dificile din punctul de vedere al rațiunilor și provocărilor etico-pastorale, divorțați recăsătoriți, re-unire după adulter, separați fideli sacramentelor liturgice, încarcerăți și imigranți, familia mono-parentală, ascultarea, proximitatea pastorală, însoțirea pastorală diferențiată, formarea clerului, problemele pastorale ca resursă pastorală, p. 191-212).

O serie de *Concluzii* (p. 213-220), consemnate de Carmelo Torcivia, oferă o diagnoză finală asupra teoriei pastorale ca și asupra finalităților lucrative din punctul de vedere al pastoralei moderne. Restaurarea relațiilor de familie, a celor comunitare, descoperirea fundamentelor antropologice ale relaționării interumane, reconstruite în cheie creștină, sunt numai câteva dintre soluțiile intuite de autori și, credem noi, valabile unei pedagogii pastorale comune⁴⁶.

⁴⁶ Recenzie publicată în *Revista Teologică* nr. 2/2010, p. 241-242.

Capitolul 2

TEME PARTICULARE – URGENȚE PASTORALE

2.1. Planul misiunii în context contemporan

În ultimii ani, Ortodoxia românească a încercat să asume și să pună în practică o serie de modele ale pastoraliei catolice sau protestante, care, și numai pentru că veneau din partea *aceea*, au creat, nu de puține ori, reacții și contrareacții, fie punctuale, fie de durată. Dar un lucru s-a arătat a fi real: ceva trebuia și, zicem noi, încă mai trebuie să fie făcut atât în planul misiunii propriu-zise, cât mai ales în cel al pastoraliei catehumenale⁴⁷, parte integrantă și activă a pastoraliei generale a Bisericii. De ce această subliniere? Pentru că o abordare prea generală, așa cum am obișnuit noi să o propunem în școlile de teologie și, de foarte multe ori, în discursul gândirii sociale a Bisericii, nu mai poate duce la rezultatele scontate. Modificarea ethos-ului misionar⁴⁸, cu toate aspectele sale, a chemat după sine și o recorelare a științelor teologice în jurul celor care țin, oare doar scolastic, de teologia practică. Aceasta a propus, și sub presiunea realității imediate încă o mai face, limite directoare

⁴⁷ Cf. Institutio de Catechetica/Universită Pontificia Salesiana, *Dizionario di Catechetica*, a cura di Joseph Gevaert, Editrice ELLE DI CI, Leumann (Torino), 1987, p. 428 – (articolul lui Ubaldo Granetto), a se vedea și articolul “*Catechesi*” *rivista de Pastorale Catechistica*, în rev. *Catechesi*, 39 (1970), 1, p. 1-3 care definește interculturalitatea și structura inter-teologală a pastoraliei catehetice; de departe însă, lucrarea cea mai cuprinzătoare este *Agli inizi della fede – Pastorale catecumenale oggi in Europa*, editat de Gruppo Europeo dei Catecumenati, cu o prefață a cardinalului Carlo Martini, Ed. PAOLINE, 1991, 212 p.

⁴⁸ A se vedea Pr. Prof. Univ. Dr. Ion Bria, *Mărturia creștină în Biserica Ortodoxă. Aspecte, posibilități și perspective actuale*, rev. *Glasul Bisericii*, an XII, 1982, nr. 1-3, p. 70-109; *Locul Ortodoxiei în Europa*, Ed. Trinitas, Iași, 1996

ale discernământului pastoral⁴⁹, „directoriu” comprimat al implicării în mântuirea credincioșilor pe care, în chipul distinct al „pastoralei de probă”⁵⁰, dacă vreți, Biserica, prin preoții și laicii ei implicați în misiune, îl propune poporului lui Dumnezeu.

Nu este vorba de o segmentare „noțională”, terminologică sau de un model racordat la moda lumii teologice apusene. Dar, în mod cert, propunerea pe care pastorală catehumenală o aduce misiunii ortodoxe este una a re-gândirii izvoarelor sale educaționale, de reafirmare a educabilității induse prin Biserică, prin specificitatea ei educațională. Termeni ca „omul doxologic” sau „educație pentru Înviere”, oricât ar părea ei de mistici sau metafizici, au fost cheile unei gândiri mântuitoare și astăzi, chiar dacă și-au pierdut din impact, rămân în fond între provocările pastorale reale ale misiunii creștine în Ortodoxie⁵¹.

Definitoriu ni se pare, din acest punct de vedere, un text patristic clasic în definirea-redefinirea ritmului misionar al Bisericii – *Epistola către Diognet*. Aceasta consemnează: „... nu li s-a dat creștinilor învățătura ca o născocire pământească, nici creștinii nu pretind că păzesc cu atâta grijă o învățătură trecătoare, nici nu li s-a încredințat rânduiala unor taine ome-nești, ci, cu adevărat, Însuși Atotputernicul, Atoateziditorul și nevăzutul Dumnezeu, El Însuși, din ceruri, a așezat în oameni și a întărit în inimile lor adevărul și cuvântul cel sfânt și mai presus de înțelegere (...) L-a trimis nu oarecum ar putea gândi unul din oameni, spre a împila, spre a înspăimânta, spre a îngrozi? Nicidecum! L-a trimis cu bunătate și blândețe, cum trimite un rege pe fiul său, L-a trimis ca Dumnezeu, L-a trimis ca la oameni, L-a trimis ca să mântuie, *ca să convingă*, nu să silească; că Dumnezeu nu silește.

⁴⁹ Sartori, Luigi, *Discernimento e prassi pastorale – Interpretazione della storia alla luce della fede*, rev. *Credere oggi*, 90 (1995), 6, p. 23-33.

⁵⁰ Un număr întreg din revista *Credere oggi*, 90 (1995), 6, 144 p. este dedicat analizării „proiectului pastoral” care translatează de la teorie la practica pastorală experiențe ale oamenilor Bisericii. Dintre articolele cu relevanță pentru studiul nostru, dincolo de cel al profesorului Luigi Sartori (de altfel un venerabil ... dogmatist), amintim pe acela al Prof. Bruno Seveso, *L'immagine della „teologia pastorale”*, p. 5-21, și, mai ales, articolul *Catechesi e catechismi tra istanza veritativa e finalità educativa* a Prof. Lucio Soravito, p. 66-85. Toate articolele arată în fond „zbaterea” neîncetată în jurul stabilirii unui „model pastoral”, cu relevanță directă în ceea ce numim pastorală catehumenală (cateheză – liturgic – viață în Hristos).

⁵¹ Un exemplu îl constituie lucrarea lui Dominique Beauflis, *„Credința ta te-a mântuit. O viziune ortodoxă asupra bolii și a morții”*, Ed. Trinitas, Iași, 2009, 255 p.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

L-a trimis *ca să cheme*, nu ca să alunge; L-a trimis *ca să iubească*, nu ca să judece” (Ioan 3.17)⁵².

Remarcăm, aşadar, că una din posibilele „pietre din cap de unghi” ale misiunii Mântuitorului nostru Iisus Hristos poate fi aceea *catehetică*, de chemare la Împărăţia Cerurilor, definită trinomial de Epistola citată. *Să convingă* → *să cheme* → *să iubească*. Vedem noi că în această trinitate sensuală trebuie fundamentat modelul pastorelei catehumenale, pe aceste elemente de model hristic de abordare şi de asumare a lumii în care trăim, dar şi a aceleia pe care nădăjduim să o dobândim, orizont al vieţii veşnice (*să mântuiască*, rămânând sensul generator şi final al trinomialului amintit).

Nu avem, aici, de-a face cu o „analiză dogmatică” a stării de lucruri din lumea în care trăim, ci suntem obligaţi să remarcăm că în contextul lumii acesteia, în chip real restaurată de Iisus Hristos, *nu putem trăi cu adevărat dacă nu comunicăm* unii cu alţii şi că modelul atomizat al acestei comunicări nu poate fi redus doar la dimensiunea aspectului dialogic (om ↔ om), ci se extinde cu necesitate către modelul *trialogic*⁵³ (om ↔ Dumnezeu ↔ om), restauratorul în fapt al comunicării în comuniune şi, mai ales în planul Dumnezeieştii Liturghiei, al Cuminecării (Împărtăşirii) cu Sfântul Trup şi Sânge al Mântuitorului Hristos.

Modelul curge către noi din epoca patristică, Sfântul Grigorie de Nazianz consemnând: „*Haidem să ne facem şi noi părtaşi Legii, în sens evanghelic, nu după literă; întru desăvârşire, nu întru nedesăvârşire; veşnic, nu vremelnic. Să ne facem cap nu Ierusalimul cel de jos, ci metropola cea de sus; nu Ierusalimul care acum este călcat de oştiri, ci care se slăveşte de îngeri. Să jertfim nu viţei tineri şi nici miei, care poartă coarne şi unghii, în care partea mai mare este moartă şi fără simţire, ci să jertfim lui Dumnezeu jertfă de laudă, pe jertfelnicul cel mai de sus laolaltă cu cetele de sus. Să trecem prin prima catapeteasmă, să ne apropiem de cea de-a doua, să privim*

⁵² Epistola către Diognet, în vol. *Scrierile Părinţilor apostolici*, colecţia PSB, 1, EIBMBOR, Bucureşti, 1979, p. 340, 341-342.

⁵³ Model evident remarcabil în viziunea lui Martin Buber, relevată în lucrarea *Eu şi Tu* (ed. rom., trad. şi prefaţă de Ştefan Augustin Doinaş, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992), cât, mai ales, în excepţionalul parcurs propus de Părintele Stăniloae în lucrarea *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, 404 p., răspuns ortodox la personalismul psihic propus de Buber, dar şi de lumea psiho-analitică în care trăim astăzi. O expunere argumentată asupra insuficienţei orizontalei umane în comunicare, a adus Irena Talaban în *Mărturisirile unui psihanalist*, Ed. Paralela 45, 2005, 243 p.

atenți la Sfintele Sfinților. Să spunem un lucru mai mare: să ne aducem pe noi jertfă lui Dumnezeu, mai mult chiar, să ne jertfim în fiecare zi, și pe noi, și pe orice mișcare a noastră. Pe toate să le primim pentru Cuvântul: să-I urmăm pătimirea prin pătimiri, să-I cinstim sângele prin sânge, să ne urcăm bucuroși pe cruce! Sunt dulci pricinile, chiar dacă sunt dureroase foarte, căci pătimirea cu Hristos și pentru Hristos este mai plăcută decât desfătarea cu alții./ Dacă ești Simon Cirineanul, ridică crucea și urmează! Dacă ești împreună răstignit, ca tâlhar, cunoaște cu evlavie pe Dumnezeu! Și dacă acela s-a socotit în rând cu nelegiuții, datorită ție și păcatului tău, îndreptează-te tu din pricina lui! Închină-te Celui care s-a spânzurat pe lemn; folosește și tu ceva de la răutate: cumpără cu moartea mântuirea; intră împreună cu Hristos în rai, ca să cunoști de la ce lucruri ai căzut! Privește la frumusețile de acolo; lasă pe hulitor să moară afară cu hula lui! Și dacă ești Iosif din Arimateea, cere trupul de la răstignitor; să se facă a ta curățirea lumii! Și dacă ești Nicodim, adoratorul de noapte al lui Dumnezeu, îngroapă-L cu miruri; și dacă ești vreuna dintre Marii, dacă ești cealaltă Marie, dacă ești Salomeea, dacă ești Ioana, plângi la mormânt dis-de-dimineată! Vezi tu primul piatra răsturnată, poate și pe îngeri și pe însuși Iisus! Grăiește ceva, ascultă glasul! Dacă auzi: Nu te atinge de Mine, stai departe, adoră Cuvântul și nu te întrista, căci știe El cui să se arate mai întâi! Înnoiește învierea! Ajută Evei care a căzut cea dintâi! Ajut-o să îmbrățișeze ea cea dintâi pe Hristos și să-L arate ucenicilor! Fă-te Petru, sau Ioan, dă fuga la mormânt, aleargă întru întâmpinare, alergând împreună, întrecându-te cu întrecerea cea bună! Și dacă, cu toată graba ta, vei fi lăsat în urmă, biruie cu râvna, nu privind aplecat peste mormânt, ci intrând în el! Și dacă nu vei fi de față, cum nu a fost Toma, atunci când erau adunați împreună cu ucenicii cărora li se arătase Hristos, să nu fii necredincios, când Îl vei vedea! Și dacă nu vei crede, crede acelora care îți spun și dacă nu crezi nici acestor spuse, crede semnelor cuielor! Dacă se coboară în iad, coboară-te și tu împreună cu El! Cunoaște și tainele cele de aici ale lui Hristos, cunoaște care este Iconomia îndoitei Lui coborâri, care este rațiunea ei, anume: îi mântuiește pe toți cei de aici pur și simplu, sau mântuiește și aici tot pe cei credincioși?/ Și dacă Se va sui la cer, suie-te și tu împreună cu El. Alătură-te îngerilor care Îl petrec, sau care Îl primesc!/ Poruncește porților să se ridice, să se facă mai înalte prin pătimire! Celor care stau în cumpănă, din pricina trupului Lui și a semnelor pătimirii Lui, semne cu care Se urcă la cer, deși nu S-a pogorât

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

cu ele de acolo și pentru care rațiune se întreabă: **Cine este acest Împărat al slavei?**, răspunde-le că Domnul este tare și puternic în toate câte a făcut și face pentru noi, și în războiul și în semnul de biruință de acum, care a fost ridicat pentru omenire. Și la îndoita întrebare, răspunde tot îndoit. Și dacă se vor minuna, zicând după dramaturgia lui Isaia: „Cine este acesta care a venit din Eden?” și din cele pământești? Sau: cum de sunt înroșite de sânge hainele celui fără de sânge și fără de trup, ca ale unui tescuitor de struguri și care a călcat cu picioarele un întreg teasc de struguri? Te pune înaintea frumuseții hainei trupului care a pățimit și care s-a împodobit cu pătimirea și a strălucit cu Dumnezeirea decât care nimic nu este dorit mai cu aprindere și mai frumos la vedere⁵⁴”.

⇒ **Care este contextul actual al pastoralei catehumenale și ... de ce adulții?**

Pentru a defini, pe scurt, contextul actual al misiunii „comunicaționale” a Bisericii, vom face amintire de spusele lui Jean Vernet: „Spiritualitatea se manifestă din nou, în special sub forma unor căutări a înțelepciunii și a unei descoperiri a sensului. Acesta este un fenomen al societății, destul de recent, dar creează un nou peisaj «religios», care tinde să se instaureze pentru a dăinui. În plus, ne permite să înțelegem mai bine epoca noastră, caracterizată printr-o reactualizare a întrebărilor metafizice: De unde venim? Încotro ne îndreptăm? Ce repere trebuie să alegem pentru a trasa Calea existenței noastre? Prăbușirea marilor sisteme ideologice, insatisfacția legată de materialismul zilelor noastre, un anumit vid al politicii, incapacită să furnizeze rațiunile de a acționa și a spera, absența consensului asupra marilor probleme etice, au săpat un gol în sufletul omului secolului al XX-lea, au «defrișat» un spațiu pentru căutarea spirituală, respectiv «mistică»⁵⁵. Un soi de reîntoarcere din exil a spiritualității, dar nu pe căile clasice și nu neapărat în vederea unei „vieți în Hristos”, paradigmă de viață creștină, care a marcat și marchează plenar gândirea și trăirea în Ortodoxie.

⁵⁴ Sfântul Grigorie de Nazianz, *OPERE DOGMATICE*, Editura Herald, București, 2002, trad. Pr. Dr. Gheorghe Tilea, I-a Cuvântare la Sfintele Paști, 23, 24, 25, p. 83-86.

⁵⁵ Jean Vernet, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc*, Ed. Corint, București, 2003, p. 13. Contextul este evidențiat și în întreg capitolul „Un nou peisaj – Contextul, Întoarcerea spiritualității...”, p. 13-22

Despre pluralismul globalist religios în care se zbate, realmente, lumea de astăzi, Jacques Derrida avea mai întâi întrebări. Le punem odată cu el tocmai pentru a identifica greutatea contextualizării pastorale a catehezei. „Cum să vorbim «de-ale religiei»? Cum să vorbim despre *religie*? Întrebări despre *religia de astăzi*? Cum să îndrăznim să vorbim despre aceasta la singular, fără teamă și fără cutremurare *în ziua de azi*? Atât de puțin, atât de repede? Cine ar avea necuviința să pretindă aici că este vorba de un subiect deopotrivă identificabil și nou? Cine ar avea aroganța de a potrivi câteva aforisme? Poate că ar trebui – pentru a ne da curajul, aroganța sau seriozitatea, necesare – să simulăm pentru o clipă că facem *abstracție*, abstracție de tot, sau aproape de tot, o anumită abstracție. Poate că trebuie să mizăm pe cea mai concretă și mai accesibilă, dar și cea mai deșertică dintre abstracții”⁵⁶.

N-avem a ne minți. Într-o astfel de provocare dată de deșertul abstracțiilor misiunea Bisericii a fost conștient prezentă de la început. Tocmai această polarizare în jurul abstracțiilor (oricum s-au numit ele) a născut tensiunea pastorală în care Biserica a căutat soluții, mijloace de convingere – chemare – iubire prin care să convertească lumea la Hristos. Din acest punct de vedere, diagnoza cea mai coerentă ne-a oferit-o Michel Henry atunci când, încercând să răspundă la întrebarea fundamentală „cum anume sunt în stare oamenii să audă și să înțeleagă Cuvântul, care nu este al lor, ci al lui Dumnezeu”, scria: „Timp de secole, Cuvântul lui Dumnezeu a fost trăit nemijlocit ca atare, drept Cuvântul Său. O atare situație s-a degradat treptat în epoca modernă. Nu numai pentru că predarea acestui cuvânt – indispensabilă transducerii sale de la o generație la alta – a fost proscrisă în situațiile de învățământ public, ca și ale educației în general, a fost interzisă printr-o luptă nemiloasă cu creștinismul de către dogmatismul totalitar al unor state zise «democratice». În realitate – și aici credem noi că M.H. dă cheia discursului – întreaga organizare a lumii, cu materialismul ei omniprezent, cu idealurile ei sordide de reușită socială, de bani,

⁵⁶ Jacques Derrida, în vol. *Credință și cunoaștere. Veacul și iertarea (...)*, trad. de Emilian Cioc, Ed. Paralela 45, București, 2004, p. 7.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

de putere, de plăcere imediată, cu exhibiționismul și voierismul său, cu depravarea ei de tot felul, cu adorarea unor noi idoli, a unor mașini subumane, a tot ceea ce este mai puțin decât omul, cu reducerea acestuia la biologic și, prin aceasta, la incert – toate acestea (al căror reflex, pe rând scandalos, orb sau burlesc, a devenit învățământul), zarva neîncetată a actualității cu evenimentele ei senzaționale și mășcăricii ei de bâlci acoperă pentru totdeauna trecerea în care vorbește cuvântul pe care nu-l mai auzim⁵⁷. O astfel de criză a unei contemporaneități care „basculează spre propriul neant”⁵⁸ nu poate lăsa indiferentă misiunea comunității creștine, a Bisericii.

Pentru a trece în planul apropiat, al misiunii Bisericii în România, trebuie să spunem că analizele nu au lipsit cu desăvârșire⁵⁹, dar au fost marcate, mereu și mereu, de inflectualități de cercetare, de fragmentări și disoluții

⁵⁷ Michel Henry, *Cuvintele lui Hristos*, trad. și postfață Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005, p. 11.

⁵⁸ Ideea nu aparține numai lui Michel Henry care o exprimă în lucrarea sa *La barbarie* (PUF, Quadrige, 2001, apud. Michel Henry, *Cuvintele lui Hristos*..., p. 11, nota 1). O expresie interesantă o oferă, literar, autorul sud-african J. Coetzee în romanul-parabolă *Așteptându-i pe barbari*, Ed. Humanitas, București, 2004, în care așteptarea/venirea civilizațiilor abrutizează, secând orice sens spiritual al lumii locuite.

⁵⁹ Un mod de a încerca astfel de analize l-au constituit, în 1996 și 1998, conferințele care au purtat numele de *Regenerarea lumii creștine în context misionar în România* (11-13 oct. 1996, Brașov; 3-6 mai 1998, București). Textul întâlnirii de la Brașov, deși editat și trimis spre analiză profesorilor de misiologie ai școlii românești de teologie de către Păr. I. Bria, inițiatorul și coordonatorul întâlnirilor, nu a adus nici o reacție. Nici întâlnirea de la București, care s-a bucurat de o foarte largă participare, inclusiv a P.F. Sale P.F. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, nu a adus efectele de reflecție scontate. O altă întâlnire care așteaptă încă reacțiile a fost al doilea Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România, *Facultatea de Teologie în viața și misiunea Bisericii*, Mănăstirea Sâmbăta de Sus, 25-28 sept. 2005. Dintre referate, câteva vizează și tema noastră: Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă, *Teologia pastorală și misiunea Bisericii* (7 p.); Pr. Prof. Dr. Dorin Oancea, *Facultățile de Teologie în viața și misiunea Bisericii*, (15 p.); Pr. Prof. Univ. Ioan Chirilă și Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiunea prin activitatea didactică* (14 p.). Importanță deosebită are și documentul final al Congresului, mai ales: *II. Optimizarea activităților didactice universitare pentru a corespunde exigențelor misionare actuale ale Bisericii și reformelor structurale din învățământul universitar* (p. 3-4), iar din subcapitolul *Propuneri*, *I. Misiunea prin formare pastorală* și *II. Misiunea prin activitatea didactică religioasă*, (p. 4-6). Ele arată că, deși oarecum întârziat, procesul de dezvoltare a unei pastorale active este orientat spre o dezvoltare coerentă și de durată.

care au afectat analiza global-pastorală, dar și pe cea specifică, așa cum ar fi cazul pastorației catehumenale. Trebuie remarcat, de asemenea, că un plus de coerență în sedimentarea diagnozei pastorale l-au adus laicii, parteneri nu doar de dialog, ci și de funcție misionar-pastorală. Un astfel de „punct nodal” l-a constituit și conferința *Religia și societatea civilă*⁶⁰ și volumul editat cu acest prilej aflând una din cele mai articulate radiografii ale fenomenului.

Între paginile acestui volum, acelea ale lui Mircea Flonta, reunite sub titlul *Ce înseamnă să fii un bun creștin? O privire critică asupra mentalității religioase în România de astăzi*⁶¹, aduce, zic eu, cu precădere argumentarea unei recalibrări din care trebuie să lipsească, obligatoriu, orice formă de artificialitate, de forțare a proiectului misionar pentru a exprima, într-un fel sau altul, conjuncturi, oportunități unilaterale. Biserica nu are voie să muște din momeala unei proiecții pastorale false, oferite „rețetar”, din experiența altor pastorale, așa cum, de exemplu, reformele din diferite domenii din România au preluat forme și conținuturi străine, fără pic de reflecție și analiză.

Revenind la întrebarea lui Mircea Flonta, „Ce înseamnă să fii un bun creștin?”, cred că aceasta este definitorie și pentru subiectul pastorei catehumenale pe care l-am ales: *adultul*.

Am căutat, în alt loc, a lămuri, pe cât se poate, cum și în care mod Biserica poate acționa și împlini misiunea sa pastoral-educativă în raport cu tinerii și copiii aflați în situații de criză, a tinerilor din licee⁶² sau a copiilor afectați de destructurarea familiei⁶³. Și atunci am remarcat necesitatea unui ajutor structurat pe necesitățile vârstei și finalitatea unor programe coerente, aceasta împotriva obiceiului general de a ajuta punctual și fracționat, după mijloacele – de obicei reduse – ale parohiei și după capacitatea preotului de a lega lucrurile între ele.

⁶⁰ Reuniunea s-a desfășurat în cadrul Academiei de toamnă româno-germane de la Sibiu, 22-29 oct. 2003, avându-i ca principali moderatori pe Mircea Flonta (București), Hans-Klaus Keul (Ulm) și Jörn Rüsen (Essen).

⁶¹ Mircea Flonta, *Ce înseamnă să fii un bun creștin? O privire critică asupra mentalității religioase în România de astăzi*, în vol. *Religia și societatea civilă*, Ed. Paralela 45, 2005, p. 176-200

⁶² Pr. Constantin Necula, articolul *Educația religioasă, premisă și factor activ în recuperarea pastorală a copiilor și tinerilor aflați în situație de criză*, în vol. *Sarea pământului, Studii și articole de Pastorală*, I, p. 9-26.

⁶³ Idem, articolul *Pastorală familiei monoparentale. Exigențele unei misiuni necesare*, în vol. *Sarea pământului*, ed. cit. p. 83-92.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

De aceea, în contextul amintit anterior și în urma celorlalte cercetări, unele de bibliotecă, altele de teren pastoral propriu-zis, am constatat că una dintre necesitățile impetuoase ale pastoralei catehumenale moderne, contemporane nouă, este catehizația adulților. Nu este cazul ca în studiul de față să revenim asupra unor adevăruri știute, dar este bine să reamintim că în sine cateheza adulților (CA) s-a născut odată cu Biserica⁶⁴, fiind în deplină osmoză, parte integrantă a planului misionar centrat pe Ierusalim, ale cărui „obiective” încă le străbatem. Pentru că „Hristos nu ne-a lăsat o carte. El a trimis oameni – pe apostolii Săi, a căror lucrare va fi continuată de episcopi până la Parusie –, i-a însărcinat cu actualizarea lucrării Sale mântuitoare, în timp și spațiu, prin propovăduire și prin Sfintele Taine. Anunțând lucrarea mântuitoare, ei o fac prezentă aici și acum, pentru ca omul să o poată primi prin credință. Săvârșind Sfintele Taine, ei reactualizează chiar această lucrare mântuitoare, pentru ca oamenii, cu întreaga lor ființă, trup și suflet, să poată intra în contact cu moartea și Învierea lui Hristos și să ia parte la acestea în chip real. Cuvânt și Taină sunt astfel inseparabile, amândouă sunt purtătoare ale Duhului Sfânt”⁶⁵. Or, de la această infuzare duhovnicească, segmentul „adult” nu poate lipsi, cu toate dificultățile pe care, în plan metodologic și al practicii, aceasta o presupune.

România ortodoxă încă nu a analizat și nu a finalizat un posibil plan de catehizare, și nu spunem aceasta numai în raport cu adulții. Dar, dacă la nivelul copil-adolescent, în mare parte pastorală catehumenală începe cu orele de religie (ele însele nuclee de învățare în Hristos, dar și prilejuri de smin-teală...) și se continuă prin participarea copiilor – sub impulsul comunității

⁶⁴ *Dizionario di Catechetica*, ed. cit., p. 15-19; istoric și teoretic, acest lucru este analizat și de către Antonio Bollin și Francesco Gasparini în *La catechesi nella vita della Chiesa – note di storia*, Edizioni Paoline, 1990, p. 11-56, primele două capitole ale lucrării analizând, punctual, tocmai „rădăcinile catehetice ale Bisericii”, precum și relația kerigmă – cateheză – catehumenat. De remarcat că, în structura lor, înseși forma și conținutul catehezelor baptismale arată că ele erau rostite unor adulți, capabili inclusiv a rosti lepădăturile în cadrul „scrutinului” de întrebări și rugăciuni care precedau Botezul; O altă contribuție meritorie la analiza subiectului, Lect. Dr. Cristian Preda, *Propovăduirea apostolică – Structuri retorice în Faptele Apostolilor*, EIBMBOR, București, 2005, 331 p.

⁶⁵ Arhim. Placide Deseille, *Ce este Ortodoxia? Cateheze pentru adulți*, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2004, p. 10. De altfel, acesta este subiectul unei părți importante inclusiv în paginile care consemnează relația dintre o cunoaștere sensibilă și una suprarățională, *Idem*, p. 12-25.

școlare de foarte multe ori... – la viața liturgică a Bisericii, în ce privește adulții, lucrurile se complică. Mereu amintim de faptul că 50 de ani aceștia s-au aflat supuși unei presiuni perverse de ideologizare materialist-dialectică. Dar, în curând, vom parcurge aproape jumătate din această perioadă, ea însăși plină de sinusoide în ce privește mărturia creștină, fără ca în plan practic să fi reușit re-alfabetizarea vârstei adulte privind creștinismul ca stare de dar, ca mod de viață în Hristos... Pentru că este cât se poate de limpede restaurat în Hristos omul, credinciosul adult devine el însuși sursă de inspirație în soluția pastorală adresată adulților. Sfântul Vasile cel Mare consemna cuvinte pe care le socotim un adaggio la construcția noastră: *„Sunt două căi, potrivnice una alteia; una este largă și încăpătoare, cealaltă, strâmtă și îngustă. Două sunt și călăuzele și fiecare caută să atragă pe oameni spre ele. Calea cea netedă și înclinată are o călăuză vicleană, un demon rău, care prin plăceri atrage spre pierzare pe cei care îl urmează; calea cea anevoioasă și cu urcuș are călăuză un înger bun, care prin ostenele virtuții duce pe cei care îl urmează spre un sfârșit fericit. Câtă vreme fiecare din noi este copil urmărește ce este plăcut în viața de acum și nu se îngrijește de viitor; dar când ajunge bărbat, după maturizarea gândurilor, vede că viața îi este împărțită înspre virtute și viciu și că privirea sufletului este îndreptată spre fiecare din ele; atunci are puțința să judece paralel însușirile fiecăreia din ele. Și vede că viața păcătoșilor este plină de desfătărele veacului acestuia, pe când viața dreptilor arată pe tăcute numai bunătățile veacului ce va să fie. Și pe cât de bune sunt cele viitoare, pe care le făgăduiește viața celor ce au să se mântuiască, pe atât de obositoare sunt cele pe care le oferă cele din lumea aceasta. Că cel care duce o viață plăcută și desfrânată nu se gândește la ce va fi pe urmă, ci se gândește numai la desfătarea de aici. Orice suflet care vrea să aleagă virtutea este cuprins de amețeală și subjugat de gânduri, când se gândește la cele ce-l așteaptă; dar când privește la cele din lumea aceasta, preferă plăcerea. Într-o parte vede plăcerea trupului, în cealaltă înrobirea trupului, într-o parte beție, în cealaltă post; într-o parte râsete nestăpânite, în cealaltă lacrimi din belșug; într-o parte dansuri, în cealaltă rugăciune; într-o parte flaute, în cealaltă suspine; într-o parte desfrânare, în cealaltă feciorie. Și pentru că binele poate fi înțeles cu adevărat de rațiune numai prin credință – că binele stă departe de noi și ochiul nu l-a văzut și urechea nu l-a auzit – pe când dulceața păcatului este la îndemână, iar desfătarea țâșnește prin fiecare simț, de aceea fericit este cel care nu se îndreaptă spre pierzanie din pricina momelilor plăcerii, ci, prin*

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

*răbdare, culege nădejdea mântuirii, iar la alegerea uneia din cele două căi n-a pășit pe calea care duce la păcat*⁶⁶.

Am schițat, oarecum, împrumutând lentile de reflecție diferite, contextul amplu al pastoraliei, nereușind nici pe departe, să identificăm toate provocările pe care contemporaneitatea postmodernă (supranumită uneori, chiar post-creștină) le aduce Bisericii.

Să remarcăm că, în sine, cateheza adulților se impune ca necesitate din diferite motive pe care le putem identifica, pe scurt, astfel:

a) motive de ordin socio-cultural – în mare parte pe acestea le-am surprins chiar analizând contextul vieții de zi cu zi a credincioșilor, într-o lume hărțuită de false idealități. Lor putem să le adăugăm fenomene ca:

➤ *dinamica accelerată a vieții*, omul căutând un *respiro* în spiritual;

➤ *argumentarea cunoștințelor* – boom-ul de informație care nu a adus neapărat sporire în cunoașterea „cea adevărată”

➤ *pluralismul cultural și ideologic* – construit parte sub presiunea unor politici culturale de grup (gen UE) și de o relansare a „descoperirilor prin călătorie”⁶⁷ și de spargerile de context istoric (căderea zidului Berlinului; problema terorismului);

➤ *aspecte legate de:*

- *mobilitatea socială* – valurile de emigrări dinspre Africa de Sud spre Europa sau, în Europa, dinspre Est spre Vest;
- *conflictualizarea unor procese sociale* co-dominante;
- *o nouă geopolitică* – cu structurările și destructurările de rigoare⁶⁸;

⁶⁶ Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri I*, Studiu introductiv, traducere, note și indici de Pr. Prof. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 190.

⁶⁷ Este unul din gândurile pe care le naște teologului cartea lui Horea Vintilă, *Recunoașterea descoperirii*, Ed. Eminescu, 1996, trad. de Mihai Cantuniar, 253 p., o analiză culturală a itinerariilor, a vectorilor căutărilor.

⁶⁸ Sub acest aspect, contribuția românească merită a fi consemnată. Este vorba despre lucrarea lui Ilie Bădescu și Dan Dungaciu (coord.), *Sociologia și geopolitica frontierei*, Ed. Floarea Albastră, București, 1995, vol. I, 354 p. și vol. II, 357 p., precum și de lucrarea *Geopolitică, globalizare, integrare*, (coordonată de Ilie Bădescu, Ioan Mihăilescu și Ionel Nicu

➤ nevoia de comunicare, în aceste contexte, naște nevoia de autoformare și formare permanentă⁶⁹, inclusiv sub aspectul Hristos⁷⁰;

b) motive de ordin psihologic-antropologic – în mare parte, acestea fiind marcate de mentalitățile locale care propun persoanei „mature” calitatea socială între limite consistent determinate care, odată depășite, nasc re-misiuni și demisii. În România este cazul pastoralii catehumenale a șomerilor și a pensionarilor care, din punct de vedere psiho-antropologic cer o andragogie pastorală specifică⁷¹;

c) motive de ordin teologico-pastoral, comune, în cele mai importante puncte, diferitelor arealuri misionare, atinse, în parte, de aceleași crize (crize ale credinței, pierderea identității creștine sau confesionale, rezistența la mutațiile de ordin religios, „conflictul” părinți-copii cu mutațiile pe care le provoacă inclusiv în planul

Sava), Ed. Mica Valahie, 2003, 401 p. Aceste lucrări, și altele asemenea lor, cuprind o serie de date legate de politica socială și de tendințele demografice în România, care ar trebui să constituie fundamentul unor discuții ample în contextul pastoralii catehumenale din România.

⁶⁹ *Pascal Galvani* identifică în vol. *Autoformation et fonction de formateur*, Ed. Chronique Sociale, 1991, 170 p., curente teoretice dezvoltate în direcții practice în formarea omului modern pornind de la lucrul efectiv în Atelierele de Pedagogie Personalizată, exprimând unele din cele mai adecvate iconologii anexate formatorului: mediator social și cognitiv, cu tot ce decurge din această “supremație”. Interesant este și modelul grupului educativ pe care, la aceeași editură, îl propune Michel Barllow, *Le groupe éducatif: une réalité politique* (s.u.) C.S, 1990, 168 p. De aici decurge și greutatea catehizării adulților situată printre alte strategii de formare, trepte inerente ale menținerii în funcția socială a „producătorului” pe care societatea modernă îl cere.

⁷⁰ La acest capitol rămâne foarte bine precizată complexitatea lucrului „în Hristos”, în ce privește catehizarea, oglindită în ampla enciclopedie *Thábor – L'encyclopédie des catéchistes* (sous la direction de Anne-Marie Artken, Jean Joncheray, Stanislav Lacanne, René Marlé), Ed. Desclée, 1993, 576 p. Parcurșă cu atenție, aceasta oferă dimensiunea grandioasă a vocației formative în Biserică.

⁷¹ Ultima și cea mai de preț contribuție la acest aspect o aduce Denise Bellefleur-Raymond, *Acompagner des adultes dans la foi – L'andragogie religieuse*, Ed. Novalis – Lumen vitae, Quebec, 2005, 201 p. Ea sintetizează preocupările pe care, începând cu anii 1981-1985, oficiul catehumenal al Diocezei de Quebec (OCQ) le-a avut în raport cu adulții, atinși, în particular de revoluția liniștită din anii 1963-1965, când Canada se rupe oficial de tot ce înseamnă Biserică, proces neîncheiat nici azi, aducător de convulsii în corpul ecclesial, nu numai catolic, canadian. O viziune de ansamblu, credem noi, necesară formării propriei noastre viziuni asupra catehizării adulților.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

educației religioase; polarizarea misiunii, în general pe segmentele mai maleabile ale populației credincioase, tonul „paternalist” al catehizării și criza de credibilitate a Bisericii în unele aspecte de viață, marginalizarea – extrem de „fină” uneori –elementului laic în dialogul misionar sau elementelor compuse ale discriminării femeii în unele acțiuni pastoral-catehumenale (inclusiv inoperativitatea comitetelor pastorale)).

d) Acestora se adaugă teme legate de subiecte la care Biserica trebuie să caute răspunsuri comune cu adulții: eutanasierea, transplantul de organe, postul, funeralitatea (nouă chiar ne lipsește o pastorală a funeraliilor)⁷², hirotonia femeilor, morala legată de concubinaj, poligamie sau homosexualitate. Ele trebuie să rămână pe masa de lucru a teologilor, aceștia având obligația de a sublinia că „joaca de-a Dumnezeu” rămâne una cu adevărat periculoasă.

De asemenea nu trebuie uitat că această motivație a născut o *scală de aspecte pozitive*⁷³ care motivează orientarea pastoralei catehumenale către adulți, care, în situații de genul numeroaselor grupuri de reflecție, a grupurilor de studiu al Bibliei, a școlilor misionare pentru laici, a cursurilor și conferințelor populare, se arată a fi o realitate, o concretețe a ritmului misionar la care adultul cheamă Biserica și Biserica pe adult.

Revenind la **aspectele pozitive**, trebuie să remarcăm că și în România se identifică unele aspecte comune cu ale celorlalte latitudini și longitudini geospirituale ale lumii creștine:

➤ Creșterea cerințelor de formare pe care adulții le exprimă în diverse moduri, arată nevoia lor de aprofundare, de alfabetizare și aprofundare în raport cu marile teme ale teologiei și ale vieții Ortodoxiei. La noi aceasta se simte în numărul mare de absolvenți

⁷² Folosind termenul pe care îl dă pastoralei de doliu Louis Michel Renier, în lucrarea *Les Funérailles – Les Chrétiens face à la mort*, Les Editions Ouvrières, Paris, 1997, 236 p.

⁷³ Ele pot fi identificate și după grila propusă de Emilio Alberich și Ambroise Binz, *Adultes et catéchèse – Eléments de méthodologie catéchétique de l'âge adulte*, Ed. Novalis – Cerf – Lumen vitae, Université Saint-Paul, Ottavva, 2000, p. 12-17. De altfel lucrarea, în întregimea ei, a provocat și reflecția noastră.

de Teologie care au finalizat o altă facultate sau care, efectiv, chiar practică altă profesiune. Un sondaj „de admitere” efectuat în 2005 la Sibiu arată că 80% dintre cei înscriși la „a doua facultate” veniseră în mediul academic din lipsa unor spații de culturalizare „în Hristos” în parohiile și localitățile lor. Doar 7% veniseră în dorința de a îmbrățișa cariera preoțească. Dintre cei interesați 28% erau femei, care căutau, ele însele, aprofundări de sens în teologie.

➤ O anumită procesare catehumenală⁷⁴ care a atins, în diferite moduri, conștiința unora dintre adulți. Un exemplu poate fi modul reactiv al părinților la unele dintre gesturile copiilor catehizați la școală: învață, odată cu ei, lucruri pe care ar fi trebuit să le învețe la vârsta copiilor lor. Chiar dacă vorbesc de aspecte pozitive, nu trebuie uitat că în acest punct, una dintre probleme este reacția negativă a „cancelariei școlare” la ora de religie sau la învățăturile de credință propriu-zise. Masa lungă din mijlocul cancelariilor școlare păstrează, încă, acoperământul de preț, fața de masă roșie, care altădată acoperea masa secretarului PCR și multe din consiliile profesionale aduc a ședințe de partid.

➤ Redescoperirea interesului pentru Sfânta Scriptură și exegeza duhovnicească a acesteia. Nu poate lăsa pe nimeni insensibil efortul făcut de laici de a asuma „cartea teologică” a cărei piață de desfacere s-a dezvoltat în mod excepțional, în vederea unei lecturi cât mai apropiate de *lectio divina*⁷⁵ pe care cateheza modernă pare că încearcă să o redescopere.

➤ Redescoperirea adultului, atât ca partener de dialog, cât și ca generator de catehizație, atât în raport cu sine, cât și în raport cu

⁷⁴ Spre aceasta provoacă analiza pastorală catehumenale actuale. Teme de referință identifică Henri Derroitte, *La catéchèse décloisonnée – jalons pour un nouveau projet catéchétique*, Ed. Lumen vitae, Bruselles, 2000, 128p.

⁷⁵ Răspunsuri la provocarea lectio divina oferă, în ambientul ortodox, Pr. Prof. Dr. John Breck, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003, cap. 4, „În căutarea unei lectio divina ortodoxe”, p. 101-128, și Pr. Dr. Constantin Coman, *Erminia Duhului*, Ed. Bizantină, București, 2002, 340 p. O abordare interesantă aduce Michel Rondel în *Ecouter les mots de Dieu – Les chemins de l'aventure spirituelle*, Ed. Bayard, 2001, 252 p., un iezuit care cere întoarcerea la spiritualitatea legată de duhovnic pentru ca înțelegerea Scripturii să se transforme în viață conformă Scripturii.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

ceilalți membri ai Bisericii. Aici s-ar cuveni ca temele conferințelor preoțești să fie stabilite inclusiv în comun cu un, posibil, comitet catehetic diocesan, care ar putea avea în „compoziție” o serie de intelectuali creștini reprezentativi pentru comunitatea creștină. Și lucrul acesta poate pleca din structurarea parohială a unui astfel de organism catehumenal care să poată realiza influența catehizației cu maturitate și credință.

➤ Deschiderea dialogului cultură-credință, singura modalitate prin care Biserica își poate continua și controla calitatea dialogică, convertitoare.

➤ Capacitatea de interferare interconfesională în teme de interes major pentru mărturia creștină a comunităților locale, definită prin efortul socio-economic al adulților. Un *ecumenism viabil*, rupt de „turismul” ecumenist practicat în anii '90-'98, axat pe contrast – independență – interacțiune – identitate, cele patru puncte forte ale oricărei acțiuni de acest fel⁷⁶.

În planul *pregătirii catehumenale*, desigur că acest mod de a realiza pastorația incubă unele **exigențe** care, diminuate sau diluate, lovesc în însăși finalitatea procesului organic al educabilității în Hristos.

⇒ **metodologia catehumenală** pentru această etate de viață:

➤ trebuie să țină cont de *caracteristicile specifice ale vieții fizice*, neuitând că aceasta nu concordă cu aceea a *maturității spirituale*, precum și de *sensibilitățile culturale* și social-materiale în care își desfășoară viața;

⁷⁶ Flavio Pajer, „Une catéchèse où la communauté chrétienne dans son ensemble est à la fois catéchisante et catéchisée”, în vol. *Théologie, mission et catéchèse*, sous la direction d’Henri Deroitte, Ed. Novalis-Lumen vitae, Bruxelles, 2002, p. 25-32. Tot aici credem că trebuie amintite direcțiile pedagogiei ecumenice propuse de Simon Oxley, *Creative ecumenical education – Learning from One Another*, WCC Publications, Geneva, 2002, 148 p. care, exploatând liniile directoare ale lui L. Vogel (în *Teaching and Learning in Communities of Faith: Empowering Adults through Religious Education*, San-Francisco, Jossey-Bass, 1991), oferă ariile metodologice ale unei educații ecumenice pozitive. Din nefericire, lucrarea exprimă prea mult confesionalitatea (baptistă) a autorului, făcând „uitate” contribuțiile Ortodoxiei și ale Catolicismului în domeniul pe care-l abordează: tocmai educația pentru ecumenicitate a mentalităților pedagogice.

➤ ea trebuie deprinsă, teoretic, în școala de teologie, dar și practic, prin participarea tinerilor teologi⁷⁷ la organizarea de grupuri de studiu biblic, de pelerinaje, în compunerea de biblioteci misionare și cercuri apologetice sau de studiu filocalic etc.;

➤ cateheza este una particular/comunitară, în funcție de context, dar întotdeauna cu adresabilitate personală, neuitând nici o clipă că tonul și structura catehezei este diferită nu doar în raport cu vârsta, ci și cu ceea ce putem numi „competențele spirituale” ale auditoriului;

⇒ **catehizarea trebuie să țină cont de o serie de factori:**

➤ trebuie, cu obligativitate, să pornească de la o analiză coerentă și interpretare pertinentă a situației pastoral-catehumenale în care se desfășoară acțiunea;

➤ trebuie cunoscute câteva „puncte nodale” ale profilului pastoral al adultului: cunoașterea conținutului istoric și socio-cultural al contextului vieții cotidiene⁷⁸, mentalitatea adultului interpelat de cateheză; măsurarea, evaluarea și comunicarea proceselor actuale de inițiere și inculturație creștină;

⇒ **în plan practic formal**, cateheza adulților, presupune mijloace și obiective clare ca să caute maturizarea, creșterea și desăvârșirea omului celui nou în Hristos, acordat

➤ modelului de comunitate în care trăiește – aici poate este momentul să reamintim că modul de propunere a vieții spirituale

⁷⁷ A se vedea vol. colectiv *Teologia e formazione teologica – Problemi e prospettive* (a cura di Saturnino Muratore), Ed. San Paolo, 1996, 203 p., mai cu seamă articolul lui Paolo Selvadagi, *La frammentazione della propposta teologica e la formazione permanente del clero*, p. 129-134. O privire de ansamblu asupra acestui aspect oferă Luciano Meddi, *Educare la fede – lineamenti di teoria e prassi della catechesi*, Ed. Messagero, Padova, 1994, p. 5-13, unde pune problema animatorilor în catehizație, sufocați informativ, imaturi formativ-pastoral. Cu toate că lectura am făcut-o “italienește” nici la noi lucrurile nu stau altfel!

⁷⁸ Sunt câteva din reacțiile care cer a fi asumate de către Biserică, ele fiind identificabile inclusiv prin grila de lectură propusă de cartea de interviuri realizată de Jean Duchesne și Jacques Ollier, împreună cu mulți dintre cei intervievați de ei în volumul *Demain l'Église*, Ed. Flammarion, 2001, 294 p.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

unor „urbani”, creștini, dar ancorați în viața socio-economică a comunităților, nu este totdeauna cel mai potrivit. Aici nu încap sensibilități de superioritate: cu foarte rare excepții, credem că preotul paroh este acela care trebuie să fixeze cheile discursului său misionar⁷⁹;

➤ nu trebuie uitat, după spusele lui Ernest Bernea, că „omul trebuie educat viu”, adică trup și suflet. Orice fel de exagerare duce la dezechilibrări nu numai în viața adultului, ci și a familiei, a comunității mari și mici, inclusiv a grupului colegial. Nici o planificare nu trebuie să descompună binomul mistico-ascetic al propovăduirii și pedagogiei creștine;

⇒ **în planul limbajului și al conținutului** pastorației catehumentale a adulților nu trebuie uitat nicicum nucleul exigențelor legate de limbajul modern în general, nefăcând abstracție de contribuția creștină *în general* (iarăși) la mărturisirea lui Iisus Hristos.

➤ Unul dintre tururile de forță pe care trebuie să le facă oamenii, cateheții Bisericii, este acela al recuperării dimensiunii mistagogice a catehezei⁸⁰. Aici este punctul în care trebuie să consemnăm acordul nostru cu spusa Păr. Alexander Schmemmann, „credința ortodoxă are exprimarea ei cea mai adecvată în cult și adevărata viață creștină este plinirea harului, viziunii, învățăturii, inspirației și puterii pe care noi o primim în cadrul cultului. De aceea există o legătură organică între viața liturgică a Bisericii și efortul ei educațional pe care noi îl găsim drept unicul principiu

⁷⁹ Nu este vorba, aici, de o revoltă a universitarului împotriva monahilor, ci doar de o subliniere: cazul Tanacu, cu toate ale lui, nu este unic în aspectul său canonicomisionar, cu atât mai puțin sub aspect psiho-pastoral. Imixtiunile fals spirituale în viața de familie, orientarea spre sexualitate a pastorației prin Spovedanie, lipsa de echilibru în asceza propusă – care nu poate fi indiferentă de context – sunt doar câteva teme de meditație care ne macină.

⁸⁰ În același ton restaurator, ne pare a fi textul lui Mihail Neamțu, „Cateheza liturgică și canoanele memoriei”, în vol. *Buflă în dărâmături – insomnii teologice*, Ed. Anastasia, 2005, p. 113. Este și delimitarea pe care o propune Bernard Lonergan când arată propunerile diferite care animă știința comunicațională educativă, în genere, și pe cea legată de pedagogia vocațiilor, care este una mistagogică. (în vol. *Oeuvres Complètes, Philosophie de l'éducation*, Ed. Guérin, Montreal, p. 232-233).

ortodox de educație religioasă”⁸¹. Dacă nu suntem de acord asupra „unicității” acestui principiu pedagogic, nu-i putem decât accepta „primariatul”, care relevă Liturghia – pedagogie epifanică – ca punct esențial al educației creștine. Revenind la limbajul catehezei, el trebuie să „curgă” din Liturghie, ca formă, morfologie și fond. Cu toate rigorile legate de dinamica Tradiției⁸².

➤ Credem că nu este necesar ca să reamintim că limbajul catehezei pentru adulți nu trebuie să intre în fundătura „sensului unic” pe care l-a oferit limbajul de lemn al scolasticii mediocre. Dar nici nu trebuie să se axeze numai pe eseistică, oricât de valoroasă ar fi ea. Sunt câțiva predicatori populari în teologia românească, nebăgați în seamă de către scolastica „superiorității” dar fără cercetarea lor va fi greu să identificăm resortul unei cateheze „paleative”⁸³.

➤ Sigur că în realizarea conținutului mesajului catehetic, un aspect major îl constituie personalitatea umană a Mântuitorului. În anii din urmă s-a identificat tendința ca, indiferent de profesie – și nu ne referim acum la aceea strict informațională –, să se creadă că oricine poate „emite” în numele Bisericii. Se cuvin aici a fi amintite cuvintele, pline de seva Duhului Sfânt, ale Sfântului Grigorie Teologul: „Nu aparține tuturor, nouă celorlalți, să filosofeze despre

⁸¹ Alexander Schmemmann, *Liturghie și viață*, Iași, 2001, p. 13 ș.u. Tema este reluată în dese rânduri, pe parcursul paginilor de jurnal duhovnicesc al Părintelui, *Biografia unui destin misionar*, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2004, 533 p.

⁸² În ciuda conținutului ortodox, sau poate tocmai de aceea, ideea este tot mai prezentă în gândirea catehumenală vestică (cf. Lucien Deiss, *Célébration de la Parole*, Desclée de Bronwer, 1991, 220 p.). În planul filosofiei comunicaționale, lucrarea lui Maurice Belet, *Dire – on la récitée imposée*, Ed. Épi-Desclée de Bronwer, 1990, 187 p. (ca și alte lucrări ale lui Belet), cheamă la același dinamism al rostirii în concurs cu tradiția, lucru revelat, în limbajul teologiei pastorale, și de lucrarea lui Giacomo Panteghini, *Quale comunicazione nella Chiesa? – Una Chiesa tra ideali di comunione e problemi di comunicazione*, Ed. Denoviane, Bologna, 1993, 187 p.

⁸³ Este, credem, cazul ca în școlile de teologie să fie identificate modelele omiletice care au dus la acțiuni de convertire sau de restructurare în Hristos a mii de vieți. Modele românești ar putea fi: Părinții Cleopa Ilie, Paisie Olariu, Teofil Părăianu, Arsenie Boca, Miron Mihăilescu, Dumitru Bejan, Paulin Lecca etc. sau umilii și, totodată, „teribili” lucrători ai Viei, Iosif Trifa și Nicodim Mândiță. Când cauți rădăcinile, niciuna nu e de prisos!

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Dumnezeu. Nu e o calitate care se câștigă ieftin și a celor care se târăsc pe jos. Voi mai adăuga că nu se poate aceasta totdeauna și nici în fața tuturor, nici în toate, ci uneori și în fața unora și într-o anumită măsură. Nu aparține tuturor, ci celor care s-au exercitat și au fost învățați în contemplație și, înainte de aceasta, celor ce au fost curățiți în suflet și în trup, sau cel puțin se curătesc într-o anumită măsură. Căci celui necurățit nu îi este asigurată atingerea de cel curat, precum nici ochiului murdar, raza soarelui [...] Căci trebuie să se ocupe cineva în adevăr cu cunoașterea lui Dumnezeu, ca, atunci când avem prilej, să și judecăm (Ps. 73.3) cele drepte ale teologiei. Înaintea cui? Înaintea celor pentru care lucrul acesta este scris și care nu flecăresc cu plăcere ca despre altceva, ca despre cursele de cai și despre teatre și cântece și despre cele ale pântecului și despre cele de sub pânțec – care văd și în aceasta un motiv de desfătare, ca și în cele contrare acestora, când li se spun”⁸⁴. Nu-i vorba aici despre un exclusivism al rostirii, ci de o harismă⁸⁵, în sensul real, specific Ortodoxiei.

Poate că textul pe care l-am redat mai sus merită a fi citit mai des aceluia care cred că, prin simpla și mediocra apariție TV sau în paginile unor ziare, reviste sau web-uri, realizează „catehetica adulților”. Lucru de maieutică spirituală și intelectuală de rară finețe, este foarte important ca lucrurile care sunt prezentate drept „fond” al catehizării să fie acordate atent la locul, timpul și contextul mărturiei.

⇒ **în planul metodei și al tehnicii de realizare** nu trebuie uitat că pastorală catehumenală – prin însăși natura ei – oferă o largă varietate de modele și itinerarii metodologice, sumă nu numai a

⁸⁴ Ale celui între Sfinți Părintelui nostru Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, trad. Păr. D. Stăniloae, Anastasia, 1993, *Cuvântul* 27, *Întâia cuvântare teologică (către eunomiene)*, 3, p. 12-13

⁸⁵ Harismă care, însă, nu trebuie lipsită de creștere prin educație. Din acest punct de vedere, al educației harismei, a se vedea pedagogia propusă de Jean Monbourquette, *À chacun sa mission*, Ed. Bayard, Paris, 2001, 197 p. Cap. 9: *Ma passion, ma mission* – atinge problema discernământului în alegerea modurilor de împlinire a vocației (p. 127-138).

unor elemente didactice, retorice, de știința comunicării⁸⁶, dar și de elemente teologice – liturgice – catehetice propriu-zise.

Dintre modelele care marchează acest efort complex, de eliberare din îndoială, incertitudine și redeschidere către vocația de a fi cu Hristos⁸⁷, pastorală catehumenală a fost marcată de:

- modele „biblice”;
- itinerarii/pelerinaje liturgice;
- diferite forme de reflectare pe seama unor cărți sau curente teologice;
- forme stricte de catehizare: școli duminicale, centre de catehizație a adulților etc.;
- editarea de carte de specialitate în catehizația adulților (cu târguri de carte specializate în cartea religioasă);
- alte mijloace de comunicare: TV, radio, CD, Web-uri etc.

Toate acestea trebuie supuse însă regulilor generale ale pedagogiei active, concretizate în legi ale învățării – așteptării – aplicației – memorării – nevoii – echipării – a implicării/trezirii/convertirii.⁸⁸ Asumând toate riscurile unui posibil eșec, știind că până și acesta este mai mult decât starea de „somnambulism” duhovnicesc în care se zbat oamenii care, botezați și mirunși, au fost afierosiți Învierii prin fereastra de cer care ne este Ortodoxia.

Concluzionând, la sfârșitul acestei scurte, foarte scurte introduceri în pastorală catehumenală adresată adulților, socotim că se cuvine a fi subliniată ideea că dimensiunea catehetică a vieții creștinului adult⁸⁹ nu poate fi ruptă de esența sa liturgică, de aceea dintre cerințele fundamentale ale acestei necesități pastorale se remarcă restaurarea vieții liturgic-particulare

⁸⁶ O contribuție importantă în această direcție a adus Ioan Toader prin *Metode în practica omiletică*, Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1997, 213 p. și *Retorica amvonului*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, 171 p.

⁸⁷ Cf. Guy Lespinay, *Etre formateur aujourd'hui – la formation à la vie religieuse*, Médiaspaul, 2002, Montreal, p. 11-12.

⁸⁸ Bruce Wilkinson, *Cele 7 legi ale învățării – cum să înveți aproape orice practic pe oricine*, Cluj-Napoca, Ed. Logos, 2003, 416 p.

⁸⁹ O încercare de analizare a situației catehumenale am propus-o în lucrarea „În-dumnezeirea maidanului – pastorația Bisericii în spatele blocului”, ed. a II-a, Ed. Agnos, Sibiu, 2008, 297 p.

și comunitare, participarea la viața diaconiei creștine și, nu în ultimul rând, alegerea și „ținerea” de Părintele spiritual, Duhovnicul, cel care poate induce conduita pastoral-catehetică ucenicilor săi, făcându-i să crească „în Hristos și în Biserică” nu prin metodă, cât mai ales prin dragostea sa⁹⁰. Miezul restaurării în Hristos a vieții. Preafericitul Daniel consemna, nu cu mulți ani în urmă: „*Teologia noastră este chemată să-și redescopere și mai mult vocația ei de conștiință dinamică, profetică și slujitoare a Bisericii în misiunea sa într-o lume aflată în permanentă schimbare. O teologie duhovnicească, pastorală și misionară, profund înrădăcinată în Tradiția sfinților și a popului român, dar și larg deschisă spre cultură și spre universal, va fi de un real folos clerului nostru, mănăstirilor noastre și tuturor credincioșilor noștri, contribuind la eforturile de renaștere morală și la edificarea unei României noi*”⁹¹.

2.2. Teme particulare. Exemplificări

2.2.1. Biserica și un aspect al educației copiilor: prevenirea abandonului școlar⁹²

De fiecare dată când amintim de rolul pe care preotul sau profesorul de Religie îl joacă în școală sau societate, amintim de locul și rolul lor în condiții de lucru normale. Rar de tot sunt analizate aspecte legate de educația religioasă a copilului neintegrat social. Altfel spus: *a fi cu Hristos acolo unde nimeni nu vrea să-L urmeze și unde toți caută soluționarea în reforme sociale*. Biserica – prin educatorii ei – trebuie să arate că începutul oricărei astfel de reforme este reforma de sine.

Într-un posibil trinom al educației copilului, iată care credem că sunt factorii determinanți: familia-școala-Biserica, fără ca vreunul să aibă întâietate în raport cu ceilalți, ci constituindu-se în factori de exercitare simultană a funcției educaționale a mediului asupra copilului. În cele ce urmează,

⁹⁰ Pr. Constantin Necula, „Metoda predării religiei – dragoste din dragostea ta, profesore!...”, art. în vol. *Să ne merităm Ortodoxia*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2004, p. 149-151.

⁹¹ Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Dăruire și dănuire*, Ed. Trinitas, Iași, 2005, p. 280-281.

⁹² *Îndrumător Bisericesc*, Mitropolia Ardealului, 1999, nr. 147, p. 154-157.

analizând cu precădere familia și școala în raport cu drama abandonului școlar, dorim să evidențiem necesitatea unei implicări mai active a Bisericii în soluționarea acestui trist aspect al vieții copilului de vârstă școlară. Așadar, unde și de ce întrerup copiii lanțul educațional formativ, asumându-și postura, de neînviat, de abandon școlar? El este cel care abandonează sau el este cel abandonat?

În ceea ce privește familia, se cuvin a fi făcute câteva sublinieri. În mediul urban ca și în cel rural, în cazurile de abandon social sau în cele de semiabandon (cazul repetenției încadrându-se într-un soi de non-combat) se înregistrează un mediu familiar, descurajant. De cele mai multe ori, starea materială precară, când nu de-a dreptul mizeră, a familiei transformă copilul în mână de lucru ieftină într-o gospodărie prea puțin productivă.

Și lucrul nu este observat numai la sate – de unde ni s-a transmis imaginea idilică a fiului de țăran care paște vaca preocupat de cartea de geometrie pe care tocmai o ține în mână –, ci el s-a mutat și în ceea ce am putea numi „mentalitatea rurală urbanizată” a orașanului⁹³ (cu grave aspecte mai ales la cel navetist). Imaginea copiilor spălând parbrize la intersecții sau colectând cartoane sau sticle etc. ține, în parte, și de acest fenomen.

Un alt aspect al crizei familiale transferat în spațiul dramei abandonului școlar ține de lipsa de comunicare din cadrul familiilor. Nu trebuie uitat un aspect, remarcat de unii analiști, surprinzător de logic, dar uitat de noi cel mai adesea. Nu trebuie uitat că astăzi avem în școala generală copiii unor tineri care, la vremea nașterii lor (anii 1965-’67-’70), nu se încadrau în ceea ce s-ar numi „copii doriți” în familiile lor, care au fost salvați, oarecum, de „Decret” și, oricât de penibil sună, ei au rămas niște nedoriți în familiile lor. În parte crescuți în familii de „proletari” la prima generație, într-un mediu de subcultură, cu un teren de joacă vecin cu „maidanul” și cu o personalitate afectată de încadrarea în spații de locuit limitate, locuri de joacă insalubre, organizații de tineret care nu-i reprezentau neapărat, ei au rămas „rodul nedorit” al unor familii care i-au tratat cu răceală, interacțiunea părinți-copii în astfel de cazuri fiind, de cele mai multe ori, dureroasă. Aceasta s-a transferat în mentalitate și comportament, influențând familiile pe care foștii „nedoriți” le-au întemeiat, uneori

⁹³ Dorel Abraham, *Introducere în sociologia urbană*, Editura Științifică, București, 1991, p. 232-240, subcap. „Consecințe și tendințe ale urbanizării”.

„pasul” spre căsătorie nefiind prea dorit nici el, ci făcându-se în contexte grave din punct de vedere socio-moral⁹⁴.

Nu este cazul decât să amintim, fără a mai detalia, că vulnerabilitatea la stres a familiei, separarea – pe termen scurt sau lung – a părinților sau a părinților de copii (uneori chiar cea mai puțin periculoasă a transferării funcțiilor parentale asupra bunicilor), dezacordul sau dizarmonia familială, stilul alternativ de viață familială (mama divorțată – recăsătorită sau în simplu concubinaj), neglijarea în sine a copilului, toate duc la grave perturbări de comportament. Lor se adaugă și influența nefastă a unor frați „scăpați” de școală sau care – prin modul libertin în care privesc lucrurile – încurajează tendința spre abandon școlar.

Acestora se adaugă anumite complexe nefondate legate de starea materială. Haine uzate, demodate, lipsa de caiete sau de manuale, lipsa unor sume de bani necesare întreținerii de relații sociale minime cu ceilalți colegi, duc la izolarea și mai apoi la ruperea din mediul școlar a foarte multor tineri.

Complexele de inferioritate nu apar numai sub aspectul material. Lipsa de motivare în realizarea efortului școlar colegată de lipsa unei perspective ulterioare, existența unor nereușite școlare anterioare sunt și ele aspecte legate de abandonul școlar. De data aceasta însă legate de școală. O școală care a început să renunțe prea ușor la copii. De exemplu, repetenția nu mai este, din păcate, problema școlii – nu mai încearcă nimeni de nicăieri să mai impună promovabilități false –, ci s-a transformat în problema copilului. A copilului care, de cele mai multe ori, o înregistrează pe un fond de singurătate, anxietate și angoasă, induse dinspre afară spre el. Prea ușor uităm că eșecul școlar nu este specific celor „buni la nimic”. Dacă uneori evoluează spre delicvență, aceasta se datorează altor factori care intră în joc, cum ar fi absența valorii morale sau absența modelului familial stabil⁹⁵. Din nefericire însă, dintr-un total de 2.600.000 de elevi de vârstă școlară, doar 95% încheie anul școlar, 5% abandonând pe parcurs. Ministerul de Interne (cf. Raportului pe 1997/1998 editat de I.G.P., secția Prevenirea Delicvenței Juvenile) arătând în statistici clare că 50% din infractorii minori sunt dintre

⁹⁴O excelentă analiză în: Carmen Ciofu, *Interacțiunea părinți-copii*, Editura Medicală AMALTEA, 1998, mai cu seamă: „Familia disfuncțională”, p. 136-147.

⁹⁵Dr. Pauline Morand de Jouffrey: *Psihologia copilului – Pentru înțelegerea aspectelor esențiale ale dezvoltării personalității*, Editura Teora, 1998, p. 21-83.

cei care au abandonat școala, aflându-se acum în starea de „neocupați”. 50% dintr-un total îngrijorător de 45.000 de infractori (pentru 1997) a căror vârstă minimă nu mai evoluează în jurul segmentului de vârstă 16-18 ani, cât al celui de 10-11 ani (antrenați în violență, tâlhării, furturi și, uneori, violuri), colaps, este insensibilă. Societatea civilă e aproape indiferentă. La această stare de neputință - dezinteres - indiferență nu trebuie să fie părtașă Biserica. Ea trebuie să rămână „un loc pentru a renaște”⁹⁶ nu doar sacramental – liturgic și spiritual –, ci și general uman, inclusiv social. Poate face Biserica ceva, așadar, pentru copiii cu tendințe de abandon școlar? Fără îndoială că da. Dintru început, ea are știință că problema abandonului e o problemă antropologică, omul are aplecarea spre abandon – ca germene al păcatului – dar că împreună-lucrarea om-Dumnezeu poate scoate umanul la limanul desăvârșirii, spre sfințenie.

În primul rând se cere Bisericii să analizeze dacă nu cumva cel care abandonează școala nu se află în situația – profetică de altfel – de a abandona nu școala în genere, ci școala NECREȘTINĂ. Un copil care abandonează școala scârbit de modelele non-pedagogice ale profesorilor, de sistemul relații instituit la nivel de școală – marcat de fel de fel de favoritisme –, ca și de materia predată. Aici Biserica, prin preot sau profesor de Religie, poate acționa în direcția unei orientări profesionale pe măsura calității formative a tânărului. Ecclesia este cea care trebuie să lupte – prin mijloace proprii – la anularea ideii de „școlarizare de dragul școlarizării”. Încadrat în contextul larg al abandonării culturii de către societatea românească, abandonul școlar trebuie să ridice Bisericii problema implicării ei mai dinamice în ceea ce privește cultura școlară. Nu sunt suficiente numai orele de Religie sau existența unor manuale de Religie. La nivel macro, Biserica trebuie să asigure manuale alternative, creștine, realizate de oameni de știință creștini, în toate domeniile – inclusiv educație sexuală –, iar la nivelul parohiilor trebuie intensificată activitatea pastorală în școli. Realizarea unor comitete catehetice, cuprinzând, pe lângă preot și profesorii de Religie, și factori de răspundere din școlile arondate parohiei care să desfășoare constant și intens o acțiune creștină în sânul familiei școlare, organizarea unor centre parohiale pentru meditații gratuite, numirea unor preoți misionari în vederea unor activități cu specific, raportat

⁹⁶Panayotis Nellas, *L'Église, un lieu pour renaître*, rev. *CONTACTS*, 2/1981, p. 89-102.

la școală și tineret în general – alternativa creștină la „psihologul școlar” atât de des cerut –, ba chiar înființarea unor centre parohiale de consiliere a copiilor cu probleme, nu sunt irealizabile. O mai atentă slujire în Taina Sfintei Spovedanii – și ne ferim acum la aspectul grav al spovedirii în grup a unor tineri care, în ciuda vârstei, dovedesc o nedorită maturizare spre păcat –, ca și o mai atentă „căutare” a școlii de către preot ar putea identifica din fașă câteva focare de abandon care pot fi încă soluționate. Marcată de cele două laturi – lipsuri materiale și lipsuri umane – problema abandonului școlar poate fi rezolvată și în planul economiei, nu doar al economiei duhovnicești. Efectuarea mai atentă a vizitelor parohiale – după cercetarea cu atenție a situației școlare a copilului, uneori chiar în echipă dublă, sunt primii pași în soluționarea problemei. Constituirea unor fonduri de îmbrăcăminte, de carte (câți profesori pensionari n-ar lăsa „biblioteca lor de o viață” știind că este folosită pentru salvarea unor copii necăjiți?) sau a unor „burse parohiale” pentru sprijinirea în școală a copiilor cu probleme majore, ar dubla efortul început, dar și satisfacția. Prea preocupăți cu „olimpicii”, cu „copiii supradotați”, uităm adesea de mediocrii noștri cei de toate zilele. Bisericii – al cărei discurs nu se adresează doar elitelor – îi revine misiunea de a trezi în sânul copiilor dorința de „excelsior”. În relația cu școala și cu alte instituții ale statului, Biserica trebuie să elaboreze strategii de conștientizare – în rândul tinerilor – a ceea ce înseamnă abandonul; altfel spus, ce riscuri incubă strada, maidanul. În fața unor acțiuni ale televiziunii care încurajează activitățile excentrice – să le numim doar atât – și deschid calea aventurii, Bisericii îi revine misiunea elaborării unui plan pastoral viabil al cărui scop să fie așezarea copiilor în singura aventură reală – câștigarea Împărăției Cerurilor.

Să fim însă bine înțeleși. Prin aceasta Biserica nu trebuie să înlocuiască sau să diminueze rolul altor asociații sau organizații în lupta împotriva „părăsirii școlii” de către un tineret dezorientat și năucit de realitate. Iar când spunem Biserica nu ne referim numai la „factorii de decizie”. Ci la noi. Fiecare în parte. Mădular de taină al Trupului celui tainic al Bisericii. Că preoților și profesorilor de religie le revine principala misiune este adevărat. Dar ei nu pot reuși singuri. Munca lor trebuie dublată de aceea a inspectorilor și a directorilor, de a diriginților și a întregului corp profesoral căruia trebuie să-i pese dacă unul sau altul din copii umple cu absențe rubrica din catalog, destinată „prezenței”.

Acțiunea socială a Bisericii în acest context, nu trebuie însă marcată de cele trei principii ale activității sociale: activitatea socială ca „modă” socială, fățarnicia dublată de mulțumirea de sine și înăbușirea altor datorii (față de cult, de exemplu). De aceea sunt chemați să facă față acestui demers „specialiștii”, cei pe care, dacă nu-i avem, trebuie să-i pregătim în Școlile Teologice și pe care trebuie să-i investim cu autoritatea Bisericii în această încercare de prevenire și stopare a fenomenului abandonului școlar.

Cei vechi spuneau: *MAXIMA DEBETUR PUERO REVERENTIA*⁹⁷ – *Datorăm copilului cel mai mare respect*. Și nici Biserica nu poate face abstracție de respectul ce se cuvine acordat celor pe care – prunci fiind – i-a întâmpinat în numele lui Hristos.

2.2.2. Formarea integrală a profesorului de Religie⁹⁷

Acest subcapitol izvorăște din nevoia de a le spune profesorilor de Religie, studenților noștri care încă își construiesc viitorul pe băncile Facultății, ca și celor care urmează să urce spre Ierusalimul teologic, că munca lor nu este indiferentă Bisericii, Ortodoxiei, chiar dacă, uneori, uităm să ne mai adresăm lor, uităm să le întărim conștiința că acolo, la catedră, sunt martorii – nemincinoșii și permanenții martori – ai Bisericii în construcția de valori, deloc limpezi, ale școlii românești. Că efortul lor nu este fără folos; poate doar că nu este bine susținut – și nu doar de ei –, dar are deja roade imediate în societate.

De ce formarea integrală? Pentru că modelul educațional pe care îl oferă școala cheamă întotdeauna, din nefericire, la un efort unidimensional. Dăm și luăm note pe ce știm, adesea nu contează cât de aprinsă de Hristos ne este inima și nici ce minuni a făcut Dumnezeu în inima și în viața noastră. Ce puțin contează că până mai ieri eram noi înșine în plasa celui viclean – fumători, înjurători, jignitori și celelalte ... – și că din voia lui Dumnezeu, cu ajutorul unor oameni ai Lui în mijlocul vieții cotidiene, poate de la o carte, de la o predică, o aluzie care a prins, noi înșine suntem convertiți, nu neapărat dintr-aceia care reprimesc Botezul ca să aparțină Trupului celui tainic al lui Hristos, ci dintre aceia care, în sfârșit, am luat în serios Taina

⁹⁷ La bază este articolul, cu același nume, din *Îndrumătorul Bisericesc*, Mitropolia Ardealului, anul 153, 2005, pp.193-199.

aceasta, am transmutat roadele ei spirituale în viața de zi cu zi. Și cât de greu ne desprindem de vechile și relele obiceiuri, cât ne trebuie să recuperăm starea de ne-rugare, de ne-participare la Liturghie și toate celelalte și, mai ales, în fața demisiei generale de la credință a unei societăți întregi, cât de greu ne este să nu recădem în nesimțirea din care numai ce-am ieșit, toate acestea și celelalte convulsii legate de ieșirea din moarte, cât contează ele înaintea unor examene, în fața unor *șmecherii inspectoriale* care pot anula eforturi de ani de zile dintr-un singur condei?

Fără îndoială că niciodată nu a fost și nu va fi altfel. Pe calea lui Hristos pavajul poartă întotdeauna însemnele eroismului cotidian, fidelizat de efortul fiecărei clipe dăruite Celui care este Calea. În fața unor provocări ca acelea pe care le-am pomenit ca și în fața *rezistenței* la ora de Religie pe care o manifestă colectivele profesionale, cancelariile, părinții sau copiii (uneori, de cele mai puține ori), ceea ce ne ajută nu mai este știința noastră de carte cât, în primul rând, viața noastră duhovnicească, co-participarea noastră la Biserică. Fără exagerări (de genul „citim Psaltirea toată clasa I, pentru că-i Post, drept pedeapsă etc. ...”) și fără liberalisme (transformarea orei de Religie în... meci de fotbal ca să: *convertească* băieții), ci în smerită așteptare și lucrare pe care, mereu, Hristos o cere acelor care nu doar poartă numele Lui ci, prin lucrare, *se și fac* oamenii Lui.

Într-o lucrare mai veche (1848), dar teribil de actuală, unul dintre marii teologi catolici ai vremii (caterisit inițial, actualmente – tocmai pentru operă – canonizat...) Antonio Rosmini⁹⁸ socotește ca o a doua plagă a trupului lui Hristos, aceea din „mâna dreaptă” a Sfintei Biserici, „insuficiența în educație a clerului”⁹⁹. Ce identifica el atunci, și de atunci mulți dintre cei care urmăresc evoluția procesului educațional din școlile de Teologie – mai nou, excelent din acest punct de vedere, apare discursul părintelui Alexander Schmemmann în *Jurnalul* său duhovnicesc¹⁰⁰, este că Teologia, ca atare, ca școală, nu ține doar de acumularea sau evidenta expunere a unor opere teologice (Rosmini citează *Summa Theologica* sau *Compendium*) în care cu o ordine științifică se înregistrează învățătura ca doctrină creștină¹⁰¹, ci mai

⁹⁸ *Delle cinque piaghe della Santa Chiesa*, Editura Citta Nuova, 1998.

⁹⁹ *Op. cit.*, p. 79-113.

¹⁰⁰ Editat la Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.

¹⁰¹ *Idem*, p. 102.

ales în ceea ce numim *un alt mod de viață*, viață în Hristos. Cât de inspirat sintetizează aceasta Sfântul Ioan de Kronstadt: „Credința creștinească este reaşezare de către Dumnezeu, după nemărginita Lui bunătate, a chipului lui Dumnezeu din om care era căzut, spurcat, stricat, împăcarea Făcătorului cu făptura nerecunoscătoare, nesupusă, îngâmfată, dezlegarea de blestemul cel după dreptate și dăruirea binecuvântării, deschiderea cerului ce ne era închis – *de acum veți vedea cerul deschis* (In. 1.51), biruința asupra morții și nimicirea ei, precum și a diavolului, pricinuitoarea ei, aducerea în rai și dăruirea vieții veșnice. Câte bunătăți fără număr a dat Dumnezeu în credința creștină, omului credincios, ascultător față de Evanghelie și de poruncile lui Hristos! Și atunci, care-i treaba, creștinilor? De ce dormiți? Treziți-vă, privegheați, rugați-vă, pocăiți-vă și îndreptați-vă, faceți fapte bune și înălțați-vă la cer!”¹⁰²

În alte cuvinte, să nu uite nici profesorul de Religie și nici cel care-l pregătește pe acesta spre catedră, dar nici cel care-l pregătește pe profesorul de *orice-ar* fi el, că ceea ce se cere să zidim în copii nu e soluția, ci un *mod de viață*¹⁰³. Adică o *viață nouă* în Hristos pe care să avem curajul de a o zidi, de a o trăi, de a o oferi celorlalți: copii, părinți, colegi didactici, lumii întregi, oricât de *mistică* ar părea această afirmație. Or, acest mod de viață nouă în Hristos nu poate fi vestit dinaintea copiilor, decât cu bucuria *preaplinului*, izvorând din efortul de desăvârșire personală, în Hristos și în Biserică. Nu de puține ori exemplul personal este mult mai de preț decât mărturia buzelor noastre¹⁰⁴, oricât de meșteșugite ar fi ele. Să fim bine înțeleși, subliniem că nu e vorba aici de o cultură profesorală redusă numai la rugăciune sau la lecturi de Scriptură și Marii mistici. Un soi de *penticostalism* educațional în care zicem ce ne dă duhul, fără a ține cont că Duhul lui Dumnezeu – cu toate că suflă unde vrea – nu umple mediocritatea de sens, decât atunci când omul se smulge din ea. Altfel rămânem, vorba lui C.S. Lewis, niște

¹⁰² Sf. Ioan de Kronstadt, *Spicul viu – gânduri despre calea mântuitoare*, Editura Sophia, București, 2002, p. 5-6.

¹⁰³ Cf. Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii – Sacramentele și Ortodoxia*, trad. Pr. Prof. Aurel Jivi, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2002.

¹⁰⁴ Cf. lui Ignacio Larranaga, *Itinerario verso Dio*, Editura San Paolo, 1999, care propune ca *rugăciunea de abandonare în voia lui Dumnezeu* să ia locul falselor mărturii, forme fără fond mântuitoare, p. 46-47.

„oameni fără piept”¹⁰⁵, același autor încheindu-și analiza asupra unei astfel de anomalii, create prin stupiditatea manualelor (iar la noi cele de Religie excelează!): „Orice ziar ai deschide, nu se poate să nu dai peste afirmația că ceea ce trebuie civilizației noastre este mai multă *energie*, dinamism, putere de sacrificiu, *creativitate*. Cu un înfiorător simplism, *extirpăm organul și pretindem funcția* (s. N.C.). Creăm oameni fără piept și ne așteptăm să fie plini de virtute și spirit întreprinzător. Luăm în derâdere onoarea și ne mirăm când găsim trădători printre noi”¹⁰⁶.

Or școlii căreia-i suntem „slujitori” uneori i-a lipsit tocmai această luciditate de a realiza că „omul cel nou” produs de comunism nu trebuie înlocuit de „omul integrat” produs și propus de valorile consumismului (a se citi, pe scurt, UE), ci „omul cel nou în Iisus Hristos”, lucid în credință și evlavie. Simone Weill, interpellând într-o scrisoare pe un „om al Bisericii”, scria: „Când citesc catehismul conciliului de la Trento, mi se pare că nu am nimic în comun cu religia expusă acolo. Când citesc Noul Testament, misticii, Liturgia, când văd celebrarea ei, simt un fel de certitudine că această credință e credința mea sau mai precis ar fi credința mea fără distanța pusă între ea și mine de nedesăvârșirea mea. De aici rezultă o situație spirituală apăsătoare. Aș vrea să o fac nu mai puțin apăsătoare, ci mai limpede. Orice fel de povară e acceptabilă când te afli în lumină”¹⁰⁷. Atât de mult cere limpezime încât cere omului Bisericii să-i spună „categoric” dacă vreuna din cele pe care ea – femeie aflată în convertire – le descoperă în continuarea scrisorii ating negativ mărturisirea de credință a Bisericii, să i-o spună ferm, în felul „aș refuza Botezul aceluia care spune acestea”¹⁰⁸.

Dar oare câte Simone Weill n-avem noi în bancă dinaintea predării noastre fără Hristos, împănați cu termeni care n-au a face, în viziunea copiilor, în nici un fel cu Dumnezeu cel bun care locuiește aproape, fiindu-le unora mai mult decât tată și mai mult decât mamă? Pe câți dintre copiii din fața noastră nu i-am lăsat pradă unei mentalități a desconsiderării doar pentru că nu gândesc cum credem noi c-ar trebui să gândească? Dacă veți căuta prin manualele de specialitate, foarte greu, veți *intui* (că nu veți *afla* propriu-zis)

¹⁰⁵ Cf. aut.cit., *Desfințarea omului*, Humanitas, București, 2004, p. 7-40.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 38.

¹⁰⁷ Simone Weill, *Autobiografie spirituală*, Humanitas, București, 2004, p. 120.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 120-121.

că exercițiul dialogului cultural profesor-elev începe prin exercițiul dialogului din rugăciune, iar adevărata artă a comunicării adevărilor de credință nu poate avea început, conținut și finalitate decât în Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie. Altfel angrenați în comunicări parțializate, erodate de ecranarea Cuvântului lui Dumnezeu prin zgura propriilor noastre gânduri, lipsim pe copii, pe tineri, corpul social de mâine al Țării, de esența dimensiunii spirituale a vieții: Cuminecarea, euharistia soluție a mergerii mai departe¹⁰⁹ structurați pentru comunicare, pentru a comunica în chip real între noi, o serie de drame în care ne zbatem ar fi anulate dacă din elemente teoretice am identifica dendritele unor contacte duhovnicești oneste, lipsite de fariseism. Onestitatea, capacitatea de asumare a riscului, creativitatea, competitivitatea, capacitatea de schimbare pozitivă, autoevaluarea coerentă, capacitatea de ascultare și de a păstra confidențialitatea conținutului comunicării sunt, în parte, o serie de calități în care profesorul, indiferent de materia pe care o predă, cu atât mai mult *cel de Religie*, trebuie să crească¹¹⁰.

Dintre toate calitățile necesare, profesorului de Religie i se cere să crească mai ales în virtuți, în capacitatea care să-i ofere elocvență în actul discernământului¹¹¹, fără de care profesorul rămâne o simplă papagaliceală, lipsită de sens în îndumnezeirea copilului. Este suficient că, prin provocările ce le aduce cu ea, lumea modernă este alcătuită și se comportă ca un autentic „cazinou fără frontiere”¹¹², în care orice joc isteț este admis, inclusiv distincția conștiinței mărturisitoare a creștinului. Romano Guardini, analizând sfârșitul modernității¹¹³, scria: „Creștinismului i s-a reproșat adesea că în el omul se pune la adăpost de expunerea proprie situației moderne. În asta erau destule lucruri adevărate – și nu numai că dogma și obiectivitatea ei creează o ordine solidă a gândirii și a vieții, ci și pentru că în Biserică mai sunt încă vii o mulțime de tradiții, care, în altă parte, au murit deja. În

¹⁰⁹ A se vedea și Pr. Nicolae Dascălu, *Comunicare pentru comuniune*, Editura Trinitas, Iași, 2000, cap. „Limba Bisericii și comunicarea credinței”, p. 45-84.

¹¹⁰ Cf. Costin Nemțeanu, *Comunicare sau înstrăinare*, București, Editura Gnosis, 1996, p. 93-110.

¹¹¹ O privire asupra problemei, Marko Ivan Rupnick, *Discernământul*, 2 vol., Editura Galaxia, Gutenberg, 2003, 126 p. + 154 p.

¹¹² Pierre Vilain, *Les Chrétiens et la mondialisation*, Editura Desclée de Brouwer, Paris, 2002, p. 19-20.

¹¹³ În vol. *Sfârșitul modernității*, Humanitas, București, 2004, 127 p.

epoca viitoare, prilejul de a formula un asemenea reproș va fi tot mai rar”, identificând motivul: „Zestrea culturală a Bisericii nu va putea să se sus-tragă destrămării generale a ceea ce este tradițional, iar acolo unde va mai dăinui, ea va fi zdruncinată de multe probleme. În ce privește dogma, stă, ce-i drept, în firea ei să supraviețuiască oricărei cotituri istorice, întrucât ea își are într-adevăr temeliile în supratemporalitate; totuși se poate presupune că în ea va fi resimțit în mod deosebit de clar caracterul ei de îndrumare în viață. Cu cât creștinismul se mărturisește mai clar și din nou ca nefiind de la sine înțeles, cu cât el trebuie să se diferențieze mai net de o concepție necreștină dominantă, cu atât mai puternic va apărea, în dogmă, pe lângă elementul teoretic, cel practic – existențial. Poate că nu este nevoie să mai spun că prin aceasta nu am în vedere nici o *modernizare*, nici un fel de slă-bire, nici a conținutului, nici a valorii. Dimpotrivă, caracterul de absolut, caracterul necondiționat al mesajului, ca și al imperativului, vor fi tot mai net accentuate. Dar în acest absolut, presupun, definirea existenței și orientarea comportamentului vor deveni deosebit de palpabile”¹¹⁴.

Respectând economia unui astfel de articol, desigur că citatul acesta este prea larg. Dar el este argumentarea largă a modului în care, vizionar, (căci Guardini scria *Das Ende der Neuzeit* în 1950), autorul arată care este resortul prin care „crența devine capabilă să dăinuie în pericol”¹¹⁵. Pentru că, în permanență, mărturisitorul creștin, fie dascăl, fie medic, fie portar sau om de artă, simplu sau complex în meseria sa – oricare meserie – are înaintea sa provocarea unei lumi care îl rejectează pe Dumnezeu, admițând religiozitatea ca formă necesară supraviețuirii, dar alungând creștinismul din matricea culturală ce-i este propusă. O matrice culturală care abundă în interesul oamenilor pentru pregătirea lor. E drept că une-ori de teama șomajului (Facultatea ca alternativă la șomaj sau... armată a atins și tineretul român) sau ca un mod de a anula singurătatea dată de pensionarea (anticipată sau nu) a omului. Foarte rar, din nefericire, se are în vedere o pregătire pentru viață, dar nu și pentru moarte, cea care duce cu adevărat în împărăția Vieții. Un teolog protestant, realist și lucid, arătând nevoia de insistență asupra unei pregătiri de ansamblu remarcă: „a promova numai nevoile raționale, fără preocuparea pentru trup, suflet,

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 122-123.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 123.

afecte și temperament, înseamnă, în cele din urmă, o mutilare iresponsabilă a personalității și, în orice caz, o pregătire lacunară care neglijează sfere importante ale existenței noastre, și care are consecințe grave”¹¹⁶. De aceea într-o „societate mobilă”, ca aceea care ne înconjoară¹¹⁷, în care totul se bazează pe schimbare, pe centrifugarea relațiilor interumane, deci și între oameni și Dumnezeu (religios) este firesc ca profesorului de Religie să îi revină misiunea aceasta (s-o numim *centripetă*) de coagulare a spiritelor umane care încearcă augmentarea unității umanității în jurul marilor valori. Munca în echipă (unde noi, românii, suntem aproape mereu corigenți), refuzul, așadar, al unor *dictaturi* de concepție, participarea activă la viața parohiei (atât de fragmentată în orașele României datorită proastei comunicări preot paroh – profesor de Religie), un discurs cultural echilibrat și deschis dialogului (nu doar intercultural ci și intereclesial/ecumenic), ancorat în cea mai bună Tradiție a Ortodoxiei și rupt de falsele tradiționalisme (transformate în triumfalisme și incongruențe în actul mărturiei cu Hristos) sau elitisme intelectuale, sunt tot atâtea trepte ale provocărilor pe care profesorul de Religie le are dinaintea sa. De cele mai multe ori, în, ochii copiilor... pentru că ei te obligă să scuturi logica după care materia *Religie* este fie una oarecare, fie appendice la Facultatea de Teologie, de unde și drama unor clase în care copiii ascultă – prescurtate – cursuri ale profesorilor universitari ai profesorilor lor, adică disertații, de cele mai multe ori criptice chiar pentru studenți. Te obligă să înțelegi că Teologia pe care ți-o cer copiii este aceea care se definește ca fiind „nimic mai mult decât reflecția unui credincios care încearcă să-și înțeleagă mai bine credința”¹¹⁸.

Cu alte cuvinte Teologia „băncii universitare” poate trece în „strada” misiunii imediate numai după ce, grijuliu, dascălul de Religie elaborează un discurs catehetic realist, atent la mișcările sufletești ale copiilor și tinerilor pe care îi are dinainte, încercând să direcționeze mesajul și spre colegii săi, profesorii cancelariei, ca și spre părinți, aranjând astfel dezvoltarea unei cateheze pentru întreaga comunitate, proiectând indi-

¹¹⁶ Cf. Wolfgang Dünnebeil, *Biserica la timpul prezent – analiză, observații și imbolduri pentru Biserică*, Editura Stephanus, București, 1999, p. 36-37.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 30-31.

¹¹⁸ Cf. Luis Gonzales-Carvajal Santabarbara, *Aceasta este credința noastră – teologie pentru universitari*, București, 2003, p. 26.

vidualizarea mesajului creștin în viața comunității ca atare¹¹⁹. Colaborator al preotului, profesorul de Religie nu poate face abstracție de viața comunității parohiale în care copilul își desfășoară viața creștinească și duhovnicească-socială. Doar când asistă (uneori neputincios) la demisia misionară a preotului, care poate reduce doar la o corporație liturgică toată misiunea sa în parohie, profesorul are obligația – nu doar morală, ci și misionar-duhovnicească – de a crea, cu riscul unor conflicte, alternativa educațional-creștină la non-combatul misionar al parohului. Nu vreau să fie socotite aceste rânduri ca un îndemn la „răzmeriță” parohială, dar nici nu putem admite că în parohiile unde preoții navighează în derute misionare, să impună profesorului disciplina arcana. Tăcerea asupra unor astfel de lucruri ne face cel puțin la fel de culpabili ca cei care provoacă starea de tensiune. Așa cum preotul paroh, cu toate că în sistemul educațional actual nu mai are funcția de inspector local al școlii (aceasta pierzându-și din confesionalitate, chiar când avem colective de elevi-profesori 100% ortodocși), nu încetează de a fi *părintele* copiilor școlii, care poate chema oricând la ordine duhovnicească pe cel care predă Religia.

Din nefericire aici s-a creat schizoidia care a născut însingurări ofuscabilități și răni. Nu s-a reușit ca, de exemplu, la nivelul parohiilor sau eparhiei să se creeze un colectiv de catehizare care să facă joncțiunea altar-catedră la modul obiectiv-metodic, dar și subiectiv-duhovnicească. Lăsate în seama inspectoratelor, orele de Religie, în multe și ordinare cazuri, s-au transformat în ore de umplutură de normă sau exotice exiluri la țară ale unora dintre absolvenți, fără habar de cultură locală, tradiție istorică și parohială, dar cu puternice ascendențe spre „a da lecții” oricui se nimerește.

N-avem voie să uităm nici o clipă că înaintea noastră, ca neam și eclezie, sinaxă cultural-spiritual-liturgică stă provocarea unui liberalism cultural fără precedent în România; nu că n-am fi avut noi și înainte ziare și gazete-fițuici cărcotașe sau că ne-ar fi lipsit lupanarele sau găselnițele legislative care să normeze hoția, curvia, beția, violența etc. Ci în sensul că, după o Românie sărăcită cultural de 50 de ani de secetă spirituală, „ploaia” de starlete și vedetisme, în care talentul manelistic este mai de preț decât cultura autentic românească – și toate celelalte care decurg riguros dintr-o

¹¹⁹ Cf. Luciano Meddi, *Educare la fede — lineamenti di teoria e prassi della catechesi*, Editura Messagero, Padova, 1994, p. 170-171.

astfel de situație de „anarhie” a valorilor – Biserica trebuie să regândească școala, predica, asistența socială și celelalte ale ei în două direcții: vestirea *Împărăției* și *restaurarea omului*, respectiv, *respectul față de copil*. El este subiectul învățământului. Nu normele școlare, care trebuie salvate de dragul unității de cancelarie, nu programele elaborate în pripă și mediocru, nu metodicele și cele legate de „alinirea” Religiei, ca materie, la marea „piață” de curente pedagogice. Ci el, *copilul*.

Tânărul creștin nu trebuie crescut pentru un ambient teoretic, nici pentru a trăi o iarnă continuă, ci pentru a trăi în aerul liber al ambientului său obișnuit. Un student – ca și un universitar, în genere – trebuie să fie învățat să deprindă mistica spațiului în care, tehnic, va evolua¹²⁰. De aici și provocarea. Profesorii au redefinit predarea, din păcate producând o disociere tragică. Ei s-au depărtat de elevii și studenții lor și au redefinit predarea ca „ceea ce spune profesorul, mai degrabă decât ceea ce învață studentul”, altfel zis, „discursul coerent al unui adult în fața unei clase” de unde decurge și aspectul practic/dramatic, ei socotind că „principala lor responsabilitate este de a parcurge materia într-un mod organizat”¹²¹. Cât de departe este această viziune de ceea ce Hristos Domnul ne-a lăsat ca principii și metode pedagogice în largă actualitate, nu e greu de remarcat¹²². Dar cât de nenorocit, aproape, sunt de practica de zi cu zi, nu-i, iarăși, greu de văzut. Totuși, marcant, rămâne dezideratul propus de un tânăr, dar atent cercetător al școlii românești, care arată: „...profesorul de Religie se situează între universitate și școală, între *poesis* și *praxis*, între *mentor* (profesorul universitar) și *ucenic* (elevul) (...). În același timp, (...) este el însuși mentor și ucenic în școala lui”¹²³, arătându-l totodată ancorat pe o adevărată *via crucis*, a interdependenței cu alte culturi ca și cu Biserica.

Constituindu-se astfel ca interfață între misiunea Bisericii și largă acțiune a școlii, *profesorul de Religie trebuie mereu să învețe*. Este moti-

¹²⁰ Cf. Alberto Hurtado Cruchaga, S.J., *Pensamento sociale del Padre Hurtado*, Editoriae Los Andes, Chile, ed. 29, Callao, 2000, p. 22.

¹²¹ Cf. Bruce Wilkinson, *Cele 7 legi ale învățării*, Cluj-Napoca, Editura Logos, 2003, p. 21.

¹²² A se vedea Ioan Bădeliță, *Principii și metode pedagogice în viața și activitatea Învățătorului Divin*, Editura Little Lamb, Suceava, 2004, 80 p.

¹²³ Cf. Vasile Timiș, *Misiunea Bisericii și educația. Atitudini. Convergențe. Perspective*, Presa Universitară Clujeană, 2004, p. 19.

vul pentru care am utilizat în articolul nostru scrieri de toate confesiunile creștine, ca direcții, din mai multe latitudini geografice și spirituale ale lumii. Unii au făcut deja experiența tăvălugului societății laice, iluminist-comunist. Nu-s de lepădat opiniile lor, chiar dacă au supraviețuit „valului” puțini din tineri. Numai o formare continuă și de valoare poate anula drama mediocrizării pe care o trăim. Numai o racordare la Dumnezeu și o subsumare a eforturilor personale de sfințire la efortul pleromei ecclesiale de sanctificare a lumii pot face din profesorul de Religie partenerul de mântuire al multora din copii.

2.2.3 Educația religioasă în licee. Unele aspecte privind evanghelizarea „societății civile”

Preocupată de eforturile sociale ale integrării europene, România, ca și alte state candidate, a uitat că admiterea sau neadmiterea unei țări în Uniunea Europeană nu este un „extemporal rigid”. Acest lucru este ușor de identificat mai cu seamă în ceea ce privește ideea conform căreia U.E. sau, mai bine zis, integrarea europeană poate constitui un accelerator potențial al unor direcții de restaurare, uitându-se că U.E. nu oferă un model social care să servească drept cadru țărilor candidate. Graba cu care s-au admis cele patru puncte ale modelului de securitate socială – tratamentul egal al bărbaților și femeilor în ce privește politica ocupării, securitatea socială și salarizarea; evitarea discriminării lucrătorilor ce migrează în domeniul securității sociale; sănătatea și securitatea la locul de muncă, dialogul social – ne-au dus cu gândul că ceva se va schimba în bine¹²⁴. Mai cu seamă socotim că la ultimul punct – acela al „dialogului social”, Biserica, prin cadrele didactice care poartă girul ei în vederea predării religiei, poate constitui un factor activ. Pentru că România post 1989 s-a integrat în paradigma statelor post-totalitare în care regimul totalitar a dezvăluit existența unui pericol nebănuit înainte – acela al ȘTERGERII MEMORIEI. Pentru că regimul comunist – ca orice regim totalitar în viziunea comentatorilor postmodernismului – a atacat problema dialogului social, cucerind informația și comunicarea,

¹²⁴ Cf Revistei *EUROINFO*, nr. 3/iunie-iulie 1997, articolul „Eforturile sociale ale integrării”, p. 1-2.

impunând astfel monopolul asupra memoriei, vrând să controleze până în străfundurile cele mai intime¹²⁵, acolo unde se află și resorturile psihologice fragile și totodată durabile ale credinței. Ele țin de „memoria ontologică” a „chipului slavei lui Dumnezeu” și de aceea nu pot fi anulate – ca memoria sau trecutul – prin recurgerea la acordul și la opțiunea majorității. De aceea nu ține de opțional sau facultativ decât cel mult în planul „ariilor curriculare” educaționale elaborate tot de educatori produși de regimul educațional trecut.

Dascălul de religie, în acest caz, se află în fața unei structuri psihologice noi, reacțiile psihologice ale omului de azi resimțind intuiția primară a lui Heraclit, a „neîntreruptei curgeri a lucrurilor”, a responsabilității cufundării de două ori în aceeași apă a râului. De aici se naște relativismul care se definește mai ales în atitudinea față de realitatea superioară – transcendentă sau nu – pe care homo modernus o concepe fără a o percepe neapărat¹²⁶. Idolatrizând o libertate strigată pe stradă, dar neasumată în sălile de proiectare ale României post-comuniste, învățământul românesc – educatori și educați deopotrivă – n-a înțeles în parte un mare adevăr, și anume, că maximum de educație înseamnă maximum de libertate¹²⁷. În acest cadru amplu socio-ecclesial socotim a fi extrem de valabilă diagnosticarea unui teolog român de marcă.

Biserica Ortodoxă are, azi, înaintea ei un vast program misionar cu multiple aspecte:

- recuperarea creștinismului în forma în care a rezistat restricțiilor și persecuțiilor de tot felul sub regimul totalitar (1944-1989);
- evanghelizarea „societății civile” în formație, care, refractară religiei până ieri, preferă acum o cultură de orice origine, sincretistă;

¹²⁵ Cf. Tzretan Todorov, *Abuzurile memoriei*, Editura Amarcord, Timișoara, 1999, p. 9. Tot el afirmă – p. 13 – că și o generalizare a elogiului necondiționat al memoriei cunoaște o „slăbire RITUALĂ a uitării”.

¹²⁶ O excelentă analiză la Nicolae Corneanu, în precuvântarea la volumul de predici al Părintelui Gheorghe Lițiu, *Cartea vieții*, Editura Mitropoliei Banatului, 1991, p. 3-4.

¹²⁷ Concluzia aceasta o întrevedea Părintele Dumitru Călugăr analizând (în B.O.R. 11-12/1970, p. 1246 sn.) *Educația religioasă creștină în spirit ecumenist* (Inițiative și realizări ale B.O.R.).

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

- lansarea învățământului catehetic și a instrucției creștine organizate pentru copii, tineri și adulți, prin folosirea parohiilor, a școlilor publice, a liceelor și a facultăților de teologie;
- sudarea și integrarea parohiei prin fidelitate față de tradiție, evitând separarea între cei atașați slujbelor bisericești, parohiale și cei ce preferă o religiozitate uniformă, după modelul unui ordin religios.

Exigențele învățământului catehetic (sau al catehizării) sunt complexe, noi, inedite. De pildă, noile generații de copii, elevi și adulți vor să găsească în Catehismul (ș.a.) care li se predă ceva care este creștin în esența sa (ș.a.), nu simple reguli și obiceiuri convenționale. Ei vor să „recepteze puterea cuvântului lui Dumnezeu cel viu în propria lor exprimare și limbaj, de unde nevoia de a înnoi mereu limba și mijloacele de transmitere a Evangheliei”.

Cum la sfârșitul secolului al XX-lea există un pericol grav de pierdere a memoriei – pe care și noi l-am semnalat deja (s.n.) – ca și acela de dezavuare a creștinilor să participe la lucrarea de renaștere a religiei creștine, învățământul catehetic trebuie să ajute pe copii și tineri să intre pe calea lui Iisus Hristos, călăuzită de Evanghelie și Liturghie, ca să devină discipolii lor, actori ai unei Tradiții viabile, continue¹²⁸.

O altă opinie, care ne poate ajuta în fundamentarea demersului nostru, vine din partea unui profesor de pedagogie la Universitatea din Atena, Gheorghios S. Kroustalakis, care spunea:

„Trăim într-o epocă care este caracterizată de intense tendințe psihopedagogice și psihopatogene ce-l conduc pe omul modern la negarea de sine. Epoca noastră este acea perioadă din istoria civilizației umane caracterizată de mari antiteze și contradicții. Este epoca în care omul a trăit cele mai tragice momente ale existenței sale. Marile schimbări sociale și culturale din această perioadă creează omului modern insolvabile probleme de adaptare la noile condiții de viață ce-i apar în cale. Educatorul epocii noastre a devenit o prezență alienată și patologică. Societatea zilelor noastre este, prin excelență, ANTIPEDAGOGICĂ (s.n.). Prin mecanisme și metode speciale „de marketing” creează și promovează o viziune specifică asupra lumii și o reprezentare nesănătoasă a omului care deformează adevărul despre viață,

¹²⁸ Pr. Prof. Ion Bria. *Comentariu la Catehismul Ortodox – 12 sinteze catehetice*, Geneva, 1999, p. 1, ca de altfel întreaga Prefață la această lucrare, explicare pedagogică a credinței creștine... (cf. p. 2).

despre om, despre lume și despre Dumnezeu. Astfel, mai ales tinerii văd adevărul „ca prin oglindă, în ghicitorie” (Cor. 13.12), creând o cosmologie și o antropologie aparte, denaturată. Prin urmare, răspunsurile pe care le dă marilor probleme existențiale sunt imperfecte și greșite, ducându-l în direcții obscure și nesigure”¹²⁹.

Cele două scurte citate-analiză ne obligă dintru început să remarcăm unitatea de focalizare a viziunii teologice căreia – în orizontul larg al discursului pedagogic al Bisericii – trebuie să-i identificăm punctele-cheie care vor putea face din Biserică edificiul taumaturgic și pedagogic deopotrivă.

Putem afirma – laolaltă cu Prof. René Coste – că atunci când vorbim de Biserică și societate vorbim de fapt despre o evanghelizare a culturilor și că fixarea Bisericii în plină „inimă” a problemelor sociale cere o reasezare a învățaturii Bisericii cu privire la social. Evanghelizarea – termen care încă mai sperie anumite medii ortodoxe – nu ține de acțiunea dintâi a răspândirii Vestii celei Bune în veacurile primare, având ca centru al planului misionar Ierusalimul, ci ea ține de o transformare *de profundis* a conștiinței personale și colective – în ce privește raportarea ipostasului biologic la ipostasul ecclesial – a celor care aderă necondiționat la Evanghelia lui Iisus Hristos în așa fel încât ei înșiși devin oameni noi în Duhul Sfânt. Ea cere o reasezare profundă a sistemului de valori sociale și o înțelegere a faptului că a evangheliza înseamnă a umaniza în sensul hristologic al binomului, iar nu iluminist¹³⁰. Nu este aici nici locul și nici cazul să insistăm asupra constituției „Gaudium et spes”¹³¹ și nici asupra a ceea ce marca „exortațiunea apostolică” – *Evangeliilor nuntiandi* (Papa Paul VI, la 8 decembrie 1975) în planul pastoraliei catolice, care va purta în genere titlul de „pastorala inculturalizării”, în care Hristos Însuși este prezentat drept „model de inculturalizare”¹³². Deși ar merita o analiză răs-

¹²⁹ Gheorghios S. Kroustalakis, *Bătrânul Porfirie, Părinte duhovnicesc și pedagog*, Editura Bunavestire, 1999 p. 14.

¹³⁰ Cf. Prof. René Coste, „*Église et Société: Evangelisation des cultures et doctrine sociale de l'Église*”, în vol. *Religion et Société*, Edition du Centre Orthodoxe du Patriarcat Oecumenique, Chambésy-Geneve, 1998, p. 220-227.

¹³¹ Amănunte excelente sunt servite în lucrarea teologului padovan Luigi Sartori: *La Chiesa nel Mondo Contemporaneo*, Ed. Messagero, Padova, 1995.

¹³² A se vedea pentru aceasta Antonio Ugenti, „La teologia pastorale come mediazione della inculturazione”, în vol. *LA TEOLOGIA PASTORALE – natura – e compiti*, a cena di Marinelli Francesco, Bologna, EDB, 1990, p. 185-208, mai cu seamă p. 199-207.

punsul Ortodoxiei – care, chiar dacă nu există în documente oficiale, poate fi descoperit în ceea ce privește conținutul noțiunii de „apostolat social”, termen atât de drag Patriarhului Justinian care schița astfel o direcție posibilă în care teologia românească putea să scape printre furcile caudine ale unei cenzuri spirituale. Astfel de analize cer aportul teologiei sistematice în primul rând, cea care trebuie să ofere „cheile” acestui parcurs pentru teologia pastorală. Dintre teologii ortodocși români, Părintele Ion Bria propune un astfel de parcurs analizând criza și critica modernității (terminologia fenomenului), binomul modernitate/postmodernitate la creștinismul european (cu argumentare istorică), experiența modernității în România, exegeza experienței contemporane (metode și legi), hermeneutica teologică în Tradiție, receptarea prin (a)inculturație, aplicarea hermeneuticii teologice, reforma metodologiei teologice, orientări teologice în Ortodoxia contemporană (unde sunt vizate și aspectele pe care le-am relevat anterior, s.N.C.), portretul „Ortodoxiei românești”, propunând astfel și o sinteză coerentă și viabilă¹³³. Sigur că aici am putea numi și încercările din lucrările Părintelui Stăniloae, *Ortodoxie și românism* (Albatros, Buc., 1999) sau chiar *Poziția Domnului Lucian Blaga față de creștinism și Ortodoxie* (reed., Paideia, Buc., 1992) sau ale lui Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos* (Albatros, Buc., 1999) și Mircea Vulcănescu, *Posibilitățile filosofiei creștine* (Anastasia, Buc., 1997). Dar icoana cea mai fidelă a acestei încercări de interogare a lumii culturii cu privire la esența ei este realizată – cel puțin pentru cititorul român – de lucrarea lui Christos Yannaras, *Heidegger și Areopagitul* (Anastasia, Buc., 1996). Toate vin să ne arate că există preocupare în Ortodoxie pentru a afla liniile de forță ale unui astfel de discurs, dar, din păcate, ele nu sunt surprinse într-un act oficial al vreunui Sinod Ortodox. Aceasta nu face însă din Biserica Ortodoxă o biserică a anchilozării, ci, din contră, o arată – în chip neoficial, dar real, autentic – drept o comunitate hermeneutică, o și caută și-și află răspunsurile prin propria-i dinamică. Și Biserica Ortodoxă se află înscrisă în ceea ce Konrad Raiser numea a fi calea spre o „hermeneutică pentru o KOINONIA crescândă”, esență a unei hermeneutici ecumenice

care analizează aspecte privind inculturalizarea Evangheliei, metoda și dinamica acestui fenomen care preocupă atât de mult.

¹³³ Cf. Pr. Prof. Univ. Dr. Ion Bria, *HERMENEUTICA TEOLOGICĂ – dinamica ei în structurarea Tradiției* (reeditată în vol. la Ed. Andreiana, Sibiu, 2010).

reale și realiste, ea surprinzând trei aspecte: koinonia în credință, în viață și în mărturia creștină¹³⁴. O publicație „pre” sau „post” răspuns ortodox la aceste preocupări avea să fie editată în 1997 de Pr. Ioan Sauca, *Orthodoxy and Cultures* (WCC Publications, Geneva, 1995).

Iată, așadar, cel puțin în mare, premisele bibliografice ale unei hermeneutici care obligă la atitudine pastorală în ceea ce privește „evangelizarea societății civile”. Că predarea religiei în liceu este una din direcțiile în care misiunea Bisericii se poate împlini.

Dinspre ce trebuie să întoarcem cultura generației moderne? Dinspre materialism? Poate. Dinspre ateism? Poate. Dar cel mai sigur, ceea ce marchează la maximum conștiința tinerilor este un indiferentism mult mai grav decât materialismul și ateismul și dinspre un analfabetism spiritual care-i face vecini cu subcultura. Din păcate, școala în sine nu poate face față singură. Și nici familia. Singura instituție care le poate sprijini deopotrivă este Biserica. Pentru aceasta ea trebuie să aibă nu un discurs moralist, ci să ofere o morală. O platformă care să-i facă pe tineri să câștige timp în fața răutății și a durerii celorlalți oameni. Aflați în plină ascensiune spre idealuri sau în plină degingoladă a amăgirilor, tinerii liceeni – ca să reducem segmentul ce-l vom analiza numai la ei – ne cer un proiect pastoral care să-i includă și pe ei. Buni sau slabi la învățătură, mediocri sau submediocri, ei cer Bisericii să nu-i trateze ca pe niște cifre de școlarizare sau de socializare. Ei ne cer ca și prin ei să împlinim minunea desăvârșirii comunității creștine așa cum poate ea fi împlinită ca răspuns la porunca lui Dumnezeu de a fi „UNA”¹³⁵. Desigur proiectul pastoral al Bisericii trebuie să se înscrie în planul amplu al unui proiect educativ major în care să se urmărească condiția tânărului în spațiul socio-cultural în care-și desfășoară viața comunitară căutându-se nucleeele ce le-am putea numi crizele dimensiunii timp, tânărul nostru fiind, în primul rând, un „prizonier al timpului”, iar, mai nou, în plină etapă „reformistă” în ceea ce privește „curriculum-ul” educațional, un „prizonier

¹³⁴ Konrad Raiser, „*Un'ermeneutia dell'unita, relazione presentata alla Commissione Plenaria di Fede e Costituziane*”, Moshi, Tanzania, 15 agosto 1996. Trad. dal testo francese di Continuza Luca, în *STUDI ECUMENICI*, Nr. 2/1997, aprilie-giugno, Venezia p. 151, 153. O amplă analiză a acestei idei realizează în aceeași revistă Luigi Sartori, în articolul „*Potere e consenso*”, p. 187-214.

¹³⁵ O analiză amplă a ideii de „misiune și istorie” realizează, printre alții, și J. Blaw, *L'Apostolat de l'Église*, Ed. Delachaux et Niestlé, S.A., 1968, p. 175-217.

al examenelor”. Biserica trebuie să țină cont și să facă sensibile la aceasta și celelalte organisme ale statului care se ocupă cu educația, că A EDUCA înseamnă a EVANGHELIZA¹³⁶ și că, cel puțin în ceea ce privește predarea religiei, niciodată METODA nu trebuie să primeze, cel puțin nu în defavoarea CONȚINUTULUI TEOLOGIC. LUMEA și lumescul nu au voie să fixeze programul Bisericii, convingerea noastră fiind aceea că spectacolul de varietăți n-are voie să devină linie liturgică a Bisericii, după cum nici nu poate fi pus la îndoială faptul că roada Bisericii nu este dată de numărul de participanți la serviciul divin și nici de acceptabilitatea lumii¹³⁷. În fapt, Biserica nu poate accepta valid pentru programul ei educațional ceva ce contravine programului ei misionar. Ea nu trebuie să devină o Biserică a „ospitalității” prin diluția Tainei Spovedaniei sau a cuvântului predicii, ci tocmai prin reșezarea lor în normalitate creștină, în ortodoxia lor.

Reculul cu care a fost primită „predarea Religiei” în licee întărește ideea conform căreia „pretutindeni în sfera politică, socială sau economică, drepturile suverane ale individului au devenit prioritare: drepturile omului (și câte se ascund sub o astfel de mască, s.n.), dreptul la plăcere, dreptul de a se ocupa liber de propriile interese¹³⁸. Poate de aici s-a născut ideea că modernitatea propune o cultură în care „faptul moral fundamental și absolut este un drept și nu o datorie”¹³⁹. Era, ori este datorat procesului conservării drepturilor subiective ca niște coordonate majore ale culturii individualiste

¹³⁶ Cf. Mario Pollo, „Essere Giovani oggi – Una lettura e interpretazione della condizione giovanile”, rev. *CREDERE OGGI*, 6/1996, Edizioni Messagero, Padova, p. 8-43; de altfel tot numărul este dedicat problemei tineretului și credinței acestora („I’Giovani e la fede”).

¹³⁷ O diagnosticare exactă a ispitelor legate de supralicitarea rolului metodologiei în defavoarea teologiei ori vestirea Evangheliei lui Hristos o oferă un autor neoprotestant în lucrarea cu titlul *Când sarea își pierde gustul. Evangheliile în epoca urechilor gădilate*, Editura Agape, Făgăraș, 1997, 259 p. Autorul, John F. Arthur, acordă spații largi în lucrarea sa analizării unor procese de genul predicării moderne orientate după principiile vieții sau – ceea ce ne interesează în studiul nostru – analizării fenomenului absorbirii de către Biserică (se referă la cele încadrate în curentul „evangelismului”) a filozofiei, praxiologiei și axiologiei lumesti. Deosebite sunt paginile care se referă la controversa „Down-Grade” din epoca lui Ch. Spurgeon și articolele sale din *The Sword and the Travel*.

¹³⁸ Cf. Excelentei analize a lui Gilles Lipovetsky, *Amurgul datoriei – Etica nedureroasă a noilor timpuri democratice*, Ed. BABEL, București, 1996, p. 32-34.

¹³⁹ Cf. L. Srtauss, *Droit naturel et histoire*, Editura Pion, Paris, 1954, p. 156.

(fericire – libertate – egalitate). Acestei culturi ce ține de epoca post-datoriei îi este caracteristică stimularea sistematică a dorințelor imediate, pasiunea ego-ului, fericirea intimistă și materialistă¹⁴⁰.

Acestea toate, profesorul de religie trebuie să le știe și să le analizeze adăugând la aceasta și faptul că ora de religie naște teamă și pentru că ea devine, atunci când este corect desfășurată în fața sufletelor copiilor, un spațiu și un timp al convertirii. Pe colegii de cancelarie – de cele mai multe ori – ora de religie îi obligă, cel puțin ca oameni, la o redimensionare a sistemului lor de valori. Unora li se potrivesc cuvintele lui Miguel de Unamuno pe care și le nota în „caietul 2” din Jurnalul său intim: „Lucrul cel mai rău nu e obligația de a rupe cu omul vechi; ceea ce mă îndurerează este frica de a duce în noua viață spiritul celei vechi, de a fi catolic așa cum am fost anarhist și din aceleași motive; de a îmbrățișa catolicismul cu gândul la mine și ca să las un nume în Biserică.

Comedia convertirii împiedică adevărata convertire. Asta e teribil. Simplitate, Iisuse al meu, simplitate!”¹⁴¹ Dar rândurile „creștinului agonic” care este Unamuno se potrivesc în parte și „propunătorului” contextului convertirii. „Comedia convertirii împiedică adevărata convertire”. Profesorul de religie nu-și poate permite rigorisme sau liberalisme exaltate sau exaltante. Catedra liceală nu este locul prozelitismelor de prost-gust și nici al etilizării mărturiei creștine. Bine făcut, parcursul unor ore de religie poate determina mari modificări de viață.

Profesorul de religie n-are voie să cadă pradă, în discuții ca și în atitudini, facilului, de orice nuanță ar fi el. Ușurătatea cu care corpul profesoral se poate exprima asupra unui tânăr sau a altuia – liceeni sau familiile lor – trebuie să fie convertită de înalta conștiință morală pe care „didascălu” trebuie s-o aibă în raportul cu ceilalți. Nu în sensul inferiorității sau al superiorității unuia sau altuia din membrii colectivului profesoral. Ci în sensul în care Catedra de religie trebuie să-și câștige prin atitudine și conținut primatul moral. Spunem aceasta pentru a întări convingerea că, dacă în general calitățile morale și intelectuale ale profesorului de religie trebuie să fie fără cusur, atunci înseamnă că, în speță, la liceu acesta trebuie să

¹⁴⁰ Cf. Lipovetsky, *op. cit.*, p. 19-21, autorul vorbind și de caracterul postmoralist al acestei epoci ce dă naștere unei liturghii a datoriei (p. 22).

¹⁴¹ Miguel de Unamuno, *Jurnal intim*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 183.

îndeplinească standarde profesionale și umane superioare. De aceea trebuie evitată ideea conform căreia la liceu ar putea predă oricine, prinzând bine fie completarea, fie dublarea salariului. Riscăm să pierdem printre degete o generație de excepție – ca toate generațiile de altfel – pentru că nu știm să creăm, deocamdată cel puțin, continuitatea „criteriilor de excelență” pe care le impunem în ceea ce privește pe profesorul de religie din școala generală și de la nivelul liceal. Cazul din 1999 când – dată fiind neputința titularizării în posturi de la liceu în lipsa unei legislații care să o faciliteze – zeci de posturi de profesori de religie la liceu au fost ocupate după ce majoritatea absolvenților cu note mari în definitivări sau titularizări anterioare fuseseră deja repartizați prin școli generale. Nu mai spunem că s-au întâlnit situații în care Inspectoratele Școlare n-au ținut cont de binecuvântarea Ierarhului locului sau de retragerea acestora unor absolvenți „inapți” pentru profesorat. Cum iarăși n-avem „cheie a înțeleșului” în cazurile în care parohi ai unor megaparohii s-au înfipt în posturi de predare la liceu ca, mai apoi – sufocați de mulțimea serviciilor religioase din parohie –, să plaseze funcția învățătorescă – prost remunerată – cântăreșului sau crâșnicului. Cu riscul de a părea acizi, trebuie să constatăm împreună că, atâta vreme cât din predarea religiei se va face „afacere” sau falsă tradiție de familie, nimic din ceea ce este Hristos nu li se va întrupa dinaintea tinerilor pentru a-i face pe aceștia să-L simtă pe Domnul ca Unul Care le stă extrem de aproape.

Sigur, temele ce pot fi abordate într-o lecție de religie la liceu sunt multiple. În unele cazuri ele se pot încadra în așa-numitele strategii ale „educației interculturale”, aceea care se vrea a fi un antidot împotriva rasismului, xenofobiei și a altor forme de excludere. Aceea care vrea să creeze, în școală în genere, și în speță în liceu, un spațiu cultural care acceptă, inserează, reelaborează semnificațiile culturale ale membrilor diferitelor comunități socio-confesionale angajate în contact¹⁴².

Pentru aceasta programa de liceu în ce privește predarea religiei, trebuie ea însăși regândită, în funcție de tână și nu în funcție de instituție, fie ea școală, fie catehism bisericesc. Nu putem tăcea cu privire la gravele teme ca cele ale drogului, alcoolului, homosexualității sau sexualității supralicite

¹⁴² Pe larg, Christiane Perregaux, „Pentru o abordare interculturală în educație” în vol. colectiv *Educația interculturală*, Iași, Editura POLIROM, 1999, p. 123.

câtă vreme ele sunt probleme de fiecare zi în viața sau informația tinerilor liceeni. Chiar dacă drogul are gust adaptat (barbiturice cu alcool) sau dacă niciodată sau foarte rar avem curaj să-i lăsăm pe tinerii contemporani cu noi să ne întrebe asupra a ceea ce-i doare pe ei (începerea vieții sexuale, probleme de comunicare în familie etc.). Fără a uita de mistagogiile sau explicările noastre dogmatico-liturgice mai ales asupra unor Sfinte Taine diluate de superficialitatea unor practici neliturgice realizate chiar de unii membri ai clerului. Taina Spovedaniei rămâne aici punctul forte ale reangajării tinerilor în viața în Hristos.

Toate acestea și, sigur, multe altele pentru ca ora de religie să nu se integreze la modul pasiv într-o „instituție în cadrul căreia te prefaci că dai și prezinzi ceea ce nu se poate nici pretinde și nici da, într-o instituție falsă și demoralizantă „cum riscă să devină școala”¹⁴³.

De aceea profesorul de religie este cel dintâi chemat la experimentarea împreună-lucrării cu Dumnezeu, punând pe altarul-catedră nu doar știință, cât mai ales conștiința sa creștină, mărturia rațională, dar și cea faptică. Extraordinar de reprezentativă, la acest capitol, ni se pare următoarea icoană penelată în cuvânt de Episcopul Iacov de Argolida, care face referire la un moment din viața cuviosului Paisie Aghioritul, personalitate marcantă a Ortodoxiei moderne: „Când eram tânăr, ne-a spus episcopul nostru (P.S. Iacov de Argolida, n.ed. rom.), pe atunci doar preot, am mers odată la Sfântul Munte pentru a cere cuvânt de folos de la părintele Paisie, cel din Kareea. Fiind primit cu dragoste și cunoscându-l destul de bine, îndrăzni să-l întrebe pe monahul athonit care îi este pravila de rugăciune. Acesta, declarându-i că de obicei nu prea vorbește lumii despre asta, dar fiind vorba de un tânăr preot, îi spuse următoarele: «Încep citind canoanele și acatistele sfinților zilei respective, precum și Paraclisul Maicii Domnului. Apoi mă rog pentru tot clerul, pentru monahi, pentru ierarhi, pentru cei în nevoi și necazuri, apoi între 2-3 noaptea mă rog – zice – *pentru toți tinerii și tinerele care la ora aceea își pierd vremea prin baruri ori păcătuiesc.*» Și viitorul episcop fu uimit de nevoința Bătrânului. Apoi într-o zi, un tânăr îi povesti cum într-o noapte, pe la ora două și jumătate venea cam amețit de la restaurant gonind pe motocicletă. Bineînțeles avu loc un accident.

¹⁴³ Jose Ortega y Gasset: *Misiunea Universității*, Ed. Univers, București, 1999, p. 41, un discurs, credem noi, de referință în ceea ce privește definiția școlii – culturii – vieții universitare și, de ce nu, preuniversitare.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

«Nu-mi amintesc, zice, decât că am intrat într-un camion, că motocicletă s-a făcut zob, însă pe mine, lucru tare ciudat, m-a ținut în brațe un monah și n-am pățit nimic!» Venind acasă și povestind cele întâmplate, fu îndrumat de părinți către Sfântul Munte; «de vreme ce ai văzut monah» îi ziseră.

Așadar, plecând împreună spre Grădina Maicii Domnului, nu mică îi fu mirarea episcopului nostru când, la Kareea, tânărul se opri deodată și îi arată un călugăr zicând: «Acesta este!».

Era chiar Părintele Paisie! «Vedeți, spune episcopul, aceasta este puterea rugăciunii»¹⁴⁴.

Noi toți știm că este așa: Să cerem har de la Dumnezeu ca în împreună-lucrare să ajutăm mântuirii tinerilor pe care Domnul ni i-a dăruit arie de semănat grâu duhovnicesc¹⁴⁵.

Lectură suplimentară

Christoph Theobald, *LA REVELATION...* Les Éditions de L'Atelier, Paris, 2001, 238 p.

Apărută în prestigioasa colecție „*TOUT SIMPLEMENT*” a editurii „Les Éditions de L'Atelier”, cartea pe care urmează să v-o prezentăm face parte din largul demers pe care Biserica Romano-Catolică (nu numai din Franța) îl face pentru a reuși un dialog real cu intelectualitatea, cu tinerii și mai puțin tinerii aflați în căutarea adevărului.

Christoph Theobald, profesor de teologie la „Centre Sevres” precum și jurnalist creștin – scrie la Concilium și este redactor la revista *Recherches de Science Religieuse* –, desfășoară o muncă pastorală susținută în ultimii ani în Algeria (după 1998) de unde, în permanență, aduce știri și realizează schimbul cultural necesar vindecării relațiilor dintre oamenii vorbitori, în fond, ai aceleiași limbi.

Lucrarea pleacă de la ideea simplificării limbajului „oficial”, teologic al catehismelor și așezarea în „normalitatea” limbajului cotidian (desigur nu cel bulevardier).

¹⁴⁴ Preluată din „În loc de prefață” la cartea Cuviosului Paisie Aghioritul, *Epistole – cale către cer*, Ed. Chilia „Bunei Vestiri”, Schitul Lacu, Sf. Munte Athos, p. 16-17.

¹⁴⁵ Articol publicat în *Îndrumătorul Bisericesc*, Mitropolia Ardealului, an 148/2000, pp.157-164.

Atent observator, autorul încearcă să incite la lectura „cuvântului” și conținutului revelațional creștin. Tocmai pentru a sublinia riscurile inculturării. De aceea propune „trasarea unui parcurs de experiență care înscrie termenul «revelație» în umanitatea propriei noastre existențe individuale, sociale... cosmice”. (*Introducere*, p. 7).

Capitolul 1, „ESTE O REVELAȚIE”, pleacă din analizarea unor reacții „de stradă”. „E o revelație”, „o descoperire senzațională”, „Asta-i! Am înțeles”, „este revelator” – lucruri care, la prima vedere, par că au ceva cu A REVELA, dar care n-au nimic de-a face cu Revelația în sine, care nu-L arată, care nu-L descoperă pe Dumnezeu. De-aici îndemnul autorului de a deschide un dicționar pentru o mai bună înțelegere a termenului (p. 10-17). O face chiar el (p. 18) analizând sensurile: a divulga un secret, a-l descoperi pe unul ce nu se lasă descoperit nici măcar de sine, o apariție bruscă, ceva nou (p. 18-29). Excelentă dezvoltare pedagogică a subiectului pentru a ajunge apoi la cheia creștină a cercetării: recunoașterea unei experiențe umane ca Revelație (p. 22 ș.u.). Pagini de realism creștin autentic menite să susțină, într-o lume care ascunde tot mai mult „idealul transparenței”, analizând apoi (p. 25 ș.u.) Revelația ca o „dezbrăcare” de sensuri false, o demascare de sensuri. De unde și concluzia: cunoaștere și descoperire. Cele două sensuri fundamentale pe care creștinul (în căutarea ființei umane) le conferă cuvântului (p. 27-28).

Capitolul 2, „CÂND VREM SĂ SPUNEM ESENȚIALUL” (p. 29 ș.u.), aduce în prim-plan cuvintele-cheie fără de care, în fond, „nu putem să transmitem nimic”. Se parcurg cu ușurință paginile despre Scriptură (p. 30-32), taină și Revelație (p. 32-33); de la evenimentul Vestirii la învățătura/doctrina creștină (p. 33-36). Pagini care, marcate de texte ale Sfântului Irineu de Lyon (*Contra Ereziilor*, III. 1.1) și Toma D’Aquino (*Suma Teologica*, I), arată evoluția forței de revelare a cuvântului din faza „evangelică” în aceea elaborată, „DOCTRINARĂ”. Cercetarea se continuă cu elemente legate de relația între Revelație-instrucție-comunicare (p. 36 ș.u.) în istoria Bisericii Catolice (Vatican I, 1869-’70 și Vatican II, 1962-1965), de la „Constituția dogmatică” (1870) („Dei Filius”, 2) la „Dei Verbum” (1965), documentele care sintetizează expresia cunoașterii și utilizării Scripturii în hotarul ecclesial catolic. Paginile 35-39 sunt, de altfel, o panoramare asupra acestui lucru. De la întrebarea „INSTRUCȚIE SAU COMUNICARE?” (p. 40-41), autorul cercetează apoi „cum s-a radicalizat această întrebare esențială în epoca modernă” (p. 42), în fața unei modernități emancipate și triumfătoare, cuvântul

suferind o radicalizare (singulară) care a născut o stare ambiguă: *salvarea* adevărului care, altădată, pe seama valorii revelaționare, era suficient „*să se țină*” pentru a exista cu adevărat. De-aici și dramatica, glorioasa căutare („tentativă nereușită”) a cuvintelor susceptibile să descrie și să desemneze inima credinței. Din ce în ce mai puține (p. 46-47).

Din analiza „revelației” și a „rămășiței revelaționale” în care, esențial, forța de transmitere a credinței a scăzut, autorul pleacă într-un excelent excurs (**cap. 3**): „*«A CREDE» ÎNTR-O LUME PLURALISTĂ*” (p. 49 ș.u.).

Realism și credință. Cheile de boltă ale analizei cuprinse în acest capitol care arată că lupta comunicării datului revelat s-a mutat pe scena publică a Europei (mai ales), fenomen care a născut o comunicare mai ales ca experiență personală a Revelației, „fără a uita forma ei, ecclesială” (p. 50). Obiectivarea Revelației (p. 52), ca și axarea ei pe credința personală (p. 53) sunt laturile analizei lui Ch. Theobald. Tot el identifică și riscul major: îndoiala, care, dincolo de orice fel de critică a religiei (Karl Marx, Ludwig Feuerbach, F. Engels, S. Freud – citează oare doar la întâmplare germani?), aduce în discuție tema „pluralității revelațiilor”, născând dilema: a crede sau a nu crede (p. 58-59). Pornind de la cuvintele Sf. Theresa „l’Enfant Jesus” (p. 57): „*VREAU SĂ CRED*” (dintr-o celebră scrisoare adresată laicei Maria Gonzague), autorul identifică resorturile credinței ca acțiune dinamică, revelatoare a vieții (p. 59-61). Interesant este textul din Emile Beuveniste „Le vocabulaire des institutions indo-européennes” (Paris, 1969), în care acesta identifică sensurile lui „*CREDO*” într-o mulțime de ipostaze socio-morale (p. 61). Cealaltă latură a exegezei pornește în căutarea „poveștii *«DEPĂȘITULUI»* din Nazaret” (p. 62-63), dramatică denumire, care inculca în sine toată rușinea desacralizării lumii occidentale. Analiza este trecută prin prisma întrebării „care credință există în Biserică?” (p. 65) și pornește de la analiza (obiectiv, zicem noi) a unei critici non-sistematice a religiei, pornind de la Sf. Augustin (De doctrina christiana, III. 12. 13), unde aflăm te-meii-cheie: robii *semnelor* – cunoașterea *semnificației* – *epoca* (etc.), cuvinte care dau deja forța cercetării adevărului revelat. De-aici soluția: necesitatea discernământului creștinilor care, prin credința și experiența (experiența) Revelației (viața comunitară, liturghie etc.) pot „ieși din abstractul în care o concepție pur doctrinară a revelației riscă mereu să închidă” (p. 68-69).

Este ceea ce proclama **capitolul 4** al lucrării: „*CITIȚI SCRIPTURILE*” (deși conținutul se relevă mai mult ca „cercetați Scripturile...”).

Pornind de la I Tes. (socotită ca cea mai veche scriere creștină – 51 d. Hr.), parcurgând Gal. 2.20, I Cor. 11.23 și 15.1-3, drept „prefețe” de pretext, autorul reface „calea Sf. Pavel”, culminând de fiecare dată cu „Revelarea și apariția învățătorului” (p. 74-75), apoi cu analiza provocării la „convertirea” (schimbarea) imaginii lui Dumnezeu Care „călătorește” cu noi, în cultură, mentalități, oportunități de viață... (p. 77-78). Pentru aceasta propune „itinerarii evanghelice” (p. 78 ș.u.), altfel spus, modele de „aflare a lui Hristos cel înviat” (să devenim ucenici ai lui Iisus din Nazaret, adunarea; drumul spre Ierusalim, toate devin motive de excelentă meditație asupra misiunii, pastorației etc.). Pe cale, desigur, greutățile (inimile împietrite, înconștiența cunoașterii (Mc. 4.13); nevederea semnelor – Ioan 4. 48), pe care însă *RĂBDAREA* și, mai ales, efortul continuu de transformare interioară le pot depăși. Modelul? Revelația, Scriptura care are în ea (Apocalipsa este un exemplu) pagini de „literatură de criză” (p. 91-102). De aceea, înțelegerea Scripturilor (p. 103), inclusiv a celei vechi, „Legea lui Moise, profeții și psalmii” (cf. Lc. 24.44), aduc înaintea ochilor evenimentele mântuitoare „de la facerea lumii” (Mt. 13.35). Texte ale Scripturii vin să formeze coloana vertebrală a analizei conținutului Revelației ca *DESCOPERIRE* pregnantă a *LUMII* (în întreg înțelesul cuvântului): Mt. 13.34 ș.u.; Mt. 25.34; Lc. 11.49 ș.u.; In. 17.24; Eph. 1.4; Ebr. 4.3. ș.u.; Ebr. 9. 24-28; I Petru 1.17-20; Ap. 13.8. și 17.8 = „De la facerea (fundarea!) lumii!”.

O altă cale (alegere!) în căutarea „revelării” este „întâlnirea cu aproa-pele” (*cap. 5*, p. 115 ș.u.). Taina legăturii (solitudine și alianță, legea respectului) (p. 115-120) este analizată din punctul de vedere al omului modern, cel care are nevoie de „evenimente revelatoare” (p. 121) ca să *VADĂ* omul și, prin el, pe Dumnezeu. Prin el pe Dumnezeu, pentru că fiecare om este o „istorie sfântă” (p. 121), pornind de la ideea că „n-avem decât o viață” (p. 128) pentru care mereu ni se cere extrem de mult curaj ca s-o trăim (cu o excelentă punere în valoare a teologului Paul Tilich „Le courage d’être” (Paris, 1967). Curajul ca un dar divin care pune, așadar, în valoare omul, viața, puterea de a merge mai departe și mai adânc! Curaj care, cel puțin în istoria revelării creștine a lui Dumnezeu, a adus în „actualitatea veșniciei” sfinții, cei care, prin mărturie, au reafirmat culmea revelării lui Dumnezeu: *ÎNVIEREA* (p. 130-133). Analiza morții – evaluată și din punctul de vedere al învierii (cu excelentă „acostare” în textul lui Karl Rahner rostit cu puțin înainte de propria-i moarte – 1984) (p. 135-136). Creșterea în credință este urmată în semnul parabolei: *Biserica din Galileea* (p. 139-140). Ca să devii

Biserică (p. 142) trebuie să crești în trei „direcționări ale feței publice a Revelației (fața ecclesială), prin acțiune-rugăciune-iertare” (p. 143-145), lucruri care fac trecerea din discipol în apostol (făcător de discipoli la rândul-i!).

Astfel își face apariția în lume, tot ca un dat revelat, Biserica. **Capitolul 6**, „Sfârșitul” istoriei (finalul istoriei), caută să reazeze în atenție cuvinte-cheie ca *Revelație și istorie* (p. 147 ș.u.) urmărind modelul creștin, apoi al „sabbatului istoric” (p. 152-153) (loc al unei excelente concluzii asupra „odihnei lui Dumnezeu în istorie”, în sensul în care Dumnezeu Se odihnește în Liturgia ortodoxă) precum și prin analizarea „recepției istorice a revelației” (prilej de istorie a textelor și pretextelor istorice în Biserică) (p. 158). Remarcabil este și discursul asupra „finalurilor” istoriei (doi poli în analiză: „sfârșitului religiilor” și, urmare a închiderii unui spațiu fără cer (p. 165), „Dumnezeu în era postmodernă” (p. 167-169), pretext pentru analiza „Bisericii pe scena publică a lumii de azi” (cu un excelent subcapitol despre „incognito-ul” lui Hristos și sursa vizibilității Bisericii), (p. 169-178).

Ultimul capitol 7, „ACCESUL LA IZVOARE” — caută să identifice exact cheile accesorii sursei revelaționare pornind de la analiza imensității universului și efortul făcut de științele care-și cer autonomizarea și mitizarea (fără de care nu au credibilitate. Exemplul cel mai la îndemână: $\pi = 3,14$ pentru că „mitul” social acceptă aceasta). Revelația alungă astfel nenorocitul nivel al discursului științific fixat între mit și chestionări ale sensurilor reale ale lucrurilor (p. 179-195). Răspunsul celui care crede în „lumea revelată ca o creație”? Vine prin actul libertății absolute: admirarea frumuseții lumii (frumusețea sfinților și lucrurilor lui Dumnezeu) și rugăciunea (rugăciunea Mântuitorului – Euharistia) (p. 205-216).

Concluzia (p. 217-224) amplă și corect structurată se încheie cu o provocare la accesarea Revelației, singura care – analiza a dovedit-o – poate dărui subiectului uman (credincios și creator) dimensiunea realului intramundan. Identificabil prin efortul spre sfințire¹⁴⁶.

Jean Monborquette, *À chacun sa mission – decouvrir son projet de vie*, Ed. „Novalis” (Quebec), 2-eme ed., 2001, 201 p.

Preot și psiholog, Jean Monbourquette este actualmente profesor la Institutul pastoral al Universității „Sf. Pavel” din Ottawa, deținând o licență în

¹⁴⁶ Recenzie prezentată în *Revista Teologică*, Nr. 1/2004, p.169-172.

Teologie, trei masteruri (în filozofie, în educație și în psihologie clinică) și un doctorat în psihologie (la „International College”, Los Angeles). Această experiență teoretică, dar mai ales cealaltă, practică, oferă scrisului lui Monbourquette un iz aparte între ceilalți autori francezi (francofoni!) în domeniu.

Cartea de față, *Fiecăruia, misiunea sa*, urmărește, după cum subliniază subtitlul, identificarea propriului proiect de viață cu ajutorul unor valori, dimensiuni, pe care autorul le analizează cu excelentă scrupulozitate. Interesant este că discursul său pleacă de la drama pe care o trăiesc psihologii în lumea modernă, ei înșiși fiind sufocați de problemele pe care încearcă să le rezolve celorlalți (p. 11). De aici încercarea cărții de a afla ce anume dă coerență vieții, orientare actualității – lucrarea fiind recomandată de autor în primul rând acelor care au nevoie de însoțire în încercările prin care tranzitează sau le tranzitează viața (confruntări, modificări medio-afective, evenimente neprevăzute...). Încercând să expună orientarea lucrării, Jean Monbourquette arată că ea ține într-însa ascunsă (ca într-un joc de Bridges) un soi de scară inițiativă: chemarea de departe a eroilor – probele pe care trebuie să le treacă – întrecerea glorioasă (p. 13). Dincolo de tonul destins al Introducerii, rămâne totuși marea provocare pe care cartea o analizează: supraviețuirea cu tine însuși.

Prima parte a lucrării – „Noțiuni generale asupra misiunii”, începe prin definirea misiunii personale sau, altfel spus, „Misiunea personală cum se definește“ (*cap. I*), pornind de la relatarea întâlnirii dintre trei tăietori în piatră (cioplitori) cu un barman care-i întreabă pe rând ce lucrează. Primul răspunde: „Tai piatră”; al doilea: „Tai piatră pentru un zid”; iar al treilea, cu mândrie: „Cioplesc piatră pentru înălțarea unei catedrale” (p. 17). De aici pleacă analizând:

- Misiune, vocație, viziune: chestiuni de vocabular (p. 18);
- Cum definim misiunea personală (p. 19);
- Cum recunoaștem misiunea personală (p. 20);
- Cum descoperi propria-ți misiune (p. 20-22);
- Misiune și identitate (fiecare cu misiunea lui, pentru că fiecare are identitatea lui) (p. 22-23).

Particularitățile misiunii:

- Nimeni nu scapă de misiunea sa (p. 23);
- Fiecăruia i se descoperă misiunea (p. 24);
- Mereu singur în descoperirea misiunii tale (p. 24-25);

DOC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

- Cine-i autorul misiunii (p. 25-26);
- Misiunea atrage și respinge în același timp (atriție și contriție misiologică, n.N.C.) (p. 26-27);
- Misiunea cere o angajare totală (p. 27-28);
- Te întoarce mereu către altul (celălalt) (p. 28-29).

Sintetizând, remarcăm, odată cu autorul cărții, că exigențele misiunii pornesc de la elemente clare de exigență personală a celui care-și caută misiunea/menirea. Elementele de psihologia pastorației și misiunii, inserate în text (Simone Pacot sau William James – cu a sa influență socială), duc la concluzia că orice evoluție ține, în primul rând, de modificarea interiorului care cere mereu „lucrul cu sine”.

Capitolul al doilea, „Importanța descoperirii propriei misiuni” pleacă de la cuvintele lui John Magliola (p. 31) care aduc aminte de Le Petit Prince al lui Saint-Exupéry: „Micuțul privi steaua și-ncepu să plângă. Steaua-i zise: «De ce plângi?» Prințul răspunse: «Ești așa de departe, că n-am să te pot niciodată atinge». Steaua-i replică: «Copile, dacă nu sunt deja în inima ta, nu vei fi niciodată în stare să m-atingi...»”. De aici și dimensiunea analizei autorului în ce privește descoperirea menirii.

I. Timpurile propice descoperirii misiunii – adolescența și prima tinerețe (p. 32):

a. instituțiile adolescenței (între care „visările” care, după spusa lui Jean Cocteau, „nu îmbătrânesc niciodată”) (p. 32-33);

b. criza adolescentină și relația ei cu maturizarea – celălalt resort al copilăriei (p. 34-35);

c. nu există vârstă în cunoașterea misiunii personale (p. 35), este concluzia acestui subcapitol.

II. Misiunea – sursă de încredere personală:

a. misiunea dă sens vieții (p. 36-37);

b. urmarea misiunii – înțelepciunea sufletului (p. 37);

c. realizarea misiunii – un antidot la pierderea respectului de sine (p. 38-39);

d. angajamentul serios în plinirea misiunii, cheamă în lucrare universul cu toate energiile sale (p. 39-40);

e. înțelegerea misiunii = îmbogățirea universului (p. 40-41).

Cuvinte-cheie ale unei deveniri întru „ființă-misionară”, parte a ipostasului ecclesial uman (cf. Zizioulas), subcapitolele cercetării relevă relația

intrinsecă a acțiunii revelatoare a ființei cu aceea revelatoare a lui Dumnezeu în interiorul cunoașterii ființiale.

Capitolul al treilea se adresează „Celor care-și refuză propria lor menire...”, pornind de la spusa „Alchimistului” lui Paulo Coelho cum că „nici o inimă n-a suferit vreodată câtă vreme și-a urmat visurile...” (p. 43). Astfel autorul pleacă la identificarea celor care nu-și urmează misiunea (menirea):

– unii care ignoră c-ar avea vreun rost, întreaga viață fiindu-le marcată de rutină („metro, boulot, dodo”), fugitiv fiind luminați, dar revenind rapid în drama deznădejzii;

– alții, care au mari probleme în a-și descoperi menirea, în a-și afla rostul

– a treia categorie o formează cei care se mulțumesc să facă și să ducă o viață plină de compromisuri (p. 44-45).

Apoi caută să identifice obstacolele reale, falsele încredințări și „rezistența” la realizarea unei meniri reale (p. 47-56). Aici se cuvin a fi menționate comentariile autorului la stereotipii de genul: „munca mea” – „funcția mea” – „cariera mea”, iată misiunea (menirea) mea; „misiunea mea” – copie la indigo a misiunii unor personaje celebre; viața șefului = vocația mea; pot să-mi aflui menirea studiind (teologie și filosofie); notorietatea „semnelor” în identificarea misiunii; oricum sunt o jucărie a hazardului; „cine-și caută propria menire se dovedește a fi egoist” și alte clișee pe care autorul le disecă mai ales pe seama unui adaos al cărții, „Jurnalul descoperirii propriei mele misiuni (meniri)”, atașat sfârșitului cărții, în fond o structură de scheme după care să-ți realizezi controlul asupra propriei tale misiuni (p. 181-194).

A doua parte a lucrării, „Lasă-te prins”, pleacă în cercetare de la o idee „ortodoxă”. A-ți trăi propria moarte (cap. 4) pentru a înțelege că menirea ta este doar o tranzitare a lumii, o trecere (un Paște – am spune noi), analizând (începând cu p. 61) pierderile care marchează viața – identificând etapele, inclusiv descoperirea sensului adânc al spusei „ce se câștigă când se pierde ceva” (parafrazându-l de astă dată pe H.R. Patapievici). Extrem de interesant apare „ritualul renunțării” cu o iconizare dramatică (p. 73).

Capitolul al cincilea ne îndeamnă să ne vindecăm rănilor pentru a putea merge mai departe în descoperirea misiunii noastre (p. 75 ș.u.), începând prin „a ierta” (mai mult decât ai putea greși vreodată), „a recunoaște” (rănilor), „părăște-ți” rănilor (spune-ți of-ul), apoi, lucrul cel mai important, află care-ți sunt rănilor, pentru a le îngropa (p. 79). O contabilizare corectă a „mâniei”

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

provocate de rănire și reșezarea în armonie cu tine, sunt etapele următoare care te duc, pe scară patristică, la înțelegerea celui care te-a jignit (ofensatorului) (p. 80-81). Fața iertării nu poate veni decât din resursele spirituale (p. 82-83), autorul arătând drama psihologiei moderne care n-a înțeles că iertarea este un dar al lui Dumnezeu (p. 83).

Partea a treia, „l'Eutre-deux”, pe care l-am traduce ca „intervalul” (în sensul interstițiului eu-eu cel nou), începe analiza reșezării în normalitate prin identificarea elementelor legate de încercare și umbră (criză), încercarea asemănând-o, poetic, ca William Bridges, cu o iarnă, concluzionând, împreună cu Michele Roberge: „atâta iarnă în inima atâtor închisori/schimbări” (p. 91), arătând dificultățile acestei perioade grele, dar fecunde. Perioada de „umbrire”, altfel spus, de re-personalizare, este iarăși excelent expusă și analizată (p. 93-102).

Capitolul al șaptelea continuă cu altă pagină de cercetare: „căutarea propriei identități” (p. 103), pe care o vede începând prin eliberarea identităților superficiale (măștile tranziției), pe care o numește „dezidentificare” (altfel spus, ieșirea din falsa identitate. De exemplu: te poți identifica prin meseria ta; X = profesor, asta nu înseamnă că și trăiește bucuria tandră a acestei profesii). Exercițiul te obligă să retrasezi istoria – să redescoperi valorile profunde ale existenței – să identifici ce anume te reprezintă cel mai bine, ce anume te face unic (p. 110-115).

Partea a patra începe cu *capitolul al optulea* te îndeamnă să te oprești pentru a-ți redescoperi propria misiune/menire (p. 117 ș.u.), reconstruindu-ți istoria propriei vieți care este matricea viitorului tău, pentru ca, mai apoi, să-ți afli finalitatea menirii tale în raport cu propria-ți moarte (p. 126-127).

Capitolul al nouălea analizează binomul (nu doar lingvistic) „pasiunea mea, misiunea mea” (p. 129 ș.u.), iar *capitolul al zecelea* (ultimul din această parte „mistică”) vorbește despre „chemările universului”, altfel spus, „așezarea în universalitate” (p. 143-152).

Partea a cincea, „Noua plecare”, îndeamnă la imaginarea în detaliu a realității misiunii tale pe pământ (cap. 2, p. 155 ș.u.) (reguli de bază: rezistență și angajare/implicare corectă – ce nu-ți place nu transforma în obsesie), făcând apel la ritmicitatea menirii pe care o asumi – la nevoia de a găsi „pasul” bio-psiho-spiritual și care poate să te reșeze în propria-ți menire.

Ultima parte, de care am amintit deja că este, eminamente, o provocare la exercițiu practic, invită la analizarea propriei misiuni (p. 181-194).

Desigur, putem să nu fim de acord cu o serie de date cuprinse în lucrarea lui Jean Monbourquette, dar sinteza pe care el o cuprinde pentru redescoperirea propriei noastre meniri încarcă de sens, căutarea, analiza sa. Sintează de psihosociologie și teologie, ea ar putea constitui punctul de plecare într-o cercetare ortodoxă asupra recuperării pedagogico-pastorale a celor care și-au pierdut (sau nu și-au aflat încă) menirea. În lume și în Biserică...¹⁴⁷

Denise Bellefleur-Raymond, *Acompagner des adultes dans la foi – L'andragogie religieuse*, Editura Novalis, Lumen Vitae, Bruxelles/Quebec, 2005, 201p.

Andragog (pedagog specializat în pedagogia adulților) și doctor în teologie, Denise Bellefleur-Raymond este profesor universitar și formator în grupele de adulți, în domeniul pastoral și catehetic al educării adulților. Reluând o cercetare mai veche, de pionierat, am spune, realizată între 1881-1885 de Oficiul Catehetic din Quebec, care a publicat la Novalis zece dosare de andragogie religioasă (Principiile andragogiei religioase, Știință, Știința de a fi și știința de a face, Înțelegem mai bine atunci când..., Cum stimulăm și susținem motivarea, Andragogie și maturitate în viața de credință, Cum construim o activitate educativă I și II, Să învățăm credința și fiecare etapă a vieții adulte, Când un adult vrea să înțeleagă, Educatori ai credinței: competențe și convingeri), autoarea dezvoltă propriul său tratat de andragogie religioasă, identificând minusurile proiectului OCQ din 1981/5, fisurile de concepție, reduționismul conceptual și lipsa de luciditate în anumite direcții ale pastoralei catehumenale a adultului, așezând în centrul cercetării omul modern, „contemporanul” doritor de cunoaștere, dar și de relecturare a experiențelor sale de viață.

Având deja experiența unei cărți de specialitate, Denise Bellefleur-Raymond publică, în 2003, lucrarea „Trois défis du mitan de la vie” (Ed. Fides), în care își construiește un discurs larg, deschis către „dialogul” pedagogic. Autoarea propune urmarea unei scheme curriculare care se poate identifica astfel, urmând cuprinsul: Andragogia religioasă și relevanța sa în cultura actuală (p. 7-10); 1. Andragogia religioasă, ce anume este ea (p. 11-30); 2. Adultul, ființă spirituală și religios în credință (p. 31-74); 3. Procesul de înțelegere formală (p. 75-102); 4. Procesul de înțelegere uniformă (p. 103-

¹⁴⁷ Recenzie prezentată în *Revista Teologică*, nr. 4/2004, p. 174-177.

170); 5. Înțelegerea în credință; Etapele construcției educaționale a unui proiect andragogic (p. 171-182), Concluzii (p. 183-190) (Idei fundamentale de andragogie religioasă). Acestea sunt „treptele” cercetării pe care Denise Bellefleur-Raymond o propune. Importanța ei pentru lectorul român poate veni din două direcții. Pe de o parte, experiența pe care o pune la dispoziție, de 25 de ani Denise Bellefleur-Raymond propune cursurile sale în Institutul dominican din Quebec/Montreal, și pe de alta, accentul pus pe catehizația „segmentului” pastoral adult, cu direcții clare în modelarea formatorului întru mărturia creștină. Identificare măcar a nevoii de mărturie la nivelul populației adulte, metoda de „cântărire” a limitelor religioase ale adultului, toate destructurate de comunism, pot ajuta cercetătorul, pedagog sau teolog, la identificarea limitelor de forță în emisia catehético-omiletică în România¹⁴⁸.

Giuseppe Belotti/ Salvatore Palazzo, *Genitori, la sfida educativa*, Ed. ElleDiCi, Leumann-Torino, 2010, 235 p.

Făcând parte din una dintre cele mai curajoase coloane ale renumitei edituri italiene ElleDiCi (Torino), lucrarea celor doi specialiști în pedagogia adulților, Giuseppe Belotti (preot, psiholog și psihoterapeut, specialist în psihologie clinică și conseling psihologic) și Salvatore Palazzo (psiholog și psihoterapeut, specializat în psihopatologia familiei, sexolog clinic și mediator în domeniul familiei), *Genitori, la sfida educativa* [Părinții și provocarea educațională] (2010, 235 p.) constituie un posibil răspuns la chemarea pe care societatea, tot mai „lichidă” (cf. Zygmunt Baumann), o adresează familiei în vederea corectării rateurilor instituționale la nivel de educație. Plecând de la experiența clinică și de formatori, pe care o posedă, cei doi caută să diferențieze acele „piste de cunoaștere și traiectorii specifice tematicii educative”, care interferează cu diverse modele ale familiei astăzi (cf. p.10).

Construită sub forma dialogului dintre cei doi autori, pentru a simplifica discursul și pentru a comunica benefic părinților idei, iar nu texte academice, cartea consemnează în ce mod schimbările sociale constrâng la redefiniri ale stilurilor de viață, din care decurg noi provocări în arta educaționalului. Munca, timpul liber, consumurile de diferite tipuri, redefinirea relațiilor sociale și a celor din familie sunt tot atâtea lentile de lectură ale societății moderne, prin prisma familiei, a părinților angajați în creșterea copiilor lor.

¹⁴⁸ Recenzie prezentată în *Revista Teologică*, nr. 3/2006, p. 240.

Căci părinții se află în criză: cum să tuteleze armonios cultura copiilor lor, în ce mod cresc odată cu copiii lor, cu ce instrumente pot înfrunta instrumentarul lumii moderne, care sunt strategiile cele mai adecvate ale unei dezvoltări coerente a copilului în lumea modernă.

Multe întâlniri pe care cei doi autori le-au avut în parcursul vieții lor profesionale, au coagulat o serie de linii forță: Adevărata urgență: părinții și educatorii în dificultate, (p. 11-26); A deveni părinți: conștiință și sistem valoric (p. 27-52); A educa astăzi: o provocare (p. 53-68); Disciplină și dragoste: regulă și dezvoltare morală (p. 69-90); Afecte și sexualitate (p. 91-108); Adolescența: un dialog dificil? (p. 109-122); Problemele educative în familiile separate: continuați să fiți părinți (p. 123-148); Influența mass-mediei (p. 149-162); Neplăcerile și cultura greșelii (p. 163-184); Dificultățile fiilor interoghează părinții: către o cultură a ascultării (p. 185-214); Concluzii și... o speranță (p. 215-220).

Toată construcția dialogică a celor doi autori este susținută de o excelentă bibliografie (p. 221-234), bibliografiei inter-textuale, propriu-zise, autorii adăugând literatura de referință din domeniu, un conglomerat de peste 200 de lucrări, care nu coboară sub anii 1991-1992.

Poate că la nivelul identificării problematicii și al soluționării în domeniul pedagogiei familiei, teritoriu extrem de neexplorat în științele educaționale românești, cartea este dătătoare de ton. Inclusiv în zona fragilă a pastoralei familiei, acolo unde eforturi remarcabile realizate în Biserică propun soluții complexe, ancorate în morală familiei și a comunicării. Dincolo de tonul destins al discuției, se remarcă soliditatea argumentării și solidaritatea autorilor cu problematizații cercetării: părinții și copiii lor. Sursă de posibilă inspirație în cercetarea educaționalului modern, cartea impune și o direcție de reflecție uitată de mai toate manualele noastre de specialitate: construirea fundamentului familial al educației, foarte des enunțat și analizat, dar foarte rar diagnosticat cu această dublă lectură, clinică și pedagogică¹⁴⁹.

Sandro Ferraroli, *Educare si puo. Famiglia e scuola insieme*, ElleDiCi, Leumann-Torino, 2010, 230 p.

În colecția „*La sfida educativa*” (Provocarea educativă), a Editurii ElleDiCi, este publicat volumul *Educare si puo. Famiglia e scuola insi-*

¹⁴⁹ Recenzie realizată în *Revista Teologică*, nr. 1/ 2010, p. 213-214.

eme [Educația este posibilă. Familia și școala, împreună] (2010, 230 p). Autorul Sandro Ferraroli, directorul Centrului de psihologie și consultanță educațională (COSPEs) din Bologna, psiholog, profesor universitar de psihologie generală, specialist în psihologia consultanței educative și orientării vocaționale, propune un răspuns la întrebarea născută din contactul său cu părinții și copiii lor: Mai este posibil să educi sub presiunea unei lumi, fie laice, fie eclesiale, cuprinse mereu de febra furiei educaționale? Urgențele educaționale mai îngăduie o educație „așezată” pe vocație, pe orientare profesională și științifică viabilă? O lume marcată de insuccesele educaționale, instituționale, provoacă la reacție imediată, dar și profundă. Principala urgență este ieșirea de sub presiunea urgențelor educaționale, a grăbirii soluțiilor. O compunere a soluțiilor noi presupune o re-compunere constantă a propriilor verticalități educaționale ale factorilor educativi: familia și școala.

Harta lecturii cărții poate fi surprinsă prin simpla înșirare a capitolelor sale: „Emergențe educative în școală” (în ce constă, expansiunea devianțelor educaționale, violențe ale sistemului, de unde se nasc emergențele educaționale, cum se pot produce, nevoile fundamentale ale copiilor, curajul de a înfrunta viața cotidiană) (p. 7-32); „Excesul de exuberanță juvenilă în clasă” (de ce se ajunge la contacte fizice dure, cum trebuie înfruntată situația, unde se termină atitudinea copilărească și unde încep duritățile, o privire asupra fenomenului în familie, respectul social și responsabilitatea personală) (p. 33-56); „Experiența educativă a lui don Bosco în școală” (obiectivele educației școlare, educația preventivă, dimensiunile semnificative ale educației creștine – predilecția către tineri, asistența ca atașament cultural, simpatia educatorului, caracterul comunitar al experienței pedagogice, orientări metodologice, suport educativ-didactic) (p. 57-82); „Școala, comunitate educativă” (comunitatea educativă, noul model școlar, comunitatea ca subiect al educației, condițiile unei construcții educaționale, ambientul școlar, componentele sale – profesorii, elevii, părinții) (p. 83-130); „Relațiile cadrelor didactice cu alții, colegi, părinți” (elemente de metodologia relaționării didactice) (p. 131-146); „Stiluri și strategii în dinamica învățare/învățatură” (dinamica învățării, stil, strategie, motivările învățării, diferențiale în metodologia învățării) (p. 147-164); „Când lipsește voința” (memorarea, împreună învățarea ca motivare personală, mai în adânc, motivare pentru învățare, rolul învățătorilor, relația socială – condiție privilegiată a motivării, metodele

de studiu și motivarea, de la învățare la înțelegerea celor predate) (p. 165-182); „Școala și familia: o relație complexă” (hiperprotectorii, permisivii, sacrificialii, intermitenții, autoritarii, structurile familiale – familia statică, cea burgheză, cea paranoidă, cea fals spontană, cea stereotipă) (p. 183-202); „Cum să ne ajutăm pruncii în creștere” (identitatea și sensurile ei, mijloacele evolutive legate de creștere, conceptele legate de maturitate și maturizare, criteriile maturizării, componentele ei, relațiile de familie) (p. 203-224).

Se vedește că problemele existente în arealul românesc nu sunt unice, unică este incompetența noastră de reflectare și de reflecție asupra unor lucruri socotite de cercetarea academică prea banale pentru a mai fi discutate. Ori tocmai banalitatea lor provoacă la analiză sistemică, pentru elucidarea constricțiilor legate de modelul educațional și de evaluarea sa practică. Familia, cu aspectele sale de complex educațional, nu mai poate fi gândită în parametrii izolaționismului metodologic, la care o provoacă sistemul educațional al școlii românești contemporane. Părinții nu sunt numai sursă pentru fondul școlii/clasei, ci sunt interogați drept parteneri constanți ai planului spiritual al educației, ca parte integrantă și integratoare a metodologiei dinamice a școlii de dragul copiilor, nu al normelor școlare și normativelor ministeriale. Trecerea de la teoretizare la practică, prin finalizări tematice de excelentă normalitate, produc un status pozitiv al problematizării. Nu contrarii, ci componente ale aceluiași proiect dinamic, școala și familia sunt partenerii copilului, nu talerele de presiune ale eșecului programatic al școlii de astăzi¹⁵⁰.

Mihail Neamțu, „ELEGII CONSERVATOARE – Reflecții est-europene despre religie și societate”, Ed. EIKON, Cluj-Napoca, 2009, 321 p.

O lucrare care este prefațată prin cuvinte pline de luciditatea mărturiei nu poate decât să deschidă orizontul unei alte cunoașteri. Ori această carte a lui Mihail Neamțu poartă cu sine o astfel de deschidere: „Când agora cetății nu mai percepe profetismul sfințeniei, atunci vigilența laică se poate dovedi un modest înlocuitor. Ea se exprimă, foarte impur, în activitatea presei libere și neaservite banului otrăvit. Sarcina expunerii nedreptăților din cetate le revine tuturor celor implicați într-un proiect civic: liderilor din comunitățile rurale – de la fermieri până la ingineri agricoli –, liceenilor silitori și respec-

¹⁵⁰ Recenzie publicată în *Revista Teologică* nr. 1/ 2010, p.214-215

tuoi față de tradițiile înaintașilor, jurnaliștilor autonomi, dascălilor scutiți de servituți politice și, în sfârșit, intelectualilor publici neînregimentați prin diverse sinecure. Volumul de față se adresează acestor cetățeni responsabili, dornici să își asume rolul de spectatori angajați într-un loc care poate părea uneori *cetatea tuturor fărădelegilor*” (p. 13).

Pornind cu această provocare mystagogică și politică deopotrivă, tânărul autor Mihail Neamțu recuperează o serie dintre direcțiile teologiei sociale, teoretice și angajate deopotrivă. Astfel, cititorul poate înregistra teme diferite scrise în același diapazon, elegiac și teologic deopotrivă, interogativ de cele mai multe ori, autorul repoziționând, în raport cu propria gândire și cu aceea a creștinului modern, o serie de probleme. Probleme majore și părut minore, dovedind o dată în plus măiestria unui suflet dispus să recupereze, în cheia gândirii creștine, aspecte ale gândirii sociale prioritare redescoperirii normalității comunicaționale. Pentru că, dezafectându-și tonul ultimativ din alte scrieri, Mihail Neamțu reușește, inclusiv prin scriitură, să aducă alături teologia elitelor – căruia-i este unul dintre cei mai acerbi apărători, și comunicarea simplă și cordială (a se vedea articolul *Costel și fiii Babelului*, p. 116-117) a faptelor care constituie firescul discret al mărturisirii¹⁵¹. Compactă doar în jurul ideilor centrale, cartea deschide, de fapt, orizonturi nebănuite, agerimea argumentației ca și aceea a construcției teologale îmbiind la lectură.

În ce privește conținutul cărții, reținem, ca pentru o fișă bibliografică, osatura editorială. Astfel avem un prim capitol intitulat **Valori și educație** (Reinventarea elitei; Decesul pedagogiei; Prețul mediocrității; Etatismul: un demon; Biblioteca pentru tonți; Modele umane, nu doar instituții; Educația, prioritate de dreapta; Religia în școli: *cui prodest?*; Botezul micului ecran; Arta alternativă: finanțare privită sau sprijin de stat?; Cultura liberală și revoluția digitală; Vieți paralele? Ortodoxia și secularizarea; Religia timpului nostru: patru răspunsuri la ancheta revistei *Cultura*; p. 23-62), incitant și pe alocuri echivoc, antrenant în discuții tăcute cu autorul și, de ce nu, reacții imediate de corectare, în sensul dorit de acesta, a unora dintre mentalități manifestate de-a lungul anilor. Poți să nu fi de acord cu o serie de antinomii căutate – nici-odată o bibliotecă nu cultivă tonți, veți zice – dar nu poți rămâne fără reacție.

¹⁵¹ Nu la multă vreme avea să iasă cartea: *Costel Busuioc*, interviuri realizate de Romeo Petrasciuc (Ed. Agnos, Sibiu, 2009, 149), cu postfața noastră, „Smerenia de a fi român”, p. 145-149.

Capitolul II, *Familia sub asediu* (Visul sau vidul copilăriei; Botezul: în cristelniță, nu pe plasmă; Cei trei ani de acasă; Cine mai transmite valorile?; Sindromul Hilary; Genul masculin; Bărbăție și cavalerism; Incestul penal și Rimânia promiscuității; Prozelitismul homoerotic și limita prieteniei, p. 64-107), aduce cu sine suflul teologiei angajate în disputa imediată, de media, preocupată inclusiv de construcții formale elocvente, de elocințe mușcătoare. Pertinent, dar nu prin experiență, autorul reușește să mute – fericit, am zice –, discursul de pe oameni pe principii, recondiționând imaginea unor mituri sociale prin relecturarea lor teologică. Și nu este puțin lucru. Efortul se continuă și în capitolul III, *Câtă integrare și care Europa* (Stasi și filmul împăcării; Costel și fiii Babelului; Egalitatea inoportună; Patrimoniul Kosovo; Criza creștinismului european; Europa și islamul radical; Integrism musulman și leșin britanic; Iarna indiană; Declinul demografic european; Radicalismul islamic și cultura libertății; Ortodoxia: multiculturalism sau universalitate?; Despre simbol, idol și icoană, p. 109-173), doar că aici centrul de greutate hermeneutică se mută spre teologia politică, desigur una dintre cele mai rare expresii ale teologiei românești moderne, exprimând cu simplitate lucruri adeseori posibil de descoperit și în alte tratate, zise de specialitate, construite și comunicate greoi. Teme notorii, care au cu sine sămburele unor teze de doctorat, să zicem, sunt punctate cu farmec, incitând la aprofundare.

Dacă în capitolul III accentul cade pe exegeza arealului european și mai apoi mondial, capitolul IV, *Note ortodoxe* (Afront secular și stima ortodoxă de sine; Inevitabil, un Patriarh; Paralogismeale fricii; O agendă profetică; Mulți laici, puțini aleși; Nevoia dialogului; Miniștri sau călugări?; O veste bună?; Un Papă particular; Cruciutul teuton; Doliul Bisericii Ortodoxe Ruse; Pofa de sânge; Taxa pe ecumenism; Ortodoxia românească: deficitul comunicării și inflația retorică; Despre bun-simț, discernământ și civilizație; Clericalism, laicitate și sacerdoțiul universal, p. 175-241), punctează construcții ale mentalului și comunicaționalului din aria Ortodoxiei, identificând și propunând spre reflexie o serie de probleme ale vieții socio-pastorale contemporane. Incitante și curajos propuse, acestea consumă multe din dilemele rostite anost de alții, recondiționând expresivitatea ortodoxă a verticalității analitice. Ca și în cazul capitolelor anterioare, o lectură necritică a textului nu ajută. Abia repoziționându-te în raport cu cele enunțate de autor reflecția personală capătă sens și adâncime.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Capitolul V, un soi de punte mistică peste realismul capitolelor anterioare, propune sub titlul ***Coram Deo*** (Canonul și vestitorul Ortodoxiei, Liturghia Bisericii: sinteză eshatologică; Alexandria: puntea lumilor; Filocalie și interioritate; *Novus Adam*; Pacea Crăciunului; Pilat din Pont și drama politicii; Promisiunile tăcerii, pp. 244-294), o serie de puncte de vedere asupra teologiei în înțelesul ei epistemologic și istoric-eschatologic. Temele abordate aici par a fi rupte de dinamismul celor anterioare, tocmai de aceea se descoperă a fi foarte importnate. Un golf de odihnă în Duh după o neîmpăcată odihnire în concret încheie teologic o evoluție la paralelele elegiace ale comentariului creștin supra lumii moderne.

Pentru cultura catehumenală modernă, astfel de reflecții devin fundamentale. Cred că viitorii ani ai reacției pastorale a Bisericii Ortodoxe vor trebui să reactiveze acest soi de luciditate, elegiacă în fond, informativă și formativă deopotrivă, la nivelul mentalului misionar al slujitorului modern și al laicului căruia îi pasă, cu adevărat, de valorile Ortodoxiei. Tonul limpede, uneori prea pedant în raport cu realitatea dură din terenul pastoral – acolo unde autorul mai are de recuperat la capitolul cunoaștere –, ajută la dimensionarea unor soluții. La posibila lor alcătuire, „ca în ghicitură”. Căci o diagnoză de genul celei propuse de Mihail Neamțu are obligația de a se finaliza în câteva filoane de soluție imediată, altfel se încadrează în retorismul atât de atent analizat de el. Or, tocmai soluțiile care te îmbie să le intuiești sunt remarcabile la Mihail Neamțu, în ciuda faptului că ele țin, mai cu seamă, de o structură a elitelor, desigur necesară. Miezul de smerenie pe care se solidifică discursul teologic, indiferent de latura nominală a sa, obligă la efort continuu, nu doar informal. Evoluția scriiturii lui Mihail Neamțu este un argument și din acest punct de vedere¹⁵².

¹⁵² Recenzia lucrării, publicată în *RT* 3/2009, p. 200-202.

Capitolul 3

ELEMENTE INTRODUCTIVE ÎN TEORIA CATEHETICĂ

3.1. Terminologie și teme majore

Pentru generații întregi de specialiști români, lucrarea cea mai completă de catehetică o constituie aceea pe care a realizat-o Părintele Dumitru Călugăr, *Catehetica/Manual pentru Institutele Teologice ale Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București – 1976 (218 p.), care a construit întregul material al lucrării sale pe schema Parabolei Semănătorului¹⁵³:

1. **ogor** – sufletul credincioșilor – subiectul catehizării;
2. **Sămânța** – cuvântul lui Dumnezeu – materia catehizării;
3. **mod de însămânțare** – prezentarea învățaturii creștine;

Această construcție ne obligă la o lectură duhovnicească a propunerii românești de catehetică, în care factorul uman (Catehet-catehizat) deține locul central, obligându-ne să vedem cum, cu mulți ani înainte de a fi promulgate prin tot felul de cercetări europene ori mondiale, parte din motivele educației catehumenale pe care le propunea profesorul Sibiului erau valide. De altfel, o atari schemă marca teologia catehumenală românească de foarte multă vreme. Vom relua, la capitolul pe care-l dedicăm terminologiei, contribuția Mitropolitului Andrei Șaguna la conceptele pe care se construiește știința catehumenală. Cursul său de *Catehetică*¹⁵⁴ dovedește cât de atent era

¹⁵³ Consemnată încă din *Prefață*, op. cit, p. 5.

¹⁵⁴ Transliterat și analizat de Pr. Constantin Necula, în studiul «*Catehetică*» lui Șaguna, în volumul LOGOS (Anuarul de Pastorală Catehetică), editat de Centrul de Cercetări în Pedagogia Pastorală, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2006, p. 85-110 (16 p.).

Șaguna nu doar la preocupările vremii, ci și la nevoile catehumenale ale Mitropoliei peste care Dumnezeu îl așezase păstor.

De altfel, în **Precuvântarea** la „Manualu de Studiulu Pastoralu”, tipărit la Sibiu în 1872, el consemnează: „Mă umilesc [smeresc] înaintea Proniei cerești, de la care vine toată darea cea bună și tot darul desăvârșit, că m-a învrednicit și m-a întărit pe mine în stare mea de un an și [mai bine MORBOSA] mai mult bolnav, de a putea compune și reda după izvoarele învățătoarești ale Bisericii noastre, precum și după nevoile clerului nostru această carte „Manual de Studiu Pastoral”, de care clerul nostru tânăr are, după convingerea mea, mare și grabnică trebuință, căci manualul ce l-am întrebuințat, al acestui Studiu nicidecum nu era de ajuns pentru lărgirea noțiunilor necesare pentru viața practică a clerului nostru, și pentru aceea, ca să nu vorbesc despre altele, că aceia care în școli clericale se pregătesc spre treapta preoțească, prea puțin sunt versați în cunoștințe pregătitoare pentru elevii clericali, fără de care clericul nu se poate prepara cu desăvârșire spre oficiul preoțesc, și căci cu deosebire vine și acea împrejurare în combinațiune că adică clericii noștri mulți ani petrec în școli de religie străină, unde nu capătă nici educațiune, nici o pregătire pentru studiul pastoral, iar cursul pastoral de trei ani, precum este el astăzi prescris la noi, nu ajunge pentru a [deplini] umple defectele cu care vin tinerii din școala clericală, dacă studiile clericale nu vor corespunde aceluia scop, pentru care sunt menite.

Deci îngrijirea mea de a umple orice lacună în studiile clericale, m-au îndemnat pe mine a compune acest op și a-l preda clericilor spre învățare, dar totodată și preoților actuali, căci dintr-însul mult se pot folosi.

Eu această scriere am compus-o luând ca punct de plecare Sfânta Scriptură, Canoanele, Tipicul și scrierile Părinților Bisericii noastre ca unele izvoare [fântâne] clasice pentru un studiu pastoral; apoi singur recunosc că scrierea mea aceasta este mică, și sinoptică, însă sunt convins că ea cuprinde în sine toate cunoștințele și noțiunile care țin de studiul pastoral în folosul preoțimii noastre; și apoi fiindcă opul acesta al meu este original în felul său, și bazat pe Sfânta Scriptură, și Canoanele pozitive, și pe tipicul bisericesc

și se poate prelucra și amplifica prea ușor; pentru aceea las eu ca opul acesta al meu să se prelucreze și să-l amplifică alt bărbat, care este mai tânăr și mai sănătos decât mine, dar totodată și bine versat și bine cunoscut [bun cunoscător] cu instituțiunile bisericii.

Îmi îngădui să recomand scriitorului care se va ocupa cu amplificarea studiului pastoral ca să se folosească de scrierea Sfântului Ioan Hrisostomul despre preoție și de scrierea lui Simeon, Arhiepiscop al Tesalonicului, căci în aceste scrieri va afla învățăturile genuine pentru păstoria poporului nostru credincios în spiritul Bisericii primare creștine, și aceste scrieri, deși sunt vechi, dar sunt clasice, și cuprinsul lor stă la înălțimea științelor pastorale din timpurile noastre”¹⁵⁵. Putem limpede înțelege care erau așadar filioanele culturii teologice scrise și practice pe care Șaguna încerca să le impună tinerilor clerici. Ce este important este să înțelegem modul în care Șaguna construia acest model. Aici avem exemplul combaterii modei bibliografiei moderne cu orice preț, uneori cu prețul renunțării la propria tradiție identitar ortodoxă. Era marea teamă a lui Șaguna pusă în discuție în această prefață, un fel de dispută cu Melchisedec Ștefănescu, dar ea poate fi evidențiată și în alte texte, asupra pierderii textelor mari ale Ortodoxiei în favoarea unor autori, la vremea aceea moderni¹⁵⁶.

La aceste preocupări ale Mitropolitului se adaugă o serie de cursuri susținute în perioade apropiate, conservate în manuscrise aflate în custodia Bibliotecii Mitropolitane din Sibiu. Desigur că ele pot fi înscrise în aria de cercetare a izvoarelor omileticii, dar ținem să le consemnăm existența, fie și numai printr-o simplă descriere, în deschiderea tematicii și terminologiei unui curs al Facultății de Teologie din Sibiu pentru că avem de a face cu două „cursuri”. Amândouă cursurile aparțin – ca notare/notițe – lui Nicolae Maieru, „ascultătoriu” în anul I la 1861 (martie, iunie). Avem de a face cu un curs de *Polemika* (ms. 50) și un altul de *Ritorica bisericească* (ms. 51),

¹⁵⁵ Andrei Baron de Șaguna, *Manualu de Studiulu Pastoralu compusu și edatu de...*, Sibiu, 1872, p. 3-5.

¹⁵⁶ Cf. Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin Necula, „*Andrei Șaguna, pedagogul propovăduirii*”, în volumul *Mitropolitul Andrei Șaguna – creator de epocă în istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, Ed. Andreiana, 2008, p. 297-317.

după cum notează, cu literă latină, desigur, ceva mai târziu, unul dintre acei bibliotecari cărora le datorăm ajungerea până la noi a multe dintre izvoarele școlare ale vremii. Nu este cazul să insistăm asupra conținutului celor două „cursuri” aici. Dar merită să consemnăm că definirea polemicii (în cazul mss. 50¹⁵⁷) se face consemnând-o pe aceasta ca parte a teologiei dogmatice, legată indisolubil de credință (I), prin celelalte teme, cu subcapitole adecvate, conținutul de rigoare, conținutul bibliografic, cu citări de la teologi contemporani autorului cursului (*2) la o serie de Părinți ai Bisericii (mai ales Sf. Vasile cel Mare și Sf. Ioan Gură de Aur, îndeosebi), nelipsind – prin structura comparativă a citărilor, teologi ori Părinți Apuseni (Leon III, Fer. Augustin, p. 18-19) ca și o serie de iconologii ale polemiciștilor ortodocși (cu prezentarea largă a episodului polemic dintre Nicolae I – Adrian II – Fotie, p. 19) și excelenta utilizare a Sfintei Scripturi, extrem de actuală, mai ales în disputarea unor teme de structură interconfesională. Toate acestea fac din curs unul de **catehetică aplicată**, întărind ideea unei construcții catehumentale dinamice a discursului școlii. Dacă la aceasta adăugăm că în cursul de polemică se face apel atât la cursul de Istorie Bisericească Universală, cât și la cel de Istoria Religiiilor (p. 66-67) și că, în ce privește dogma *Imaculatei Concepțiuni* (care numai ce fusese proclamată, data fiind notată în mss. 2 februarie 1849, p. 77), se fac referiri directe și argumentate, înțelegem că avem de a face cu un curs construit abil tocmai pentru a transmite preoților viitori cunoștințele, dar și structura comunicațională necesare pentru luminarea și întărirea poporului bine-credincios.

Manuscrisul 51 se remarcă mai ales prin oralitatea sa, chiar structura fiind simplificată, pentru a putea fi utilizat ca un **compendiu catehumental** cu specială atenție acordată teoriei retoricii și finalității ei în cultura catehumentală a tânărului candidat la preoție¹⁵⁸.

¹⁵⁷ *Polemika*, se prezintă sub forma unui caiet fără coperti, cuprinzând un număr de 79 de pagini scrise sub formă de curs (dimensiunea filei, 15 X 18, 5). Acestor pagini se adaugă o foaie-copertă pe care stă scris „*Polemika pentru Nicolae Maieru, ascultătoriu de cleric, anul I, 1861*”. Pagina de titlu, următoare acestei coperti, aduce noutăți. În partea de sus a paginii stă scris „Semestrul II”, se reia titlul „*Polemika pentru Nicolae Maieru, 1861, Sibiiu în Martie*”, partea de jos consemnând, cu o grafie aparte, orașul „editării” notițelor, Sibiiu.

¹⁵⁸ Manuscrisul acesta, nr. 51, numit, pe supracopertă, cu literă latină, de data aceasta *Retorica bisericească*, se prezintă și el sub forma unui caiet cu doar ceva mai mare decât mss. 50 (dimensiuni 16 X 19 cm). Dacă la mss. 50 dispunem de supracoperti, aici acestea sunt adăugate ulterior. *Cursul de retorică* cuprinde 78 de pagini scrise, încheiate cu

Cele două manuscrise dovedesc o geneză continuă a cercetării catehumenale, o distinctă aplecare spre construirea punților de comunicație între cler și credincioși. Aceste pagini, amintite doar de noi, se încadrează în efortul extrem de atent pe care comunitatea scolastic-academică a școlii de teologie de la Sibiu o acorda unei vestiri coerente și asumate în duhul pastoralăi imediate.

Ce dovedesc cele prezentate? Că, în nici un caz, școala teologică de catehetică/omiletică nu construia ideatic ori lipsit de sens pastoral.

3.2. Noțiunea, terminologii specifice și împărțirea cateheticii. Modele catehetice actuale

Desigur că, în timp, noțiunea și terminologia legată de catehetică și structurile ei interne s-au modificat. Este în ordinea firii academice a unei științe de a evolua, inclusiv în aceste aspecte. Atunci când pornește în ilustrarea dezvoltării doctrinei creștine, sub aspectul Tradiției, Jaroslav Pelikan consemnează: „Ceea ce Biserica lui Iisus Hristos crede, propovăduiește și mărturisește pornind de la cuvântul lui Dumnezeu: aceasta este doctrina creștină. Doctrina nu este singura și nici măcar principala activitate a Bisericii. Biserica Îi aduce slavă lui Dumnezeu și îi slujește pe oameni, lucrează pentru transformarea acestei lumi și așteaptă împlinirea nădejdiei sale în viața de apoi. Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea (I Cor. 13.13) – dragostea, nu credința, și, cu siguranță, nu doctrina. Biserica este întotdeauna mai mult decât o școală; nici măcar epoca Iluminismului nu a reușit să o limiteze sau să o reducă la funcția de propovăduire. Dar Biserica nu poate fi mai puțin decât o școală. Credința, nădejdea și dragostea se manifestă toate prin propovăduire și mărturisire. Liturghia se deosebește de ritual printr-un conținut exprimat în Crez; ca statut, este mai mult decât o organizație, datorită modului în care se definește pe sine și își conturează structura cu ajutorul dogmei; predica se distinge de orice alt tip de discurs prin faptul că proclamă cuvântul lui

înscrisul „Sibiu, în Junie 1861” și este semnat de același Nicolae Maieru, „clericu, anul I” (p. 78) – urmează alte 97 de pagini, nenumerate – foi goale, fără înscrisuri care să intereseze. Materialul cuprinde VII capitole, cu subcapitole bine proporționate, remarcându-se amestecul de scriere chirilică și note în grafie latină, scurte, dar extrem de interesante.

Dumnezeu; exegeza biblică evită perspectiva istorică, întrucât scopul este să descopere ceea ce ne învață scrierile sfinte și nu doar ceea ce i-au învățat pe predecesori. Biserica creștină nu ar fi cea pe care o cunoaștem noi astăzi fără doctrina creștină¹⁵⁹”.

Desigur că aici avem de a face mai mult cu o descriere decât cu o definire a doctrinei creștine. Și oricât de antipatic ne-ar fi cuvântul doctrină, în contextul băilor de îndoctrinare la care este supusă conștiința credinciosului creștin în situația infuziei informației virtuale pe care o trăim, trebuie să admit că definirea catehezei în raport cu expunerea doctrinei (învățăturii de credință) în diferite etape istorice ale Bisericii ne apare mai elocventă decât simpla definire ca sumă de principii și norme pedagogice, de predare a învățământului creștin. În contextul actual, de unde ar trebui să dezvoltăm o știință catehumenală? Care sunt cele mai constante definiri din terminologia sa?

Vom propune o serie de modele de definire. Ele provin din culturi și vremuri teologale diferite, încercând astfel să propunem o serie de lentile de lectură a fenomenului amplu legat de complexul de viață și teorie pastorală care este catehetica.

3.2.1. Modelul scripturistic, vetero și nou-testamentar

Dintr-o cercetare franceză a modelului catehumenal, am reținut concluziile fascinante ale unei lucrări ample: „**Rabi Ieshoua de Nazareth – Une pédagogie globale**” (**Du texte écrit au geste global**), **Edition Desliris, 2000, 287 p.** Autorul ei, un specialist al școlii Notre Dame din Paris, un centru catehetic de excepție, **Yves Beauperin**. Parcurgerea ei ne va ajuta să identificăm o serie de linii forță ale construcției catehumenale a textului evanghelic.

Lucrarea lui Yves Beauperin se înscrie în linia de cercetare de la școala iezuitului Marcel Jousse (1886-1961), cel care, din 1931 până în 1957, a predat la Sorbona, în *l'École des Hautes Études* și în *l'École d'Antropologie*, o pedagogie descoperitoare a „stilului oral”, în ceea ce privește înțelegerea, compoziția (compunerea), transmiterea și punerea în text a tradiției biblice. Yves Beauperin, director al Institutului Pedagogic „rythmo-mimico-logique” al Asociației „Marcel Jousse”, și-a consacrat viața (25 de ani) învățării reci-

¹⁵⁹ Jaroslav Pelikan, *Tradiția creștină – o istorie a dezvoltării doctrinei*, vol. I, „Nașterea tradiției universale (100-600)”, trad. Silvia Palade, Ed. Polirom, 2004, p. 25.

tativului ritmico-pedagogic al Evangheliei (eu aş zice „memoriei cântate” a textului şi a surselor sale). Dar în esenţă, cartea pe care v-o prezentăm rămâne o analiză antropologică de excepţie, fiind o invitaţie la descoperirea oralităţii globale (nu în sensul de „globalism”, cât de totalitate, oralitate care „epuizează” esenţialul). Şi rămâne una din cele mai ştiinţifice provocări la memorizarea (inclusiv cu mişcare corporală!) a textului Scripturii.

Din *Introducere*, autorul pare decis să elucideze câteva lucruri. Pornind de la spusa Sfântului Bernard „creştinismul nu-i religia unei cărţi, ci religia Cuvântului lui Dumnezeu” (Hom. Miss. 4. 11), Yves Beauperin cercetează ideea creştinismului ca o religie a oralităţii (p. 7) precum şi pagubele aduse, fie şi la nivel exegetic, de pierderea capacităţii de memorare (memorizare) a Cuvântului lui Dumnezeu, arătând (p. 9) cum catehismele au stricat echilibrul prin false metode ale pedagogiei şcolare, care amplificând discursul evanghelic al mesajului, au anulat efortul memorizării şi aceasta pe principiul biologic care zice: un muşchi neutilizat este un muşchi atrofiat (p. 10). Descurajarea memorării a dus la anularea stilului pedagogic primar al Bisericii, „stilul oral”, citând din Marcel Jousse (lucrarea „Le Style oral rythmique et mnemotechnique chez les Verbomoteurs”, AMJ, 1981, p. 328), care nota: „Problema Memoriei este, în universul intelectual, comparabilă, într-un fel, cu problema Gravităţii în universul fizic – soluţia a infinite probleme secundare dar foarte grave, depinde de concepţia noastră, mai mult sau mai puţin exactă, asupra acestei legi primordiale” sau din lucrarea „L’Antropologie du Geste” (Gallimard, 1974, p. 234), în care Marcel Jousse conchidea: „Memoria este omul întreg, omul întreg este Memoria”.

Pierderea oralităţii Cuvântului lui Dumnezeu (p. 14-19) este dublată, în viziunea autorului, de pierderea globalităţii (integralităţii) Cuvântului lui Dumnezeu (p. 19-24), marcate, amândouă, prin „hegemonia stilului scris” transformată în idolatrie culturală, aducând ca argument tot pe Marcel Jousse care sintetiza divergenţele legate de utilizarea scrisului, spunând că în viziunea şcolii moderne, „scrisul şi doar scrisul este expresia globală a omului”, contrazicând prin ideea că omul – ca fiinţă cultural-pedagogică, zicem noi – nu poate fi redus, cu intoleranţă, nici doar la limbaj şi nici doar la scriere, „toată Antropologia Gestului – pentru care pledează toată şcoala lui Jousse, fiind doar o pledoarie pentru redescoperirea integrală a totalităţii modelelor de expunere şi de comunicare. Inclusiv nonverbală, gestuală”.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Finalul *Introducerii* dovedește că obiectul cărții este „redescoperirea memorizării (memorării), a oralității și globalității Cuvântului lui Dumnezeu” (p. 25).

Partea I – „Oralitate și scriere în tradiția iudaică și creștină” – pleacă de la *cap. 1*, „Oralitate și scriere în tradiția iudee”, axată pe o pietate „Torra-centrică” (centrată pe Torra), o Torah orală și o alta scrisă, dar care dovedește că oralitatea precede scrierea – Moise însuși făcând un schimb oral de cuvinte când află numele YHWHI (p. 32). Ba, mai mult, pentru o lungă perioadă istorică, oralitatea însoțește scrierea (chiar Scriptura!) (p. 35-39), umplând-o de sensuri, uneori chiar depășind-o (prin tonuri aparte datorate rostirii Scripturii) (p. 39-41). De aici și concluzia potrivit căreia „activitatea de memorare este foarte prezentă în pedagogia lui Israel și se exercită de asemenea în egală măsură, atât în familie cât și în sinagogă sau la școală”, mai cu seamă în „școala talmudică” al cărui fundament este activitatea de interpretare a textului sacru și „imitarea maestrului” (p. 41).

De aici dimensiunea dublă a pedagogiei oralității: activitatea de interpretare (exemplu, Lc. 2.46-47) (p. 42-44) și o activitate de imitare (ex. Mt. 5.19), amândouă principiile fiind de remarcat inclusiv în structura ritmului liturgic evreiesc (p. 46), Hristos adaptând mesajul sărbătorii, dar și „calendarului agricol” al perioadei.

Capitolul 2 – „Oralitate și memorie în tradiția iudaică” (p. 47 ș.u.), trece în revistă aspecte legate de Scriptură și memorie (în sensul de capacitate de memorare) (p. 47-48), Scriptură și cunoaștere vie, imediată (p. 48-49) (în cadrul căreia orice formă de autodidacticism sau individualism capătă patină de erezie), interdicția religioasă de a pune în scris tradiția orală (p. 51-53) și aceasta nu doar din motive de „securitate” a conținutului, ci și de menținere „în viață” a conținuturilor (p. 52). O altă direcție a capitolului se dezvoltă în raport cu „memoria și notele scrise” (p. 53-55), citând din Rabbi Yohanan (Talmudul Babilonic, 14.b) cum că „cel care scrie notițe (*kalakot*) este ca și cel care arde Torra, iar cel care le folosește nu va avea nici un folos” (p. 54), prin aceasta arătând faptul că transmiterea în scris a Torrei este interzisă. De aici și gravitatea subliniată de raportul oralitate-istoricitate (în sensul datării textelor) (p. 55-58), ca și compromisul legat de punerea în scris, oficial, a unora din date, un soi de „aide-memoire” a poporului iudeu (p. 58-60).

Capitolul 3, al primei părți, urmărește necesitatea unui vocabular adaptat la tensiunea oralitate-memorare-memorie (identificat în parte de Marcel

Jousse), un vocabular diferit totalmente de acela al pedagogiei moderne care destituie memoria (memorarea, memorialul) din funcția ei fundamentală, matrix pedagogiae.

„Memoria recitativă”, „tradiția stilului oral-global”, „oralitate” și alte cuvinte sunt elucidate pe rând (p. 61-62), în comparație cu elemente de pedagogie modernă (lecție-discurs) (p. 62-63) sau chiar cu ritmul catehetic (cat-echo: mishnah – cu rădăcina în shana = repetiție, a repeta) (p. 63-64) sau cu alte cuvinte, gen învățare (predare), înțelegere (percepție etc.) (p. 64). Excelent este subcapitolul care analizează câteva din confuziile cel puțin regretate, în viziunea lui Yves Beauperin (analiza este făcută pe „Tatăl nostru”, unde identifică ritmurile orale: poetic-mithic-pedagogic-istoric, altfel spus, cele ale catehezei și exegezei eludate în timp) (p. 64-68).

Capitolul 4 – „Memoria celui care privește” (a ucenicului, n.N.C.): o memorie prodigioasă, fidelă și novatoare (creatoare chiar) (n.N.C.) (p. 69 ș.u.), identifică funcțiile memoriei: o memorie lucrată-absorbantă-exersată (din copilărie) – antrenată (printr-o rememorare activă) – ușurată (prin utilizarea capacităților mnemotehnice) (p. 69-74), arătând apoi roadele (care sunt și fundamentul conservării în lucrarea memoriei): păzirea (păstrarea) Cuvântului – fidelitatea învățământului (un proces educațional care ține cont de toate aspectele legate de cuvinte etc.); o fidelitate dusă până la extrema fidelitate, „cuvânt cu cuvânt” (p. 78-84), abundând în exemple din cultura și tradiția unor popoare diferite, apropo de „cultura memoriae”. Yves Beauperin analizează apoi nevoia fidelității integrale – adică a integralității fidele a tot ceea ce se predă ca element de credință (p. 84-85), dublat de o forță inovatoare (creatoare) în acest sens, dar nu distinctă de formă și fond (asumarea generației anterioare în cercetare și conservare! s.N.C.), arătându-se ceea ce noi înșine mărturisim că nimeni nu face parte dintr-o generație spontanee, ci dintr-un lung lanț trofic intelectual, în care „mâncarea” și „băutura” sunt Euharistia Cuvântului și Euharistia propriu-zisă, fără de care Biserica nu mai are „memorie”, iar învățământul ei se diluează (n.N.C.).

Capitolul 5 – al părții I se referă la „Oralitate și fundamentalism” (p. 91 ș.u.), capitol scurt (p. 91-94), dar util momentelor pe care le trăim.

Abia *capitolul 6* face analiza „Oralității Evangheliilor”, identificând în Iisus Hristos un comportament de rabin (p. 96-98), („Maître” = „Didascalos”, Mc. 4.38; Lc. 5.5; 9.38; 8.45; 10.35; In. 11.13 sau Mt. 19.16; Lc. 12.13; Mc. 5.35; 17.13; 9.17; In. 11.28; Mt. 12.38; 22.16; 22.24; 22.36; Lc. 7.36;

8.4 – în funcție de ucenici-farisei-mulțime, dar și Rabbi: Mt. 26.25; 26.49; Mc. 9.5; 11.21 și mai ales locuri 1.38.49; 3.2; 4.31; 6.25; 9.2; 11.8; 20.16) care face apel la memoria ucenicilor Săi (Lc. 22.19), o memorie articulată prin legământul liturgico-sacramental-catehetic al Liturghiei (Lc. 22.19 și I Cor. 11.25) (p. 98-100), Liturghia având în nucleu o „mimodramă” (alcătuire de gesturi și cuvinte dramatice) (p. 100-103). De aici și excelentul capitol „A recita înseamnă a mânca” (a rosti = a mânca), axat pe dubletul „buccalisation-manducation” al lui Marcel Jousse, „mestecarea” fiind deja început vorbirii (cf. p. 103-104).

Capitolul 7 – analizează tradiția orală a Sf. Apostol Pavel (p. 107 ș.u.), cel care aduce cu sine o tradiție „scrisă și pe tablele de carne ale inimii”. El este cel care face dese aluzii la „o tradiție” (paradosi) ca și la „tradiții” (paradoseis) pe care le transmite comunităților creștine (I Cor. 11.1-2; II Tim. 2-15; 3.6-7) pe cale „orală” ca și „scrisă” (cf. II Tim. 2.15). Cuvântul-cuvântarea-vorbirea rămân cuvinte-cheie (p. 107-109). Pavel vorbește deja de mimetici (imitatori) (p. 109-112) și concluzionează făcând diferența între relația tradiție-creștinism-cult și tradiție-elenism-mistere, ca fiind cheia înțelegerii celui de-al 8-lea capitol: „Tradiția orală a Bisericii” (p. 113 ș.u.).

Yves Beauperin pornește zicând că Liturghia constituie Tradiția de stil „global-oral” a creștinismului (p. 13) mereu alimentată de citirea Cuvântului lui Dumnezeu și subordonată unui mic obiectiv: deschiderea unei adâncimi a cunoașterii fenomenului prin care Cuvântul (acest cuvânt poate restaura judecata omului și transforma inima sa în așa fel încât omul să devină al lui Hristos cu adevărat) (p. 113; cf. sf. 4.13). De acum cercetarea caută să elucideze raportul cateheză (care precede Liturghia) – Liturghie (cu partea scrisă și orală a catehezei mistagogice) (p. 114-117). Să identifice resorturile reale după care „Liturghia este un contact prelungit cu Cuvântul lui Dumnezeu” (p. 117-118), la rândul-i prelungită prin meditație (p. 118-121), neuitând să sublinieze oralitatea celor trei verigi cateheză-Liturghie-meditație (omilie) (p. 121-124). Insistă (pe bună dreptate) asupra rostului de „imprimare” pe care meditația o are asupra memoriei, pedagogic și eshatologic (pentru că dă bogăția intelectuală necesară cuprinderii „conținuturilor” de credință).

Partea a II-a – „Structura oralității și a memoriei” cuprinde mai ales capitole tehnice, ce-i drept, enunțate poetic: un colier de perle la gâtul lui Israel (*cap. I*, p. 131-132) atunci când vorbește despre evoluția pedagogică internă a cărților Vechiului Testament (parabolele, de exemplu: Proverbe

1.8-9 sau Isus Sirah 6.18.22.24.29); perle unite unisensual într-un sens unic revelat de Dumnezeu (în procedee ca paralelism sinonimic – Mc. 9.43-48, antitetic Mt. 7.24-27, interlinear – cf. unui text din Cântarea Cântărilor 1.11 – cf. Targum); perle pline de frumusețe, excelent cristalizate și, mai ales, perfect așezate în colierul revelațional (p. 137-139).

Capitolul 2 al părții a II-a analizează „forța cristalizantă a perlelor-lecții” pe care le oferă Scriptura (p. 141-145), analizând apoi forța cristalizantă a ritmului (*cap.* 3, p. 147-157), prin intermediul gestului global, a celui mimat doar, a celui energetic (nu energic, ci dătător de energie! – s.N.C.), a gestului interacționar (evidențiat perfect prin ritmul melodic-semantic al textelor, e drept, cu exemple din textele druizilor, dar și din cele ale Evangheliei – Mc. 7.32-35; In. 9.6 – ridicarea ochilor la cer Mt. 6.27; Lc. 5.25...).

Capitolul 4 analizează forța cristalizantă a bilateralismului (p. 159 ș.u.), pornind de la analiza legii balansării (dreapta-stânga, înainte-înapoi; sus-jos), ca și a elementelor specific umane – din mâini și din picioare, excelente exemple din Montessori sau Lubieska. Cartea cuprinde excelente analize (aproape de analiza geometrico-matematică) ale efectului balansării (gestice-corporale-recitative) asupra cuvântului Mântuitorului (mână-mână-mâini; picior-picior; ochi-cer în Mc. 9.43-48). Aici intervine noutatea cercetării prin aducerea în față a „balansului semantic în Evanghelii” (p. 169), mimogestica sporind sau scăzând forța de transmitere a Cuvântului lui Dumnezeu. De exemplu:

RECITARE	CUPLARE-FRAZE
1. comoară în pământ – comoară în cer (Mt. 6.19-21)	pământ-cer
2. ulei, lampă pe lângă corp (candelă) (Mt. 6.22-23)	Sănătos-bolnav
3. casa pe piatră sau nisip (Mt. 7.24-27)	rocă-nisip
4. scandalul (Mt. 9.43-48)	mână-picior-ulei
5. oaia pierdută – drahma pierdută (Lc. 15.4-10)	bărbat-femeie

Capitolul 5 invocă „forța cristalizantă a unor formulări” gen „întunericul cel din afară”, „pui de viperă”, „plângerea și scrâșnirea dinților”, „neam îndărâtnic și adulter”, „sfârșitul veacurilor”, „Doamne! Doamne!”, „oaia pierdută

a casei lui Israel”, „și S-a îndepărtat de la ei...”, „va fi aruncat în foc”, „Amin! Amin!”, „adevăr grăiesc vouă” ș.a. (p. 174-175), ca și texte întregi (Lc. 1.57; 2.6; 2.21. 22.39), arată forța stereotipiei gestului și cuvântului uman (p. 177-178) care marchează (clar!) utilizarea în formularea tradițională a frazei (nu numai în limba franceză, desigur) (p. 178-179), născând „formularea evanghelică” specifică (p. 180-181) (Lc. „se amuză scriind «semitisme»” cf. Marcel Jousse, p. 181, cel care creează terminologia „formalismul evanghelic”).

Capitolul 6 indică procedeul „inserării perlelor” în colierul esteticomorfo-sintactic al Scripturii – contabilizare și înșirare – făcând analiza largă a contabilizării specifice textului ebraic: numele versetelor – schema ritmică (mai ales în textul Masoretic al Genezei, de exemplu: multe versete (1534); mijlocul textului (27.40); secțiuni (12); divizări (43); capitole (50); număr de alineate (43); despărțituri (48) – cf. p. 185. Această analiză, deloc joacă, dovedește, în viziunea autorului, schema de memorare ascunsă în texte, ca și faptul că, în fond, o contabilizare ascunsă ajută la o cuprindere revelaționară (p. 186-191). Capitolul are schema „rostirii inspirației lui Dumnezeu”, faptele lui Iisus Hristos (15 „lecții” = 3+2, 3+2, 3+2) sau „catehizarea” ucenicilor (tot cf. Mt) pe schema: 15 „lecții” = 5+5+5.

Capitolul 7 vizează alte două forme de realizare a „colierului” lectionar. Agrafări (aliterări consonantice, cuvinte-agrafări semitice consecutive, cuvinte-jalon, inițiale-conclusive) și ordonări logice, sintetice care fac mai ușoară memorarea (p. 195-217).

Partea a III-a, „Roadele memorizării”, analizează „analogiile palestinene ale memorării” (*cap. 1*, p. 221-228); „a memora pentru a înțelege” (*cap. 2*, p. 229; textul = melodramă în miniatură; textul este o suită de simboluri; refă gesturile celui care-a rostit textul; îngăduie-ți în tine o experiență analogă în realitate, memorizarea = o piatră de aducere aminte în raport cu viitorul; memorizare = un antidot contra deformării individuale; o asociere... (p. 244); memorizează pentru a gândi (*cap. 3*, p. 245), pentru o sentință care te întoarce spre acțiune; fă lecția ca să-ți împlinești lucrarea; ca s-o însoțești cu lucrare (Osea, 1.8), ca să-ți poți interpreta corect lucrarea (cf. Sf. Ioan Cassian, Conferința a XXII-a, p. 225).

Ultimul capitol 4 „Memorează pentru a deveni”, analizează schimbarea inimii (convertirea prin cunoaștere – recunoașterea trecutului de exemplu), deschiderea ei spre cunoașterea lui Dumnezeu (p. 263) prin Cuvântul și harul Său (p. 265-268), prin imitarea lui Hristos.

Interesant pare că toată cartea se încheie cu o întrebare cheie: Restaurarea misionar-catehetică a Bisericii (Romano-Catolice, cf. autorului ei) ține de sacramentalizare sau de evanghelizare? Toată analiza – încheiată cu o excelentă bibliografie – arată că una fără cealaltă (co-explicative) nu se poate (p. 273-274).

N-am ales această carte la întâmplare pentru prezentarea ei. „Nebunia” termenilor trebuie să atragă atenția specialiștilor Bisericii în comunicare, pastorală sau catehetică, asupra modificărilor de limbaj ca și de optică exegetică, pe care cercetarea modernă le-a adus în habitatul cultural creștin.

Analiza, poate șocantă, nu ne interesează atât prin „divinizarea” memorizării, cât prin revelarea necesității regândirii valorii cuvântului pe care-l rostim, forței sale, cuprinsului său. Remarcabila analiză a lui Yves Beauperin nu este singulară. Ea obligă la elucidarea dramei cuvântului schizoid, rupt de conținutul său revelator – istoric și ecclesiologic.

În planul psihologiei religiei ca și al pedagogiei, cartea obligă la asumarea unor mutații nu doar de ordin conceptual, ci și organic, în elaborarea proiectului pe care îl oferă Biserica (și Romano-Catolică) lumii astăzi. Excelentă lecție de psihologie lingvistică, lucrarea obligă. Nu doar la lectură¹⁶⁰.

3.2.2. Terminologie scripturistică specifică procesului catehumenal¹⁶¹

Cuvinte-cheie din Vechiul Testament

CUVÂNTUL	ÎNȚELESUL	TRIMITEREA (EXEMPLUL)
parash	a distinge sau a preciza în mod clar; uneori=a traduce	Neemia 8.7-8
sekel	a prezenta sensul sau înțelesul	Neemia 8.7-8
bin	a face să înțeleagă (a face distincția în minte cu scopul de a folosi)	Neemia 8.7-8

¹⁶⁰ Cartea a fost recenzată în *Revista Teologică*, nr. 2/2004, pp. 184-189

¹⁶¹ Sinteză realizată pe seama materialului prezentat de Bryan Chapell, *Predicarea cristocentrică – Răscumpărarea prediciei expozitive*, Ed. Făclia, Oradea, 2008, p. 102-104

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

nabi	cineva care își varsă focul sau face un anunț mânat de un imbold divin (un profet)	Deuteronomul 13.1; 18.20; Ieremia 23.21/Numeri 11.25-29
hozeh	cineva care strălucește, iluminat sau se încălzește (un vizionar sau un profet)	Amos 7.12
roeh	cineva care vede, vizionar (un profet)	Isaia 30.10
qophelet	cineva care anunță sau predică, propovăduiește	Eclesiastul 1.1
qara	a anunța	Isaia 61.1
basar	a aduce vești bune	Isaia 61.1
nataph	a picura, a rosti cuvinte	Ezechiel 20.46; Amos 7.16; Miheea 2.6, 11.

Cuvinte-cheie din Noul Testament¹⁶²

CUVÂNTUL	ÎNȚELESUL	TRIMITEREA (EXEMPLUL)
kerusso	a vesti ceva despre un împărat sau poruncile sale	Romani 10.14-15,1 Timotei 4.2(apare de 70 de ori)
euangelizo	a aduce vești pline de bucurie	Luca 4.18; Faptele Apostolilor (unde apare de peste 40 de ori)
diermeneuo	a dezvălui înțelesul, a descrie	Luca 24.27-34
dianoigo	a deschide, a divulga în amănunt	Luca 24.27-34

¹⁶² Pentru aprofundarea terminologiei Noului Testament poate fi cercetată lucrarea lui William Barclay, *Analiza semantică a unor termeni din Noul Testament*, Societatea Română Misionară, Weaton, Illinois, 1992, 380 p. Cunoașterea unora dintre termeni vizează cultura catehumenală (credința, pedagogia, cuvântul mântuirii etc.)

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

dialogomai	a argumenta, a discuta, a conversa	Faptele Apostolilor 17.2-3
paratithemi	a pretinde, apune alături (folosit pentru a descrie modul în care a utilizat Mântuitorul pildele)	Matei 13.31
logos	cuvânt sau zicală/zicere	Matei 13.19-23
rhema	cuvânt sau mesaj	Romani 10.17; 1Petru 1.25
diangelo	a declara	Luca 9.60
katangelo	a proclama	Faptele Apostolilor 4.2; 13.5
parresiazomai	a predica, a vorbi cu îndrăzneală	Faptele Apostolilor 9.27-29
elencho	a da în vileag, a corecta, a convinge, a mostra	2 Timotei 4.2; Tit 1.9; 2.15
epitimao	a mostra sau a avertiza la modul serios	2 Timotei 4.2
parakaleo	a încuraja, a mângâia, a apăra (lit., a chema de partea sa ca apărător)	2 Timotei 4.2; cf. Faptele Apostolilor 14.22
paramuthia	mângâiere, încurajare, consolare	1 Corinteni 14.3
martureo	a depune mărturie	Faptele Apostolilor 20.21; cf. 1 Ioan 4.14
homologheo	a spune același lucru, a fi de acord cu, a afirma sau a mărturisi un adevăr	1 Timotei 6.12
homileo	a conversa, a vorbi cu cineva, a se implica într-o conversație (acesta este cuvântul grecesc de la care provine cuvântul <i>omiletică</i>)	Faptele Apostolilor 20.11

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

laleo	a vorbi	Marcu 2.2; cf. 1 Cor. 2.6-7
didasko	a învăța pe alții	Faptele Apostolilor 5.42
epilusis	desfacere sau dezlegare; explicație a ceva ce este ascuns sau greu de înțeles	2 Petru 1.20
suzeteo	a analiza împreună, a discuta, a dezbate	Faptele Apostolilor 9.29
apologia	apărare verbală	Faptele Apostolilor 22.1; Filipeni 1.7, 16; 2 Timotei 4.16; 1 Petru 3.15
metadidomi	a împărtăși Evanghelia ca pe un dar	1 Tesaloniceni 2.8; cf. Romani 1.11; Efeseni 4.28

Lecturi suplimentare

Emilio Alberich, Henri Deroitte, Jerome Vallabaraj, *Les Fondamenteaux de la Chatechese*, Ed. NOVALIS – Lumen Vitae, Bruxelles, 2006, 390 p.

Volum de maximă importanță în arealul cercetării catehumenale și teologiei comunicării, *Les Fondamenteaux de la Catechese* constituie rezultatul muncii în echipă a unora dintre cei mai de seamă cercetători în domeniul Pastoraliei catehumenale, al Misiologiei structurale, al Pedagogiei creștine și interculturalității, în spații deloc ușor accesibile misiunii în Hristos. Emilio Alberich – salesian, profesor emerit al Facultății de Științe ale Educației, al Universității Pontificale Salesiene, Roma (decan al acesteia, 1989-1995), președinte al comitetului catehetic european, în două legislaturi, specialist în misiune urbană ca și în catehizarea adulților – este principalul coordonator al acestei lucrări. Lui îi stau alături alte două personalități marcante ale științei catehumenale, Henri Deroitte, specialist în pedagogie religioasă, misiologie și catehizarea adulților, profesor la Louvain (Belgia), și Jerome Vallabaraj, teolog salesian, născut în Thiruchirapalli (Tamil Nadu, India),

unde a și creat, între 1986 și 1993, centrul educațional de la Deepagam, renumit în mediile specialiștilor pentru soluțiile aduse în inculturație și educație interreligioasă.

Pornind de la o lucrare mai veche a lui Alberich, *Catechesi e passi ecclesiale* (Elledici, Torino, 1982), cei doi, în încercarea de a realiza o traducere cât mai bună, unul în franceză, celălalt în engleză, produc o serie de mutații ale textului primar, îl coroborează cu teme pe care practica pastoral-catehumenală le-a provocat și, în excelentă colaborare cu mai vârstnicul lor coleg, propun acest compendiu după o cercetare ceva mai îndelungată de 20 de ani. Deosebit ni se pare să remarcăm că prima ediție, în limba engleză, apare la Bangalore, în India, în 2004. Toate acestea le-am notat pentru a sublinia nu doar munca deosebită legată de această lucrare, ci și larga ei răspândire în arealul spiritual al teologiei catehumenale creștine.

Din considerente de spațiu editorial reducem la o simplă înșirare schematică a principalelor teme ale construcției acestei cărți, cu nădejdea că cercetările pe care le vom dezvolta din ea, în contextul Ortodoxiei, vor evidenția, o dată în plus, de ce este necesară cunoașterea cercetării pe care au realizat-o „ceilalți”, în contextul globalizării informației și unicității provocărilor lumii moderne asupra vestirii Evangheliei, indiferent de spațiu și limbă.

Prima parte cuprinde: *Cap. 1.* Noile provocări adresate catehezei de astăzi. Problemele pe care aceasta le întâlnește în contextul cultural și pastoral contemporan (privire asupra actualei situații, lumini și umbre în cateheza de astăzi; o încercare de înțelegere a situațiilor pastoral-culturale; răspunsuri ale pastoralei – ce putem face și ce trebuie făcut mai departe; proiecția pastorală; p. 21-48).

Cap. 2. Situarea catehezei într-un context pastoral înnoit: evanghelizarea (un portret articulat al acțiunii pastorale; un stil pastoral fără viitor – slujirea pastorală tradițională; către un proiect pastoral axat pe evanghelizare, idei pentru a dezvolta această direcție; p. 49-72).

Cap. 3. Catehumenatul, model misionar pentru o reînnoire a catehezei? (direcții închise pentru catehizare; modelul catehumenal nu ți-a epuizat toată forța inspiratoare; limitele catehezei; Biserica catehumenală; cum poate reconstrui cateheza Biserica; posibile soluții; p. 73-86).

Cap. 4. Cateheza astăzi: identitatea sa, semnificația actuală, tendințele sale (lungul drum al înnoirii catehetice; cateheza în procesul evanghelizării:

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

natură și perspective; clarificări asupra unor termeni: „cateheză”, „credință”, „religie”, relația cateheză educație etc.; p. 87-108).

Partea a doua, cuprinde *Cap. 5*. Cateheza ca slujire a Cuvântului și propovăduire a lui Iisus Hristos (cateheza ca propovăduire a Cuvântului, câteva observații; Cuvântul lui Dumnezeu în Iisus Hristos, sâmburele dur al catehezei; Cuvântul lui Dumnezeu și culturile, către o inculturare a catehezei; experiența religioasă; locul Cuvântului lui Dumnezeu și elementele centrale ale comunicării catehetice; pentru o catehizare fidelă misiunii date de Dumnezeu; cateheza adresată persoanei umane și Bisericii, p. 109-150).

Cap. 6. Cateheza ca inițiere în credință și educare a credinței (inițiere și educare în credință, ideal și realitate; dinamica credinței și a mărturiei; natura și mijloacele catehezei ca inițiere creștină și educare a credinței; un subiect actual; a educa credința și în credință în contextul pluralismului religios, p. 151-186).

Cap. 7. Cateheza ca activitate ecclesială și experiență a Bisericii (dimensiunea ecclesială a catehezei, umbre și lumini; Cuvântul lui Dumnezeu, Biserica și cateheza; cateheza în raport cu noile perspective ecclesiologice; cateheza ca acțiune a Bisericii; cum modelează Biserica cateheza; cateheza construită în Biserică; pledoarie pentru un cuvânt autentic și credibil, p. 187-216).

Cap. 8. Legăturile între cateheză și familie (marea varietate de tipuri familiale; paradoxuri și ezitări; părinții, educatori creștini?; puncte de vedere asupra literaturii actuale și asupra catehezei familiale; aportul cercetărilor științelor psiho-pedagogice; o tipologie americană, posibil model teoretic; regândirea relațiilor familie-comunități creștine în contextele noi ale misiunii, p. 217-248).

Partea a treia cuprinde: *Cap. 9*. Cateheza ca slujire, dragoste și angajament în schimbarea lumii (evangelizare, cateheză și diakonia, aspecte problematice; noi perspective asupra serviciilor de asistență organizate de Biserică; cateheză și diakonia, dimensiunile active și angajante ale catehizării; o temă de mare actualitate totdeauna: cateheza și politica; p. 249-269).

Cap. 10. Cateheza și comunitatea creștină (dimensiunea comunitară a catehezei, speranță și neliniști; a înțelege termenul „comunitate”; renașterea dimensiunii comunitare a Bisericii astăzi; dimensiunea comunitară a catehezei; Școală și cateheză; p. 271-301).

Cap. 11. Cateheză și Liturghie (Liturghie și cateheză, dialog și tensiuni; noua viziune asupra leitourgiaei; evangelizare, cateheză, liturghie; p. 303-321).

Partea a patra cuprinde: *Cap. 12. Construcția catehezei: perspective metodologice (planificarea pastorală, mai are valoare ea?; problema metodei în cateheză; dimensiunea metodologică, în inima catehezei; ce metodă pentru a catehiza? p.323-348).*

Cap. 13. Identitatea și formarea catehetului (profilul catehetului și al animatorului pastoral; formarea acestora, p. 349-364).

Concluziile lucrării, o cateheză pentru a schimba tot (p. 365-370) sunt urmate de pagini bibliografice care cuprind lucrări de ultimă oră în domeniul catehetic, atașate lucrării în scop pedagogic: pentru a continua cercetarea în direcțiile pe care cartea doar la consemnează.

Creație de echipă, cu largă cuprindere asupra spiritualității misionar-catehumenale, această carte, credem noi, nu putea rămâne nesemnaltă cititorului român¹⁶³.

Sorin Cristea: *Dicționar de Pedagogie*, Grupul editorial Litera Internațional Chișinău — București, 2000, 398 p.

Beneficiind de o excelentă pregătire în domeniul Pedagogiei, Conf. Univ. Dr. Sorin Cristea (Doctor în Pedagogie din 1994, cu lucrarea **Fundamentele pedagogice ale reformei învățământului**, în prezent cadru didactic al Universității bucureștene la Facultatea de Sociologie – Pedagogie/ Psihologie – Științe ale Educației, Departamentul pentru pregătirea personalului didactic) pune la dispoziția căutătorului de sensuri în pedagogia de altădată și în cea de acum, o lucrare cu adevărat de excepție. Ea este, de altfel, o a doua ediție a **Dicționarului de termeni pedagogici**, editat de Ed. Didactică și Pedagogică, în 1998.

Actualul op pedagogic și metodologic propune analiza a trei categorii cu valoare metodologică superioară, care apar în activitatea de formare-dezvoltare permanentă a personalității, proiectată în mediul școlar și extrașcolar (cf. **Argument**, pg. 5):

- concepte fundamentale de maximă stabilitate epistemică (educația, finalitățile educației, sistemul de educație, reforma acesteia etc.);
- concepte operaționale, variabile în funcție de condițiile concrete care apar la nivelul practicii educației (educație intelectuală, morală, fișa dirigintelui etc.);

¹⁶³ Recenzie publicată în *Revista Teologică* nr. 2/2007, p. 296-298.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

– concepte specifice, preluate din alte domenii de cercetare științifică
– disciplinară, intradisciplinară, interdisciplinară, transdisciplinară – valorificate din perspectivă pedagogică (administrație școlară, gestiunea educației, democratizarea învățământului etc.).

Parte din aceste direcții se bucură de o analiză specială, care aliniază, de altfel, acest **Dicționar** în „raftul” bibliografic al altor mari ediții în domeniu (de exemplu: **Dictionnaire encyclopedique de l'éducation et de la formation**, Ed. Nathan, Paris, 1994). Autorul le identifică astfel:

- concepte în ascensiune (curriculum, reforma educației etc.);
- concepte tradiționale (procesul de învățământ, plan de învățământ etc.);
- concepte preluate din alte științe, aplicate spectrului pedagogic;
- concepte tehnice (itemul pedagogic, creditul pedagogic etc.).

Avem astfel consemnate mai mult de 200 de cuvinte-țintă în definirea cărora autorul ține cont de cele mai elaborate cercetări și, nu în ultimul rând, de cercetarea românească în domeniu.

De la A la Z se înscriu în paginile dicționarului cuvintele-forță ale noului limbaj pedagogic. O **Tematică generală a Dicționarului** (ghid de lectură orientativ) ingenios și metodic realizată completează discursul oferit „pe litere”. Tematica este realizată în funcție de următoarele teme de studiu oferite drept cuvinte-cheie: 1. Educația; 2. Sistemul educației; 3. Managementul educației; 4. Finalitățile educației; 5. Reforma educației/ învățământului; 6. Științele pedagogice/ educației; 7. Procesul de învățământ; 8. Organizarea procesului de învățământ; 9. Proiectarea pedagogică; 10. Curriculum; 11. Creativitatea pedagogică (p. 379-381). Ei îi adaugă cinci module de cercetare, după cum urmează: 1. Educație; 2. Sistemul de educație; 3. Finalitățile educației; 4. Procesul de învățământ; 5. Proiectarea pedagogică/ didactică (p. 381).

O altă parte importantă a **Dicționarului** o constituie **Bibliografia** (p. 382-395), grupată pe: I. Cursuri, dicționare, tratate de specialitate; II. Literatură de specialitate; III. Legi, regulamente, reviste, ghiduri, culegeri metodologice, documente de politică a Educației, **Bibliografie** care, cel puțin până acum, radiografiază cel mai vast producția de gen.

Totuși, ca om al Bisericii rămâi descumpănit dacă vei căuta termenii: cateheză sau catehizare?; educație religioasă (deși cea estetică, fizică, tehnologică nu poate fi, pentru un bun pedagog, mai presus de ea) sau pe Mihail Bulacu, Nicolae Terchilă, Ioan Popescu sau Dumitru Călugăr (mai ales

pentru teza-i strălucită de doctorat!) în vreuna din etapele pe care autorul le identifică în procesul de apariție și dezvoltare a pedagogiei în România (p. 286-287).

Sigur, aceasta nu schimbă cu nimic calitatea demersului metodologic și nu numai. Dar obligă Biserica și specialiștii ei în ale pedagogiei să caute să reafirme unicitatea pedagogiei religioase românești, deschiderea ei spre metoda occidentală, dar și umplerea ei de spiritualitatea plină de har pedagogic a Răsăritului ortodox.

Dincolo de toate acestea, entuziastul cercetător și pedagog Sorin Cristea merită pe deplin a fi citit¹⁶⁴.

3.2.3. Modelul *Cursului de Catehetică* șagunian

Între manuscrisele pe care Biblioteca Mitropolitană din Sibiu le-a conservat sub numele marelui Mitropolit „Andrei Șaguna” unul, pe care l-am descoperit ulterior susținerii tezei noastre de doctorat, face atingere în mod direct cu ceea ce noi am numit „contribuția lui Andrei Șaguna la dezvoltarea pedagogiei românești”,¹⁶⁵. Este vorba de **Mss 301** care poartă, pe hârtia care „împachetează” foile, înscrisul cu cerneală neagră „**Catihetica**”. Oricât ar părea de hazardantă remarca, titlul se acoperă în întregime în conținut. Este vorba de șase file (notate ca atare de autor Fila I, II etc.) format 19/ 23 (21) cm ¹⁶⁶, fiecare conținând câte opt pagini. Numai ultima filă (a VI-a) are numai trei pagini, din care ultima pagină înscrisă numai pe jumătate.

Din punctul de vedere al formei, remarcăm că mss. conține pagini scrise cu cerneală neagră numai pe jumătate, longitudinal, fiecărei pagini revenindu-i o „bandă” de corectură sau de adnotare ulterioară (circa 14

¹⁶⁴ De același autor: *Pași spre reforma școlii*, Buc., 1991; *Învățământul în anticamera reformei*, Galați, 1992; *Metodologia reformei învățământului*, Pitești, 1996; *Pedagogie generală. Managementul educativ*, Buc., 1996; *Pedagogie, vol. I*, 1996; *vol. II*, 1997, Pitești; *Sociologia educației* (în colaborare), Pitești, 1998; *Introducere în studiul științelor pedagogice*, Târgoviște, 2000.

¹⁶⁵ Cf. Pr. Constantin Necula, *Contribuția Școlii teologice din Sibiu la dezvoltarea pedagogiei românești*, Sibiu, 2004, teză de doctorat, unde p. 194-374 privesc anume contribuția Mitropolitului Andrei Șaguna.

¹⁶⁶ Am consemnat numai pentru Fila I dimensiunea 19/ 23 cm, celelalte având 19/ 20,75 cm.

cm), lucru care ne duce cu gândul că Șaguna pregătea și acest manuscris pentru o ulterioară tipărire. Ca și în cazul altor manuscrise șaguniene, din care noi am analizat în mod special „Gramatica valachica”¹⁶⁷, se remarcă acuratețea și dinamismul scrisului, lipsa unor ștersături masive (cu excepția primei pagini, I. 1), precum și excelenta împărțire a textului. Toate, cum am arătat deja, extrem de bine scrise încât ai senzația unor pagini / coloane de carte editată.

Din punctul de vedere al fondului manuscrisului, consemnăm o structură demnă de un curs catehetic modern, mai ales că mss. are și un subtitlu care limitează – atent – cursul: „Introducere în catehetică” – „Cunoștințe generale” (I. 1).

De altfel acesta este și titlul de început al prelegerii – pentru că lucrarea are un caracter vădit oral, cu trimitere spre cursanți – pe care o deschide prezentând și limpezind termenii de „catehetică”, „catehet”, „cateheză”, „catehumen” precum și istoricul acestor termeni în istoria propovăduirii creștine, pornind cu Sfinții Apostoli (I. 2) până „în timpul mai nou”. Concluzia capitolului este limpede exprimată: „Metoda tratării catehetice a discipolului (ucenicului) se bazează pe principiile pedagogiei și în cea mai mare parte coincide cu teoria învățământului. Așa obiectul cel mai principal și adevărat al catehetului rămâne metoda cum trebuie să se trateze materia, adică regulile cele curat dialectice ale formei de a catehiza” (I. 5). Observăm cum, esențializând, Șaguna intuiește perfect complexitatea metodei catehetice, precum și relația sa cu complexul educațional care poartă, în general, numele de „paideuma”¹⁶⁸ și care astăzi și-a diluat mult din reprezentativitate. După ce enunță necesitatea unor reguli „curat dialectice ale formei de a catehiza”, Șaguna le și identifică în **Capitolul I. Reguli generale**: 1. Temeinicia (I., p. 6) cu subcomponentele a) claritatea (I., p. 7) și b) adâncimea (I., p. 8); 2. Adevărul cu trei subcomponente: autoritate (II., p. 11); raționalitate (II., p. 12) și empirism (II., p. 13); 3. Voiciunea prezentării (II, p. 15); 4. Luarea în considerare a diversității materiei (II., p. 16) (textele biblice, textele

¹⁶⁷ A se vedea Pr. Constantin Necula, *op. cit.*, cap. V.6. „Andrei Șaguna. O contribuție a sa la pedagogia Limbii române”, p. 322-339.

¹⁶⁸ O analiză a unui astfel de complex, dar raportat distinct la filosofia românească realizează Emil Stan, *Vocația paideică a filosofiei românești*, Ed. Paideia, f.a., 226 p., noi utilizând și acceptând sensul abordat în genere de linia C. Noica → Andrei Pleșu, G. Liiceanu, iar mai nou, H.R. Patapievici (chiar și în *Omul recent*, Humanitas, 2002).

istorice – III, p. 18), obiecte dogmatice (III, p. 20), obiecte morale (III, p. 21); În privința diferitelor puteri ale sufletului (III, p. 22).

Amplu prezentate, regulile sunt valabile până astăzi. Să luăm un exemplu simplu, adesea eludat atât în metodologii, cât și în realitatea din „teren”: Adevărul. Șaguna zice: „Năzuința cea fără vreo considerare și adevărată către adevăr, adevărului celui mai necondiționat și suprem, care trebuie să inspire pe învățător, mai cu seamă ca (și) catehet, să se manifeste prin aceea la învățământul catehetic, ca adevărul aflat prin împătășirea sa ca adevăr să pătrundă în inimile pruncilor, să-l recunoască ca atare, și de asemenea să stârnească într-înșii un sentiment de adevăr. Aceasta depinde mai cu seamă de mijloacele ce le întrebunțează învățătorul spre a produce convingerea despre adevăr” (II. 9-10). Dincolo de exprimarea acestei reguli, marcată de un retorism specific vremii, Șaguna ridică o problemă extrem de actuală și astăzi, aceea a concordanței conținutului prezentat cu adevărul relevant, „adevărul cel mai necondiționat și suprem”, care prin aceasta nu devine un adevăr impersonal ci se personalizează prin intervenția învățătorului care caută să afle care sunt mijloacele cele mai productive în procesul educațional. Remarcabil este că dacă în cazul Sf. Scripturi nu se mai adaugă nimic în conținutul de adevăr, Șaguna arată că adevărului dogmatic sau moral îi este absolut necesară argumentarea fundamentată pe unitatea numită argument. Acestora le arată apoi multă atenție, identificând argumente de autoritate, raționale și empirice (acestora subliniindu-le fundamentarea în „coeziunea logică” (II, 14).

Remarcabilă este, de asemenea, și ideea de la care pleacă vlădicul în expunerea principiului „vioiciunea prezentării”, idee patristică des enunțată ulterior: „vioiciunea prezentării se cuprinde în ceea ce a exprimat un învățat prin întrebarea cum să inducem capul (mintea) în inimă. Cheia cea mai bună spre scopul acesta o află învățătorul de sine în inima sa și în devotamentul său ce-l are în inima sa către chemarea sa” (Fila II, p. 15). Tot o astfel de analiză „psiho-pedagogică” face Șaguna în subcapitolul „În privința diferitelor puteri ale sufletului” (regula generală 4, Luarea în considerare a diversității materiei), când concluzionează: „Totul ce se atinge de obiectul (subiectul, N.C) acesta se poate cuprinde în următoarea regulă: tratează învățământul catehetic astfel ca pentru cugetare, simțire și voință să fie egal fructificate (fructificate, roditoare, N.C.) (Fila III, 22-23). Unității acesteia între cuget-simțire-voință, Șaguna îi va dedica

și alte pagini din scrierile sale, mai cu seamă cele care privesc pastorală și morală creștină¹⁶⁹.

Acestor Reguli generale le urmează, în expunerea lui Șaguna, o serie de reguli speciale (II), care „se referă la metoda naturală a învățământului catehetic, după care aceasta se împărtășește catehumenilor” (IV, 23 – 24). Excelent cunoscător al Retoricii, Șaguna vorbește pe larg de apropiere, cu cele două forme, externă și internă, sau despre celelalte metode cromatice, socratică-euharistică, anomatică, sau retorică oratorică precum și de impac-tul pe care acestea le au asupra credincioșilor, ascultătorilor, identificând coerent momentele în care acestea pot fi folosite. Tot la acest capitol de catehetică specială, Șaguna face analiza „întrebării și a răspunsului”, ca mijloace metodico-educative, întrebuințarea lor practică, însușirile necesare întrebării (claritate și precizie, conformitate) și structura răspunsului (care, în viziunea șaguniană, arată atât cât știe pruncul, dar și punctul din care se naște întrebarea următoare).

O regulă „de aur” în privința tratării pedagogice a catehumenilor, Șaguna o consemnează astfel: „catehetul să trateze pe toți discipolii săi cu aceeași dragoste care zace în natura chemării sale; lui nu-i este dat să aibă un favorit între discipolii săi. Din dragostea aceasta urmează indispensabil blândețea și răbdarea. Pe lângă aceste, cu seriozitate demnă să mențină disciplina, regula și năravurile. Cum că o tratare corespunzătoare a catehumenilor depinde mult de varietatea etatei (vârstei, N.C.), genului și naturelului, aceasta se înțelege de (la) sine”. (V, 33). Regulă de aur până astăzi, aceasta prin care Șaguna caută să identifice articulațiile metodei catehetice, remarcăm că nu mai face obiectul cercetărilor de antropologie educațională în care copilul, individ rupt, în general, nu atât de mediul educațional, cât de valoarea sa dumnezeiască, nu pare a mai fi protejat printr-o educație morală constantă a educatorului său. Ar fi interesant să vedem o reacție a lui Șaguna sau a oricărui pedagog român la structura „moralei de cancelarie școlară” cu toate neajunsurile ei (divorțialitate, consum de alcool, fumat public, tensiunea ne-colegialității, frivolism intelectual structural etc.) sau în raport cu necesitatea

¹⁶⁹ Andrei Șaguna în: *Manual de Teologie Morală pentru întrebuințarea preoțimii și a clericilor greco-răsăriteni revăzute și retipărite* (...) Sibiu, 1855, 299 p.; *Manual de Studii Pastorale*, Sibiu, 1872; *Teologia Pastorală pentru preoți de lege ortodoxă răsăriteană...*, Sibiu, 1857, 240 p.), unde insistă pe acest trinom educațional cuget-simțire-voință, lucru lesne de remarcat atât în conținut, cât și în modul prezentării practice.

unei legi pentru „protecția copilului” în spațiul instituției școlare, spațiul protecției copilului prin excelență și, mai ales, prin definiție.

Dacă până acum am remarcat capacitatea de „esențializare” a lui Șaguna cu privire la metode și tehnici pedagogice, următoarea structură a lucrării conține elemente de catehetică și pedagogie comparată. Încercând să gestioneze provocările metodei catehetice în capitolul „Valoarea metodei catehetice” (V, p. 34 – VI, 40), Arhiereul aduce ca elemente de analiză o serie de remarci făcute de pedagogi aflați în vogă la acea vreme, unora numele fiindu-le prezent și astăzi în analele Istoriei pedagogiei: Pestalozzi, Scholy, Denzel, Schwarz, Niemeyer, Kebler. Din punctul nostru de vedere, este remarcabil simțul critic de care dă dovadă Șaguna, care nu se limitează în a cita pe aceia care văd catehetica cu ochi buni, ci caută să aducă înaintea auditorului și pe cei care „se exprimă mai aspru” (Niemeyer, Kebler), încercând prin aceasta să atragă atenția asupra responsabilității și capcanelor pe care o catehetică unidimensională, formalistă le naște. Desigur că arealul pedagogic din care citează Șaguna este cel occidental, cu precădere german, dar nu trebuie uitat că, la vremea în care putem bănuî scrierea acestui „curs” de catehetică (1860 – 1875), aceștia se constituiau în somități ale domeniului. De altfel, modul în care Kebler face combaterea unei pedagogii formale este de remarcat și reținut până astăzi: „Pedagogii biblici posedau în genere cea mai bună manieră de a educa și de a învăța și învățământul lor în religie a fost cel mai bun, intuitiv, cuprinzător, pătrunzător și energic. Mai întâi dădeau aceea ce nu avea și nu putea să aibă nimeni, apoi o predau memoriei și abia apoi devenea proprietatea minții și a inimii. Fructul acestora a fost temerea de Dumnezeu și predate în modul acesta va fi învățământul fructifer (roditor, fructuos) și plin de dar. În timpul mai nou s-au servit mai mult de metoda socratică pe care o credeau de unică adevărată. Însă prea puțin se potrivește pentru învățământul creștinesc religios. Și dacă socratizarea n-a fost nimica alta decât dezmembrarea noțiunilor și un joc de cuvinte, atunci ar reduce religia la un schelet uscat, la o coajă fără sâmbure și la un pom fără fructe. Durere! Că mulți propun astfel învățământul religios spre dauna tinereții; îmbucățind și schimonosind pomul vieții, sfărâmând pâinea cerească, pe care o aruncau în bucăți care nu se mai putea gusta sau prezaharisind-o, de pe care numai dulceața se lungea, pâinea însă rămânea negustată. Din aceasta nu ajungea nimic în memorie, nimic în minte și inimă. Aceia care s-au nutrit în modul acesta nu știau nimic despre religie,

pomul cel tare al vieții a devenit un trunchi uscat. Ce fel de fruct (rod) se putea ivi, cel puțin nici un fruct creștinesc” (VI, 39-49).

Am ales acest citat oarecum larg, în raport cu economia celor scrise până acum, tocmai pentru a remarca actualitatea acestui manuscris pentru metoda catehetică de astăzi. Nu este cazul să insistăm nici asupra lucidității pedagogice a marelui arhieru, am făcut-o în alt loc, mult prea pe larg¹⁷⁰. Dar acest manuscris, ca posibil și altele pe care le vom mai putea identifica în timp, arată că Șaguna avea o imagine clară asupra metodei și tehnicilor catehetice, că susținea nevoia ca acestea să fie bine stăpânite de către cler sau laicul cu misiune în predarea religiei, pentru eliberarea învățământului religios confesional din captivitatea babilonică a unor reguli ce nu-i erau specifice. Modernismul lui Șaguna se remarcă atât în conținutul citatelor, cât și în apelul la specialiști.

Dacă în ce-l privește pe Pestalozzi¹⁷¹ (Johann Heinrich, 1746-1827) putem identifica lesne concepția exprimată, ea fiind prezentată atât în „Leonard și Gertrude” (1781), cât și în „Christopher și Elisabeta” (1782), culminând în „Cum își învața Gertrude pe copiii ei” (1801), pentru ceilalți ne este mai greu, datele despre ei neprisosindu-ne. Doar despre Niemeyer H.A. știu, dintr-o „Istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900”, realizată de Ion Gh. Staicu, că Herbart preia principiul educațional conform căruia educația morală trebuie să țină seama de ceea ce este cu adevărat bun în caracterul celui ce se educă de la „contemporanul său mai vârstnic Niemeyer”¹⁷², știind că într-o cuvântare ținută la Brașov în 1837, Gh. Barițiu enumera printre cei mai de seamă pedagogi din acea vreme (Kant, Rousseau, Basedow, Pestalozzi) pe locul al treilea pe Niemeyer¹⁷³. Cum același I.G. Staicu identifică, extrem de atent, influența pe care pedagogii clasici (Comenius, Locke, Rousseau, Pestalozzi, Herbart, Diesterweg) sau

¹⁷⁰ Cf. Pr. Constantin Necula: „Locul educației în cultura poporului român. Viziunea mitropolitului Andrei Șaguna”, în vol. *Sarea pământului*, vol. I, Editura Tehnopress, Iași, 2002, p. 45-68.

¹⁷¹ Cf. Keneth O. Gangel, Warren S. Benson, *Educația creștină – Istoria și filosofia ei*, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 1994, p. 186-190, iar pentru o prezentare mai largă a se vedea monografia lui Sen Alexandru, *Visul lui Pestalozzi*, Ed. Tineretului, 1959, 407 p. (cu toată „bibliografia marxistă” din final).

¹⁷² Ioan Gh. Staicu, *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, 245 p.

¹⁷³ *Ibidem*, p. 278.

teoreticienii educației sec. XIX (Niemeyer și Ziller) au avut-o în elaborarea unei pedagogii sistematice românești¹⁷⁴.

Din faptul că Șaguna nu citează deloc din Johann Friedrich Herbart (1776-1841) putem presupune că ideile acestuia nu ocupau încă prioritar, cum avea să se întâmple odată cu scrierile lui Zaharia Boiu și, mai ales Ioan Popescu¹⁷⁵, preocupările de cultură catehetică ale vremii în care Șaguna scria paginile cursului său. Identificând pe Niemeyer ca un pre-herbartian, putem socoti că inclusiv textul lui Șaguna se află, așa empiric constituit, într-o structură preherbartiană (pe aceasta aplicând-o mai ales în ce privește alcătuirea unora dintre manuale, mai ales Compendiul de Drept Canonic, unde stilul lucid, dezvoltarea frazei și structurarea pe principii de pedagogie de manual specifice herbartismului îl fac pe Șaguna un precursor coerent al pedagogiei românești cu specific). Nu este vorba de un protocronism sentimental, ci de un model prin care Șaguna implica *european* cercetarea pedagogică, inclusiv din punct de vedere al pedagogiei practice de care Transilvania avea atât de multă nevoie.

Încercând să concluzionăm, este vădit, din text și con-textul pastoral în care apare, sau bănuim că apare manuscrisul, că lui Șaguna nu-i este indiferent modul în care urma să se dezvolte această „maieutică” a verbului profesoral care este catehetica. Elementele de istorie ecclesială, de retorică și pedagogie inserate în text ne duc cu gândul că acestui bărbat nu-i erau inaccesibile nici unele din punctele cardinale ale teologiei, după cum că nu-i era nicicum indiferent ce se întâmplă, în mod practic, în spațiul teologiei practice. De altfel activitatea sa editorială de tipărire/retipărire a unor manuale și lucrări cu vădit caracter practic, nu doar în teologie, precum și sprijinul acordat în editarea de manuale¹⁷⁶ fac din mitropolitul Andrei Șaguna una din cele mai marcante figuri ale dezvoltării pedagogiei românești, pe nedrept uitat de istoria materiei acesteia, care, în fond, prin Șaguna s-a

¹⁷⁴ *Ibidem* p. 341

¹⁷⁵ A se vedea studiul lui Dr. Nicolae Terchilă, „Herbart și herbartieni români din Ardeal”, în *Anuarul* XVII, 1940/ 1941 Sibiu, 1941, care reia, în ce privește pe Ioan Popescu, articolul larg din *Anuarul* VIII al Acad. Andreiane, pe anul 1931-1932, despre Ioan Popescu ca herbartian.

¹⁷⁶ Șaguna însuși consemna manualele „cele compuse și traduse prin alții la îndemnul meu”, în *Compendiu de Drept Canonic* (editat de N. Popea), p. XIX-XX, Sibiu, 1885 (ed. a II-a)

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

îmbunătățit substanțial și fundamental. Ideea că ar fi doar un compilator – vehiculată des de unii dintre exegeții săi – nu diminuează cu nimic efortul făcut de mitropolit în emanciparea unei pedagogii românești în Ardeal. Genialitatea și priceperea lui tocmai în aceasta constă, în coroborarea materialului pe care-l traducea sau compila la realitatea, deloc ușoară, din terenul pedagogiei din Ardeal.

*

În transcrierea textului mss 301 am ținut cont de normele gramaticale ale limbii române moderne, încercând să diminueăm cât mai puțin posibil fondul, făcând transparente formele arhaice greu de înțeles. În text, cu rare excepții (în trei locuri), nu ne-am întâlnit cu probleme grave. Am adăugat de la noi notația din stânga paginii, respectiv Fila I, p.1 (de ex.) pentru a oferi o imagine a paginației. Pentru bucuria unei lecturi autentice am fi inserat – prin tehnica scanării – și paginile manuscrisului original. Poate la o editare a lui separată.

Mss. 301. /
Catehetica

Transcriere

Introducere în Catehetică

Fila I., p. 1

Cunoștințe generale

Cuvântul catehetică este cuvânt grecesc format din *κάτ'εἶν / ἥχος, ἥχη* sunet, sonu, cuvânt: / și va să zică: a cuvânta către cineva despre unele fapte însemnate, foarte sărbătorești și extraordinari.

Și fiindcă învățătorii cei dintâi bisericești erau pătrunși despre aceea că ei când învățau pe creștini împărtășeau lor învățături despre Dumnezeu care este însemnat și mai presus de toată lumea și mai presus de cele pe care le vedem în lume: pentru aceea în timpii cei dintâi ai creștinismului acea învățătură creștină, care se preda de către dascălii bisericești, se numea învățătură catehetică, cel care o preda se numea catehet, care învăța aceia se numea catehumeni. Astfel, convingerea Dascălilor bisericești primitivi despre cuvântul „catehet,

Fila I, p. 2

catehism, catehumen și catehetică” fără îndoială a urmat deja conceptului Sf. Apostol Pavel care cel dintâi a numit învățătura sa „catehetica”, pe învățăcei catehumeni și “cateheți”, scriind către Galateni, cap. 6, verset 6: (aici text în lb. greacă de la Șaguna) „să împărtășească catehumenul pe catehetul său toate bunătățile”.

Cum că Apostolii într-adevăr făceau deosebire între cei începători în învățăturile creștine de către cei bineînvățați, ne încredințăm din trimiterea I a Sfântului Apostol Pavel către Corinteni, cap. 3, vers. 2, unde scrie: „Și eu, fraților, n-am putut grăi vouă ca celor duhovnicești, ci ca celor trupești, ca unor prunci în Hristos; cu lapte v-am hrănit pe voi, ieară nu cu bucate, că n-ați putut și nici acum nu e cu putință“. Din aceste cuvinte apostolești limpede se vede despre care Sfântul Pavel arăta, ca dela cele mai ușoare și mai pricepătoare învățături trebuie să se păsească la cele mai grele.

Fila I, p. 3

În trimiterea către Evrei, înșiră învățăturile prime în care se instruiiau novicii în creștinism. Deosebirea aceasta s-a observat și mai târziu, când se instruiiau în simbolul credinței pruncii și cei primiți înainte de ce primeau botezul, pe când mistериile proprii ale credinței se rezervau instrucțiunii ulterioare ceea ce o dovedesc școalele de cateheți din Alexandria, Cesareea, Edesa și Roma, apoi Catehesele lui Chiril din Ierusalim și a lui Grigorie de Nissa. De atunci întrebuițarea cuvântului catehetica mărginindu-se numai la învățământul dogmelor creștine, rămase predominant și a numitu mai târziu, încă pendintu de condițiunea formală a unui metodu bazat pe întrebări și răspunsuri.

Așadar, catehetica sau teoria catehesii (adecă, compunerea sistematică a regulilor ce să se observe la predarea unui astfel de învățământ religios) se împarte în două părți de căpetenie: în cea materială, care are ca obiect cuprinsul învățaturii religioase ce se predă, adecă acele ce trebuie să se învețe; și în cea formală,

Fila I, p. 4

care tratează despre aceea, că cum să se învețe și cum să se întrebuințeze menționata metodă cu întrebări și răspunsuri; însă noi aici ne vom ocupa numai cu partea a doua, adică: cu forma cateheticii. În timpul mai nou, sub catehetică se înțelege modul prin care prezintă învățătura creștinească prin întrebări și răspunsuri. Aici se presupune aceea că trebuie să se învețe deși e necesar ca totdeauna să se examineze. În acest înțeles formal cuvântul catehetică s-a utilizat chiar și la obiecte de învățământ profan.

Fila I, p. 5

Metoda învățământului catehetic despre cei doi factori principali ai catehizării: adică despre materia de catehizat și despre discipol. Metoda tratării catehetice a discipolului se bazează pe principiile pedagogiei și în partea cea mai mare coincide cu teoria învățământului. Așa obiectul cel mai principal și adevărat al cateheticei rămâne metoda cum trebuie să se trateze materia, adică: regulile cele mai curat dialectice ale formei de a catehiza.

* din Biserica
primară

I. Reguli generale

După ce s-a ales odată materia cateheticii, abia mai întâi (apoi) se stabilesc regulile generale, după care este a se întocmi astfel învățământul, ca aceea ce învață discipolii să li-o propună învățătorii într-un mod pătrunzător, folosindu-se în privința aceasta de mijloacele cele mai acomodată, însă se ia în considerare atât varietatea ma(te)riei cât și a puterilor sufletești.

Regulile acestea se cuprind în următoarele recenzii (direcții):

Fila I, p. 6

1. Temeinicia. Numai ceea ce învățăm cu temei aceea în realitate știm. Temeinicia însă nu se cuprinde numai în mulțimea de cunoștiințe pozitive ce s-au predat, cu atât mai puțin în acumularea ieftină a unor motive pentru sau contra oricărui lucru, ce se cuprinde

într-aceea că, luând obiectul din (interiorul) lăuntruul său să dea o idee clară despre geneza și organismul (organizarea) lui. Ea este contrară superficialității, a tot ce e sec și negândirii, cu care ne oprim la cele mai de aproape, întunecă ce este clar și planează adâncului. Cele două momente esențiale ale temeiniciei sunt:

Fila 1, p. 7

a) *Claritatea*. Mijloacele care produc claritatea de noțiuni și cugete sunt intuițiunile și dezvoltările. Cele dintâi le dă Istoria, parabolele și exemplele, prin descriere, individualizare și concretizare, prin semne simbolice înfățișează lucruri supranaturale și prin lucruri pipăibile, la care întotdeauna e a se aminti că semnul tot semn rămâne; prin comparațiuni și antiteze. Procedura dezvoltării catehetice atât în privința cuvintelor singuratice, construcțiunilor întregi, apoi în privința noțiunilor singuratice, cât și a judecăților și conclusiunilor (concluziilor este sintetică/ analitică. În cazul prim începem de la cele mai simple, ce ne sunt deja cunoscute și așa pășim graduat (gradual) în sus, până ce aflăm adevărul. În cazul al doilea exprimăm adevărul prin cuvinte clare, prin construcții sau printr-o istorioară (pe) care le descompunem în părțile ce le alcătuiesc și, mai întâi, acestea le facem cunoscute școlarilor, apoi, după ce le-au înțeles și în întregul (întregime) lor. Dezvoltarea sintetică procură inimii pruncului mai multe lucruri noi / cea analitică i-aduce lucruri deja cunoscute la știință și cunoștință; aceea purcede de la cele dinafară spre cele dinlăuntru/ : adică de la lucruri cu totul necunoscute: / acesta de la cele dinlăuntru spre cele din afară; aceea caută unitatea prin diversitate, aceasta purcede de la unitate la diversitate. Calea sintetică mai cu seamă cultivă și are loc acolo unde se (cedează) ceda însuși învățătorului ordinea cursului de învățământ; ce din contra se-ntrebuințează cu deosebire acolo unde construcțiile ce vin a se dezvolta sunt prescrise în cărți ori catehisme pe care

Fila 1, p. 8

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

le au pruncii sau unde cateheza continuă firescul unei istorii (întâmplări). Se înțelege de sine că, catehizarea analizând e mai ușoară decât dezvoltarea de la cele simple la cele compuse. Acolo sunt deja toate date și învățătorul nu va pierde așa ușor firul.

Fila II, p. 9

În fiecare noțiune nouă ce se află într-o construcțiune are, iarăși, un punct de repaus care-l îndreaptă. Cu dezvoltarea sintetică va continua firul fără întrerupere, răspunsul pruncului condiționând întrebarea următoare; însă neavând această construcțiune sau adevărul înaintea ochilor, ci trebuie dezvoltat prin dezvoltare și îi lipsește clar firul pentru răspunsurile sale. Dar pentru că acestea pot fi felurite, așa se cere de la învățător ca el să posede deosebitate multă (discernământ) și abilitate spre a-și urmări neîncetat planul său de catehizare. Dezvoltările acestea sintetico-catehetice apar și sub numirea de „metoda socratică”.

b) *Adâncimea*. Dacă claritatea exterioară coajuta a conduce la adâncimea internă (interioară), așa aceasta în ceea ce privește adevărurile adânci ale religiei (religiei) creștine se bazează cu deosebire pe referința internă (interioară), esențială, a adevărilor singurate cu viața internă și externă a oamenilor și conformarea lor cea adâncă, cu referire la cauza și izvorul a toată viața, la Dumnezeu.

2. Adevărul. Duh este Dumnezeu și cei ce se închină lui (Lui) cu duhul și adevărul se cade să se închine lui (Lui), Ioan c. IV, V. 24.

Fila II, p. 10

Năzuința cea fără vreo considerare și adevărată către adevăr, adevărului celui necondiționat și suprem, care trebuie să inspire pe învățător, mai cu seamă ca (și) catehet, să se manifeste prin aceea la învățământul catehetic, ca adevărul aflat prin împărtășirea sa ca adevăr să pătrundă în inima pruncilor, să-l recunoască ca atare,

și de asemenea să stârnească într-înșii un sentiment de adevăr.

Aceasta depinde mai cu seamă de mijloacele ce le întrebuințează învățătorul spre a produce convingerea despre adevăr. Propunerea istorică de (la) reprezentarea fidelă a obiectului ce-l conțin documentele S. Scripturi, așa ca, afară de conținutul acesta, nimica să nu se mai adauge. La obiectele dogmatice și etice se ia în privire odată adevărul și a doua oară argumentul.

Fila II, p. 11

În ceea ce atinge adevărul în sine al învățaturii se recere mai întâi o precisiune (precizare) mai exegetică a cuvintelor. O singură privire în textul lui original ne dă adesea lumina cea adevărată despre traducere. Tocmai aceea schimbă adeseori conexiunea înțelesului unui loc.

Lângă adevărul verbal, (cel) exegetic vine a se lua în considerare poziția lui cea adevărată față cu întregul învățaturii creștine, precum dezvoltarea ulterioară și deducerea altor adevăruri; și aici (considerarea) adevărului reprezentării inițiale, ceea ce arată că nici o învățătură să nu se propună sau să se deducă, ce ar sta în contradicție cu esența și scopul cel adevărat al învățaturii ce ne-o dă Hristos și ca la prosemarea (propunerea) și dezvoltarea catehetică să nu se piardă ideea fundamentală biblică. Celălalt mijloc principal spre a nimeri adevărul consistă în argumente care au o importanță pentru deprinderea ce o cauzează puterilor logice ale cugetării. După cum adică sau va trebui să se documenteze adevărului pozitiv al obiectului, să se delătore (înlătore) nesiguranța și incertitudinea și se va afla consensul, sau să se dezlege scrupulele și dubitațiile (îndoielile), activitatea cea convingătoare a fi demonstrată e dublă, pozitivă sau adevărată deducțiune și negativă sau negațiunea.

Argumentele sunt:

a) *de autoritate*. Acestea se bazează mai cu seamă pe întreaga esență a fondatorului religiei creștine, precum se prezintă prin istoria și prin natura internă a spiritului

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

său și pe sentințele lui ce se explică din spiritul lui. Aici se conumără și sentințele Sfinților Părinți.

b) *rațională*. Prin acesta devine adevărul pentru întâia dată proprietatea adevărată a spiritului, ele dau mai întâi cunoștința cea adevărată fără de care credința singură e vacua (goală), fără spirit și profană. Aici să se păzească învățătorul a nu trata toate după o formă anumită, care nu se potrivește cu puterea pruncilor de a le cuprinde nefiindu-le destul de amplă și de (vizibilă) și pentru aceea poate aduce o înștiție spirituală, parte a unui arbitrariu sofistic, ba poate duce chiar la un fel de ipocrizie. Logica naturală a pruncului trebuie dezvoltată și spre a putea aceasta se cere ca însuși învățătorul să cugete independent (liber).

c) *empirică*. Din punct de vedere catehetic formează acestea o clasă proprie pentru că aici învățătorul are a lua seamă mai mult la impresiunea imediată a experienței decât la coeziunea logică. Ele sunt imediate, întrebându-se prin exemple din viață sau mediate prin analogie. Negațiunea catehetică servește spre turnarea smintelilor și îndoielilor. Ca conduita să-i servească învățătorului (se aplică aici) următoarele reguli:

1. Catehetul să aprecieze mai întâi acele îndoieli și obiecții care stau așa de-aproape încât un spirit resuscitat (înviat, născut din nou) trebuie să afle, sau care se va afla el îndemnat a le atinge însuși în desvoltările sale.

2. Mai cu seamă nu piardă catehetul din vedere acele obiecțiuni, scrisori, scăpări și proteste a) care sunt la popor aflate sau zac în direcția spiritului timpului și între aceste cazuri; b) acele care se prevăd că stau mai aproape de tinerețea firii și sunt, astfel, periculoase.

3. Să nu caute (interogații) dubietăți și obiecții numai pentru a le produce sau pentru a-și arăta ingeniul (geniul) și învățătura sa.

4. Dubietăți (întrebări) și obiecțiuni mici și neînsemnate să nu le trateze cu mare importanță, pe când pe

Fila II, p. 14

Fila III, p. 15

cele mai însemnate, confruntatorii, poate să treacă mai ușor. În privința formală, negația este numai o deducție.

3. Vioiciunea prezentării. Aceasta se cuprinde în aceea ce a exprimat un învățat prin întrebarea cum să inducem capul (mintea) în inimă. Cheia cea mai bună spre scopul acesta o află învățătorul de bine în inima sa și în devotamentul său ce-l are în inima sa către chemarea sa.

4. Luarea în considerare a diversității materiei

a) *Textele biblice.* Ce se atinge de secțiunea biblică, care vine a se lua de norma catehezei, să dispună învățătorul, ca aceea să o citească discipolii de două ori, presupunându-se că dintr-o citire nu poate avea îndată un prospect despre întreg. La citire însă să fie catehetul atent, ca intonarea și pronunțarea să fie dreaptă, căci din aceasta poate conchide în cât înțeleg discipolii cele citite. Citirea apatică nu o suferă. S-a citit totul drept și bine, va cere schema de la discipoli despre cuprinsul celor citite sau aceasta să o facă catehetul însuși cuprinzându-l pe scurt. Să nu treacă cu vederea, unde cere necesitatea, a face atenți pe prunci la conexiunea celor premergânde (premergătoare) cu cele subsecânde (următoare). După aceasta urmează explicația cuvintelor singuratice, notând niște împrejurări istorice, apoi a-i îndrepta privirea asupra cuprinsului celor ce s-au învățat, să caute ideea fundamentală, să se extragă părțile singuratice, conexiunea și legătura lor atât cu ideea fundamentală, cât și întru sine să se dovedească a se ncopia de ele învățăturile ce se pot deduce mai departe din acestea. Acele bucăți de învățat când nu sunt nemijlocite texte biblice, după explicarea necesară a cuvintelor să se dezvolte noțiunea generală și acela să deducă părțile singuratice și maximele.

b) *Texte istorice în special.* Aici vin multe a se lua în considerare, adică: încât formează textul preferând

Fila III, p. 18

o parte din întreaga catenă a învățături creștine, sau fără de fine (sfârșit) ca purtător al anumitor adevăruri și intuiții sau finalmente ocupă locul ca argument pentru o oarecare sentință. Alegerea materiei să o examineze învățătorul cu diligenție (discernământ) și conștiinciozitate. Să se folosească toate mijloacele (cu deosebire ce se atinge de numele lui Hristos nu) să producă înțelesul cel mai curat spiritual și moral al creștinismului și în modul acesta a stârni dragoste și un sentiment adevărat religios pentru acesta.

Fila III, p. 19

Aici acum o întrebare catehetică de-nsemnătate, ca ce trebuie să se observe cu acele locuri vătămate (ale) multor istorii din Testamentul Vechi? Cine nu preferă a trece de tot cu vederea toate aceste istorii sau unele dintr-însele la pertractarea (tratarea) lor, aceluia să-i servească cel puțin următoarele principii: înainte de toate catehetul să se întrameze cu acea seriozitate sfântă ce o pretinde obiectul în sine și în special față cu inimile fragede, conform scopului catehetei. Catehetul trebuie să stea peste (deasupra) considerațiunilor ordinare, trebuie însuși cu toată maniera în expresiune (exprimare) și ținută să se-nfățișeze pruncilor ca model sublimității morale; puterea morală trebuie să se pronunțe, pe lângă toată recunoașterea slăbiciunii omenești. El să nu intre mai departe și mai adânc decât sunetul verbal al construcției. Orice faptă imorală, nedreaptă și crudă să o judece aspru. Să nu credem că derogăm autoritatea Scripturii când pronunțăm decisiv o sentință asupra faptei celei rele a vreunei persoane biblice. În fine, mai înainte de toate, să caute învățătorul, prin puterea învățării, a delatura (înlătura) impresiunea istoriei. Atunci învățătura aceasta și impresiunile ei se vor prezenta în închipuirea pruncului clar una cu Biblia, ca prin aceasta numai crește respectul către această Carte.

c) *Obiecte dogmatice.* Deși nu este permis învățătorului a admite aici o tratare științifică a dogmaticii în

Fila III, p. 20

înțelesul literaturii teologice, totuși este a se reprobă acea ce pretind unii de la catehet, ca inovațiile singuratice (izolate) ale credinței ce voește a le împărtăși școlarilor, ce le privează de date, și cu cea mai mare energie a le pune acestora la inimă, însă a nu le motiva ci a documenta mai departe. Mai curând va așeza învățătorul un fundament mult mai sigur moral și religios, dar dă sentimentului religios al pruncilor o direcțiune precisă prin a dezvolta în mod popular și filosofia adevărului prin conștiința independentă și perfect conștientă ce se intenționează pe calea aceasta. Receptarea necesității religioase trebuie să apară spiritului pruncului ca nese-parabilă de necesitatea adevărului.

Fila III, p. 21

d) *Obiecte morale.* Din afinitatea internă a moralului cu dogmatica rezultă următoarele reguli: Precum nu trebuie să trateze catehetul nici o construcție dogmatică, fără a (o) dezveli (descoperi, dezvălui) puterea sa etică, a-și arăta influența sa asupra vieții, așa cu atât mai puțin să trateze o construcție etică fără a argumenta dogmaticește (dogmatic) și a cuprinde în lumina și spiritul învățăturii creștine. Întâi aceasta face propriamente (în mod special) creștinismul spre deosebire de păgânism și naturalism ca întreaga acțiune să se reducă la Dumnezeu (Dzeu), izvorul primitor (primar) a tot binele aducându-și continuu aminte de întemeietorul Cel sublim al acestei învățături, de Hristos. Cu atât mai puțin să nu ne pierdem la tratarea unui adevăr etic în discuții dogmatice astfel ca momentul etic să îl trecem cu vederea. Înainte de toate să clarifice bine învățătorul noțiunile virtuții în general, fie ale celor singuratice (izolate) virtuții, a păcatului, a viciului să-nocopcieze (să lege) de acestea învățăturile auxiliare despre firea omenească; cu deosebire să trateze despre opera ameliorării morale și a perfecționării, lupta morală a vieții și influențele împrejurărilor din afară ale vieții.

Fila III, p. 22

5. În privința diferitelor puteri ale sufletului.

Totul ce se atinge de obiectul (subiectul) acesta se poate cuprinde în următoarea regulă: tratează învățământul catehetul astfel ca pentru cugetare, simțire și voință să fie egal fructificate (fructificate, roditoare).

Fila III, p. 23

II. Reguli speciale

Acestea se referă la metoda naturală a învățământului catehetic, după care aceasta se împărtășește catehumenilor.

Fila IV, p. 24

Fila IV, p. 25

Fila IV, p. 26

Împărtășirea îi stă în față apropiاتیunea (apropierea) cea sigură din partea discipolului. Apropiاتیunea aceasta se (apropie) prin puterea internă a conștiinței ajutate de memorizare. Deci împărtășitorul are a examina că a urmat în adevăr apropiاتیunea. Ambele scopuri se întrunesc mai bine prin învățarea cu întrebare și răspuns care variază cu propunerea continuativă. După forma lor externă, zic, cele dintâi din aceste metode le-am numi crotematică și socratică, euristică sau cu preferință catehetică, pe cele din urmă le numim acromatică sau retorico-oratorică. Cele dintâi se întrebuintează, a) atunci când voiește învățătorul ca, vorbind, să se convingă că înțelege discipolul ceea ce a predat sau învățat, b) când voește a mijloci conștiinței într-un mod corespunzător puteri spirituale și altor (cuno)științe ale discipolului astfel ca însuși să fie sigur de atingerea scopului său, pentru ca la propunerea oratorică să nu știe dacă urmează discipolii din cauză pentru că încordarea pentru a urmări o astfel de propunere câte o dată prea mare și ostenicioasă. Din contră, metoda oratorică va fi acolo de lipsa (va fi necesară), unde se raportează istorisirea cuvenită a faptelor istorice, și apoi acolo, după ce a ajuns catehetul la un punct însemnat al cunoștinței, voește a produce o impresie generală și prin admonițiune (admonestare), rugare,

imitare, voește a influența imediat asupra inimei și asupra voinței.

Întrebarea și răspunsul în special

Fila IV, p. 27

1. Întrebarea. a) *Împărțirea întrebărilor.* După însușirile naturale a(le) întrebării pot fi numai două soiuri (feluri) principale. E fiecare întrebare o provocare spre sentința, atunci sau se poate cere simplu și direct o sentință sau sentința cerută poate să se cuprindă în întrebare însăși ca dubia (îndoială) și să ceară numai rezolvarea ei. Obiectul întrebării poate fi sau numai simplu o noțiune, și atunci (cel care întreabă) întrebătorul voiește a ști ce expresiune corespunde noțiunii, sau noțiunea poate fi chiar o sentință, și atunci întrebătorul voiește a ști că sentința ce s-a pronunțat este (una) dreaptă. Soiul cel dintâi sunt numai întrebări de determinațiune (determinare), cel de-al doilea, întrebări de rezolvare sau alegere. De puțină valoare materială și formală sunt următoarele denotațiuni ale deosebitelor moduri de întrebare: așa, întrebarea cauzală, consecutivă, finală ș.a. prin care metoda cea adevărată a întrebării cu atari numiri, nu câștigă nimica.

Fila IV, p. 28

b) *Întrebuințarea practică a întrebării în genere.* În privința aceasta au valoare regulele generale, ce s-au propus deja mai sus, fiindcă au același scop al cunoștinței drepte despre învățătura religiunii. Următoarele însă ar mai fi a se adăuga: catehetul să-și caute ținta sa pe calea cea mai scurtă și mai sigură.

c) *Însușirile necesare ale întrebării:*

1. *Claritate și preciziune.* Claritatea e parte verbală și gramaticală, și ca atare se cuprinde în usitarea, corectitudinea și facilitatea limbei, parte e logică. Prin corectitudinea logică câștigă întrebarea preciziunea cea absolut necesară. La întrebare preciziunea (precizia) se bazează parte pe abstractul expus, parte pe

- Fila IV, p. 29 preferințele speciale. Abstractul se poate afla atât în subiect cât și în predicat, precum și ambele determinări mai de aproape. În cazul ultim, subiectul și predicatul totdeauna s-au dat. Din aceasta rezultă următoarele 4 cazuri:
- A. La întrebarea după subiect ajunge a) sau determinarea generală a predicatului, sau determinarea subiectului mai de aproape zace b) în preciziunea mai de aproape atributivă și obiectivă a predicatului.
- Fila IV, p. 30 B. La întrebarea după predicat și află această precizie a sa, a) sau în citarea subiectului, b) sau în determinarea mai de aproape a predicatului.
- C. La întrebarea după atribut se află preciziunea a) în subiect și predicat, b) mai aproape de obiect.
- D. La întrebarea după obiect asemenea se află preciziunea a) în subiect și predicat, b) mai aproape de atribut.
2. *Conformitate*. Pentru ca întrebarea să fie acomodată, promovatorie de scop și conformă, afară de cele ce se cuprind în regulile generale sunt de a se observa încă următoarele:
- Fila IV, p. 31 *Să nu se amestece* nici un necunoscut ce ar putea abate atenția discipolilor de la obiectul propriu(-zis). Cu deosebire să se ferească catehetul a lega atenția discipolilor numai prin glume, satire și bolboroseală. Nimica nu cultivă și ascute mai tare atenția și mintea, ca (atunci) când nu-i spunem școlarului eroarea comisă, ci prin întrebări i se aduce la cunoștință așa încât prin sine însuși să se dez-mintă și să se convingă. Urmarea întrebării trebuie să fie conformă conexiunii
- Fila V, p. 32 interne a cugetelor. Cu deosebire să se ia în privire aceea că totdeauna numai de la cele cunoscute să se treacă la cele necunoscute. Mai departe cere conformitatea ca întrebarea să nu fie prea ușoară, nici prea grea; nu prea scurtă, nici prea lungă. Prin urmare, pretențiunea (pretenția) aceasta presupune o cunoștință exactă despre școlari.

Răspunsul

Fila V, p. 33

Din răspuns se cunoaște ce știe pruncul, din răspuns se formează întrebarea cea nouă. A judeca drept un răspuns, a afla îndată cauza răspunsului fals, a înfăptui îndreptarea în modul cel mai corespunzător, pe calea cea mai scurtă și mai sigură, prin aceasta se va arăta învățătorului mai bine dexteritatea la catehetică. Totodată să trateze învățătorul astfel pe discipol, ca acela să aibă întotdeauna voia a răspunde, ci nu din timiditate să nu dea nici un răspuns. Răspunsurile ridicole propuse din pretulandia (imaturitate), trebuie astfel pedepsite; de altă parte însăși învățătorul să se ferească a provoca astfel de întrebări ridicole.

Fila V, p. 34

În privința tratării pedagogice a catehumenilor să se adauge aici numai următoarele: catehetul să trateze pe toți discipolii săi cu aceeași dragoste care zace în natura chemării sale; lui nu-i este dat să aibă un favorit, între discipolii săi. Din dragostea aceasta urmează indispensabil blândețea și răbdarea. Pe lângă acestea, cu seriozitate demnă se menține disciplina, regula și năravurile. Cum că o tratare corespunzătoare a catehumenilor depinde mult de varietatea etatei (vârstei), genului și naturelului, aceasta se înțelege de (la) sine.

Valoarea metodei catehetice

Fila V, p. 35

Aceasta s-a tras în multe rânduri la îndoială, a fost necunoscută și combătută. Dacă a ascultat careva o atare catehizare sau a cetit, în care se ocupă de o mulțime de formalități ostencioase, o continuă despicare și bucățire a noțiunilor, a se reîntoarce și a începe de pe departe o istorisire, o sfârșiere de cuvinte și întrebări și alte asemenea, să nu prindă mirarea dacă pentru scandalul acesta unii dispută (discută) învățământului catehetic toată valoarea. Noi vom înșirui aici părerile celor mai distinși pedagogi:

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

a) *Pestalozzi* asemenea pe catehet cu o pasere răpitoare care vrea să aducă ouă din un cuib, în care încă nu s-a ouat. Din contra

b) *Scholy* afirma: cum că nu e nimica prin ce ar putea produce învățătorul mai multe fructe (roade) ca prin catehizare.

Fila V, p. 36

c) *Denzel* se enunța în privința asta astfel: școala nu are lipsă atât de catehizațiuni măestrite, cât mai mult de conversațiuni nemăiestrite. Catehizația de regulă atinge numai mintea și lasă sentimentul rece tocma la acele obiecte de învățat, la cari sentimentul nici o dată să nu rămână rece. Conversația naturală atinge inima și spiritul, ea nu cumpănește, nici nu alege cu frică cuvântul, ci cald și cu putere-l lasă să treacă de la inimă la inimă. Un învățător care însuși are inimă să înțeleagă măestria cea simplă, în conversația cordială a deschide pruncilor săi inima sa, acela e cel mai bun catehet, însă să nu credem că spre aceasta nu s-ar mai cere ulteriormente (ulterior) nimica decât un talent natural (că) fără pregătire am putea urma aici după ideea care ne vine mai întâi. Fără îndoială trebuie să se ție continuat un șir anume de idei în întrebări, să se fi câștigat desteritatea a intona conversația corect și cu ușurință a-(ți) îmbrăca întrebările în veșmântul lor cel natural. Aceasta fără îndoială trebuie să se învețe, să se deprindă.

Fila V, p. 37

d) *Schwarz*: încă se pronunță foarte energic într-o privință contra catehizării zicând: „Prin catehizare o putem aduce peste măsură departe. Am auzit prunci de 8-10 ani care puteau aduce înainte noțiuni despre atotputernicie, drept și datorințe (datorii) s.a., le puteau rezolva și explica, încât nu li se putea admira din destul înțelepciunea și la sine toate spre dezvoltarea minții care pe departe întrece tot de odinioară în învățământul religios).

Fila V, p. 38

Cum că acestea sunt numai vorbe, vorbe înșirate și așa numită explicare nimic alta decât un computu (o

compunere) cu capul cum că neologismul acesta mai curând se poate asemana cu o minciună a înșelătorilor alchimiști de odinioară decât să i se dea în creștinism numele de instrucțiune (instrucție).

Este evident rău ce se străpunge prin astfel de minciuni în inima pruncului, deși pe lângă tot răspunsul, ce-l dau pe Dumnezeu și probitate însă pe Dumnezeu nu-L are nimeni nici înaintea ochilor, nici în inimă și, abuzând de aceste cuvinte sfinte, servește numai vanității sale”.

Fila V, p. 39 e) *Niemeyer* se enunță astfel: „Eu cunosc foarte bine valoarea cateheticii și socratice, ca una ce descuie, deprinde și cultivă înțelepciunea cred a fi și recomandat din destul metoda sa în *partea a II-a despre principii*, însă departe de a fi de mine de a consfinți și eu tânguierile cele nedrepte ce s-au ridicat deja contra catehizării, dar din ce observ mai mult școalele noastre populare și pe cei mai mulți învățători ai noștri, cu atât mai mult aflu fundat în aceea ce a zis Pestalozzi. Catehizarea proprie, cu deosebire despre noțiuni abstracte, adesea nu e cu nimica mai mult decât o repetire papagală de sonuri neînțelese; socratizarea nu se poate aplica la prunci; căci lor le lipsește parte baza cunoștințelor populare, parte mijloacele externe ale cunoștințelor lingvistice. Adeseori e numai o analiză de cuvânt și ziceri, o redare a frazelor dictate sau care li s-au indicat numai pe jumătate și fără înțeles”.

Fila VI, p. 40 f) *Keblér* se exprima mai aspru: „Pedagogii biblici posedau în genere cea mai bună manieră de a educa și de a învăța, și învățământul în religie a fost cel mai bun, intuitiv, cuprinzător, pătrunzător și energic. Mai întâi dădeau aceea ce nu avea și nu putea să aibă nimeni, apoi o predau memoriei și abia devenea proprietatea minții și a inimei, fructul acesta a fost temerea de Dumnezeu și predate în modul acesta va fi învățământul fructifer (roditor) și plin de dar. În timpul mai nou s-au servit mai mult de metoda socratică pe care o credeau de unica

Fila VI, p. 41

Fila VI, p. 42

adevărată. Însă pre puțin se potrivește pentru învățământul creștinesc religios. Și dacă socratizarea n-a fost nimica alta decât dezmembrarea noțiunilor și un joc de cuvinte, atunci ar reduce religia la un schelet uscat, la o coajă fără sâmbure și la un pom fără fructe. Durere! Că mulți propuneau astfel învățământul religios spre dauna tinereții, îmbucățind (segmentând) tăind și schimonosind pomul vieții, sfărâmând partea cerească, pe care o aruncau în bucăți care nu se mai putea gusta sau prezaharisind-o de pe care numai dulceața se linge, pâinea însă rămânea negustată. Din aceasta nu ajungea nimic în memorie, nimic în minte și inimă. Aceia care s-au nutrit în modul acesta nu știau nimic despre religie, pomul cel tare al vieții a devenit un trunchi uscat. Ce fel de fruct (rod) se putea ivi, cel puțin nici un fruct creștinesc.”

A rămas Șaguna, ca specialist, singurul reprezentant al Școlii sibiene de teologie în demersul construirii unei culturi catehumenale, în contextul teologiei academice? Pentru a ne lămurii asupra răspunsului trebuie să parcurgem subcapitolul următor.

3.2.4. Continuitatea modelului șagunian. Contribuția Sibiului ortodox la dezvoltarea studiului catehetic și omileticii românești

Conceput încă de la început drept o instituție de pregătire didactică, pedagogică și catehumenală a viitorilor învățători de la *școlile triviale* românești din Transilvania, purtând titlul inițial de „cursuri de normă” (1786, având drept prim-director pe Dimitrie Eustatievici), școala teologică de la Sibiu, devenită în timp Școala Andreiană de Teologie, după numele ilustrului Mitropolit al Ardealului Andrei Șaguna (care ridică la 1861 durata cursurilor de teologie la 3 ani, înființând și un curs separat de pedagogie de 1 an, odată cu anul 1852), avea să marcheze constant cercetarea catehetică și omiletică românească. Pentru că încă din primele sale generații absolvenții ei s-au înscris în istoria pastorală a Ardealului Ortodox drept preoți slujitori ai altarelor străbune și dascăli de limbă și cugetare românească.

Este cât se poate de clar că, în toate etapele premergătoare „descălăcării” culturale a lui Șaguna, școala teologică avea drept finalitate creșterea culturală și duhovnicească a viitorilor preoți. Credem că existența unor cursuri de gramatică românească în curricula sibiană, atât sub directoratul lui Dimitrie Eustatievici (1786-1795), cât și al lui Radu Tempea V (1796-1808), dovedește în mod clar interesul școlii de teologie în privința creșterii unei culturi literare și de exprimare a adevărilor de credință nu doar după cele mai moderne, la acea dată, principii ale retoricii, ci și după cele mai corecte reguli ale limbii române vorbite de popor, fundament al unei propovăduiri armonioase și competente.

După perioada venirii lui *Gheorghe Lazăr* la Sibiu (1811), lucrarea de ctitorire intelectuală pe care a întreprins-o Andrei Șaguna în cadrul școlii teologice din Sibiu avea să marcheze definitiv evoluția cercetării teologice, în general, dar mai ales aceea a teologiei practice, Mitropolitului Șaguna și ucenicilor săi revenindu-le meritul de a dezvolta o literatură de specialitate remarcabilă. Începutul acestei reforme instituționale și de fond cultural teologic Șaguna îl face incluzând în pregătirea teologică a studenților teologi ai vremii materii în reală legătură cu pregătirea pentru propovăduire a preoților români ardeleni. Nu avem știință să fi reluat la Sibiu cursul de *Gramatica Valachica* pe care-l ținuse la Vârșet dar, de curând, s-a descoperit în arhiva Mitropoliei Ardealului cursul de Catihetică pe care Mitropolitul îl va fi propus tinerilor candidați la hirotonie¹⁷⁷. Este clar, și documentele șaguniene ne-o dovedesc, că una dintre preocupările ample ale Arhiereului transilvan a vizat relansarea vieții pastoral-misionare a ortodoxiei ardeleni pe bazele unei pedagogii active, împlinite nu doar în construirea de școli și biserici, ci și în constituirea unei generații de aur în ce privește realizarea de manuale școlare, cărți de predici, lucrări de pedagogie aplicată¹⁷⁸.

Anul 1921 inaugurează o nouă etapă pentru teologia ortodoxă universitară de la Sibiu. Marele mitropolit Nicolae Bălan (1920-1955), el însuși produs al școlii sibiene și profesor de marcă al ei, ridică Institutul la rang de Academie Teologică, obținând, în anul 1943, și posibilitatea de a elibera

¹⁷⁷ Publicat de noi sub titlul *Catihetica. Un manuscris Șaguna*, în revista LOGOS, Alba Iulia, An I, nr.1/2007, p. 45-51.

¹⁷⁸ Modelul șagunian al construirii unei pedagogii active a fost analizat de către noi în studiul „Locul educației în cultura poporului român: viziunea Mitropolitului Andrei Șaguna”, în vol. *Sarea Pământului*, vol. I, Ed. Tehnopress, Iași, 2002, p. 45-68.

diplome de licență în teologie. Din punctul de vedere al demersului nostru sintetic, această perioadă consemnează apariția unei vaste literaturi de cercetare teologică, nu doar în domeniul vizat de noi, dar cu largi ecouri în dezvoltarea unui arc educațional specific Sibiului academic. Întreaga evoluție a teologiei sibiene avea să fie marcată de gândirea aproape profetică a distinsului cărturar și Vlădică Nicolae Bălan, omul care a cultivat generații după generații de studenți și profesori de teologie în sensul muncii, fără preget, interdisciplinare, multiculturale și polivalente, așezată pe paradigmele Ortodoxiei și îmbunătățită metodologic cu cele mai ample descoperiri din arealul pedagogiei și psihologiei educaționale europene, și nu numai. Numai astfel se poate explica mare parte din efortul editorial al profesorilor sibieni care au depășit cu mult, prin sistematizare și actualizare, epoca lor culturală. Este greu în această perioadă să discerni care este contribuția la dezvoltarea cercetării catehumenale sau omiletice a școlii sibiene câtă vreme cam tot ce se scria atunci avea valoare pedagogică și se înscria în largul efort pedagogic pastoral al gândirii lui Nicolae Bălan. Așa este cazul cu editarea primelor volume din *Filocalia* sfintelor nevoițe sau a multora dintre scrierile Părintelui Stăniloae¹⁷⁹, cu eforturile de limpezire a unor direcții misionare, cum ar fi rolul laicului în misiunea Bisericii¹⁸⁰ sau influența școlilor istoriciste germane asupra exegezei Noului Testament¹⁸¹, direcții care influențau foarte mult inclusiv construcția catehetică, apologetică și omiletică a perioadei respective.

Trebuie subliniat și că în toate perioadele dezvoltării cercetării teologice propriu-zise ale școlii din Sibiu, inclusiv în perioadele care au urmat, sub mitropolii Nicolae Colan (1957-1967), Nicolae Mladin (1967-1981)

¹⁷⁹ Primul volum al *Filocaliei românești* apărea la Sibiu, 1946, XIII + 404 p. Celelalte volume apăreau astfel: II, Sibiu, 1947, XX + 285 p.; III, Sibiu, 1948, XVI + 464 p.; IV, Sibiu, 1948, VII + 327 p.; celelalte aveau să apară la București. Dintre marile sale lucrări *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, Sibiu, 1943, 404 p. și *Poziția D-lui Lucian Blaga față de creștinism și Ortodoxie*, Sibiu, 1942, 150 p., ne par a avea un pronunțat caracter catehumenal și apologetic.

¹⁸⁰ Remarcabile, inclusiv ca cercetare de istoria catehumenatului, sunt lucrările lui Liviu Stan, *Mirenii în Biserică. Studiu canonic-istoric*, Sibiu, 1939, XII + 816 p. și Corneliu Sârbu, *Misionarismul laic în lupta antisectară*, Sibiu, 1944, 126 p.

¹⁸¹ Remarcabilă rămâne până astăzi lucrarea Părintelui Sofron Vlad, *Școala mitologică. Studiu istoric-critic*, Sibiu, 1943, VII + 83 p. care oferea pentru acei ani foarte grei cadrul formal al unei dezbateri catehetice de marcă în lumea intelectuală ardeleană.

ori Antonie Plămădeală (1982- 2005)¹⁸², editarea promptă a unor materiale rămase până astăzi remarcabile s-a realizat prin revistele de specialitate ale Arhiepiscopiei sibiene, începând cu Telegraful Român (cu apariție neîntreruptă din anul 1853) și Revista Teologică (începând cu anul 1907) și prin colecțiile editurii Diecezane, mare parte dintre ele constituite cu vădit caracter catehumenal și omiletic. Acesta este, de altfel, firul de forță care menține trează misiunea practic-pastorală a profesorilor și teologilor sibieni inclusiv la momentul de acum când, sub arhipăstorirea Mitropolitului Laurențiu Streza, el însuși profesor universitar, cuvântul de ordine a rămas cultură teologică și viață duhovnicească, binevestite pe înțelesul credincioșilor de dragul unei vieți active, în Hristos și în Biserică ¹⁸³.

În istoria cercetării teologice a disciplinelor omiletică și catehetică există, la Sibiu, o efervescență foarte mare mai ales după amintitul an 1921 când se remarcă în câmpul acestei cercetări o serie de profesori și teologi de o ținută morală și teologică remarcabilă. Vom păstra în evidențiere o ordine alfabetică, din dorința de a evita ierarhizări asupra cărora știința cercetării teologice nu s-a exprimat. Sigur că ne pare mult mai potrivită o așezare a acestora în ordine cronologică, pentru a evidenția geneza culturală a apariției lor, dar sperăm că această așezare de Dicționar va face mai eficientă lectura unor astfel de jaloane duhovnicești, de mare valoare cultural-misionară.

Dumitru Belu (1902-1980), preot și profesor de Teologie, este parte a unei generații marcate de parcursul istoric dens și antagonic care și-a asumat vocația creștină și riscul rămânerii în Ortodoxie, marcând, la

¹⁸² Fiind vorba de un material foarte sintetic nu avem voie să uităm contribuția mitropoliților amintiți la dezvoltarea materialului omiletic-sursă. Amintim doar volumele lui Nicolae Bălan, *Mântuiește, Doamne, poporul Tău*, Sibiu, 1945, XVI+252 p.; Nicolae Mladin, *Prin sbuciumul vremii. Predici*, Sibiu, 1947, 146 p. și Antonie Plămădeală, *Tâlcuri noi la texte vechi. Predici*, Sibiu, 1989, 479 p. și *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989, 365 p.

¹⁸³ Date despre istoria teologiei sibiene ne sunt oferite de: Ioan Hannia în studiul *Seminariul teologic și pedagogic andreian al Arhidieceși Ortodoxe române din Transilvania*, din *Programa Institutului pedagogic-teologic*, Sibiu, 1884/85, p. 3-39; Dr. Eusebiu Roșca, *Monografia Institutului Seminarial teologic-pedagogic andreian al Arhidiecezei gr.or. române din Transilvania*, Sibiu, 1911, 326+6 p.; Pr. Prof. Dr. Sofron Vlad, *Istoria Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu, 1811-1921*, Sibiu, în revista MA an VI, nr. 11-12, 1961, p. 677-744; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu, 1786-1986*, Sibiu, 1987, 419 p.

rându-i istoria, prin susținerea de la catedră, de la amvon și prin scris, a verticalității unui neam.

Se naște în comuna Greceanca, ținutul Buzăului, în familia țăranilor Ioan și Stana Belu, la 21 noiembrie 1902, ca al 3-lea între cei 11 copii, 9 băieți și 2 fete. *Familia, parohia, școala* sunt *autorități* prin care Dumitru Belu face cunoștință cu tradiția, cu întreaga sa structură de valori și semnificații. Între 1923-1927 este student la Facultatea de Teologie din Cernăuți, instituție având un corp profesoral de elită. Paralel cu studiile teologice, Dumitru Belu frecventează cursurile Facultății de Filosofie și Litere din Cernăuți. În 1927 Dumitru Belu își susține examenul de licență, cu teza *Characterul moral*¹⁸⁴. Din același an își începe activitatea didactică, continuând-o cu mici întreruperi, până în 1968. Începe și pregătirea pedagogică în cadrul Seminarului Pedagogic Universitar din Cernăuți, pe care îl termină la București în 1931, devenind profesor de religie în învățământul secundar. În 1929 obține supremul titlu academic, cu teza de doctorat *Hristologia Părinților Apostolici*¹⁸⁵, sub îndrumarea profesorului Vasile Loichiță, în cadrul aceleiași Facultăți de Teologie din Cernăuți. Căsătorindu-se în 1936 cu Ghelmira Maria Sabian, Dumitru Belu se strămută în pământ transilvan.

Între 1936-1940 episcopul Oradiei, Nicolae Popoviciu, îl numește profesor la catedra de Morală și Sociologie, iar un timp la Dogmatică, în cadrul Academiei Teologice din Oradea. Este titular definitiv din anul 1938. Primește harul preoției la 28 februarie 1938. Urmează și distincțiile în urma activității: la 6 decembrie 1938, brâu roșu; pe 18 aprilie 1943 devine proto-pop. I se încredințează redacția buletinului eparhial *Legea românească* de la Oradea, pe care a onorat-o până la 1 septembrie 1940. În 1940 este ales membru în Adunarea Eparhială a Episcopiei Oradiei. În anul 1940-1941 părintele Belu este detașat la Academia Teologică din Caransebeș în contextul dramei declanșate prin Dictatul de la Viena (30 august 1940). În 1941, Academia de la Oradea este redeschisă la Timișoara, unde funcționează până la 1948, când este desființată.

¹⁸⁴ Lucrare dactilografată, nepublicată.

¹⁸⁵ Din lucrare s-a publicat articolul *Christologia lui Ignatie Teoforul*, în „Revista Teologică”, an 21, 1931, nr. 6-7, p. 209-223. Capitolul este structurat pe trei părți: I. Partea introductivă; II. Ce învață Ignatie despre: Natura omenească a lui Iisus; 2. Natura dumnezeiască a lui Iisus; 3. Uniunea ipostatică; 4. Iisus, obiect al virtuților teologice; 5. Iisus ca profet; 6. Iisus ca Arhiereu; 7. Iisus ca Împărat; III. Concluzii.

Devine director pe învățământul religios în Ministerul Cultelor (1 iulie 1945 – 1 octombrie 1945), membru al Institutului Social Banat – Crișana – Timișoara (1946-1948), membru în Comitetul consultativ de pe lângă Biblioteca Municipală Timișoara (1942-1947).

Etapa sibiană (1948-1968) este marcată de trei direcții de lucru: *slujirea*, *propovăduirea* de la catedră și amvon, și *scrisul*, din nevoia de a pune la îndemâna cursanților și preoților material de studiu. Pe 1 ianuarie 1949 este încadrat în post de conferențiar la Catehetică și Pedagogie, apoi profesor titular (1952-1968), pentru noua *Catedră de Omiletică, Catehetică cu noțiuni de Pedagogie*. Între 1951 și 1952 a predat Artă creștină. Moartea fiicei sale (1965), la numai 21 de ani (se născuse în 1944), vine parcă să-i probeze credința și propovăduirea, căci chiar în acel an de încercare, publică în *Mitropolia Ardealului* un articol despre necrolog¹⁸⁶.

În anul 1968 își încheie activitatea la catedră, deși ar mai fi avut dreptul să profeseze până la împlinirea vârstei de 70 de ani. Moare în 1980¹⁸⁷.

Personalitatea sa, ascunsă în scris, provoacă mereu prin idealul pe care l-a propovăduit, căruia i s-a dăruit, un ideal tangibil de altfel, răscumpărând în profunzime și figura sa de om: Hristos cel Înviat. Dintre lucrările sale cu caracter vădit catehetic și omiletic remarcăm: „*Maica Domnului în lumina imnelor liturgice*, Caransebeș, 1941, 88 p.; „*În legătură cu valorile morale*, Caransebeș, 1942, 41 p.; „*Premise pentru o nouă etică românească*, Timișoara, 1944, 58 p.; „*Despre iubire*, Timișoara 1945, 158 p.; „Ortodoxia și activismul omului”, în *ST*, an. II, 1950, nr. 1-2, pp. 65-79; „Caracterul social al rugăciunii domnești”, în *ST*, an. III, 1951, nr. 9-10, pp. 542-551; „Calitățile de îndrumător duhovnicesc ale Sfântului Apostol Pavel”, în *ST*, an. VII, 1955, nr. 9-10, pp. 555-581; „Împărăția lui Dumnezeu și Biserica”, în *ST*, an. VIII, 1956, nr. 5-6, pp. 299-309; „Sensul creștin al iubirii față de sine”, în *ST*, an. IX, 1957, nr. 7-8, pp. 496-527; „Un aspect mai puțin luat în seamă al iubirii față de semenii”, în *ST*, an. X, 1958, nr. 5-6, pp. 341-365; „Autoritatea în Biserică”, în *Ortodoxia*, an. XIII, 1961, nr. 4, pp. 555-563;

¹⁸⁶ Articolul a fost publicat în *MA*, nr. 46, 1965, pp. 348-370. Nota la acea dată: „Necrologul e un important mijloc de care Biserica se slujește în lupta ei împotriva morții”.

¹⁸⁷ Date importante ne oferă Preot Prof.univ. Dr. Mircea Păcurariu în *Dicționarul Teologilor Români* (DTR), Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 46-47. De asemenea o prezentare amplă se află la același autor în lucrarea *Cărturari Sibieni de altădată*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002, pp. 672-679.

„Ortodoxia și discriminările etnico-rasiale”, în *Ortodoxia*, an. XV, 1963, nr. 1, pp. 39-51; „Unele opere clasice ale literaturii grecești închinat statului”, în *MB*, an. XIV, 1964, nr. 7-8, pp. 357-369; „Cinstirea sfinților în Biserica ortodoxă”, în *MMS*, an. XLVI, 1970, nr. 1-2, pp. 24-36; „Graiul în funcția lui etică”, în *MMS*, an. XLVII, 1971, nr. 7-8, pp. 453-462; „Pentru propovedanie mai rodnică”, în *MA*, an. I, 1956, nr. 1-2, pp. 124-131; „Omilie sau predică?”, în *MA*, an. II, 1957, nr. 3-4, pp. 271-277; „Vechiul Testament ca izvor omiletic”, în *MA*, an. II, 1957, nr. 5-8, pp. 504-521 și an. II, nr. 11-12, pp. 849-865; „Cu privire la predică în concepția Sfântului Ioan Gură de Aur”, în *MA*, an. III, 1958, nr. 3-4, pp. 268-287; „Ironia în cuvântările Mântuitorului”, în *MMS*, an. XXXIV, 1958, nr. 11-12, pp. 863-871; „Iconografia ca izvor omiletic”, în *MA*, an. III, 1958, nr. 11-12, pp. 878-886; „Predicatorul în concepția Sfântului Ioan Gură de Aur”, în *BOR*, an. LXXVII, 1959, nr. 3-4, pp. 357-384; „A propovedui ce înțeles are”, în *MA*, an. IV, 1959, nr. 3-4, pp. 263-276; „Sfinții Părinți ca izvor omiletic”, în *MA*, an. IV, 1959, nr. 11-12, pp. 891-901; „Imnele liturgice ca izvor omiletic”, în *MA*, an. V, 1960, nr. 3-4, pp. 253-271; „De ce este necesar să predici după plan”, în *MA*, an. V, 1960, nr. 7-8, pp. 563-569; „În legătură cu pregătirea și mijloacele omiletice ale preoților ortodocși din Ardeal în prima jumătate a secolului al XIX-lea”, în *MA*, an. V, 1960, nr. 11-12, pp. 780-797; „Cu privire la ilustrația în predică”, în *MA*, an. VII, 1962, nr. 7-8, pp. 529-550; „O carte de omiletică despre predica prin faptă”, în *MA*, an. VI, 1961, nr. 9-10, pp. 600-622; „Predicile lui Antim Ivireanul”, în *MA*, an. VIII, 1963, nr. 1-3, pp. 188-121; „Aspecte sociale în Didahiile lui Antim”, în *MO*, an. XV, 1963, nr. 9-10, pp. 761-767; „Pacea ca temă omiletică”, în *MA*, an. VIII, 1963, nr. 4-6, pp. 415-430; „Cea dintâi omiletică în limba română”, în *MA*, an. VIII, 1963, nr. 9-10, pp. 709-737; „Predica veacului de aur”, în *MA*, an. IX, 1964, nr. 3-5, pp. 304-311; „Cu privire la textul prediciei”, în *MA*, an. IX, 1964, nr. 11-12, pp. 877-898; „Cu privire la necrolog”, *MA*, an. X, 1965, nr. 4-6, pp. 348-370; „Predica apostolică”, *MA*, an. XI, 1966, nr. 1-3, pp. 100-108; „Predica postapostolică”, în *MA*, an. XI, 1966, nr. 4-6, pp. 367-393; „Opera predicatorială a lui Antim Ivireanul”, în *MB*, an. XVI, 1966, nr. 7-9, pp. 482-492; „Predica Sfântului Apostol Petru”, în *MA*, an. XII, 1967, nr. 1-3, pp. 135-146; „Motivul iubirii în uzul omiletic”, în *MB*, an. XIX, 1969, nr. 1-3, pp. 48-53; „Predicile lui Vasile de Seleucia”, în *MA*, an. XV, 1970, nr. 9-10, pp. 655-679; „Unele aspecte ale predicilor șaguniene”, în *MA*, an. XIX,

1974, nr. 1-3, pp. 106-113; „Valorile umane ca temă omiletică”, în *BOR*, an. XCIII, 1975, nr. 5-6, pp. 657-663; „Activitatea omiletică a Sfântului Vasile cel Mare”, în *MA*, an. XXIV, 1979, nr. 1-3, pp. 33-50; coautor la *Catehismul creștinului drept-credincios*, Sibiu, 1956, reeditat la Iași, 1957, 133 p.; peste 60 de predici în *Duh și Adevăr* – Timișoara, *Mitropolia Ardealului* – Sibiu; studii, articole și recenzii în: *Credința* – București, *Legea Românească* – Oradea, *Altarul Banatului* – Caransebeș, *Biserica Bănățeană* – Timișoara, *Telegraful Român* – Sibiu etc.

În catalogul manuscriselor aflate în patrimoniul Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu sunt notate următoarele manuscrise: *Curs de Drept Bisericesc* din 1927, un volum (este menționat faptul că provine de la Pr. Prof. Dumitru Belu); *Curs de Sectologie*, un volum (nu este menționat numărul de pagini și anul); *Curs de Omiletică* – istoria predicii, un volum, 388 p.; *Din domeniul Omileticii*, volum I, II, 771 p. ; *Curs de Omiletică – teoria predicii*, un volum, 405 p.; *Studii de Teologie Morală*, un volum, 154 p.; *Pedagogie generală*, un volum, 188 p.; *Curs de Istoria Pedagogiei*, 317 p.; *Chemări la slujire – schițe pentru predici duminicale*, 344 p. dactilografiate; *Și semănând el... unele au căzut în pământ bun*, 147 p. dactilografiate. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, în cartea citată, descrie Cursul de Omiletică și cele două volume de predici și amintește lucrarea *Unele aspecte fundamentale ale ethosului creștin*, 345 p.¹⁸⁸

¹⁸⁸ *** *Contribuții transilvănene la Teologia Ortodoxă*, Sibiu, 1988, pp. 189-209, Pr. Prof. Dumitru Abrudan, „La moartea pr. Prof. dr. Dumitru Belu”, în *TR*, an. 128, nr. 37-40 din 1980; Pr. Vartolomeu Constantinescu, „† Preotul profesor dr. Dumitru Belu”, în rev. *Mitropolia Ardealului*, an XXV, 1980, nr. 10-12, pp. 952-956; Pr. Ioan Moraru, „Părintele Dumitru Belu, profesorul iubirii”, în *Îndrumătorul bisericesc*, Cluj, 1981, pp. 267-270; Pr. Prof. Dumitru Radu, „Contribuții buzoiene la teologia morală românească”, în vol. *Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților*, 1, Buzău, 1983, pp. 400-404; pr. Prof. Nicoale Dura, „Activitatea omiletică a preotului profesor dr. Dumitru Belu”, în *ST*, an. XXXIX, 1987, nr. 1, pp. 97-107; Pr. Prof. Dumitru Abrudan, „Pr. Prof. dr. Dumitru Belu – o memorabilă prezență în peisajul spiritual orădean”, în vol. *Academia teologică ortodoxă română din Oradea, 70 de ani de la înființare*, Oradea, 1995, pp. 75-79; Pr. Prof. Drd. Sorin Cozma, „Profesorul Dumitru Belu”, ziarul *Învierea*, Timișoara, an 11, nr. 18 (252) din 15 septembrie 2000, p. 4; Gheorghe Bogătan în teza de licență, *Viața și activitatea Pr. Prof. Dr. Dumitru Belu*, susținută în 1981 la Catedra de Omiletică și Catehetică cu noțiuni de Pedagogie, sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Sebastian Șebu ; Maria Curtean, lucrarea de disertație *Chipul Ortodoxiei românești oglindit în scrisul Părintelui Dumitru Belu* sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Sebastian Șebu, susținută în 2005, la Catedra de Omiletică și Catehetică cu noțiuni de Pedagogie (60 pg.).

Nicodim Belea (1907-1986), preot ortodox. Născut la 27 februarie 1907, în Cornești, jud. Mureș, † 27 septembrie 1986, în Fischerhude/Bremen (Germania). Studii medii la Liceul german din Mediaș și la Liceul de Stat din Dumbrăveni (1917-1926), cele superioare la Academia teologică „Andreiană” din Sibiu (1927-1931), cu licența la Chișinău; a urmat și cursurile de doctorat la Institutul Teologic din București (abs. 1953). S-a remarcat în câmpul cercetării psiho-pedagogice și pastorale ca duhovnic la Academia Teologică – apoi la Institutul Teologic – din Sibiu (1941-1956).

Din activitatea sa de cercetare reținem: „Personalitatea Sfântului Apostol Pavel și sufletul modern”, în *RT*, an. XXVI, 1936, nr. 3-4, pp. 99-106; „Calea către preoție. Studiu de psihologie religioasă”, în *RT*, an. XXXVI, 1946, nr. 5-6, pp. 294-327 (și extras, Sibiu, 1946, 36 p.); „Psihologia spovedaniei”, în *RT*, an. XXXVII, 1947, nr. 5-6, pp. 200-218 (și extras, 21 p.); *Contribuții la problema conducerii pastorale a credincioșilor de la sate*, Sibiu, 1955, XVI + 251 p.; „Funcțiunea soteriologică și educativă a Tainei Spovedaniei”, în *BOR*, an. C, 1982, nr. 5-6, pp. 479-493; „Cultul ortodox factor de ascensiune spirituală și morală”, în *MB*, an. XXXIII, 1983, nr. 5-6, pp. 318-325; „Importanța Vechiului Testament pentru activitatea omiletică și pastorală a preotului”, în *BOR*, an. CII, 1984, nr. 11-12, pp. 776-790; „Chemarea către preoție”, în *MA*, an. XXX, 1985, nr. 3-4, pp. 195-208. Dintre lucrările amintite *Contribuții la problema conducerii pastorale a credincioșilor de la sate* aduce în prim-plan inclusiv chestiunile legate de propovăduirea și catehizarea poporului de la sate, într-o vreme în care se colectivizau satele, iar spiritualitatea creștină era afectată de propaganda comunistă.¹⁸⁹

Grigorie Cristescu (1895-1961), profesor de teologie. Născut la 24 aprilie 1895, în Craiova, † 28 martie 1961, în București. În septembrie 1924 a fost numit profesor titular provizoriu (definitivat în 1927) la catedra de Morală de la Academia teologică „Andreiană” din Sibiu, unde a funcționat până în 1929 (a mai predat Omiletica și Limba Greacă, 1925-1929). Un timp a fost predicator la catedrala mitropolitană din Sibiu, unde memoria locală îl consemnează printre cei mai de seamă oratori. La 1 oct. 1929 a fost numit, prin concurs, profesor de Omiletică și Catehetică la Facultatea de Teologie din București, funcționând până în 1940 când a renunțat la catedră.

¹⁸⁹ „Necrolog”, în *MA*, an. XXXI, 1986, nr. 6, pp. 163-164. precum și DTR, p. 45.

Revine în învățământ la Facultatea de Teologie, ca profesor de Omiletică (1946-1948), apoi de Pastorală și Omiletică, în cadrul Institutului Teologic Universitar din București (1948-1955). Din numeroasele sale lucrări de Morală socială, Pastorală și Omiletică reținem cele care au marcat perioada sibiană: *La cine ne vom duce? 12 meditații pastorale*, Sibiu, 1925, 40 p.; *Propovăduiți Evanghelia. Studii de Teologie practică*, Sibiu, 1925, 56 p.; *Perspective sociale și culturale în lumina Evangheliei*, Arad, 1925, 197 p.; *Sinteze etico-sociale*, Sibiu, 1926, 109 p.; *Mai aproape de Tine, Doamne! Meditațiile unui închinător*, Sibiu, 1926, 320 p.; *Un capitol de pimenică ortodoxă*, Sibiu, 1926, 78 p.; *Percepția misterului. Studii de psihologie religioasă și misionară*, Sibiu, 1926, 39 p.; *Pentru înviorarea entuziasmului pastoral*, Sibiu, 1926, 60 p.; *Slujba ta fă-o deplin. Scrisori pastorale*, Sibiu, 1926, 94 p.; *Iisus în viața modernă*, Sibiu, 1927, 58 p.; *Prin Hristos la cultură*, Sibiu, 1927, 94 p.; *Semănături de primăvară. Gânduri închinare tineretului*, Sibiu, 1927, 78 p.; *Mie a vieții este Hristos. Scrisori pastorale*, Sibiu, 1928, 86 p.; *Teologie și sacerdoțiu. Tipul clasic al păstorului ortodox și idealurile pastoralei moderne*, Sibiu, 1928, 61 p.; *Misionarism cultural*, Sibiu, 1928, 102 p.; *Fă lucrul evanghelistului*, Sibiu, 1929, 183 p.; *Învățători și sfinți din veacul al IV-lea*, Sibiu, 1929; *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929, 114 p.; Reținem de asemenea și articolele sale cu vădit caracter catehumenal și omiletic: „Activitatea omiletică – teoretică și practică – a Fericitului Augustin”, în *ST*, an. II, 1931, nr. 1, pp. 7-36; „Câteva momente din activitatea catehetică – teoretică și practică – a Fericitului Augustin”, în *ST*, an. II, 1932, nr. 1-2, pp. 3-34; „Un catehet din veacul al XV-lea: Jean Charlier de Gerson (1363-1429)”, în *ST*, an. III, 1932, nr. 1, pp. 48-80 (și extras); „Predică și predicator în vremea noastră”, în *ST*, seria II, an. II, 1950, nr. 3-6, pp. 137-157; „Îndrumări omiletice”, în *BOR*, an. LXXI, 1953, nr. 7-8, pp. 689-705; „Valoarea și funcțiunea subconștientului în practică”, în *MO*, an. IX, 1957, nr. 1-2, pp. 14-23; „Omilie «mare» și omilie «mică» sau omilie «exegetică» și omilie «tematică»” în *MMS*, an. XXXIV, 1958, nr. 1-2, pp. 46-58¹⁹⁰.

¹⁹⁰ Pr. Prof. Ene Braniște, „Preotul profesor Grigorie Cristescu”, în *GB*, an. XX, 1961, nr. 5-6, pp. 559-563; Pr. Prof. I. R(ămureanu), „Pr. Prof. Grigorie Cristescu”, în *ST*, an. XXXIV, 1982, nr. 1-2, pp. 50-51; Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu, 1786-1986*, 1987, pp. 314-316; de asemenea DTR, ed. cit., pp. 135-136.

Gheorghe Maior (1892-1970), preot ortodox, profesor. Născut la 6 decembrie 1892, în Brașov, †1 septembrie 1970, în Sibiu. Studii la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1904-1912) și la Institutul Teologic din Sibiu (1912-1915), examen de capacitate pentru învățământul secundar – Religia – la Universitatea din Cluj (1921). Funcționar la Centrul Arhiepiscopesc Sibiu (1914-1916), preot în Vingard, jud. Alba (1916-1921), profesor de Religie la Școala normală „Andrei Șaguna” din Sibiu (1921-1941), consilier patriarhal (1941-1953); inspector școlar secundar pentru Religie în Arhiepiscopia Sibiului.

Deși nu a fost cadru didactic al teologiei sibiene, marea sa anvergură omiletică și pedagogică merită consemnată. De la el ne-au rămas ca lucrări omiletice și de cercetare în domeniul pedagogiei: *Predici pentru toate duminicile de peste an și alte ocaziuni*, Arad, 1918, 332 p. (în colaborare cu Gh. Comșa); *Peste Golgota la înnoire. Predici*, 2 vol., Arad, 1925, 144 + 84 p.; *Pentru zidirea împărăției lui Dumnezeu. Predici*, Sibiu, 1927, 83 p.

Dintre articolele sale remarcăm: *Ceva din istoricul învățământului religios creștin*, în *RT*, an. XVII, 1927, nr. 4, p. 112-122; nr. 5-6, p. 163-170; nr. 7, p. 203-215; *Educațiunea prin religie*, Sibiu, 1941, 40 p.; *Religia ortodoxă în școala secundară*, Sibiu, 1941, 47 p.

De la el ne-au rămas și o serie de texte literare cu vădit caracter catehumenal: *Mănăstirea Argeșului*, libret în cinci acte, Arad, 1926, 63 p.; *Cele 12 fete de împărat și palatul fermecat*, libret în patru acte, Arad, 1926, 47 p. Din *Telegraful Român* reținem îndeosebi ciclul de scrisori „*Către elevii mei*, și „*Sfaturi pastorale pentru candidații la hirotonie*”, începând cu anul 1941). Cercetarea modernă reține și unele studii de Pedagogie religioasă în *Revista de Pedagogie*, din păcate nevalorificate până în prezent¹⁹¹.

Alexandru Moisiu (1915-1996), profesor de teologie. Născut la 15 noiembrie 1915, în București (originar, însă, din Țapu, jud. Sibiu), † 1996, Sibiu. Studii la Liceul „Sf. Vasile” din Blaj (1928-1936), la Academia teologică din Blaj (1936-1938), apoi în Colegiul „De Propaganda Fide” din Roma (1938-1944), unde a obținut licența și doctoratul în Teologie (1944); tot acolo a făcut studii de specializare la Institutul biblic și la un Institut de ziaristică

¹⁹¹ Prot. Nichifor Todor, *Prot. Stavr. Gheorghe Maior*, în *MA*, an. XV, 1970, nr. 9-10, p. 789-791; pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga, *Prot. Gheorghe Maior*, în *Îndrumătorul Pastoral*, Alba Iulia, IV, 1980, p. 213-214. A se vedea și DTR, p. 241.

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

(1944-1946); hirotonit diacon (1940) și preot (1941) la Roma. Profesor de Religie la Liceul comercial de băieți din Blaj (1946-1947), apoi de limbile latină și italiană la Liceul „Sf. Vasile cel Mare” (1947-1948). Revenind la Ortodoxie, a fost numit preot misionar în Arhiepiscopia Sibiului (1950), lector pentru limbile latină și franceză la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1950-1955), asistent (1955-1961), conferențiar de Istoria artei creștine (1961-1967), duhovnic-conferențiar (1967-1968), profesor titular la Catedra de Liturgică, Pastorală și Artă creștină (1968-1983).

Dintre lucrările cu un vădit caracter pastoral, omiletic-patristic și catehumenal consemnăm: *Sfaturi omiletice și pastorale în opera Sf. Grigorie Dialogul*, în MA, an. II, 1957, nr. 1-2, p. 101-118; *Sf. Grigorie cel Mare, îndrumător al vieții preoțești*, în ST, an. X, 1958, nr. 9-10, p. 523-531; *Cuvintele Maicii Domnului și cuprinsul lor mariologic*, în MA, an. III, 1958, nr. 5-6, p. 398-414; *Ce învață Fericitul Augustin despre Maica Domnului*, în MA, an. V, 1960, nr. 3-4, p. 231-252; *Din învățătura mariologică a Sf. Chiril al Alexandriei*, în MA, an. VI, 1961, nr. 4-6, p. 300-308; *Din preocupările biblice ale Fericitului Augustin*, în MA, an. X, 1965, nr. 9-10, p. 647-659; *Din sfaturile omiletice și pastorale ale Sf. Grigorie Dialogul*, în MA, an. XI, 1966, nr. 1-3, p. 109-120; *Fericitul Augustin – păstor și îndrumător al vieții creștine*, în ST, an. XXII, 1970, nr. 9-10, p. 637-648; *Sfântul Ambrozie, păstor și îndrumător al vieții și trăirii creștinești*, în ST, an. XXVI, 1974, nr. 3-4, p. 176-182; *Maica Domnului*, în MB, an. XXII, 1977, nr. 1-3, p. 11-23; *Rugăciunea domnească în cult și pastorație*, în BOR, an. XCVI, 1978, nr. 1-2, p. 62-77; *Sfântul Vasile cel Mare îndrumător și păstor de suflete*, în MMS, an. LXIV, 1988, nr. 1, p. 18-27.

Traducerea lucrării Sf. Grigorie cel Mare (Dialogul): *Cartea Regulei pastorale*, Sibiu, 1987, 216 p. (extras din MA, an. XXII, 1977, nr. 1-3, p. 105-124, nr. 10-12, p. 787-810, an. XXIV, 1979, nr. 4-6, p. 384-462), constituie una dintre cele mai importante recuperări în domeniul pastoraliei și catehezei epocii primare a Bisericii¹⁹².

Nicolae Terchilă (1898-1983), profesor de teologie, preot ortodox din 1927. Născut la 21 octombrie 1898, în Copșa Mică, jud. Sibiu, în familie de preot, † 26 octombrie 1983, în Sibiu. Urmează cursurile Institutului Teologic

¹⁹² Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu, 1786-1986*, Sibiu, 1987, p. 356-357. A se vedea și DTR, p. 280-281.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

în Sibiu (1918-1921), Filosofia la Universitățile din Berlin (1921-1922) și Leipzig (1922-1924), cu doctoratul la cea din urmă (1924); obține licența în teologie la Chișinău (1935), iar doctoratul la București (1936). Profesor definitiv (1936) la Academia teologică „Andreiană” din Sibiu – devenită în 1948 Institutul Teologic Universitar – până la pensionare (1952); a predat Filosofia, Istoria Filosofiei, Pedagogia, Istoria Pedagogiei și Catehetica. A publicat o serie de lucrări de Filosofie și Pedagogie din care reținem: *Încercări de pedagogie religioasă*, în Anuarul IV al Academiei teologice „Andreiane”, 1927/28, p. 3-30 (și extras); *Profesorul Ioan Popescu. O sută de ani de la nașterea lui*, în Anuarul VIII, 1931/32, p. 5-50 (și extras); *Evangelhia în școală. Psihologia contemporană și învățământul religios*, Sibiu, 1935, 180 p. (teză de doctorat); *Idei de filosofie religioasă la Vladimir Soloviev*, Sibiu, 1936, 95 p.; *Factorii învățământului religios*, în Anuarul XII..., 1936/37, p. 5-31; *Educația creștinească*, în Anuarul XIV..., 1937/38, p. 48-64; *Elemente de filosofie creștină*, în RT, an. XXVIII, 1938, nr. 5, p. 203-207; nr. 6, p. 235-240; nr. 9, p. 393-396.; an. XXIX, 1939, nr. 2-3, p. 80-87; nr. 4, p. 170-173 și nr. 6, p. 240-247; *Herbart și herbartienii români din Ardeal*, în Anuarul XVII..., 1940/41, p. 5-59; *Istoria filosofiei*. Tradusă după Dr. Otto Siebert, Revizuită și întregită, Sibiu, 1943, XVI + 452 p.; *Filosofia antică pedagog spre Hristos*, în RT, an. XXXVII, 1947, nr. 1-2, p. 31-41; nr. 3-4, p. 132-138; nr. 5-6, p. 219-225; nr. 7-10, p. 329-331 și nr. 11-12, p. 411-419; *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, Sibiu, 1931, 80 p.; *Tâlcuirea Sfintelor Taine*, Sibiu, 1932, 110 p.; *Sâmbătării*, Sibiu, 1940, 44 p.¹⁹³.

Iosif Trifa (1888-1938), preot ortodox (ridicăta caterisirea în 1990), misionar, întemeietorul lucrării *Oastei Domnului*. Născut la 3 martie 1888, în Certege, jud. Alba, † 16 febr. 1938, în Sibiu. Duhovnic la Institutul Teologic din Sibiu (1921-1922), redactor al foii religioase pentru popor *Lumina Satelor* (1922-1935), apoi al suplimentului ei „*Oastea Domnului*”.

Lucrările sale sunt reprezentative în raport cu omiletica populară: *Spre Canaan... Predici la vremile noastre*, Arad, 1920, 80 p.; *Evangelhiile dumnicilor de peste an și tâlcuirea lor*, Sibiu, 1925, 52 p.; *Adânciri în Evangelhia Mântuitorului*, Sibiu, 1926, 48 p.; *Din pildele Mântuitorului*, Sibiu, 1927, 71

¹⁹³ Pr. S. Șebu, † *Protopop prof. Dr. Nicolae Terchilă*, în MA, an. XXIX, 1984, nr. 1-2, p. 135-136; Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu. 1786-1986*, Sibiu, p. 316-317. A se vedea și DTR, p. 455-456.

p. (ed. a IV-a, 1936, 63 p.); *Pe urmele Mântuitorului. Însemnări din călătoria la Ierusalim*, Sibiu, 1927, 232 p. (ed. a II-a, 1928, 240 p.); *Mai lângă Domnul meu, mai lângă El...*, Sibiu, 1928, 70 p., (ed. a III-a, 1934, 80 p.); *Sodoma și Gomora*, Sibiu, 1929, 64 p.; *Trăim vremuri biblice*, Sibiu, 1929, 64 p.; *Corabia lui Noe*, Sibiu, 1930, 104 p.; *Oglinda inimii omului*, Sibiu, 1930, 116 p.; *Duhul Sfânt*, Sibiu, 1932-1936, 64 + 56 + 64 p.; *Cântați Domnului*, Sibiu, 1932, 96 p.; *Ce este Oastea Domnului?*, ed. a V-a, Sibiu, 1934, 240 p.; *Tâlcuirea Evangheliilor*, Sibiu, 1934, 128 p.; *Sudalma*, Sibiu, 1935, 55 p. (ed. a II-a, 1936, 64 p.); *Treizeci de povestiri religioase*, Sibiu, 1936, 64 p.; *Munca și lenea văzute în lumina Evangheliei*, Sibiu, 1936, 72 p.; *Fiul cel pierdut. Pilda din Evanghelie*, ed. I, Sibiu, 1937, 64 p.; *Ia-ți crucea ta*, ed. a III-a, Sibiu, 1937, 39 p.; *Biblia, Cartea vieții*, Sibiu, 1938, 96 p.; *600 istorioare religioase* (6 fasc.), Sibiu, 1930-1938, 383 p. Numeroase articole în *Revista Teologică*, *Telegraful Român*, *Lumina Satelor*, *Oastea Domnului* și *Calendarele* acestor două foi, pe care le-a și redactat, toate având un vădit caracter catehetic, pedagogic și învățătoresc. Ultimii ani, după 1990, opera Părintelui Iosif Trifa a cunoscut numeroase reeditări, parte dintre ele fiind socotite până astăzi izvoare de predică populară de reală valoare¹⁹⁴.

Am lăsat în încheierea scurtei noastre prezentări pe specialiștii contemporani ai teologie omiletice și catehetice din arealul academic al Sibiului. Astfel istoria cercetării consemnează pe:

Dumitru Călugăru (1907-1988), preot ortodox (1939), profesor de teologie. N. 8 dec. 1907, în Saschiz, jud. Mureș, † 25 oct. 1988, în Sibiu. Absolvă Academia teologică „Andreiană” din Sibiu (1928-1932), unde va obține ulterior licența (1943), urmând cursuri de specializare pentru Didactica și Metodica învățământului religios la Universitatea din Jena (1937/38), cursuri de doctorat la Facultatea de Teologie și apoi la Institutul Teologic din București, unde obține titlul de magistr (doctor) în 1955. Învățător la Școala de aplicație de pe lângă Școala normală „Andrei Șaguna” din Sibiu

¹⁹⁴ Mircea Păcurariu, *Monografia Institutului Teologic Universitar Sibiu 1911-1956*, ms., Sibiu, 1956, p. 349-351. A se vedea și *DTR*, p. 460-461. Anul 2008 a adus și o serie de studii și cercetări realizate în revista *Timotheos* de la Sibiu și o monografie a vieții părintelui Iosif, realizată de Pr. A. Gogan (Arad, 2008, 198 p.). În prezent se pregătește o astfel de Monografie, pe teme de cercetare omiletică și catehetică, de către un colectiv de tineri teologi, sub coordonarea Pr. C. Necula.

(1927/28), catehet la școlile primare, profesionale și medii din Sebeș – jud. Alba (1932-1934), profesor (1934-1945) și director (1940-1945) la Școala de cântăreți bisericești din Sibiu, catehet la școlile de ucenici din Sibiu (1932-1940 și 1945-1946), suplinitor al catedrei de Religie de la Școala normală „Andrei Șaguna” din Sibiu (1940-1945), inspector al învățământului primar religios din Arhiepiscopia Sibiului (1944-1947), conferențiar suplinitor pentru Omiletică și Catehetică la Academia teologică „Andreiană” (1943-1948), asistent la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1948-1955), profesor titular la Catedra de Omiletică și Catehetică de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1968-1978). Toate aceste trepte de profesionalizare au dăruit Părintelui Dumitru Călugăru experiența necesară abordării din perspectivă practic-pastorală a multor probleme de educație și reflecție teologică. Alături de Părintele Dumitru Belu este socotit *părintele catehetei românești*, profesor și omilet de seamă, excelent om de catedră și de amvon. Lucrările sale s-au impus cu repeziciune între cele mai elaborate și mai limpezi lucrări de catehetică și omiletică românească, obligând generațiile actuale de cercetători la o mai atentă evaluare a moștenirii pe care generația sa a dăruit-o ethosului misionar din Ardeal și nu numai.

Cele mai apreciate lucrări ale sale rămân: *Hristos în școală. Manualul catehetului ortodox pentru școala primară*, vol. I, ed. I, Sibiu, 1934, VIII + 532 p.; ed. a II-a, 1937, VIII + 536 p.; *Hristos în școală. Manualul catehetului ortodox pentru școala supraprimară*, vol. II, Sibiu, 1937, 498 p.; *Întâia carte de religie*, ed. a V-a, Sibiu, 1948, 48 p.; *A doua carte de religie*, ed. a V-a, Sibiu, 1948, 72 p.; *A treia carte de religie*, ed. ., a IV-a, Sibiu, 1946, 72 p.; *A patra carte de religie*, ed. a IV-a, Sibiu, 1946, 88 p.; *A cincea carte de religie*, ed. a III-a, Sibiu, 1946, 64 p.; *A șasea carte de religie*, ed. ., a II-a, Sibiu, 1943, 80 p.; *A șaptea carte de religie*, ed. a II-a, Sibiu, 1945, 64 p. Toate cele *Șapte cărți de religie* au fost reeditate de Episcopia Romanului și Hușilor, în 1990.

Acestora se adaugă o altă serie de lucrări, nu foarte teoretice, dar fundamentale în cercetarea de astăzi: *Sfinți Părinți ai Bisericii*, Sibiu, 1936, 80 p.; *Copii din Biblie. Despre cei mici din vremea veche, pentru cei mici din vremea noastră*, Sibiu, 1940, II + 104 p.; *Preocupări catehetice*, Sibiu, 1944 V + 100 p.; *Educație și învățământ*, Sibiu, 1946, 72 + XLIV p.; „Probleme de educație” în vol. *Biserica și problemele vremii*, Sibiu, 1947, p. 161-175; *Fericiți sunt...*, Sibiu, 1948, 68 p.; *Caracterul religios moral-creștin*, teză de

doctorat, Sibiu, 1955, XVI + 292 p. ; *Catehetica. Manual pentru Institutele teologice*, București, 1976, 218 p. (ed. a II-a, București, 1985); *Carte de învățătură creștină ortodoxă*, București, 1978, 208 p. (în colaborare).

Studiile sale cele mai relevante în cercetarea noastră sunt: „Educația religioasă-morală în spirit ecumenist. Inițiative și realizări ale Bisericii Ortodoxe Române”, în BOR, an. LXXXVIII, 1970, nr. 11-12, p. 1246-1258; „Învățământul religios în Biserica Ortodoxă Română”, în BOR, an. LXXXIX, 1971, nr. 1-2, p. 135-145; „Metode și forme pentru prezentarea învățăturii creștine ortodoxe”, în MA, an. XVII, 1972, nr. 5-6, p. 398-412; „Actualitatea ideilor pedagogice în unele din lucrările Sfinților Trei Ierarhi”, în MA, an. XIX, 1974, nr. 1-3, p. 57-64; „Din izvoarele catehezei”, în MB, an. XXV, 1975, nr. 7-9, p. 385-399; „Rolul cazaniilor în formarea vieții religioase și morale”, în MB, an. XXVIII, 1978, nr. 4-6, p. 247-253. Alte articole, cateheze, recenzii, note în *Revista Teologică*, *Viața ilustrată*, *Mitropolia Ardealului*, *Telegraful Român*, toate la Sibiu. A redactat foaia *Lumina Satelor* de la Sibiu (1948-1950) și *Îndrumătorul bisericesc* de la Sibiu (1946-1967)¹⁹⁵.

Sebastian Șebu (1941-2007), preot (1976), Profesor de Teologie Omiletică, Catehetică și Pedagogie (din 1978). N. 7 dec. 1941, în Armeni, jud. Sibiu. Studii la Seminarul Teologic din Cluj (1955-1960), la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1960-1964), cursuri de doctorat – Omiletică și Catehetică – la Institutul Teologic din București (1965-1968), cu studii de specializare la Facultatea de Teologie catolică a Universității din Viena (1968-1971) și la cea evanghelică din Viena (1968-1971) și la cea evanghelică a Universității din Hamburg (1973-1975); doctoratul la București în 1978.

Lucrările sale cele mai importante sunt: „Forma și conținutul predicii creștine în primele trei veacuri”, în ST, an. XIX, 1967, nr. 3-4, p. 206-221; „Contribuția Sf. Efrem Sirul la dezvoltarea predicii creștine”, în ST, an. XIX, 1967, nr. 7-8, p. 4667-481; „Principii omiletice în predica Fericitului Augustin”, în MA, an. XIII, 1968, nr. 7-8, p. 544-560; „Fericitul Augustin predicator al unității creștine”, în ST, an. XIX, 1969, nr. 3-4, p. 232-244; „Principii pastorale patristice și permanența lor”, în MA, XVII, 1972, nr.

¹⁹⁵ „Necrolog”, în MA, an. XXXII, 1988, nr. 6, p. 157-160 (Sebastian Șebu). De asemenea DTR, p. 81-82.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

3-4, p. 252-261; „Din activitatea pastorală a mitropolitului Andrei Șaguna”, în MA, XVIII, 1973, nr. 5-6, p. 524-531; „Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană din Germania apuseană” (teză de doctorat), în MA, an. XXV, 1980, nr. 4-6, p. 299-498 (și extras); „Propovăduirea Evangheliei în Biserica Română din Transilvania”, în vol. *Contribuții transilvănene la Teologia Ortodoxă*, Sibiu, 1988, p. 186-209; *Lăsați copiii să vină la Mine. Mic catehism*, Sibiu, 1990, 136 p. (ed. a II-a, 1992, ed. a III-a, București, 1994). Este de asemenea coautor la prima lucrare de *Metodica predării Religiei*, realizată în colaborare cu cercetătorii Dorin și Monica Opriș¹⁹⁶.

În prezent catedra de omiletică-catehetică a Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” este ocupată de **Constantin Necula** (n. 19 iulie 1970), conferențiar, Doctor în teologie al Facultății sibiene din anul 2004, cu lucrarea *Contribuția Școlii Ortodoxe Teologice din Sibiu la dezvoltarea pedagogiei românești moderne*, vol. I *Întemeietorii. Andrei Șaguna* (Ed. Tehnopress, Iași, 2006, 348 p.), realizată sub îndrumarea Părintelui Sebastian Șebu. Dintre lucrările sale reținem ca fiind reprezentative pentru actualul stadiu de cercetare: *Iată Mirele vine...* (24 predici), Ed. Tehnopress, Iași, 2001, 195 p.; *Iubi-Te-voi, Doamne...* (28 predici), Ed. Tehnopress, Iași, 2001, 173 p.; *Să ne merităm Ortodoxia* (cuprinzând 67 de articole / editorial cu specific pedagogic și pastoral catehumenal), Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2004, 204 p.; *Iubesc, Doamne, ajută neiuibirii mele...* (52 predici), Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2005, 206 p.; *Porțile Cerului*, vol. 1 și 2, Ed. Agnos, 2007, 271 p. și 199 p.; *Privegheri* (25 predici), Ed. Agnos, Sibiu, 2004, 198 pg. ; *Prăznicar* (20 predici), Ed. Agnos, Sibiu, 2004, 154 p.; *De ce ești trist popor al Învierii...* (17 predici la înmormântare), Ed. Tehnopress, Iași, 2002, 119 p.; *Ascultă Israel – Activitatea învățătoarească a profeților în Vechiul Testament*, Ed. Tehnopress, Iași, 2004, 174 p.; *Să ne rugăm 8 zile cu Sfântul Ioan de Kronstadt (Aspecte mistico-ascetice ale propovăduirii sale)*, Ed. Oastea Domnului, 2005, 105 p.; *Să ne rugăm 8 zile cu Sfântul Nectarie Taumaturgul (Icoana pastoralei tămăduitoare)*, Ed. Oastea Dom-

¹⁹⁶ Curriculum vitae, în teza de doctorat cit., p. 496-497, GB, an. XXXVII, 1977, nr. 1-3, p. 153-154; ROC, an. VIII, 1978, nr. 4, p. 18-19; ST, an. XXX, 1978, nr. 9-10, p. 719-720; Pr. Constantin Necula, *Din împărăția cuvintelor în Împărăția Cuvântului – gânduri la adormirea în Domnul a Părintelui Profesor Sebastian Șebu*, Telegraful Român, nr. 33-34, 2007, p. 5.

nului, 2006, 131 p.; *Să ne rugăm 8 zile cu Părintele Arsenie Boca (O icoană catehumenală)*, Ed. Oastea Domnului, 2006, 155 p. Acestea se adaugă lucrări cu un vădit caracter catehumenal, cum ar fi: *Îndumnezeirea maidanului*, Ed. Agnos Sibiu, ed. a II-a, 2008, 297 p. și *Provocările străzii*, Ed. Agnos, Sibiu, 2007. Lor li se adaugă lucrări care vizează educația estetică și catehetică a copiilor și tinerilor: „*Căluțul lui Dumnezeu*” (Povești și poveștioare pentru cei care n-au mai citit de mult povești), Ed. Bunavestire, Bacău, 2003, 96 p., „*Ogorul cu Îngeri*” (suport pentru ora de religie), Ed. Agnos, Sibiu, 2005, 106 p. (ed. a II-a, 2009, 111 p.), „*Împreună spre întâia Spovedanie*” (scurte schițe în metodologia parcursului duhovnicesc), Ed. Agnos, Sibiu, 2006, 85 p., „*Marcellino – o minune de băiețel*”, Ed. Agnos, Sibiu, 2007, 96 p., „*Gheorghe Lazăr – Învietorul*”, Ed. Agnos/ Andreiana, Sibiu, 2009, 80 p., precum și o serie de conferințe pentru tineret: „*Tinerii și ispitele modernismului*”, Ed. Agnos, Sibiu, 2008, 159 p. (în colab.), „*Bucuria mărturisirii, interviuri tematice*”, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2009, 299 p., „*Iubirea care ne urnește-pagini catehumenale*”, Ed. Agnos, Sibiu, 2010, 177 p., „*Gânduri și miride*”, Ed. Agnos, 2009, 203 p. Una dintre lucrările de specialitate reunește 14 studii purtând titlul „*Propovăduire și educație socială*”, Ed. Andreiana, Sibiu, 2010, 272 p. Menționăm și o lucrare de analiză a comunicării în mass-media: *Alegerea Patriarhului – 41 zile ale dezinformării* (în colab.), Ed. Agnos, 2008, 256 p. / pp. 203-255 (52 p.).

Dintre studiile de specialitate, în limba română, reținem: *Timpul ca dimensiune liturgică duhovnicească*, în *Îndrumătorul Bisericesc al Mitropoliei Ardealului*, nr. 144/1996, pp. 117-126 (10 p.); *Calea virtuții: Pedagogia Psaltirii în exegeza la Psalmi a Sf. Vasile cel mare, Ambrozie al Mediolanului și Fericitul Augustin* în *Revista Teologică* nr. 3-4/2000, pp. 182-192 (13 p.); *Sf. Ambrozie – o icoană liturgică ortodoxă*, în volumul *Sf. Ambrozie Via va fi sufletul meu*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000, pp. 9-20 (12 p.); *Rolul povestirilor religioase în educația creștină a copiilor și tinerilor*, în volumul *Pr. Iosif Trifa, Povestiri religioase*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000, pp. 130-142 (13 p.); *Triodul despre triod – planul duhovnicesc al călătoriei vârtuților*, *Anuarul Facultății de Teologie „Andrei Șaguna”*, serie nouă, I (XXVI), 2000-2001, Sibiu, 2001, pp. 374-384 (11 pg.); *Educația religioasă, premisă și factor activ în recuperarea pastorală a copiilor și tinerilor aflați în stare de criză*, în volumul *Sarea pământului* (I), Ed. Tehnopress, Iași, 2002, pp. 9-27 (19

p.); *Locul educației în cultura poporului român; viziunea Mitropolitului Andrei Șaguna*, în volumul *Sarea pământului* (I), Ed. Tehnopress, Iași, 2002, pp. 45-68 (24 p.); *Jocul periculos cu telecomanda*, în volumul *Sarea pământului* (I), Ed. Tehnopress, Iași, 2002, pp. 69-82 (14 p.); *Pastorația familie monoparentale. Exigențele unei misiuni necesare*, în vol. *Sarea pământului* (I), Ed. Tehnopress, Iași, 2002, pp. 83-93 (11 p.); *Rolul și locul Bisericii în apărarea și promovarea valorilor etice puse în slujba bunăstării copilului și a familiei. Pastorală prevenirii situațiilor de risc*, în volumul *Sarea pământului* (I), Ed. Tehnopress, Iași, 2002, pp. 93-113 (21 p.); *Principii ale pedagogiei creștine oglindite în „Calendarul Bunului Creștin” de la Sibiu* în Revista Teologică nr. 4/2003, p. 45-61 (17 p.); *Părintele Iosif Trifa, Predicatorul*, în volumul Pr. Iosif Trifa, *Tâlcuirea Evangheliilor*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2006, pp. 437-468 (32 p.); «*Catihetica*» lui Șaguna, în volumul LOGOS, (Anuarul de Pastorală Catehetică), editată de Centrul de Cercetări în Pedagogia Pastorală, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2006, pp. 85-110 (16 p.); *Catehizarea adulților – necesitate pastorală*, în Revista Teologică nr. 3/2006, pp. 217-230 (14 p.); *Predica Părintelui Mircea Păcurariu sau lecția duhovnicească a istoricului*, în Revista Teologică, nr. 3/2007, pp. 133-145 (13 p.); *Exigențele convertirii oglindite în Actele Martirice-izvor primar*, în vol. „Ale Tale dintru ale Tale. Liturghie – Pastorație – Mărturisire. Prinos de cinstire adus ÎPS Dr. Laurențiu Streza la împlinirea vârstei de 60 de ani”, Ed. Andreiana, 2007, pp. 677-720 (43 p.); *Câteva trăsături ale prediciei Fericitului Augustin – cu specială privire asupra Comentariului la Psalmi*, în vol. *Patristică și Actualitate*, omagiu PC Arhid. Prof. Univ. Dr. Constantin Voicu la 75 de ani de viață, Ed. Andreiana, 2008, pp. 280-321 (43 p.) precum și studiul *Andrei Șaguna, pedagogul propovăduirii*, în volumul *Mitropolitul Andrei Șaguna – creator de epocă în istoria Bisericii ortodoxe din Transilvania*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2008, pp. 297-318 (21 p.); *Pedagogia teologică a pelerinajului creștin. Un posibil punct de vedere ortodox*, Revista Ecumenică Sibiu (RES), nr. 1/martie 2009, pp. 21-30 (10 p.); *Creativitatea în gândirea catehumenală modernă*, în vol. *Vocație și Misiune în Biserica lui Hristos*, Ed. Diecezană, Caransebeș, 2009, pp. 190-207 (18 p.); *Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului. Scholii la educația ecumenică a zilelor noastre*, RES – Revista Ecumenică Sibiu, nr. 3/ noiembrie 2009, p. 409-424 (16 p.); *Frumusețea cuvântului mântui-*

tor – schiță de omiletica doliului, în *Îndrumător Bisericesc*, 2010, nr. 158, p.171-185 (15 p.); *Dimensiunea catehumenală a operei părintelui profesor Ion Bria*, în vol. „Relevanța operei Părintelui Profesor Ion Bria pentru viața bisericească și socială actuală”, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010, pp. 385-397 (13 p.); *Predica Fericitului Augustin și valoarea ei astăzi*, în vol. „Fer. Augustin – Predici”, ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2010, pp. 7-24 (18 p.); *Biserica și mass-media, dinamica unei provocări pastorale*, în vol. „Teologie ortodoxă în destin românesc. Omagiu Părintelui Profesor Ilie Moldovan la 80 de ani”, Ed. Andreiana, 2008, pp. 633-640 (8 p.); „*Știința educațională ca Harismă a Duhului Sfânt. Educarea Vocației*”, în volumul „Educația din perspectiva valorilor. Tom I Summa Theologiae”, Ed. AETERNITAS, Alba Iulia, 2010, pp.101-109 (9 p.)

Concluzia care se impune cu ușurință, urmare a acestei scurte diagrame a cercetării catehumenal-omiletice din arealul academic al Sibiului, este aceea a unei lucrări asidue de lămurire și adâncire a sensurilor pastoral-misionare prin care lumea interoghează Biserica și aceasta caută a răspunde. Capitol dinamic al cercetării teologice, teologia practică sibiană a rezonat la o serie de provocări ale ethosului misionar ardelean, parte venind prin prisma misiunii catolice, luterane ori unitariene din zonă, cu un plus de eficiență în latura convertirii tinerilor și intelectualilor la Hristos, ne este greu să contabilizăm miile de ore de predică și conferințiere ale profesorilor sibieni prin care au căutat să transmită cetății și oamenilor ei adevărurile revelate ale Evangheliei. Actuala tendință a cercetării este recuperarea memoriei catehumenale și omiletice a Ardealului ortodox, prin editarea de colecții de predici și articole sau studii inedite ori uitate în revistele de specialitate. Editarea unor cursuri inedite de catehetică sau de omiletică – cum este acela al părintelui Dumitru Belu, cu reactualizările necesare – necesită un efort de documentare în vederea căruia Arhiepiscopia a înființat un birou special. Curente noi din cercetarea catehumenală și omiletică modernă sunt analizate și sintetizate în cadrul cursurilor de master și al celor de doctorat, înființarea unui master de Educație Creștină (2010), insistența catedrei pe cunoașterea acestor aspecte de cultură modernă fiind încheagată în direcțiile de cercetare pe care le propune ca proiecte de diplomă ori de disertație-master.

Desigur că o astfel de prezentare are lacunele ei, unele de neiertat. Rămâne ca editarea coerentă a unor enciclopedii ale amvonului sau a unor

lucrări de sinteză să repună în dimensiunea ei cea mai de preț catehetica și omiletica, materiile teologice care marchează viața de parohie a preotului și a credinciosului, deopotrivă. Trebuie reținut, de asemenea, că efortul cultural al Sibiului a răzbătut în toate realizările de ieri și de astăzi ale acestei științe teologale în România. Este greu și nepermis să faci abstracție, la nivelul cercetării de orice grad ar fi ea, de realizările școlii sibiene. De aceea, credem noi, parte din amvoanele și catedrele de religie ale țării sunt prelungirea școlii de la Sibiu în spațiul vieții cotidiene a Bisericii, finalitatea cea mai de preț, pe care însuși marele Mitropolit Șaguna a inspirat-o urmașilor săi.

Diagramarea cercetării catehetice în Revista Teologică 1907-1947

Dintre proiectele culturale ardelene, ridicate la nivelul exigențelor șaguniene, *Revista Teologică* răspunde cu prisosință acestora. Sobră și utilă, combinativă din punct de vedere cultural și teologic, revista corespunde până astăzi unei linii de cercetare moderne. Propunem, în cele ce urmează, numai acele titluri care, credem noi, pot aduce un plus de cunoaștere asupra culturii catehetice românești în perioada 1907-1948, ani de efervescentă teologică excepțională. Vom prezenta, în cercetări ulterioare, aspectele legate de cultura omiletică. Acum vom selecta doar acele studii, ori articole, care să sublinieze proiectul catehetic ardelean.

1. *Apostolia*, 2/1907, pp. 51-55, Gh. Ciuhandu.
2. *Autonomia bisericii noastre în fața noului proiect de Lege școlară*, 3/1907, pp.108-109, db.
3. *Momente hotărâtoare în viața preotului*, 4/1907, pp.129-133, Augustin Hamsea.
4. *Către preoțimea noastră*, 4/1907, pp.148/149, Gh. Tulbure
5. *Cuvântare*¹⁹⁷ *despre nemurirea sufletului*, 6/1907, pp. 248-252, Dr. George Popoviciu.
6. *Cercetări în istoria literaturii bisericești- Catechisul lui Ștefan Fogarassy, preot în Lugoj, 1648*, 7/1907, pp. 257-276, Gruia.
7. *Cultura materială și cultura formală a preotului*, 8/1907, pp. 418-426, Augustin Hamsea.

¹⁹⁷ Este o cateheză despre nemurirea sufletului.

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

8. *Religiune și cultură*, 8/1907, pp. 426-440, N. Bălan.
9. *Creșterea religioasă la noi*, 8/1907, pp. 455/463, Prof. Crăciunescu.
10. *Despre Biserică și familie*, 8/1907, pp. 467-472, Dr. George Popoviciu.
11. *Salomeea – un cuvânt despre arta decadentă*, 8/1907, pp. 473-474, N. Bălan.
12. *Cuvânt la deschiderea conferinței preoțești a tractului Alba Iulia în 1/14 Nov.a.c, în Alba Iulia, de către preș.presb. Ioan Teculescu*, 12/1907, pp. 437-441.
13. *Învățământul religiunii în școala poporală*, 2/1908, pp. 68-70, Dr. Petru Șpan.
14. *Problema învățământului religios în școala poporală*, 4/1908, pp. 159-161, Dr. Petru Șpan.
15. *Plan de învățământ uniform pentru Institutele teologice din Mitropolia gr.ort. românească din Ungaria și Transilvania*, 7-8/1908, pp. 305-312.
16. *Practica religioasă*, I., 6-10/1908, pp. 364/380, I. Slavici.
17. *Mijloacele de realizare a problemei învățământului religios în școala poporală*, 11/1908, pp. 424-426, Dr. Petru Șpan.
18. *Conferințele religioase*, 11/1908, pp. 434-440, P. Morușca.
19. *Biserica și catehizarea*, 3/1909, pp. 142-146, Dr. Gh. Ciuhandu.
20. *Este religiunea o invenție a preoților?*, 4/1909, pp. 193-196, Dr. Nicolae Bălan.
21. *Biserica și catehizarea*, II, 4/1909, pp. 197-205, Dr. Gh. Ciuhandu.
22. *Biserica și catehizația*, III, 5/1909, pp. 241-249, Dr. Gh. Ciuhandu.
23. *La chestiunea uniformizării planului de învățământ pentru instituțiile teologice din Mitropolia gr.ort. română din Ungaria și Transilvania*, 6-7/1909, pp. 285-297, Greg. Pletosu.
24. *Folosirea Bibliei în școală*, 9-10/1909, pp. 450-457, Prof. Crăciunescu.
25. *Raportul dintre biserica și limba vie a poporului*, 2/1910, pp. 57-64, Dr. Gh. Ciuhandu.
26. *Raportul dintre biserica și limba vie a poporului*, II, 3/1910, pp. 97-106, Dr. Gh. Ciuhandu.
27. *Religiunea în școala poporală*, 3/1910, pp. 115-120, Nicolae Crișmariu.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

28. *Există Dumnezeu?*, 3/1910, pp. 133-134, N. Bălan.
29. *Despre Ortodoxie*, 5/1910, pp. 209-213, I. Beleuță.
30. *O încercare de a lămuri, pe baza științelor naturale, căderea omului în păcat*, 7-8/1910, pp. 296-303, N. Bălan¹⁹⁸.
31. *Educația religioasă a intelectualilor noștri*, 1/1911, pp. 20-23, N. Bălan.
32. *Preotul și cultura satelor*, 1/1911, pp. 23-26, P. Morușca.
33. *Literatură de propagandă religioasă*, 2/1911, pp. 33-36, N. Bălan.
34. *Misiunea Bisericii ortodoxe în lume*, 5/1911, pp. 129/134, Ilie Beleuță.
35. *Dr. Petru Șpan*, 4/1911, pp. 148-149, Dr. N. Bălan.
36. *Armonia dintre religii și știință – ateștii inventați de Dr. C. Thiron*, 6/1911, pp. 161-171.
37. *Preotul și cultura satelor*, 6/1911, pp. 183-187, P. Morușca.
38. *La biserică!*, 7/1911, pp. 193-197, Dr. N. Bălan.
39. *Caractere creștine*, 8/1911, pp. 225-228, I. Scriban.
40. *Idealul personalității*, 9/1911, pp. 271-273, Dr. I. Broșu.
41. *E indiferent ceea ce credem?*, 14-18/1911, pp. 461-467, Pr. Romul Platoș.
42. *Libertatea voinței*, 19-20/1911, pp. 537-546, Dr. P. Roșca.
43. *Catehizațiunea*, 21-22/1911, pp. 579-595, Gavriil Hango¹⁹⁹.
44. *Educația creștină a voinței*, după Petrov, 7-8/1912, pp. 218-222, Dem I. Cornilescu.
45. *Educația creștină a voinței...*, sfârșit, 9/1912, pp. 253-259, Dem I. Cornilescu.
46. *Pentru vremea ce va să fie – creșterea religioasă*, 14-17/1912, pp. 447-457, Tr. Scorobetu.
47. *Probleme actuale pentru cultura preoțimii noastre*, 18-19/ 1912, pp. 497-512, Dr. N. Bălan.

¹⁹⁸ Traducere, textul are ținuta unei cateheze apologetice.

¹⁹⁹ Pentru că este un scurt curs de catehetică, iată cuprinsul: *Introducere* (pp. 579/580); *Istoricul catehizațiunii* (pp. 580/585); II. *Manualele de religii și literatură didactică religioasă și cele mai bune cărți de metodică a învățământului religios* (pp. 585/589); III. *Întrebuințarea S. Scripturi în școală ca mijloc de învățământ și necesitatea unei Biblii școlare* (pp. 589/592); IV. *Lectura literaturii religioase, care s-ar putea face în școlile noastre de toate zilele și de repetiție* (pp. 591/592); V. *Câteva observări generale la catehizarea elevilor de la școlile străine* (pp. 593/594); *Încheiere* (p. 595).

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

48. *Cum s-ar putea face cu bun efect educația religioasă morală a credincioșilor noștri și a elevilor de școală în comunele în care nu avem școală confesională*, 18-19/1912, pp. 512-517, Ioan Handa, preot.
49. *Cum s-ar putea face cu bun efect educația religioasă morală a credincioșilor noștri*, 20-22/1912, pp. 541-555, Preotul P. Morușca.
50. *Părerii din mijlocul societății laice despre chemarea preotului*, 20-22/1912, pp. 558-566.
51. *Probleme creștine de actualitate*, 20-22/1912, pp. 571-579, Dr. Onisifor Ghibu.
52. *Congresul profesorilor de științe religioase*, 1/1913, pp. 33-35, P. Morușca.
53. *Creșterea și formarea caracterelor creștine*, 12-13/1913, pp. 356-369, I. Dăncilă.
54. *Religiunea și formarea voinței*, 3-4/1914, pp. 74-90, Dr. Ioan Felea.
55. *Profesorul Fr.W. Foerster despre scopul educației*, 5-6/1914, pp. 139-140.
56. *Despre toleranța creștină*, 5-8/1915, pp. 82-93, I. Beleuță.
57. *Religiune și știință*, 13-15/1915, pp. 201-206, Dr. Nicolae Bălan.
58. *Cultivarea socială și altruistă a poporului, din memoriile unui duhovnic*, 9-12/1916, pp. 192-219, Vasile Gane protopop.
59. *Predică cuvântul!*, 9-12/1912, pp. 275-278, Dr. Gh. Comșa.
60. *Îndemnuri pastorale. Cum am devenit eu predicator?*, 1-3/1921, pp. 11-12, Pr. Iosif Trifa.
61. *Cum am învățat a ne ruga românește*, 1-3/1921, pp. 18-32, Gh. Tulbure.
62. *O cerință a vremurilor. Casele culturale*, 4-5/1921, pp. 93-97, Pr. Iosif Trifa.
63. *Iisus Hristos ca temei al educațiunii*, 4-5/1921, pp. 97-106, Arhim. Scriban.
64. *Scrisoare*, 6-7/1921, pp. 207-212, Gh. Maior.
65. *Cum am cunoscut eu Biblia*, 8-11/1921, pp. 253-256, Pr. I. Trifa.
66. *Biblia, cărți și reviste religioase pentru popor – ca mijloace de apărare împotriva sectarismului*, 4-6/1922, 113-118, Pr. Iosif Trifa.
67. *Molitvelnicul sau Evanghelia? Pregătirea clerului nostru în lumina trebuințelor de azi*, 7/1922, pp. 149-156, N. Colan.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

68. *Apostolia nouă – conferință la cursul pastoral*, 7/1922, pp. 159-168, Tr. Scorobeț.
69. *În biserică și acasă*, 7/1922, pp. 174-176, M.Ș.
70. *Congresul preoțimii ortodoxe din Ardeal (congres catehetic)*, 10-11/1922, pp. 277-278, N. Colan.
71. *Instrucția religioasă și educație creștină*, 2/1923, pp. 44-48, Grig. Cristescu.
72. *Reforma învățământului teologic*, 5/1923, pp. 145-150, N. Colan.
73. *Apostolatul lui Gh. Lazăr în Sibiiu*, 8-10/1923, pp. 257-261, N. Colan.
74. *În jurul reformei învățământului teologic*, 11/1923, pp. 355-357, N.C.
75. *Cateheți și catehumeni- pentru orientarea religioasă a societății de astăzi*, 1/1924, pp. 1-12, Pr. Gr. Cristescu.
76. *Cui, cum și ce trebuie să predice preotul ortodox*, 8-9/1924, pp. 237-243, Preot Dr. G. Cristescu.
77. *Cui, cum și ce trebuie să predice preotul ortodox*, 10-11/1924, pp. 281-287, Preot Dr. G. Cristescu.
78. *Apostolatul laic la sate*, 10-11/1924, pp. 288-298, pr. E. Cioran.
79. *Fiți făcătorii cuvântului...*, 10-11/1924, pp. 302-305, pr. Gh. Maior.
80. *Cui, cum și ce trebuie să predice preotul ortodox, III*, 1/1925, pp. 9-12, Pr. Dr. Gr. Cristescu.
81. *Cui, cum și ce trebuie să predice preotul ortodox (urmare IV și sfârșit)*, 2/1925, pp. 45-47, Pr. Dr. Gr. Cristescu.
82. *Învățământul religios general sau confesional?*, 3/1925, pp. 74-78, Gh. Maior.
83. *Proiectul de programă analitică la Religie în școlile normale*, 5-6/1925, pp. 155-163, Pr. Gh. Maior.
84. *Mântuitorul ca ziarist sau misiunea presei creștine*, 7/1925, pp. 195-199, Dr. Gr. Cristescu.
85. *Sinceritatea profesională a preotului*, 7/1925, pp. 208-211, N. Colan.
86. *Creștinism practic*, 8-9/1925, pp. 241-244, Tr. Scorobeț.
87. *Mântuitorul ca Profesor – sau Evanghelia ca bază a culturii*, 8-9/1925, pp. 252-256, Dr. Gr. Cristescu.
88. *Progres social fără progres moral?*, 8-9/1925, pp. 268-271, M. Mihăilescu, profesor Pitești.

89. *Proiectul unui plan de învățământ religios ortodox pentru toate școalele educative din România*, 12/1925, pp. 381-386, pr. Gh. Maior (...).
90. *Cum am putea crește creștini buni din elevii de școală?*, 2-3/1926, pp.57-68, Preot Gheorghe Maior.
91. *Biserica noastră ca factor al pedagogiei sociale*, 5-6/1926, pp. 134-136, Dr. N. Terchilă.
92. *Despre raiu și iad – viața sufletului după moarte*, 8-10/1926, pp. 225-230, Pr. Ghe. Maior.
93. *Între gimnastică și religie – un cuvânt la reforma învățământului secundar*, 11/1926, pp. 273-277, Redacția.
94. *Drepturile religiei în școala secundară*, 11/1926, pp. 285-289, Preot Ghe. Maior.
95. *Sf. Sinod și învățământul religios* (referat), 11/1926, pp. 306-309.
96. *Două foiletoane ale Pr. Petru Chiricuță asupra reformei lui Petrovici în învățământ*, 11/1926, pp. 309-311.
97. *Probleme actuale: filosofia în liceu*, 1-2/1927, pp. 34-36, Prof. N. Colan.
98. *Reorganizarea învățământului teologic*, 3/1927, pp. 57-62, N. Colan
99. *Caracterul etic al culturii*, 3/1927, pp. 62-74, Dr. Gr. Cristescu
100. *Ceva din istoricul învățământului religios creștin – fragment dintr-un studiu*, 4/1927, pp. 112-128, I. Beleuță²⁰⁰.
101. *D. George Ștefan, Divinitatea lui Iisus și casa școalelor*, 5-6/1927, pp. 145-151, Prof. N. Colan.
102. *Despre cateheză și catehizare*, 5-6/1927, pp. 152-156, Prof. Dr. Gr. Cristescu.
103. *Ceva din istoricul învățământului religios creștin, II*, 5-6/1927, pp. 163-170, Preot Gh. Maior.
104. *Un reprezentant al școlii catehetice egiptene: Clement Alexandrinul*, 5-6/ 1927, pp. 180-186, Prof. Dr. Gr. Cristescu.
105. *Ceva din învățământul religios-creștin*, 7/1927, pp. 203-215, Pr. Gh. Maior²⁰¹.
106. *II Catehumenatul creștin în biserica primară...*, 8-10/1927, pp. 244-246, Gr. Cristescu.

²⁰⁰ Traducere a unui curs de istoria învățământului catehetic.

²⁰¹ Studiul cuprinde o *Bibliografie românească*, pp. 214-215.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

107. *Nicolae Glubokovsky: Solia Bisericii: Evanghelia*²⁰², 8-10/ 1927, pp. 263-273, trad. N. Colan.
108. *Din filosofia creștină a școalei catehetice patristice*, 11/1927, pp. 341-347, Prot. M. Bulacu²⁰³.
109. *Chestiunea originii și continuității Românilor într-o predică din 1792*, 1/1928, pp. 7-18, Dr. I. Lupaș.
110. *Din filosofia creștină a școalei catehetice patristice. Teoria cunoștinței religioase*, 2-3/1928, pp. 83-90, Pr. Mihail Bulacu, profesor la Academia din Oradea²⁰⁴.
111. *Imperativul categoric al zilelor noastre*, 2-3/1928, pp. 92-96, Dr. Gh. Maior.
112. *Un mare catehet: Sfântul Chiril, Arhiepiscopul Ierusalimului*, 4-5/1928, pp. 113-119, Prof. Dr. Gr. Cristescu.
113. *Din filosofia creștină a școalei catehetice patristice*²⁰⁵, 4-5/1928, pp. 146-151, Pr. M. Bulacu.
114. *Conferința catehetică de la Sibiu*, 6-7/1928, pp. 216-220.
115. *Învățământul religios în școalele secundare, cronică*, 8-9/1928, p. 275.
116. *Manualele de religie*, 10-11/1928, pp. 340-348, Preot Gh. Maior.
117. *Educația spirituală a tinerilor*, 1/1929, pp. 9-19, Grig. Cristescu.
118. *Sf. Liturghie și predica*, 11/1929, pp. 316-326, Pr. Ilarion V. Felea.
119. *Dar un lucru trebuiește – în legătură cu reforma învățământului teologic*, 1-2/1930, pp. 52-53, O. Ghibu.
120. *Psihologismul individual în filosofia religiunii*, 1-2/ 1930, pp. 67-74, Arhim. Vasile Lăzărescu.
121. *Psihologia conversiunii*, 5-6/1930, pp. 240-247, S. Căndea.
122. *Reorganizarea învățământului teologic*, 11-12/1930, pp. 439-447, Prof. Nicolae Colan.
123. *„Lăsați copiii să vină la Mine”*, 6-7/1931, pp. 261-263, Pr. Dr. Nicolae Terchilă.

²⁰² Primul articol care vorbește despre „SLUJIREA CUVÂNTULUI”.

²⁰³ Sunt prezentate conceptele: *caractere creștine* (pp. 341-344), *cunoașterea lui Dumnezeu* (pp. 344-347).

²⁰⁴ Sunt prezentate conceptele: *cunoașterea naturală și relativitatea ei* (pp. 83-86); *necesitatea revelației divine, cunoașterea absolută* (pp. 87-90).

²⁰⁵ Sunt prezentate conceptele: *încreștinarea inimii* (pp. 146-148); *încreștinarea voinței* (pp. 148-151).

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

124. *Îndrumări pedagogice pentru catehizarea în școlile primare*, 8-9/1932, pp. 273-286, Prof. Dr. Nicolae Terchilă.
125. *Învățământul religios în școala secundară*, 8-9/1932, pp. 287-294, Pr. Ilarion Felea.
126. *Expunerea materialului religios în școala primară – considerații sumare*, 8-9/1932, pp. 304-306, D. Călugăr.
127. *Lecții practice: Copilăria lui Iisus, lecția pentru clasa I-a și altele*²⁰⁶, 8-9/1932, pp. 307-329, D. Călugăr.
128. *Programa analitică pentru Învățământul religios din școala primară*, 8-9/1932, pp. 330-332, Redacția.
129. *Reînvierea școlilor catehetice în Grecia*, 11-12/1931, pp. 433-435, S. Căndea.
130. *Învățământul Religios în noul proiect de programă analitică*, 11-12/1931, pp. 440-443, Pr. I. Lupaș.
131. *Structura cunoașterii religioase*, 2-3/1932, pp. 85-90, Emil E. Cioran.
132. *Idealul Școalei*, 12/1932, pp. 417-422, IPS Nicolae.
133. *Manualele de religie în școale*, pp. 423-428, Nicolae Colan.
134. *Preotul în școală*, 12/1932, pp. 433-445, Prot. Gh. Maior (profesor de religie).
135. *Cum să se predea învățământul religios în școala primară, îndrumări metodologice*, 12/1932, pp. 452-467, Prot. Vasile Oana.
136. *Catehizarea prin desemn*, 1-2/1933, pp. 49-58, Pr. Florea Codreanu.
137. *Programa analitică a învățământului religios: material împărțit pe trimestre, luni, săptămâni și ore*, 9-10/1933, pp. 353-366, catehet Dumitru Călugăr.
138. *O cerință impusă de vremuri. Cateheți pentru școlile primare urbane*, 11-12/1933, pp. 419-421, D. Călugăr.
139. *Câteva reflecții în legătură cu dezideratele profesorilor de filosofie*, 5-6/1934, pp. 196-199, Prof. Octavian Dragoș.
140. *Iubirea lui Dumnezeu în educația religioasă a copilăriei*, 7-8/1934, pp. 234-240, L. Bologa.
141. *Congresul profesorilor de religie, Dealu, 19-21 mai 1934*, 7-8/1934, p. 283, Neculce (N. Colan, nota NC).

²⁰⁶ Din lecțiile susținute sub conducerea și supravegherea dlui prof. Nicolae Terchilă.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

142. *Filosofia și educația morală*, 9-10/1934, pp. 345-347, Pr. Florea Mureșan.
143. *Pentru îmbunătățirea învățământului istoric-religios în școala secundară*, 7-10/1936, pp. 241-248, Dr. Ioan Lupaș.
144. *P.S. Nicolae Colan ca om al școalei*, 7-10/1936, pp. 260-262, D. Stăniloae.
145. *Hristos și cugetarea modernă*, 7-10/1936, pp. 255-277, Nicolae Terchilă.
146. *Teologia dialectică, ca teologie a crizei*, 7-10/1936, pp. 294-299, Diac. Dr. Nicolae Balcă.
147. *Atitudini: Universitatea, Biserica și pregătirea clerului*, 11-12/1936, pp. 431-432, Grigorie T. Marcu.
148. *Pastorală mai nouă și importanța ei în cadrul învățământului teologic*, 5-6/1935, pp. 214-221, Dr. D. Stăniloae.
149. *Probleme catehetice: Deprinderile religioase-morale*, 5-6/1935, pp. 260-264, D. Călugăr.
150. *Tineretul și catehetul*, 7-8/1935, pp. 335-338, Prof. O. Dragoș.
151. *Spre alt Duh în învățământul nostru religios din școala românească – altă programă analitică*, 12/1937, pp. 417-419, Pr. Gheorghe Maior.
152. *Spre alt Duh...*, II., 1/1938, pp. 22-23, Gh. Maior.
153. *Spre alt Duh...*, III, 2/1938, pp. 60-64, Gh. Maior.
154. *Trepte formale ale învățământului religios*, 4/1938, pp. 140-149, Diac. Dumitru Călugăr.
155. *Mitropolitul Nicolae și școala șaguniană*, 5-8/1940, pp. 134-140, Dr. Lucian Bologa.
156. *Școala Mitropolitului Nicolae Bălan*, 5-8/1940, pp. 336-341, Ep. Nicolae Popovici, ep. Oradiei.
157. *Educațiunea prin religie*, 9-10/1940, pp. 496-506, Prot. Gh. Maior.
158. *Educațiunea prin...*, II, 11-12/1940, pp. 559-567, Prot. Gh. Maior.
159. *Educațiunea prin...*, III, 1-2/1941, pp. 66-69, prot. Gh. Maior.
160. *Educațiunea prin...*, IV, 3-4/1941, pp. 170-175, prot. Gh. Maior.
161. *Educațiunea prin...*, V, 5/1941, pp. 252-261, prot. Gh. Maior.
162. *Atitudine: Religia în școala secundară – ciudata intervenție a Dlui Pamfil Șeicaru în operațiunile de pregătire a Reformei învățământului secundar*, 5/1941, pp. 262-264, Dr. Grigorie Marcu.

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

163. *Religia în școala secundară*, 6/1941²⁰⁷, pp. 277-285, Preot Dr. Nicolae Terchilă.
164. *Contribuții la noua reformă a învățământului românesc*, 6/1941, pp. 296-304, Prot. Dr. Spiridon Căndea.
165. *Religia în școală după Pestalozzi*, 1/1944, pp. 46-54, Pr. Zosim Oancea.
166. *Tinerețe și Înviere*, 3-4/1944, pp. 182-203, Diac. Nicolae Mladin.
167. *Educație și caracter*, 7-8/1944, pp. 312-323, Preot Ioan Bunea.
168. *Valoarea educativă a religiei*, 9-10/1944, pp. 418-433, Preot Ioan Bunea.
169. *Introducere la o Catehetică ortodoxă care va să vie*, 3-4/1945, pp. 84-89, Pr. Dumitru Călugăr.
170. *Tineretul și rugăciunea*, 5/1945, pp. 181-203, Diac. Nicolae Mladin.
171. *Educația religioasă în familie*, 9-10/1945, pp. 345-351, Septimia P. Gherman.
172. *Școala șaguniană – școală a poporului*, 3-4/1945, pp. 210-228, Septimia P. Gherman.
173. *Tineretul și creștinismul*, 7-10/1947, pp. 281-297, Dr. Nicolae Mladin.
174. *Actualitatea gândirii creștine*, 7-10/1947, pp. 343-355, Prot. Dr. Nicolae Terchilă.
175. *Semănături de toamnă*, 11-12/1947, pp. 385-388, PS Nicolae Colan²⁰⁸.
176. *Educația de sine a preotului*, 11-12/1947, pp. 399-410, Pr. Corneliu Sârbu.

În perioada trecerii de la dualismul austro-ungar la dualitatea comunistă, Revista Teologică constituie o memorie vie a dezvoltării proiectului catehumenal românesc. Din cele 2537 de articole și studii, 176 fac parte din fondul cercetării catehetice propriu-zise, acestora adăugându-se o serie de 800 (din peste 4600) de recenzii la cărți care privesc, în conținut, teme de cateheză, educație ori pedagogie, precum și o serie de articole sau note referitoare la învățământul religios (inclusiv din Bulgaria, Jugoslavia, Rusia

²⁰⁷ Număr dedicat religiei în școala secundară.

²⁰⁸ Între p. 387-388 sunt discutate „piedicile la catehizare”.

etc). Este clar că atenția acordată subiectelor a fluctuat în funcție de vremuri și provocări. Că, în mare parte, teologia sibiană a fost scrisă de oameni foarte realiști și extrem de atenți la convulsiile sociale din jur. Înșirate astfel articolele descoperă momentul intrării în aria gândirii teologice a unor martori de seamă ai Evangheliei în teologia noastră. Acestor eforturi se adaugă sute de traduceri (346) din texte mai importante sau doar vrednice de sesizat, ample ori restrânse la doar câteva pagini, multe dintre ele cu vădit caracter catehumenal. Prin varietatea referirilor la cultura europeană, și nu numai, putem afirma că școala sibiană de teologie este precusoare a teologiei practice comparate, un loc de frunte ocupându-l catehetica. Relația acesteia cu pastorală sau omiletică dovedește faptul că pastorală catehumenală, așa cum am definit-o în capitolele anterioare, nu este o invenție personală, ci o dezvoltare din cultura epocii anterioare, din nevoia de slujire a credincioșilor din Biserica Ortodoxă. Parte din temele articolelor apologetice din vremea analizată (1907-1947/8) cu greu ne-am oprit în a le încadra în scurta noastră bibliografie. Vii și pline de deschidere către misiunea imediată ele aduc deseori cu o cateheză pentru vremea de atunci, și în parte și de acum. De altfel unul dintre rosturile *Revistei* s-a vădit a fi tocmai fidelizarea unui stil catehumenal, care să răspundă setei de informare academică, dar și de formare mărturisitoare a credincioșilor vremii. Rămâne ca tezaurul descoperit de noi (304 pg. manuscris) să vadă lumina tiparului în cel mai scurt timp, sub forma unei bibliografii încheiate.

Este necesar un astfel de demers în epoca internetului? De ce nu. El va pune la dispoziția celor cu adevărat preocupați de lectura istoriei teologiei medicamentul necesar anulării complexelor noastre de provinciali în raport cu „marea teologie” apuseană. Comunismul este cel care, prin presiune și cenzură intelectuală, va rupe teologia academică de izvoarele culturii europene pentru foarte mulți ani. Se va dezvolta un soi de zid istoricist, o retragere în istorie a cercetătorilor, care va influența pentru multă vreme inclusiv cercetarea catehetică. Nu vom mai avea cărți de teologie și cultură catehetică, ci tratate de istoria catehezei cu scurte schițe de metodologie. Studiile vor îmbrăca aceeași haină a „istoriei primare”, refugiu dinaintea istoriei vii, în care parte dintre autorii citați de noi vor cunoaște prigoana comunistă și moartea.

Personal, cred că merită osteneala unor cercetări și mai atente pe celelalte paliere ale „presei” bisericesti de specialitate. Am mai întreprins un

astfel de demers în ce privește „Calendarul Bunului Creștin” care a evoluat în ceea ce numim astăzi „*Îndrumătorul pastoral și misionar*”. Dar experiența poate privi și articolele din *Telegraful Român* ori *Altarul și Școala*, precum și o serie de studii din *Anuarul Institutului Andreian*. ***Ele sunt toate paliere ale dezvoltării concepției șaguniene despre teologie și slujire creștină în Ardeal***. Cum celelalte reviste arhiepiscopice din țară au reflectat spiritul zonal specific, racordat la nevoile de lucru imediate.

3.2.5. Introducere în modelul evanghelic, protestant

3.2.5.1 Modelul propus de Dietrich Bonhoeffer²⁰⁹

„Noul Testament cunoaște diferite moduri de exprimare pentru a sublinia conținutul cuvântului **a predica**: găsim astfel utilizate verbele grecești **keryssein**²¹⁰ (a anunța, a vesti), **Euaggelizein** și **Euaggelizesthai** (a proclama, a vesti vestea bună), **didaskein** (a preda), **martyrein** (a mărturisi, a depune mărturie), **presbeuein** (a fi trimis).

Verbul **Kerissein** (a anunța) are caracterul anunțului public, de a proclama ceva din partea unuia care a primit un mandat care i-a fost încredințat (din afara sistemului în care se manifestă, n.tr.), și uneori are sensul unei notăți-știri. Verbul **Euaggelizesthai** (a evangheliza) pune accentul într-un mod mai marcant pe conținutul obiectului, pe conținutul bucurios al veștii, al **euggelion**; consunarea acestuia la cuvântul **Angelos** (trimis, mesager) subliniază ideea mesajului, aceea a mandatului, vrând prin aceasta să arate că cineva, oarecare, este mandatat să fie mediator al veștii celei bune. Și-așa se înalță pe amvon predicatorul: biruința a fost obținută! (vestea de la Marathon). Chiar dacă **didaskein** (a învăța, a preda) și **didache** (învățământ) pun și ele în lumină conținuturi legate de vestire, obiectivitatea lor în ce privește comunicarea a ceva important în planul cunoașterii, **keryssein** (a vesti, a anunța), și **euaggelizesthai** (a evangheliza) au un raport imediat în predicarea misionară. **Didaskein** (a preda, a învăța) este un verb care are

²⁰⁹ Traducerea textului s-a realizat după ediția „*La Parola predicata. Corso di omiletica a Finkenwalde (1935-1939)*”, Edizione italiana a cura di Ermanno Genre, Claudiana-Torino, 1995, pp.15-18.

²¹⁰ Pentru ușurarea lecturii am transliterat în litere latine cuvintele existente în limba greacă în textul original.

originea în lucrarea de edificare a unei comunități deja constituite; se învață, se predă, așadar, în fiecare zi, o învățătură (doctrină, n.tr.), o învățătură străină, care vine din afară.

În ce privește verbul **Martyrein** (a mărturisi) și **Martyria** (mărturisire) acestea fac referire mai ales fie la mărturisirea lui Iisus dinaintea lui Pilat, fie la aceea a lui Timotei dinaintea a mai mulți martori (cf. Ioan 18.36-37 și I Tim. 6.12-13); acesta face mai ales legătura fundamentală dintre proclamat și ceea ce proclamă. În acest sens putem vorbi despre faptul că noi suntem martori a ceva ce nu ne aparține, a ceva din afară, străin – iar uneori se referă inclusiv la propria mea mărturie. Aici nu este momentul și nici locul pentru a ne prezenta concepția noastră despre disocierea dintre slujire și persoană. Acest concept (minister-slujire) apare mai cu seamă în Faptele Apostolilor și Epistolele Pastorale, în care această disociere între persoană și slujire este practic anulată (cf. I Tim. 4.16). Aici este probabil singurul punct în care disocierea devine vizibilă, „căci cuvântul Domnului nu este înlănțuit” (II Tim. 2.9). Lucrurile merg, în schimb diferit în ambientul teologiei Reformei²¹¹.

Verbul grec **Omilein**, în Noul Testament nu semnifică „a predica” public, înțelegând prin aceasta că este vorba de un act de rostire cu încredere, având încredere în celălalt (cuvânt de încredințare...). Se vede aceasta în Luca 24.14-15, ucenicii spre Emaus, precum și din textul de la I Cor.15.33. Numai într-o perioadă ulterioară acest cuvânt avea să evolueze pentru a sugera știința predicării (sec. XVII).

În ce privește **Kerygma**, vestirea publică a Evangheliei în creștinismul primar, exista și întâlnirea „cu porțile închise” (Fapte Ap. 2.46 ș.u.). În aceste cercuri restrânse se naște adevărata predică, sau predica propriu-zisă, dinaintea comunității. Primul indiciu în acest sens îl avem la Sf. Iustin Martirul, în Apologia I.67. După citirea unui text, foarte probabil *Lectio Continua*, cel care prezida comunitatea realizează o scurtă cuvântare dinaintea adunării. Această Exortatio devine mai apoi **omilia**, în care, printre altele, membrii adunării creștine sunt puși în gardă în raport cu posibilele erezii. Prima omilie propriu-zisă care ne-a parvenit este Epistola a II-a a Sf. Clement

²¹¹ Nota 3, p. 16, în ed. italiană citată de către noi, consemnează: „Bonhoffer vrea să spună că, odată cu reforma protestantă, se realizează o distincție foarte clară între slujire și persoană.

Romanul. Omilia ca interpretare a Scripturii legată de o lectură propriu-zisă devine astfel predică. La Origen, omilia nu-i altfel decât un discurs rostit într-un cerc închis de creștini, dar acestora se pot adăuga deja catehumenii și chiar păgânii, care pot participa la această parte a adunării creștine. Cu Origen însă se naște și disciplina arcana adică faptul de a rezerva comunității închise accesul la Taine, la mărturia de credință (rostirea Crezului, n.tr.) și a rugăciunii Tatăl nostru. Această disciplină se naște ca protecție la batjocorirea lumii. Astfel s-a întâmplat ca predica să-și afle dezvoltare separat de cultul intern al ecleziei, al comunității, și să se poată expune chiar în prezența catehumenilor, ba chiar, cum am arătat deja, a păgânilor. Este necesar să subliniem că Noul Testament însăși consemnează posibilitatea ca păgânii să asculte predicarea cuvântului (cf. I Cor. 14.23).

Începând, așadar, cu Origen predica simplă, a începuturilor, devine omilia construită cu artă, predică sintetică ori predică tematică. Predica tematică începe acolo unde, așa cum arată Scriptura, se asociază o temă, de exemplu, una privind pe Maria sau alte figuri de sfinți, cu alte teme care priveau comunitatea creștină, determinate fie de circumstanțele tragice legate de viața creștină, fie de unele așteptări legate de comunitate. A se vedea o mulțime de exemple, din acest punct de vedere, în predicilor Părinților.

„Predica are astfel un dublu obiectiv: fundamentarea și edificarea comunității. Separația dintre credincioși și necredincioși în primele secole este clară și „motivată”, iar izolarea din epoca primară nu constituie subiect în predicarea vremii. Dar chestiunea devenea una problematică odată cu epoca lui Constantin (...) și, cu aceasta, a trecerii predicii spre predica de masă. Până astăzi suntem confrunțați cu această problemă, a unui raport cât mai corect între predica misionară și aceea care privește construcția interioară a comunității, predica internă. Shleiermacher (...) a considerat predicarea drept o expresie a propriei conștiințe a predicatorului și a conștiinței credincioase a comunității, așa cum există ea în realitate, făcând atingere cu realitatea imediată, care privește comunitatea. Biserica Anglicană (Church of England) a pierdut sute de mii de credincioși, care-au devenit metodști, pentru că nu au ținut la această dublă finalitate a predicării și mai ales pentru că nu a știut să facă diferența dintre fundamentare și edificare în ceea ce privește cuvântul predicat, pierzându-și astfel dimensiunea misionară, și aceasta și pentru că prin aceasta au continuat să învețe asupra unor realități care nu-i priveau pe cei din comunitate.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Întrebarea noastră este, aşadar: cum ajungem la o predică autentică în care actul de fundamentare în credinţă şi acela ziditor (de edificare), de creştere a comunităţii în care keryssein (anunţarea), didaskein (învăţarea), evangelizesthai (evangelizarea) şi martyrein (mărturisirea) să fie asumate şi-apoi corect puse în relaţie unele cu altele, cum se realizează aşadar corelarea lor?” (Cap. *Referinţe istorice*)

Alte idei catehumenale pot fi identificate în lucrarea lui Dietrich Bonhoeffer, *COSTUL UCENICIEI* (Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009, 348 p.). Lucrarea a apărut în traducerea Ligiei Taloş, care oferă cititorului român o primă traducere a unui text amplu din Dietrich Bonhoeffer, poate cea mai luminoasă personalitate a Germaniei protestante a anilor celui de-al II-lea Război Mondial. Pentru descoperirea personalităţii creştine a autorului, remarcabil mărturisitor, lucrarea dispune de o *Prefaţă la ediţia în limba română* (pp. 13-23) semnată de una dintre cele mai cunoscute „specialiste Bonhoeffer” din arealul teologiei germane moderne, *Christiane Tietz*, profesor de teologie sistematică şi etică socială a *Universităţii din Mainz*.

Acela care, în respectul alternativei informaţiei, a căutat să descopere cea mai reprezentativă scriitură teologică legată de comunicarea cuvântului lui Dumnezeu prin predică ori omilie nu poate face abstracţie de o serie de autori ai versantului protestant, cu diferenţierile clasice. O posibilă istorie a gândirii creştine, aşează pe Bonhoeffer în linia creaţiei teologice pe acelaşi palier cu Karl Barth, Rudolf Bultmann, Reinold Niebuhr ori Paul Tilich, Karl Rahner, Jurgen Moltmann, Wolfhart Pannenberg, dar şi cu o serie de curente teologice care aveau să genereze gândirea postmodernă a Bisericii Apusene: teologia Procesului, teologia eliberării, a penticostalismului, teologia feministă etc.²¹²

Personal cred că atunci când cauţi geneza unei gândiri ca aceea lui Bonhoeffer în ceea ce priveşte „ucenicia” ca fenomen al creşterii spirituale, al eliberării de tirania unui cuvânt al Bisericii fără fundamentare în Evanghelie, fără finalizare în vindecarea şi întărirea firii umane, trebuie să pleci dinspre o serie de lecturi care, desigur, nu se nasc numai în arealul gândirii patristice ori postpatristice, dar care, pentru foarte mulţi şi în multe situaţii

²¹² John Hill, *Istoria gândirii creştine. Istoria fascinantă a marilor gânditori creştini şi contribuţia lor la modelarea lumii aşa cum o ştim*, Ed. Casa Cărţii, Oradea, 2007, pp. 266-331.

misionare, au crescut în Hristos popoare și mentalități mărturisitoare. Dacă ai curiozitatea poți să citești biografiile unor oameni de talia lui George Muller²¹³ ori A.W. Toezer²¹⁴, și să parcurgi o serie de lucrări de spiritualitate a uceniciei, de la predicile despre trezire ale lui Charles H. Spurgeon²¹⁵ ori lucrările lui Samuel Chadwick²¹⁶ până la aceea a lui Ian Macpherson²¹⁷. Lor se pot adăuga nume și opere pornind de la Charles Finney ori William C. Burns până la John Piper ori Martin Loyd Jones, care, chiar dacă nu aparțin lutheranismului, au preluat și dezvoltat în opera lor predicatorială, amplă și entuziasmantă pe alocuri, teme dragi teologului german. Prin această înșirare de nume subliniem că teologiei ortodoxe românești îi va fi greu să identifice sursele unor termeni ai lucrării lui Bonhoeffer, că mulți dintre termeni ajung astăzi pe masa de lucru a teologului prin intermediul operelor celor pe care i-am pomenit care, fie că își desfășoară activitatea în comunitățile lor anterior, fie ulterior momentului Bonhoeffer, au discursuri care conțin și dezvoltă teme asemănătoare din punctul de vedere al teoriei comunicării în Biserică.

Un punct pozitiv al introducerii lui Dietrich Bonhoeffer către cititorul român sunt paginile reunite sub titlul „Repere biografice” (pp. 25-31) care ne ajută, fie și schematic, să înțelegem câteva dintre punctele de referință ale devenirii sale academice și spirituale. Dincolo de data nașterii (4 februarie 1906), reținem data susținerii lucrării de doctorat în teologie „*Sanctorum Communio*” la Universitatea Friedrich-Wilhelm din Berlin (iulie 1927) precum și disertația *Akt und Sein* (Act și Ființă) care îl califică pentru o poziție în învățământul universitar berlinez (iulie 1930). Reținem, de asemenea, anul ordinării sale ca pastor (11 noiembrie 1931), precum și începutul opoziției sale la nazism prin teribilul articol „Biserica și chestiunea evreiască” (aprilie 1933) care va conferi aurei intelectuale a lui Bonhoeffer una de adevărat martir. Din septembrie 1933 începe și colaborarea preliminară cu pastorul Martin Niemoller pentru organizarea *Ligii Pastorale Anticriză* („Pfarrer-

²¹³ *Autobiografia lui...*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009, 162 p.

²¹⁴ Cf. James L. Snyder, *Viața lui A.W.Toezer. În mintea lui Dumnezeu*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009, 197 p.

²¹⁵ Apărute și ele de curând în limba română la Ed. Perla Suferinței, 2010, 271 p.

²¹⁶ Cu remarcabila *Cărarea Rugăciunii*, Ed. Perla Suferinței, 2009, 94 p.

²¹⁷ Vol. *Povara Domnului. Natura predicării și omul care predică*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009, 158 p.

notbund”), în mai 1934 făcând parte din colectivul care fondează Biserica Mărturisitoare, o linie de rezistență mărturisitoare a Evangheliei în lumea nebună a Germaniei naziste. În zbaterea momentului istoric, cu Legile de la Nurnberg ori jurăminte de loialitate către Hitler (20 aprilie 1938), seminariile Bisericii Mărturisitoare, centrate în Finkenwalde (24 iunie 1935), devin celule ale rezistenței teologale. Reținem aceste date din dorința de a reliefa, pentru cititorul român, contextul în care este finalizată (26 august 1937) și mai apoi publicată cartea *Nachfolge – Costul Uceniciei* (noiembrie 1937). Acestui volum se adaugă o altă lucrare remarcabilă *Gemeinsames Leben – Viața împreună* (publicată în 1939). Dar prin ceea ce va rămâne în istorie ca mărturisitori împotriva duhurilor lumii este jertfa supremă, fiind executat, pentru participarea la un complot împotriva lui Hitler, cu exact o lună înainte de capitularea Germaniei, la 9 aprilie 1945.

În acest context lucrarea ne apare ca importantă, nu ca o carte de teologie pur și simplu, ci ca o dovadă că se poate face teologie în condițiile tensionate ale alungării lui Dumnezeu dintre oameni, teologie drept răspuns la uciderea din culpă a spiritului libertății umane, ca și al îngrădirii libertății lui Dumnezeu prin libertinaje ucigătoare. Departe de frivolismul unei teologii insipide, Bonhoeffer confirmă cu lucrarea sa propria mărturie: „Predica are astfel un dublu obiectiv: fundamentarea și edificarea comunității. Separația dintre credincioși și necredincioși în primele secole este clară și „motivată”, iar izolarea din epoca primară nu constituie subiect în predicarea vremii. Dar cheștiunea devenea una problematică odată cu epoca lui Constantin (...) și, cu aceasta, a trecerii predicii spre *predica de massă*. Până astăzi suntem confrunțați cu această problemă, al unui raport cât mai corect între predica misionară și aceea care privește construcția interioară a comunității, *predica internă*. Shleiermacher (...) a considerat predicarea drept o expresie a propriei conștiințe a predicatorului și a conștiinței credincioase a comunității, așa cum există ea în realitate, făcând atingere cu realitatea imediată, care privește comunitatea. Biserica Anglicană (Church of England) a pierdut sute de mii de credincioși, care-au devenit metodști, pentru că nu au ținut la această dublă finalitate a predicării și mai ales pentru că nu a știut să facă diferența dintre fundamentare și edificare în ceea ce privește cuvântul predicat, pierzându-și astfel dimensiunea misionară, și aceasta și pentru că prin aceasta au continuat să învețe asupra unor realități care nu-i priveau pe cei din comunitate. Întrebarea noastră este așadar: cum

ajungem la o predică autentică în care actul de fundamentare în credință și acela ziditor (de edificare), de creștere a comunității în care *keryssein* (anunțarea), *didaskein* (învățarea), *evangelizesthai* (evangelizarea) și *martyrein* (mărturisirea) să fie asumate și-apoi corect puse în relație unele cu altele, cum se realizează așadar corelarea lor?” (din vol. *Cuvântul Predicat. Cursul de Omiletică de la Finkenwalde, 1938-1939*, I. Referințe istorice, ed. ital., 1998, trad. NC).

În acest context al atriției și contriției misionar-pastorale, teologia exprimării cuvântului devine extrem de importantă. Din acest unghi de referință trebuie citit volumul „Costul Uceniciei”. Lucrarea începe cu o *Prefață* a autorului (pp. 33-37) în care definește, succint, unele dintre conceptele de forță ale lucrării. El consemnează, de exemplu, „Când participăm la slujbă, vrem să auzim Însuși Cuvântul Lui. Această așteptare contează nu doar pentru noi înșine, ci și pentru cei mulți care s-au înstrăinat de Biserică și de mesajul ei. Și noi suntem de părere că, dacă Isus Însuși și numai El și Cuvântul Său ar fi prezenți printre noi, prin cuvântul predicii, altfel de oameni ar accepta Cuvântul și astfel oamenii l-ar respinge. Nu sugerez că predica din biserica noastră nu este Cuvântul lui Dumnezeu, dar câte sunete discordante, câte legi aspre, omenești, și câte speranțe și încurajări deșarte tulbură Cuvântul curat al lui Isus și îngreunează hotărârea sinceră! Nu este doar vina altora că predicarea noastră (care, negreșit, se vrea a fi despre Hristos) le pare greoaie și dificilă, căci este încărcată cu formule și noțiuni care le sunt necunoscute. Nu este nicidecum adevărat că fiecare cuvânt critic îndreptat astăzi împotriva predicii noastre constituie o respingere a lui Hristos sau dovada unei porniri anticreștine. Există astăzi mulți care vin la predicile noastre, care vor să le asculte și care totuși, cu tristețe, trebuie să mărturisească, iar și iar, că facem prea anevoios accesul la Hristos. Oare chiar dorim să refuzăm părtășia cu aceștia? Ei cred că nu Cuvântul lui Hristos este cel pe care îl evită, ci că între ei și Isus intervin prea multe lucruri omenești, instituționale și doctrinare” (pp. 33-34). Pe lângă ispita liberalizării predicii de dragul oamenilor, extrem de periculoasă și care, în timp vizibil, a destructurat mărturia teologică spre ideologii de sociologie și psihologie socială, Bonhoeffer deschide orizontul unei critici pozitive asupra construcției mărturisirii Cuvântului lui Dumnezeu. Chiar dacă „ucenicia înseamnă bucurie” (p. 36), Bonhoeffer o descrie și ca pe un efort spiritual, un jug cu apăsare blândă, dar jug. Prefața sa deschide, de

altfel și seria de întrebări prin care autorul caută să construiască răspunsul către lumea pe care o străbatea.

Partea I-a a lucrării cuprinde capitolele: Cap. 1, „*Harul costisitor*” (pp. 41-53); Cap. 2, „*Chemarea la ucenicie*” (pp. 55-74); Cap. 3, „*Ascultarea simplă*” (pp. 75-81); Cap. 4, „*Ucenicia și Crucea*” (pp. 83-90); Cap. 5, „*Ucenicia și individul*” (pp. 91-98); Cap. 6, „*Predica de pe Munte*” (pp. 99-180); Cap. 7, „*Mesagerii – Matei 9.35-10.42*” (pp. 181-198). Această primă secțiune a lucrării destăinuie criteriile exigenței mărturisirii, posibilele fisuri de metodă și practică omiletică, riscurile „ieftinirii” darurilor prin care se valorizează lucrarea de propovăduire. El scrie : „Harul ieftin este dușmanul de moarte al bisericii noastre. Astăzi lupta noastră se dă pentru harul care costă scump. Harul ieftin înseamnă har ca marfă de duzină: iertare ieftină, mângâiere ieftină, sacrameinte ieftine; harul a devenit tezaurul nesecat al Bisericii, din care se distribuie cu mână largă, fără șovăieli și fără limite; har fără preț, har fără costuri. Esența harului, nu-i așa, tocmai aceasta este: datoria a fost plătită în avans, o dată pentru totdeauna. Și dacă datoria a fost achitată, atunci totul se poate obține pe nimic. Costurile au fost infinite, cum infinite sunt, în consecință, și posibilitățile de folosire și de irosire. Ce-ar însemna harul, dacă n-ar fi ieftin? Harul ieftin înseamnă har ca învățătură, ca principiu, ca sistem, înseamnă iertarea păcatelor ca adevăr general valabil, înseamnă dragostea lui Dumnezeu, în chip de concepție creștină despre Dumnezeu. Este suficient să o accepți, ca să capeți numaidecât iertarea de păcate. Biserica adeptă a acestei învățături despre har are în mod nemijlocit parte de el. Într-o astfel de biserică, lumea găsește o acoperire ieftină a păcatelor sale, pe care nu le regretă și de care, tocmai de aceea, nu-și dorește să se elibereze. Harul ieftin înseamnă deci tăgăduirea Cuvântului viu al lui Dumnezeu, tăgăduirea întrupării Cuvântului lui Dumnezeu. Harul ieftin înseamnă justificarea păcatului, nu a păcătosului. (...) Harul ieftin înseamnă predicarea iertării fără pocăință, înseamnă botez fără disciplină bisericească, euharistie, fără mărturisirea păcatelor, absolvirea de păcat, fără spovedanie. Harul ieftin este un har fără ucenicie, un har fără cruce, un har fără Iisus Hristos cel întrupat și viu” (pp. 41-42).

Partea a II-a subsumează, sub titlul generic „*Biserica lui Isus Hristos și Ucenicia*”, Cap. 8, „*Preliminarii*” (pp. 201-204); Cap. 9, „*Botezul*” (pp. 205-211); Cap. 10, „*Trupul lui Hristos*” (pp. 213-223); Cap. 11, „*Comunitatea vizibilă*” (pp. 225-247); Cap. 12, „*Sfinții*” (pp. 249-273); Cap. 13,

„*Chipul lui Hristos*” (pp. 275-281). În ea autorul dezvoltă o serie de direcții ale cercetării teologice în linia protestantismului, cu reale valențe ecumenice, nu doar pentru acel timp, ci și pentru vremea de acum. Remarcăm efortul editorilor de a integra în cultura biblică românească (nu ortodoxă) inclusiv notele de subsol, un efort pe alocuri forțat în termeni și integrarea în teologia neoprotestantă biblică. Nu e nevoie de astfel de eforturi atunci când orizontul de cititori ți-l dorești mai larg decât cel mono-confesional. Poate că efortul de a descoperi adevăratele izvoare ale inspirației teologiei practice a lui Bonhoeffer, mai apropiat de cultura „protestantismului” de limbă engleză (Wyclif ori Wesley), ar explica, de exemplu, apropierea de termenul de *imitatio* a întregii sale concepții pastorale. Ecoul său *din* și *în* literatura devoțională, inclusiv în ce privește exegeza biblică (stilul trimite mereu la *imago mundi* oferit de Schleiermacher, cu accent deosebit pe „spațiul Bisericii”), descoperă un palier superior de interpretare spirituală a mărturiei sale. Desigur că avem, catehumenal, o mărturie protestantă, dar nu deformată academic spre interesul unor *ecclesiole* cu interes local. Ci mărturia unui om practic, ancorat în dimensiunea pastorației imediate, fără teoretizări absurde. Și fără excese de confesionalizare. Lăsăm în seama cititorului specializat în teologie sistematică cercetarea nuanțelor dogmatice, firești și evidente. Ca lector prin prismă catehumenală nu pot să nu remarc împletirea unui stil simplu cu acuratețea nuanțelor, pe care le bănuiesc și mai atente în limba germană. Efortul editorului român de a identifica o terminologie cât mai apropiată de cea germană este lăudabil iar concordanța cu termenii în limba greacă apare ca un *bonus* educațional.

Din această *parte a II-a* rămâne să descoperi, ca cititor, minunata interpretare la Predica de pe Munte, logica argumentării Botezului copiilor și relația acestuia cu o comunitate vie (aviz detractorilor pedobaptismului, recomandăm pp. 210-211), construcția omiletică a argumentelor fiind dublată de o fundamentare în viața de zi cu zi a comunităților creștine vizate prin carte. Argumente în plus pentru lectura cărții oferă *Postfața la ediția în limba germană*, realizată de către Martin Kuske și Ilse Todt (pp. 283-307), care aduc sporul de limpezire tematică și de bibliografie necesară conștientizării izvorului de mărturie care este „*Costul Uceniciei*”. Pentru că dacă admitem critica modernă, care nu creditează pe Dietrich Bonhoeffer cu foarte adâncă teologie, trebuie să subscriem la maturitatea mărturisitoare pe care o propune în contextul direct al unui „astăzi” ale cărui frisoane

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

eshatologice încă ne mai încearcă. Nu cred, personal, că putem realiza o lectură confesională fără reproș al acestei lucrări. Dar putem să o lăsăm să lucreze freatic, schimbând mentalitatea pastorală, pedagogia intervenției prin propovăduire, convertind palierele lumii de minciună în care trăim în pârgii ale mărturisirii lui Iisus Hristos.

Nu putem încheia fără a remarca efortul remarcabil al unor edituri de genul celei care ne oferă această lucrare, *Peregrinul*, ori *Logos* (ambele din Cluj-Napoca) care ne-au oferit cu generozitate texte fundamentale ale protestantismului (*Logos* a publicat 2 volume din *Scrierile* lui Martin Luther, vol. 1, 2003, 341 p./ vol. 2, 2006, 346 p.) în vederea studierii, pe surse academice, a marilor teme ale teologiei europene moderne. Un efort lăudabil, care merită consemnat, pentru a evita pe viitor nașterea unor false reflecții teologice realizate prin apelul la texte născute din citări trunchiate, amputate de interese obscure.

În planul culturii comunicării adevărului scripturistic, metoda dinamică și ancorată în realism pastoral pe care o propune Bonhoeffer în prima parte a lucrării încântă și deschide posibilități multiple de conjugare a efortului mărturisitor în jurul unor platforme de propovăduire comune, vindecătoare de insularismul omiletic de care suferim astăzi. Indiferent de confesiunea creștină în care ne aflăm hrana mântuirii.

3.2.5.2. Modelul catehezei prin *Lectio divina* în protestantism

Deși *Lectio divina* pare o formă catehumenală crescută în cultura occidentală catolică, cititorul român nu trebuie să fie surprins când identifică în nevoia teologului protestant de exprimare a tehnicii acesteia. Între scrierile care marchează acest fenomen am identificat cea de început, bogată în conținut și expresie a culturii lui *Lectio Divina*. Este vorba despre ANDREA IPERIO, și lucrarea sa, accesibilă nouă numai în limba italiană, **LETTURA E MEDITAZIONE QUOTIDIANA DELLA SACRA SCRITTURA** (Ed. Marietti, 1820/2008, Genova-Milano, 233 p.). Lucrarea pe care o semnalăm studenților noștri și cercetătorilor români în domeniu, reprezintă prima traducere în limba italiană a scrierii lui *Andreas Gerardum Hyperius* (1511-1554) intitulată: „*De Sacrae Scripturae lectione ac meditatione quotidiana, omnibus omnium ordinum hominibus Christianis perquam necessaria Libri II*”, apărută la Basel, în 1561. Tradusă din latină de către Giacomo

Guaraldi, pentru prima dată în italiană, a văzut o serie de ediții devenite, la rândul lor, istorice. Astfel prima sa traducere s-a realizat în limba germană de către Giorgio Nigrino, apărută la Muhaulsen în 1562; o traducere engleză apare la Londra, în 1579, traducere efectuată de către John Ludham iar aceea olandeză va vedea lumina tiparului la Middelburg, în 1581, fiind realizată de J. Gerobulum. De la acele traduceri literatura contemporană nu cunoaște alte ediții la o lucrare de asemenea marcă, pe care critica teologică a vremii o socotea cea mai relevantă analiză umanistă asupra lecturii duhovnicești/lectio divina a Sfintei Scripturi în viața creștinului (cf. J. Leclercq, *Cultura umanistica e desiderio di Dio, Firenze*, 1965). Umanist și teolog reformat, apropiat ca gândire renașterii eclesiale cultivate de teologia lui Martin Bucer, profesor de istorie, teologie sistematică și teologie practică (la Marburg), este considerat fondator al teologiei practice și părintele omilecticii ca știință, printr-o altă lucrare, rămasă în limba latină, *DE FORMANDIS CONCIONIBUS SACRIS*.

Desigur că lucrarea aceasta nu este nici prima, nici unica lucrare pe tema lui *lectio divina*. O lucrare sintetică în limba română, de unde am preluat inclusiv informația primară despre existența operei pe care încercăm să o prezentăm cititorului român, este aceea pe care editura *Deisis* ne-a propus-o, ca a II-a ediție, în 2009, „*Introducere în lectura duhovnicească a Scripturii. Cuvânt și rugăciune*” (Sibiu, 2009, 213 pg., trad. Maria-Cornelia Ică jr.), avându-l ca autor pe *Enzo Bianchi*. Notele de subsol ale lucrării Părintelui de la Bose consemnează citări din zeci de Părinți ai Bisericii: Sf. Ambrozie, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Benedict de Nursia, Ignatie al Antiohiei, Fericitul Augustin, Origen ori Rupert von Deutz, Irineu de Lyon ori Hugo de Saint-Victor, Sf. Grigorie de Nazianz ori Bernard de Clairvaux, Sf. Simeon Noul Teolog sau Guigo II Cartusianul. Multe din textele acestor scriitori pe tema meditației duhovnicești constituie fundamente nu doar ale teologiei moderne, ci și ale aceleia exprimate de Iperie în lucrarea sa (cf. introducerii Diane Leoni, pp. 11-25, ed. cit.), care poate reveni în actualitate oricând datorită unei articulări patristice de excepție pentru o operă a Reformei.

Prezentarea generală a operei lui Iperie, realizată de către Giacomo Guaraldi (pp. 28-30), identifică o serie de direcții ample: limpezirea unor concepte creștine de bază, îndemnul spre lectura duhovnicească a Scripturii, cotidiană și adâncită prin rugăciune. Desigur că răzbat și elemente de teologie biblică reformată, toți fiind chemați la citirea și tâlcuirea Scripturii,

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

sine interpretatione, în virtutea faptului că toți creștinii sunt sacerdoți, „preoți, după rânduiala lui Melchisedec” (cf. Ps.110.4). Ediția italiană propune aceeași structură cu cea originală: O Scrisoare de Dedicatie (pp. 33-45), adresată lui Ludovic, Duce de Bavaria, conte Palatin, datată 15 martie 1561, în care dezvoltă principalele linii ale lucrării ce i-o dedică celui pe care „nu se poate opri din a-l elogia”, comparându-l cu regii cei de demult, de la Solomon la Teodosie II, Împăratul Bizanțului. „În această carte am reunit laolaltă numeroase argumente, de nelepădat, prin care oamenii pot fi convinși să fie ascultători legilor celor fundamentale mântuirii, preluate fie din cuvintele cele sfințitoare ale profeților și Apostolilor, fie din comentariile celor mai de preț dintre înțelepți. Nu rămâne alta decât ca toți, de fiecare dată când le vor citi, să le înțeleagă cu aceeași bunăvoință ca aceea cu care eu le-am scris, pentru a le oferi. Pe scurt, proiectul și scopul meu este acela de a putea îndemna, fie și numai în mică măsură, pe cât îmi stă în putință, pe toți aceia care se nevoiesc dorind o viață mai bună și mântuirea sufletului.” (pp. 43-44)

Cartea I-a (pp. 47-159) și cea de-a II-a (pp. 161-194) sunt urmate de „Calendar de lectură din Sfânta Scriptură” (inclusiv schema în limba latină) (pp. 196 ș.u), arătând astfel practic, dorința autorului într-un exercițiu cotidian al citirii Scripturii, lectură din care Iperie susținea că se naște întreaga știință. În viziunea autorului, Cuvântul Domnului se propune oamenilor în două cărți particulare: aceea a lumii care a fost creată de același Cuvânt ca și Scriptura; cealaltă carte, care este formată din diverse cărți scrise de numeroși autori sacri, toți fiind inspirați de unicul Învățător, care este Duhul Sfânt. De aceea fiecare trebuie să-și fixeze un program foarte limpede, pentru ca, ținându-se de el, să poată răscumpăra timpul. Pentru aceasta autorul nostru și împarte lucrarea sa în două părți. Prima, în care amintește despre beneficiile care se datorează ascultării și lecturii cotidiene din Scriptură și o a Doua carte în care prezintă chiar un calendar util aceluia care devine dispus să citească privat, în propria casă, texte sfinte. Și astfel, după cum celui bolnav i se sugerează medicamentul potrivit și modul în care acesta trebuie luat, Andrea Iperius, după ce în prima Carte a invitat la citire și meditație asupra cuvântului Scripturii, în cea de-a doua Carte spune în ce mod anume, aproape matematic, ne-am îngădui să spunem, care capitole trebuie să fie citite, zi după zi, pentru ca nădejdea să renască în cititorul și trăitorul Evangheliei. El crede că această lectură

este parte integrantă a unui dialog ce trebuie dezvoltat între credincios și Dumnezeu. „Ascultă Israel” (Deut 6.4) este firul ductor general al lecturii cărții, parcurgerea istoriei Bisericii Universale, cu insistență asupra martirajului și roadelor sale pentru creștinismul primar, sunt privite prin prisma cunoașterii și trăirii cuvintelor Cuvântului.

Nivelurile de adresabilitate, cunoștințele patristice promovate, metodologia definită, cultura istorică și articularea retorică fac din lucrare, și azi, o operă vrednică de semnalat.

3.2.6. Introducere în modelul propus de către cercetarea catehetică catolică

După ce am parcurs două texte istorice, să le numim astfel, din arealul cercetării și exprimării catehumenale, riscăm o prezentare largă a articolului care explică termenii specifici în **Dizionario di Catechetica**²¹⁸, unul dintre cele mai utile mijloace pe care cercetarea modernă le pune la îndemâna catehetului. Acestei surse de uniformare vom adăuga altele, absolut necesare înțelegerii contextului complex al cercetării moderne în domeniu. Poate că, privind prin lentila acestor lecturi, specialistul român va înțelege necesitatea unor sinteze catehetice, a unor dicționare de specialitate care să introducă în cultura- fie ea și europeană, termeni și concepte izvorâte din registrul culturii ortodoxe a catehezei, istorice și contemporane.

3.2.6.1. Modelul DCC

Din paginile remarcabilei construcții bibliografice care este DCC, vom pune la îndemâna cercetătorului tânăr, ortodox, o serie de conținuturi necesare identificării direcțiilor generale în cercetarea catehumenală modernă. Astfel articolul despre *CATEHEZE*²¹⁹ consemnează semnificația etimologică și istorică (1) atrăgând atenția că termenul folosit de specialiști, ca atare, nu se află cuprins în Noul Testament, unde apare însă verbul *katikein* care, literal înseamnă *a răsună, a face să răsună*. El consemnează o realitate legată de

²¹⁸ Folosit de aici înainte cu prescurtarea **DCC**, a cura di Joseph Gevaert, Editrice Elle di Ci, 10096 Leumann (Torino), 1987. Pentru articolul asupra catehetei, pp. 104-108 (semnat de Emilio Alberich).

²¹⁹ Autor Emilio Alberich, pp.104-108, în DCC, ed.cit.

semnificații ca: a instrui oral, a povesti (cf. Lc. 1.4; Fapte 18.25; 21.21; Rom. 2.18; I Cor. 14.19; Gal. 6.6). Astfel unul dintre specialiștii domeniului²²⁰ arată că sub această siglă literară se conjugă, în fond, elemente legate de evanghelizare, instruire, educare, profeție, mărturie, exortatie etc., arătând prin aceasta aria largă pe care încearcă să o acopere. Lansare (a cuvântului) și proclamare a mesajului creștin, explicare și adâncire a sensurilor cuvântului proclamat (învățare – *didaskein*, conversare – *omilein*, consemnare – *paradidonai*, sau pur și simplu *katihein*) sunt conținuturile care vor evolua mai apoi, în epoca post-apostolică și patristică, spre o nouă semnificație mult mai precis apropiată de ceea ce spunem astăzi prin „*învățământ fundamental/ învățatură*” asupra credinței, asupra instituției catehumenatului ca parte integrantă a procesului baptismal. E momentul în care în Biserică apar catehezele baptismale și mistagogice, asupra cărora vom reveni în volumul II al lucrării noastre. Articolul DCC propune, mai apoi, o clarificare și mai atentă a terminologiei legate de cateheză (2) așa cum este ea preluată în cercetarea modernă: kerigma – didahie – didascalie – omilie. Așezarea ei în contextul slujirii bisericii (sacerdoțului/ministerului) identifică sensuri noi legate de evanghelizare (kerigma, predica misionară), cateheză (explicarea și aprofundarea învățaturii de credință) și predicarea liturgică (omilie, predica adresată comunității). Această împărțire este pusă de către D. Grasso fie pe seama diversității destinatarilor cuvântului predicat (ne-creștini, convertiți și catehumeni, comunitate creștină), fie datorită inserării progresive a propovăduirii în actul liturgic (convertire, botez, împărtășire), fie în raport cu cele trei faze ale aderării la mărturisirea de credință (aderarea la credință, aprofundarea ei, trăirea credinței)²²¹. De asemenea DCC face referire la cateheza distinctivă, anume cateheza în sensul restrâns (către persoană) și sensul larg al cuvântului (către comunitate), deducând din această structură diferite grade de realism educațional, o structuralitate distinctă, dictată de exercițiul cuvântului către comunitate. Din acest punct de vedere, contribuția DCC este aceea că identifică sub aspect practic ceea ce numim „cateheza permanentă”, destinată să însoțească toate etapele vârstei spirituale și fizice a păstoriților. Tot aici se face remarca legată de cateheza în diferite ambiente

²²⁰ B. Maggioni, *Le funzioni di parola nell'esperienza delle comunita neotestamentarie*, în rev. *Servizio della Parola*, 1976, nr. 81, 33-44, apud DCC, cercetat integral și de către noi.

²²¹ Cf. infra. D. Grasso, *L'annuncio della salvezza*, Napoli, D'Auria, 1965, 325-328.

misionare care obligă la definiri ale acestora ca: educare pentru credință, învățământ religios, educație religioasă etc., supuse unei analize stricte toate acestea decurg dintr-o singură sursă de formare, propunând „itinerarii ale credinței”, „trasmiterea credinței”, distingând clar nevoia unei determinări lucide a termenilor legați de credință ca slujire și conținut. Tot DCC consemnează modul în care „instruirea/învățarea în religie” a evoluat de la simpla instruire școlară, confesională (în ambient scolastic) către educația în sensul multi-confesionalismului și interculturalității multi-religioase, un soi de „cultură și istoria religiei”. Pe de altă parte, DCC identifică o altă posibilă linie educațională, „formarea religioasă”, aceasta consemnând, de fapt, aprofundarea ulterioară a educației catehetice asumate. Remarcăm aici că nu se vorbește de o spiritualitate educațională sau de formarea duhovnicească a catehetului, ca parte integrantă a unei „formări religioase”, ci de structura informală a noțiunii.

Cea de-a 3-a parte a articolului cuprinde *definiții*, mai ales în raport cu o serie de Documente ale magisteriului catolic, expresii ale conciliarității catolice, mare parte enunțate și finalizate ca definire în jurul anilor 1977-1978. Toate definesc cateheza în ambientul pastoral, marcând realitatea acestora ca fiind „o acțiune eclesială care conduce comunitatea sau pe creștini în particular la maturitatea credinței”²²². Definiții mai spirituale, legate de caracterul profetic al pastoralei articulate catehumenal, propun A. Exeler (Freiburg, 1980), J.J. Rodriguez (Medina, 1972), J. Audinet (Salamanca, 1969). Îndată după anii '80 se va dezvolta cercetarea către „noua cateheză”, consemnată în documente mai întâi formal, în Directoriul olandez privind cateheza (1969), iar mai apoi într-o serie amplă de studii, cărți ori proiecte catehumenale. DCC relevă mai apoi liniile de forță ale catehezei: ca slujire a cuvântului, educare în credință sau a credinței, acțiune sistematică a Bisericii de predare-educare a mărturiei de credință, ca proces de inițiere a învățării sistematice în ce privește doctrina de credință sau, cum se consemna într-un document al anilor '70, „cuvânt-memorie-mărturie”, aspecte ale proiectului catehetic catolic.

²²² Documentele catolice specifice pot fi urmărite într-o serie de colecții ori lucrări de specialitate. Două exemple: vol. *Documenti su catechesi ed evangelizzazione*, Editrice Elle di Ci, Torino, 1988, 350 p. (20 de documente specifice) și vol. realizat sub oblăduirea Conferinței Episcopilor din Franța, *Texte national pour l'orientation de la catechese en France et principes d'organisation*, Prefața Cardinalului Jean-Pierre Ricard, ed. Bayard/Cerf/Fleurus-Mame, Paris, 2006, 116 p.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Formele și expresiile catehezei (DCC,3) sunt urmărite sub aspectul varietății lor, desigur evoluat și mai mult de la editarea materialului: private și publice, spontane și instituționalizate, ocazionale și sistematice. Ele au diferite forme, în funcție de circumstanțe ori nivelul de pregătire al catehetului și al auditoriului: exortații simple sau complexe, reflecții, mărturii, dialoguri etc.; de asemenea, DCC remarcă varietatea largă de realizare: itinerarii catehetice, cicluri de pregătire, cursuri de formare religioasă, reflecții de grup, dramatizări, programe de radio și televiziune ș.a. *Tipologia catehezei* are și ea diferite criterii, în mare putând fi cateheze referitoare: la vârstă (copii, adolescenți, tineret, adulți), la *ambientul misionar* (familiară, parohială, școlară, în diferite asociații misionare), la *conținut* sau *izvoare* (biblică, liturgică, doctrinală, antropologică etc.) sau la *gradul* de dezvoltare și aprofundare a credinței (de inițiere, fundamentare sau permanente).

Ultima parte a articolului (DCC,5) subliniază *locul catehezei în misiunea Bisericii*. Cateheza este văzută, alături de evanghelizare (termen nu foarte iubit în ambientul cercetării teologice ortodoxe) drept un element fundamental de revigorare și restaurare a Bisericii și de aceea se cuvine a fi stimulată și potențată. De aici o serie de documente ale magisteriului, asupra cărora nu insistăm.

De ce am prezentat astfel modelul catolic? Cred că avem mare nevoie să ne eliberăm de zvonistica, total neproductivă, conform căreia „ei au metodologie, noi avem credincioșii care vin la biserică, fără atâtea metode catehetice”. E o viziune păguboasă. Sunt de acord că spiritul ortodox al implicării în viața eclesială, comunitar liturgică și pastorală, pare îmbucurător prin prezențe umane, dar trebuie să recunoaștem că ultimii ani ne-au așezat în aceeași situație misionară, cu atacuri dure ale secularismului, cu atomizarea rugăciunii și a vieții liturgice, cu areale noi în misiune, nebănuite până acum ceva timp (pastorația în pușcării, pastorația bolnavilor de SIDA, toxico-dependenților etc.). Întoarcerea religiei în școală nu ne îngăduie să renunțăm la cateheza parohială, la proiectele axate pe comunitatea parohială, în genere. Preoților trebuie să le oferim o formare continuă, altfel riscăm nu doar să deprofesionalizăm preoția, ci și să o reducem la simplul statut de funcționare publică. Parcurgerea unui astfel de model arată că nu stăm departe, în conținut, de Europa catehumenală, dar ne obligă să ne vedem și lipsurile.

3.2.5.3. *Modelul Enciclopediei „Thabor” (MET) – textul fundamental de practică al cateheților catolici*

O altă sursă de cercetare a fundamentelor catolice în practica din domeniul catehumenal este lucrarea *THABOR – L'ENCYCLOPÉDIE DES CATÉCHISTES*, Ouvrage réalisé par le Centre National de l'Enseignement Religieux (CNER) en collaboration avec l'Institut Supérieur de Pastorale Catéchétique (ISPC), sous la direction de Anne-Marie Astken, Jean Joucheray, Stanislas Lalaune, René Moulé, avec la participation de cent seize auteurs, Edit. Desclée, 1993, 576 p.

Realizare a unui proiect ambițios al Conferinței Episcopilor din Franța și al Specialiștilor în catehetică din aria francofonă catolică, acest volum – enciclopedie pentru cateheți – se constituie într-un studiu amplu asupra acestei preocupări fundamentale în Biserică – vestirea cuvântului lui Dumnezeu. Unul din marile merite ale acestei lucrări este acela că ea pune la dispoziția catehetului catolic – și nu numai – materiale care susțin acțiunea acestora la toate nivelurile și în toate structurile Bisericii și societății. Ea permite astfel – cum subliniază în prefață Lois-Marie Bille, episcop de Laval și președintele comisiei episcopale pentru învățământul religios – o discernere în chip fericit a celor mai bune metode și mijloace în realizarea catehezei și, implicit, a catehizației.

MET este structurată în patru părți mari – prima privind istoricul catehezei („Hier et aujourd'hui”, p. 15-112); a doua precizând natura și fundamentele catehezei („L'action catéchétique”, p. 115-217); a treia descriind locul catehetului în structura comunității socio-ecclesiale („Dans la vie de L'Église”, p. 219-364); iar cea de-a patra parte constituindu-se într-un ghid concret și practic pentru cateheții începători cât și pentru cei avansați („Chemins pédagogiques”, p. 365-539).

Prima parte (istorică) cuprinde o trecere în revistă a principalelor etape istorice ale instituției catehetice pornind din epoca apostolică și traversând mai întâi Evul Mediu (cu catehezele Sf. Ambrozie de Milan și ale Fer. Augustin, ca și „modelele de cateheză” ale lui Gerson) și apoi timpurile moderne (analizând Catehismul lui Luther – 1529, Calvin – 1542, catehismul Conciliului de la Trento – 1566, epoca marcată de Camisius și Bellarum), în contextul din urmă urmărindu-se și difuzarea cărților numite „catehism”, precum și opera unor cateheți voluntari (Maria Montessori, André Boyer sau Joseph Colomb). Pentru cunoașterea acțiunii catehetice catolice sunt impor-

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

tante prezentarea documentelor privind slujirea învățătoarească în Biserica Catolică Universală (anii 1971-1979) ca și a documentelor Episcopatului catolic francez (1964-1979), precum și descrierea contextului actual, cu finalitatea și analiza unor aspecte concrete ale soluției din Franța (ritmul catehizării, locul catehezei în „timpul școlar”, statutul juridic al predării Religiei, cultura religioasă în școala publică).

Partea a doua (didactico-metodică) începe cu analizarea metodelor prin care trebuie lansat apelul pentru convertire, o comunicare în act cuprinzând trei etape: *traditio-receptio-redditio*, cu Hristos centru al mesajului. Se face, de asemenea, prezentarea catehumenatului primar – ca model în cateheză, axat pe o pedagogie a credinței – inimă a existenței, a vieții în Hristos (p. 119-146).

Al doilea subcapitol analizează raporturile dintre cateheză și teologie („cateheza nu este teologie simplificată”), cateheză-evangelizare, cateheză-cultură (întruparea Evangheliei în cultură) (p. 149-159).

Următoarele subcapitole prezintă rolul Sfintei Scripturi și al Sfintei Tradiții (cu toate aspectele sale, inclusiv liturgicul) în ansamblul procesului numit catehizație (p. 167-217).

Partea a treia (cu aspecte de teologie a catehezei, sociologie și formare „profesională”) prezintă locul și rostul catehetului în contextul socio-cultural al copiilor și adolescenților, precum și contactul permanent al catehetului cu familia și structura parohială în vederea realizării unui proces educativ real, constant și activ (p. 231-279). De asemenea se fac largi referiri asupra instituției catehetice (p. 281-307) și asupra implicării ei în pregătirea tinerilor pentru inițierea și trăirea în viața creștină. Ultimul subcapitol îl constituie prezentarea aspectelor legate de pregătirea catehetului în Biserica Catolică, cu largi referiri asupra școlilor de pregătire și materialelor puse la îndemâna acestora de către Biserică (catehisme – reviste – biblioteci – videoteci) (p. 337-363).

Partea a patra (pedagogică) subliniază necesitatea pedagogiei în credință precum și modurile de organizare, în mod practic, a activității catehetice (grupuri catehetice, activități catehetice, dialoguri, cântări liturgice, forme moderne de catehizare – jocuri, piese de teatru, desene etc.). De asemenea sunt prezentate modurile comunicării în catehetică (cu problema limbajului și a formelor sale multiple (audiovizual, apoftegme ale Sf. Părinți, videocasete, informatică etc.).

Ultimele două subcapitole vizează viața de rugăciune și celebrare liturgică, precum și realizarea spiritualității prin cateheză (p. 365-541).

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

Operă de referință în contextul teologiei catehetice moderne, *Enciclopedia THABOR* se constituie într-un veritabil instrument pedagogic și o mină de idei, documente și texte teologice, autentică radiografie a preocupărilor și a direcțiilor catehetice catolice în lumea contemporană. Pentru teologia românească considerăm că se constituie într-un serios punct de reflexie asupra a ceea ce avem de sintetizat și analizat pentru a ne dovedi cu adevărat folositori copiilor și adolescenților ce ne așteaptă ca vestitori ai lui Hristos cel Transfigurat și Revelat pe Muntele Tabor²²³.

²²³ Lucrare prezentată de către noi în *Revista Teologică*, nr. 4/1997, pp. 178-179

Capitolul 4

Bibliografia științei catehetice în limba română

Într-o vreme a sintezelor, adăugarea unui astfel de capitol, fie el și sub forma unei fișe mai ample de bibliografie, este obligatorie. Am consemnat, în timp, o serie de reacții paradoxale ale tânărului teolog sau preot dinaintea unei astfel de provocări. În general, nu parcurge astfel de pagini. Deși ele descoperă, mai ales în cazul teologiei românești ortodoxe, un soi de succesiune apostolică a cunoașterii, un liant de transfer a culturii teologice de la o generație la alta. Pe de altă parte, atunci când au de realizat o lucrare de seminar ori de licență, un material la vreo conferință preoțească, și se adresează convinși că află ajutor. În paginile care urmează am urmat cursul *Dicționarului teologilor români* (DTR) realizat de Părintele Profesor Mircea Păcurariu, am extras acele lucrări necesare unei bibliografii de specialitate și am adăugat, unde este cazul, o serie de autori și cărți mai noi. Această parte a lucrării, ca și cărțile propuse spre lectură, au voit a avea rostul îndemnului la muncă susținută, la specializarea demersului cercetării, la circumscrierea unui areal dat a cercetării de specialitate. Personal, cred că omul este ființă educabilă și că munca asiduă și corect orientată poate aduce roade, unele chiar neașteptate. La demotivarea pe care o resimt din partea tinerilor, aceste pagini sunt propunerea fermă a unui istoric al materiei, iar pentru tinerii noștri bursieri prin alte hotare geografice și academice un îndemn de a nu lua drept noutate absolută tot ce află „prin cele străinătăți” și nici de a socoti că teologia românească nu a lucrat cu destoinicie. De altfel, recomand teologilor bursieri peste hotare de a nu pleca fără DTR și de a nu uita să-și actualizeze baza de date cu cercetările recente din țară care, surprinzător uneori, sunt mai închegate, mai coerente și mai folositoare pastoral decât pasișata teologie pe care o asimilează. Uneori fără nici un discernământ bibliografic și biografic.

4.1. Scurtă listă de autori români și lucrări de specialitate²²⁴

1. Anghelescu Antim (1893-1980)

- 1) *Psihologia religioasă a copilului și adolescentului cu aplicațiuni la învățământul religios*, Brăila, 1939, 134 p. (teză de doctorat).

2. Aramă George (1855-1923)

- 1) *Curs de Omiletică* (pentru clasa a VI-a Seminariei, partea generală), București, 1903, 260 p. (ed. II, 1911, 261 p.)
- 2) *Elemente de Omiletică sau povățuiri și îndrumări speciale de cuvântări bisericești, precedate de noțiuni de istoria elocuenței bisericești*, București, 1930, 248 p. (editor Arhim. Iuliu Scriban)

3. Aron Teodor (1803-1895)

- 1) *Catihetica practică sau arătarea cum să se propună învățăturile catihetice a credinței creștinești la vârsta cea tânără*, Buda, 1843, VIII + 200 p.
- 2) *Cuvântări bisericești despre cele șapte păcate de căpetenie pe duminicile păresimilor*, Buda, 1847, 66 p.

4. Atanasie Teodosie (1851-1927)

- 1) traducătorul *Omiliilor* Sfântului Ioan Gură de Aur la cele 14 Epistole Pauline: *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni a celui între Sfinți Părintelui nostru Ioan Chrisostom*, trad. din limba elină, Iași, 1901, 128 p.; *Efesenii*, Iași, 1902, 267 p.; *Filipeni*, București, 1903, XXXIX+170 p.; *Coloseni I și II Tesaloniceni*, București, 1905, 346 p.; *Romani*, București, 1906, 504 p.; *I Corinteni*, București, 1908, 626 p.; *II Corinteni*, București, 1910, 358 p.; *I și II Timotei, Tit și Filimon*, București, 1911, 375 p.; *Ebrei*, București, 1923, 395 p.

²²⁴ Lista conține, cu foarte rare excepții, acele lucrări pe care le-a însumat Pr. Prof. Mircea Păcurariu în *Dicționarul teologilor români (DTR)*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, 501 p., de departe cea mai cuprinzătoare sinteză în teologia românească. Am ales acele lucrări care au marcat fundamental *Proiectul Catehetic românesc*. Veți descoperi și acele lucrări care vizează cultura catehetică a preotului și liniile de forță ale comunicării către societate a adevărului revelat, a învățăturii de credință. În fond, pentru o informare corectă asupra cercetării românești catehetice este nevoie de parcurgerea întregului DTR, nici un aspect al teologiei românești nerămânând suspendat, rupt de viața Bisericii, constituind nuclee de informare asupra mărturiei de credință ortodoxă. Dovedind, încă o dată, unitatea teologiei ca știință.

5. Balca Nicolae (1903-1983)

- 1) *Criza spirituală contemporană și menirea tinerei generații*, Sibiu, 1938, 24 p.
- 2) *Etapale psihologice ale mărturisirii*, ST, nr. 1-2/1954, pp. 25-38
- 3) *Aspectul patologic al persoanei umane și pastorația religioasă*, ST, nr. 7-8, 1955, pp. 489-510.
- 4) *Caracteristicile esențiale ale sufletului creștinului autentic*, ST, nr. 9-10/1954, pp. 475-494.
- 5) *Importanța catehetică a Sfintei Liturghii*, BOR, nr. 1-2/1958, pp. 194-213.
- 6) *Câteva trăsături ale Sfântului Hrisostom ca predicator*, ST, nr. 7-8/1968, pp. 498-511.
- 7) *Învățătura despre Logosul întrupat ca paradigmă a vieții creștinului în teologia apostolică și patristică*, GB, nr. 3-4/ 1970, nr. 3-4, pp. 272-290.

6. Barbu Petru (1844-1941)

- 1) *Religia în școala poporală. Indegețări (=indicații, n. MP) metodice*, Caransebeș, 1897, 2f. + 62 p.
- 2) *Religia în „școala veche” și în „școala nouă”*, Caransebeș, 1899, 2f + 62 p.
- 3) *Religiunea în școalele populare I. Elemente de Catehetică sau Metodica religiunii*, Caransebeș, 1907, 2f. + 101 p. (ed. a II-a, Arad, 1915, ed. a III-a, Caransebeș, 1933).
- 4) *Școala modernă și religiunea la noi*, Caransebeș, 1916, 24 p.
- 5) Manuale foarte multe, din care reținem pe cele cu un real conținut catehetic: *Catehismul religiunii ortodoxe răsăritene pentru școalele populare*, Caransebeș, 1893, 62 p. (9 ediții, ultima 1914).
- 6) *Istoria Bisericii Universale cu elemente de catehism și Liturgică*, Caransebeș, 1931.

7. Bănescu Marcu (1911-1995)

- 1) *Marginalii la problema necrologului*, MB, nr. 10-12/1980, pp. 692-702
- 2) *Funcția metaforei în Predica de pe Munte*, MB, nr. 11-12/1984, pp. 679-691.

8. Bârsănescu Ștefan

- 1) *Învățământul oral prin predică, cel dintâi sistem de învățatură de durată la aromâni. Semnificația lui filosofico-pedagogică*, în *Pagini din istoria culturii românești*, Ed. Acad., București, 1971, 32 p.

9. Bejenariu Mihail (1891-1949)

Manuale:

- 1) *Explicarea Evangheliilor*, București, 1925.
- 2) *Apologetica*, București, 1928.
- 3) *Istoria Sfântă a Vechiului Testament*, Huși, 1936.
- 4) *Parabolele Domnului nostru Iisus Hristos*, București, 1936.
- 5) *Învățăături morale*, București, 1936.

10. Beldie Ioan (1887-1954)

- 1) *Principii didactice în Epistolele Pauline*, Galați, 1935, 32 p.
- 2) *Cuvântări catehetice: 1. Explicarea Crezului*, Craiova, 1914, 56 p.
- 3) *Predici populare*, Galați, 1925, 276 p.
- 4) *Eșit-a semănătorul. Pe marginea Efratului*, Galați, 1933, 64 p.
- 5) *Popasuri duhovnicești*, Galați, 1935, 63 p.
- 6) *Lumină lină. Meditații duminicale*, Galați, 1940, 52 p.

11. Beleuță Ilie (1878-1972)

- 1) *Catehism sobornicesc*, trad. din V. Guettee, Făgăraș, 1924, 45 p.

12. Belu Dumitru (1902-1980)

- 1) *Graiul și funcția lui etică*, în MB, nr.7-8, pp. 453-462.
- 2) *Predica prin exemplul personal*, BOR, nr. 5/1954, pp. 560-583.
- 3) *Pentru o propovedanie mai rodnică*, în MA, nr. 1-2/1956, pp. 124-131.
- 4) *Omilie sau predică?*, în MA, nr. 3-4/1957, pp. 271-277.
- 5) *Vechiul Testament ca izvor omiletic*, în MA, 5-8/1957, pp. 504-521.

13. Benescu Ilie (1825-1901)

- 1) *Practică pe scurt în explicațiile retorice* („Retorică pentru Seminar”), București, 1854, 80 p.

14. Blaga Iosif (1864-1937)

- 1) *Problema atențiunii din punct de vedere psihologic și pedagogic*, Budapesta, 1891, 48 p. (lb.magh.).
- 2) *Analise psihologice. Lecțiuni de psihologie pentru învățământul secundar*, Brașov, 1902, VIII + 191 p.

15. Bodea Dumitru (1912-1986)

- 1) *Preotul și tineretul*, Timișoara, 1945.

16. Bodogae Teodor (1911-1994)

- 1) *Despre cunoștințele teologice ale preoților români de acum 200 de ani*, Sibiu, 1944, 66 p.

17. Boiu Zaharia (1834-1903)

- 1) *Catehismul mic al Bisericii Ortodoxe orientale pentru uzul școalelor elementare române*, Sibiu, 1897, 48 p. (ed. a II-a, 1901).
- 2) *Manuducere pentru învățători la întrebuițarea Abecedarului*, Sibiu, 1862, 94 p. (ed. a II-a, 1862)²²⁵.

18. Bologa Vasile (1859-1944)

- 1) *Studii pedagogice și discursuri*, Sibiu, 1905, V+186 p.
- 2) *Cuvântări ocazionale. Panegirice și comemorări (1912-1932)*, Sibiu, 1936²²⁶.

19. Braniște Ene (1913-1984)

- 1) *Explicarea Botezului în „Catehezele baptismale” ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, S.T., 7-8/1970, pp. 509-527.
- 2) *Însemnătatea Sfintei Liturghii pentru viața creștină. Material catehetic și omiletic pentru explicarea Sfintei Liturghii*, G.B., 1-3/1951
- 3) *Dicționar de cunoștințe religioase*, Ed. Andreiana, ed. a II-a, 2010, 510 p. (în colab. cu Prof. Ecaterina Braniște).

20. Brânzeu Nicolae (gr. cat.) (1883-1962)

- 1) *Semănătorul: I. Catehetica*, Lugoj, 1936, 352 p.
- 2) *Semănătorul: II. Omiletica modernă*, Lugoj, 1944, 2008 p.
- 3) *Catehisme: pentru cls. a III-a de liceu și școli normale*, Sighișoara, f.a., 174 p.

²²⁵ Lui Zaharia Boiu i se cuvin pomenite și celelalte osârdii din domeniul editării de manuale școlare ori al omileticii practice. Asupra acesteia din urmă recomandăm studiile Pr. Nicolae Dura, *Preotul Profesor Zaharia Boiu propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*, în MA 1-2/1984, pp.19-33 și Arhim. Veniamin Micle, *Preotul Zaharia Boiu, reprezentant strălucit al amvonului*, în vol. *Trepte spre Amvon. Studii omiletice*, București, 1993, pp. 181-187.

²²⁶ Pentru activitatea sa pedagogică se poate consulta studiul Dr. Nicolae Terchilă, *Herbart și herbartienii români din Ardeal*, în *Anuarul XVII al Academiei Teologice Andreiane din Sibiu*, 1940-1941, pp. 48-53.

21. Bria Ion (1929-2002)

- 1) *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, București, 1981, 398 p. (reeditat în Olanda, 1986 și București, 1994, 428 p.).
- 2) *Credința pe care o mărturisim*, București, 1987, 336 p.
- 3) *Destinul Ortodoxiei*, București, 1983, 372 p.
- 4) *Iisus Hristos*, București, 1992, 160 p.
- 5) *Comentariu la catehismul ortodox – 12 sinteze*, Sibiu, 2000, 151 p.
- 6) *Spre plinirea Evangheliei – dincolo de apărarea Ortodoxiei: exegeza și transmiterea TRADIȚIEI*, Alba Iulia, 2002, 158 p.
- 7) *Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române*, Iași, 1995.
- 8) *Liturghia după Liturghie*, București, 1996.
- 9) *Tratat de Teologie Dogmatică și Ecumenică*, Sibiu, ed. II-a, 2009, vol. I (426 p.) și vol. II (220 p.).
- 10) *Hermeneutica teologică. Dinamica ei în structurarea Tradiției*, Sibiu, 2009.
- 11) *Teologia Ortodoxă în România contemporană*, Iași, 2003, 130 p.
- 12) *Al doilea Botez. Itinerarele unei credințe și teologii de deschidere*, Alba Iulia, 2002.
- 13) *Sensul Tradiției Ecumenice. Mărturia și viziunea ecumenică a Bisericii Ortodoxe*²²⁷, Sibiu, 2009, 226 p.
- 14) *Dictionnaire oecumenique de missiologie* (editor în colaborare), Paris-Geneve, Cerf-Labor et Fides, 2001.

22. Bucevschi Orest (1897-1992)

- 1) *Psihologia religioasă*, Chișinău, 1935.
- 2) *Învățătura creștină ortodoxă*, București, 1952, pp. 345-433 (coautor).

23. Bulacu Mihai (1834-1903)

- 1) *Școala catehetică patristică cu bază de orientare pentru actuala școală catehetică. Studiu introductiv în catehetica ortodoxă*, Oradea, 1928, 198 p.
- 2) *Omilia exegetică biblică. Studiu omiletic*, Oradea, 1929, 98 p.

²²⁷ Lucrarea dispune de o *Prefață*, realizată de Părintele Nicolae Moșoiu, semnificativă din punct de vedere al sintezei operei Părintelui Bria. A se vedea și studiul nostru *Dimensiunea catehumenală a operei părintelui profesor Ion Bria, în vol. „Relevanța operei Părintelui Profesor Ion Bria pentru viața bisericească și socială actuală”*, Ed. Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010, pp. 385-397.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

- 3) *Școala exegetică biblică din Antiohia. Studiu omiletic*, București, 1931, 100 p.
- 4) *Pedagogia creștin-ortodoxă*, București, 1935, 571 p.
- 5) *Spiritul catehezei patristice în școala românească*, București, 1937, 56 p.
- 6) *Noblețea educației creștine după Sfântul Ioan Hrisostom*, București, 1940, 10 p.
- 7) *Conștiința creștină după Catehezele Sfântului Chiril, arhiepiscopul Ierusalimului. Studii de catehetică*, București, 1941, 367 p.
- 8) *Educatori creștini ai neamului românesc (predici)*, București, 1944, 296 p.
- 9) *Omilia despre predică a Sfântului Ioan Gură de Aur*, București, 1946, 47 p.
- 10) *Cateheză ortodoxă*, G.B., 1-2/1949, pp. 33-48.
- 11) *Principiile catehezei și personalitatea catehetului*, S.T., 3-6/1949, pp. 535-566.
- 12) *Probleme de pedagogie catehetică*, S.T., 3-6/1950, pp. 236-261.
- 13) *Omilia hrisostomică în Ortodoxia românească*, G.B., 5-6/1975, pp. 523-540.
- 14) *Liturghia catehumenilor și credincioșilor și cateheza în Biserica creștină primară a Ierusalimului*, O., 4/1980, pp. 601-619.
- 15) *Omilia ortodoxă și Omiletica ortodoxă*, ST, nr. 9-10/1977, pp. 621-635.

24. Callimachi Gavriil (1710-1786)

- 1) *Îndreptarea păcătoșilor adică învățătură către cel care se pocăiește cum se cade să se ispovedească* (1768).
- 2) *Învățătură creștină pentru cei care voiesc a lua vreun cui den cele sfințite și dumnezeiești slujbe* (1770).
- 3) *Catehisis sau în scurt Pravoslavnică Mărturisire* (1777).

25. Cantemir Dimitrie (1673-1723)

- 1) *Locuri obscure în Catehismul tipărit în slavonește de un autor anonim sub titlul: Prima învățătură pentru copii lămurite de...*, trad. T. Bodogae, B.O.R., 9-10/1973, VIII + pp. 1063-1111.

26. Casian, Sf. Ioan

- 1) *Despre așezămintele mănăstirești de obști (chinovale) și despre remediile (vindecarea) celor opt păcate capitale* (12 cărți).

2) *Conlațiuni sau convorbiri cu Părinții* (24 cărți).

3) *Despre Întruparea Domnului contra lui Nestorie* (7 cărți) (429-430)²²⁸.

27. Catulescu Veniamin (1816-1890)

1) *Catehism elementar al religiunii creștine ortodoxe de Biserica Răsăritului*, București, 1872, 40 p. (ed. a III-a, 1873).

28. Cândea Spiridon (1902-1990)

1) *Studii și articole de Pastorală Ortodoxă*, Ed. Arhiepiscopiei Sibiu, 2002, 204 p. (edit. Pr. Mihai Iosu/ Pr. Constantin Necula).

29. Călugăr Dumitru (1907-1988)

1) *Hristos în școală. Manualul catehetului ortodox pentru școala primară*, vol. I, 1934, 532 p.; *Manualul catehetului pentru școala supraprimară*, vol. II, 1937, 498 p.

2) *Întâia carte de religie*, ed. a V-a, Sibiu, 1948, 48 p.; care începea un șir de șapte cărți de religie reeditate sub titlul „*Șapte cărți de Religie*”, Ep. Romanilor și Hușilor, 1990.

3) *Preocupări catehetice*, Sibiu, 1944, V + 100 p.

4) *Educație și învățământ*, Sibiu, 1946, 72 + XLIV p.

5) *Probleme de educație* – în vol. „*Biserica și problemele vieții*”, Sibiu, 1947.

6) *Fericiți sunt...*, Sibiu, 1948, 68 p.

7) *Caracterul religios-moral creștin*, teza doctorat, Sibiu, 1955, XVI + 292 p.

8) *Catehetica – Manual pentru Institutele Teologice* – București, 1976, 218 p. (ed. a II-a, 1985).

9) *Carte de învățătură creștină ortodoxă*, București, 1978, 208 p. (în colab.).

10) *Educația religios-morală în spirit ecumenist. Inițiative și realizări ale B.O.R.*, în BOR, nr. 11-12/1970, pp. 1246-1258.

11) *Metode și forme pentru prezentarea învățăturii creștine ortodoxe*, în M.A., nr. 5- 6/1972, pp. 398-412.

²²⁸ Cea mai amplă editare a textului în limba română, Sfântul Ioan Casian, *Scrisori alese – Așezămintele mănăstirești și convorbirile duhovnicești*, București, 1990, 905 p. col. Părinți și Scriitori Bisericești (PSB), nr. 57. Dintre lucrări de specialitate recomandăm Pr. Ioan Mircea Ielciu, *Har și Libertate în viziunea teologică a Sfântului Ioan Cassian*, Ed. Paralela 45, 2002, 431 p.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

- 12) *Actualitatea ideilor pedagogice în unele din lucrările Sfinților Trei Ierarhi*, în M.A., nr. 1-3/1974, pp. 57-64
- 13) *Din izvoarele catehezei*, în M.B., nr. 7-9/1975, pp. 385-399.
- 14) *Rolul cazaniilor în formarea vieții religioase și morale*, M.B. 4-6/1978, pp. 247-253.

30. Călinescu Ștefan (1844-1921)

- 1) *Nou catehism ortodox pentru clasele primare urbane și rurale*, București, 1889, 64 p.
- 2) *Încercări de literatură bisericească. Discursuri, omilii, biografii, disertațiuni și varia*, București, 1893, 443 +11 p.²²⁹

31. Chiricuță Toma (1887-1971)

- 1) *Religia omului de știință. Răspuns dat liber cugetătorilor*, cu prefața semnată de N.C. Paulescu, București, 1910, 64 p. ed. a II-a, 1935, 86 p.
- 2) *Eminescu pedagog*, Botoșani, 1927, 80 p.
- 3) *Chemări de departe. Predici la radio*, București, 1929, 230 p. (în colab.).
- 4) *Chemări de sus. Predici și omilii*, București, 1933, 302 p.
- 5) *Cunoști tu calea? Chemări către suflet*, București, 1934, 271 p.
- 6) *Evangelhia tălmăcită pentru timpul prezent*, București, 1935, 256 p. (în colab.).
- 7) *Drumul Crucii*, București, 1938, 131 p.
- 8) *Evangelhia tălmăcită pentru toți*, București, 1945, 407 p.

Pentru valoarea lor catehumenală amintim o serie de manuale realizate în perioada 1929-1935. Lor se adaugă *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, 481 p. (coautor).

32. Cireșeanu Badea (1859-1919)

- 1) *Curs de catehetică* (1899, 81 p.) (litografiat).
- 2) *Curs de omiletică* (1904, 254 p.) (litografiat).

33. Ciura Alexandru (1876-1936)

- 1) *Educația vechilor elini*, Blaj, 1906, 40 p.
- 2) *Viața lui Iisus, scrisă pentru copii*, Beiuș, 1931, 79 p.

²²⁹ Autor a numeroase manuale, cf. DTR, p. 81.

34. Ciurea Alexandru (1912)

- 1) *Antim Ivireanu predicator și orator*, în BOR, nr. 8-9/1956, p. 775-817.
- 2) *Mărturisirea de credință a spătarului Nicolae Milescu: Stella Orientalis Occidentali splendens*, în *Ortodoxia*, nr. 4/ 1958, pp. 511-538 (prima traducere în limba română a celebrei *Mărturii*).
- 3) *Umanism și teologie în cultura românească*, în MMS, nr. 5/1986, pp. 19-37.

35. Colan Nicolae (1893-1967)

- 1) *Biblia și intelectualii*, Sibiu, 1929, 78 p.
- 2) *La luptă dreaptă. Un capitol de strategie misionară*, Sibiu, 1926, 46 p.

36. Coman Vasile (1912-1992)

- 1) *Religie și caracter*, Brașov, 128 p. (reed. 1992).
- 2) *Hristos în familie*, Brașov, 1945, 150 p.
- 3) *Cartea în slujba păstoririi creștine*, Sibiu, 1947, 68 p.
- 4) *Scrieri de teologie liturgică și pastorală*, Oradea, 1983, 556 p.
- 5) *Cuvinte pentru suflet. Studii și articole cu caracter pastoral-misionar*, Oradea, 1985, 38 p.
- 6) *Slujirea învățătoarească a Bisericii în zilele noastre*, M.A., nr. 7-9/1974.

37. Comșa Grigorie (1889-1935)²³⁰

- 1) *Predici pentru toate Duminicile de peste an și alte ocaziuni*, Arad, 1918, 332 p. (în colab.).
- 2) *Pentru Neam și Lege. Patruzeci de cuvântări împotriva adventiștilor și bapțiștilor*, Caransebeș, 1923, 192 p.
- 3) *La altarul neamului*, București, 1924, 56 p.
- 4) *Predici la sărbătorile bisericești*, Arad, 1925, 112 p.
- 5) *Pentru slujitorii altarului. Meditații și îndemnuri*, Caransebeș, 1925, 48 p.
- 6) *Veniți la Hristos. Predici la toate Duminicile anului bisericesc*, Arad, 1926, 290 p.
- 7) *De la leagăn până la moarte*, Arad, 1927, 228 p.

²³⁰ Am reținut, ca și în cazul celorlalți, numai acele lucrări care am socotit că fac parte din arealul preocupărilor prezentate în cursul nostru. Acestea se pot adăuga zeci de lucrări și broșuri anti-sectare, asupra cărora merită să adăstăm într-o cercetare mai amplă.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

- 8) *Brazde în ogorul Ortodoxiei*, Arad, 1932, 214 p.
- 9) *Darurile Duhului Sfânt*, Arad, 1934, 60 p.
- 10) *Aprindeți darul lui Dumnezeu* (meditații pentru preoți), Arad, 1934, 93 p.
- 11) *Flori din grădina sufletului*, Arad, 1934, 529 p.
- 12) *Haina de nuntă*, Arad, 1935, 113 p.
- 13) *Istoria prediciei la români*, București, 1921, 33 p.
- 14) *Trei sute cinzeci de pilde pentru predici și cuvântări*, Arad, 1928, 388 p. (colab.)
- 15) *O mie de pilde pentru viața creștină*, Arad, 1929, 431 p. (colab.)
- 16) *Datoriile preoțimii în fața problemelor sociale*, București, 1925.
- 17) *Pastorația individuală și colectivă*, Arad, 1929, 51 p.
- 18) *Credința care lucrează*, Arad, 1931, 100 p.
- 19) *Preotul și societatea de azi*, Arad, 1932, 43 p.
- 20) *Tineretul României*, București, 1933, 342 p.
- 21) *Scrisori către învățători*, Arad, 1934, 48 p.
- 22) *Cultura satelor noastre*, Arad, 1935, 183 p.

38. Constantinescu Barbu (1839-1891)

- 1) *Confesiunea ortodoxă a Bisericii sobornicești și apostolești a Răsăritului de Petru Movilă*, din nou tradusă și cu o prefață, ed. I-a, București, 1872; ed. a II-a, Sibiu, 1877; ed. a III-a, București, 1879;
- 2) *Probe de limba și literatura Țiganilor din România*, București, 1878, 112 p.²³¹

39. Constantinescu Ioan

- 1) *Reflecțiuni morale asupra Evangheliilor duminicale pentru uzul preoților și elevilor...*, București, 1872, 148 p. (ed. a II-a, 1874, 134 p.)
- 2) *Carte de citire pentru formarea moravurilor fiilor și fiicelor creștine*, București, 1876, 119 p. (ed. a II-a, 1882, 191 p.)²³².

40. Copăcianu Emanuil (n. 1915)

- 1) *Viața lui Iisus*, București, 1943, 392 p.

²³¹ Am reținut lucrarea pentru ineditul ei, nereamintit în nici o bibliografie pe subiect, și pentru că sunt convins că nu vom putea catehiza minoritatea amintită de autor fără un exercițiu minimal de cunoaștere a culturii și, deci, și a limbii acesteia.

²³² Am ales doar două din cele peste 20 de manuale cu un conținut amplu biblic și teologic. A se vedea DTR, p. 115.

2) *Viața și învățătura Mântuitorului Iisus Hristos*, Timișoara, 1977, 332 p.

3) *Fiul lui Dumnezeu*, București, 1994, 384 p.

4) *Omul, ființă necunoscută*, București, 1994, 213 p.²³³

41. Coresi (... 1583)

1) *Întrebarea creștinească* (1560)

2) *Tetraevangheliarul* (1560-1561)

3) *Evanghelia cu învățătură* (1580-1581), trad. de pr. Iaru și Mihai după Cazania de la Zabłudiov (1569)

4) *Tâlcul evangheliilor* (1569 ~ 1567 – Cluj + Brașov)

42. Corneanu Nicolae (n. 1923)

1) *Temeiurile învățăturii ortodoxe*, Timișoara, 1981.

2) *Învățăături ale Bisericii Ortodoxe*, Timișoara, 1987, 304 p.²³⁴

43. Cosma Sorin (n. 1939)

1) *Cuvinte ale dreptei credințe*, Cateheze, Arad, 1992, 570 p.

2) *Cateheze, vol. I și II*, Caransebeș, 2001, 966 p.

44. Costachi Veniamin (1768-1846)

1) *Tâlcuirea celor Șapte taine* a lui Gavriil al Filadelfiei, Iași, 1807.

2) *Chiriadodromionul la Apostolii duminecelor de peste an*, Nichifor Theotokis, Neamț, 1811.

3) *Drept slăvitoarea învățătură a Mitropolitului Platon al Moscovei*, Iași, 1839.

45. Cotlarciuc Nectarie (1875-1935)

1) *Homiletische Formalstufentheorie*, Paderbom, 1915.

2) *Treptele formal psihologice în predică*, Cernăuți, 1923, 106 p.

3) *Chestiuni omiletice*, în rev. *Candela*, 1923 (pp. 31-44; 126-142; 256-273) și 1924 (pp. 30-48 și 99-126).

²³³ Am reținut numele Părintelui Copăcianu în prezenta bibliografie pentru că propune, prin dramatizare, una dintre cele mai bune metode de catehizare. Sunt remarcabile și piesele sale religioase. Pe larg, DTR, p. 116.

²³⁴ Prin această selecție nu vrem să impietăm asupra construcției unor argumentări patristice la nivelul cunoașterii catehumenale, așa cum le-a dezvoltat IPS Nicolae Corneanu de-a lungul cercetării sale. În zecile de studii publicate, cercetătorul catehezei va descoperi modele și structuri de argumentare deosebit de utile. Date suplimentare în DTR, p. 119.

46. Cristescu Grigorie (1895-1961)

- 1) *Predică și cateheză*, Sibiu, 1929, 114 p.
- 2) *Imperativul creștin. Sugestii evanghelice pentru reforma socială*, Buzău, 1922, 64 p.
- 3) *Capernaume, Capernaume! Momente din apostolatul nostru*, Craiova, 1923, 108 p.
- 4) *Fapte și orientări creștine*, Craiova, 1924, 13 p.
- 5) *La cine ne vom duce? 12 meditații pastorale*, Sibiu, 1925, 40 p.
- 6) *Propovăduiți Evanghelia. Studiu de Teologie practică*, Sibiu, 1925, 56 p.
- 7) *Perspective sociale și culturale în lumina Evangheliei*, Arad, 1925, 197 p.
- 8) *Prin Hristos spre cultură*, Sibiu, 1927, 94 p.
- 9) *Misionarism cultural*, Sibiu, 1928, 102 p.
- 10) *Un catehet din veacul al XV-lea: Jean Charlier de Gerson (1363-1429/ S.T. 1/1932)*²³⁵.

47. Criveanu Nifon (1889-1970)

- 1) *Puterea unui copil. Istorioare morale*, București, 1927, 87 p.
- 2) *Cugetări și maxime pentru viață*, Rm. Vâlcea, 1929, 384 p. (ed. a II-a, București, 1968)
- 3) *Culmi de viață*, București, 1969²³⁶.

48. Eustatievici Dimitrie (1730-1795)

- 1) *Catehism – început de el și continuat de Nicolae Stoica de Hațeg – Viena, 1777 (în limba română, sârbă, germană), publicat sub titlul: Catihisis mic sau Scurtă pravoslavnică mărturisire a legii grecești neunite pentru treaba pruncilor neuniți.*
- 2) *Dezvoaltele și tâlcuitele Evanghelii a duminecilor; a sărbătorilor și oareșcărora zile*, Sibiu, 1790.

49. Fecioru Dumitru (1905-1988)

- 1) *Ideile pedagogice ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, București, 1937, 38 p.

²³⁵ Și în cazul părintelui Grigorie Cristescu volumul de carte de predică ori studii teologice, vizând mai ales omiletica, este amplu. Am reținut acele cărți care ne-au inspirat în limpezirea unor linii de cercetare actuale în domeniu. Asupra altor studii vom reveni în volumul pe care-l vom dedica Istoriei Cateheticii și Omileticii. Bibliografia pe larg, DTR, p.136.

²³⁶ Acestor titluri se adaugă pagini de predică, pastorale și cuvântări, reunite în 9 volume (din 1933 până în 1944). A se vedea DTR, p.138.

2) *Pedagogia nouă și pedagogia creștină*, București, 1946, 31 p.²³⁷

50. Felea Ilarion (1903-1961)

- 1) *Convertirea creștină*, Sibiu, 1935, 104 p.
- 2) *Catehism creștin ortodox*, Arad, 1940, 111p. (cu ediții ulterioare: 1946, 1957, 1958).
- 3) *Duhul Adevărului. Predici*, Arad, 1942 ed. I, ed. a II-a, 1943, 565 p. (lucrare premiată cu premiul Academiei Române)
- 4) *Spre Tabor. Pregătirea*, Piatra Neamț, 2007, 497 p.
- 5) *Spre Tabor. Curățirea*, Piatra Neamț, 2007, 456 p.
- 6) *Spre Tabor. Luminarea*, Piatra Neamț, 2008, 477 p.

51. Floca Ioan (1928-2008)

- 1) *Particularitățile și convergențele în Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă și în Confessio Augustana privitor la Sfintele taine*, ST, nr. 7-10/1980.
- 2) *Principii omiletice în opera Fericitului Augustin*, în MB, nr. 4-6/1964, pp. 198-209.

52. Fulea Moise (1787-1863)

- 1) *Bucoavnă sau cârtică de nume pentru trebuința pruncilor românești neuniți din Ardeal*, Sibiu, 1815, 1820, 1926 (ed. a III-a)
- 2) *Cârtica năravurilor bune pentru folosul și trebuința tinerimei de pe nemție pe românește întoarsă*, Sibiu, 1819
- 3) *Circulare școlare semnate de episcopul Vasile Moga*²³⁸

53. Georgescu Ion V. (1909-1976)

- 1) *Omiliile catehetice ale lui Teodor de Mopsuestia*, publicate în rev. „Glasul Bisericii” (GB), nr. 11-12/1972, pp.1165-1187; nr. 3-4/1973, pp. 339-366; nr. 5-6/1973, pp. 498-515; nr. 7-8/1973, pp. 691-700; nr. 9-10/1973, pp. 1074-1084; nr. 3-4/1974, pp. 302-306; nr. 5-6/1974, pp. 478-489 și nr. 9-10/1974, pp. 869-895.

²³⁷ Acestora se adaugă excelentele traduceri din omilia și predica Sf. Chiril al Alexandriei, Asterie al Amasiei, Părinților Apostolici, Clement Alexandrinul, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Efreim Sirul, însumând mii de pagini din cea mai aleasă „materie primă” pentru studiul catehezei și omileticii Bisericii primare și a celei din Veacul de aur. DTR, p. 166-167.

²³⁸ Cf. DTR, p. 174.

54. Georgescu Ilie

- 1) *Manuale didactice teologice în veacul al XIX-lea*, S.T., nr. 9-10/1957.

55. Gherasimescu Toma († 1964)

- 1) *Necesitatea psihologică a religiei*, Chișinău, 1936, 39 p.
- 2) *Funcțiunile intelectuale ale sufletului omenesc și raportul lor cu religia*, Chișinău, 1937, 56 p.
- 3) *Legăturile dintre suflet și religie*, ed. a II-a, București, f.a., 184 p.

56. Ghibu Onisifor (1883-1972)

- 1) *Plan de învățământ și îndreptar metodic pentru școalele populare confesionale greco-orientale române din Transilvania*, Sibiu, 1913, 229 p.
- 2) *Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar și la educația populară*, Sibiu, 1911, 129 p.
- 3) *Anuar pedagogic* (1913), Sibiu, 1913, 232 p.
- 4) *Școala românească din Transilvania. Dezvoltarea ei istorică și situația ei actuală*, București, 1915, 103 p.
- 5) *Din istoria literaturii didactice românești: I. Bucoavnele, II. Abecedarele, III. Cărțile de cetire din Transilvania*, București, 1916, 359 p.
- 6) *Portrete pedagogice*, București, 1927, 88 p.
- 7) *Prelogomena la o educație românească*, vol. I, Cluj, 1940, 903 p.
- 8) *Puncte cardinale pentru o concepție românească a educației*, Sibiu, 1944, 100 p.
- 9) *Din istoria literaturii didactice românești*, București, 1975, 316 p.
- 10) *Pentru o pedagogie românească. Antologie de scrieri pedagogice*, București, 1977, 332 p.

57. Godeanu Virgil

- 1) *Îndrumări și sfaturi catehetice*, G.B., nr. 4-5/1951.
- 2) *Valoarea educativă a învățământului religios creștin*, G.B., 1-2/1949.

58. Gotcu Ioan (1861-1937)

- 1) *Catehismul ortodox*, București, 1903, 223 p. (ed. a II-a, 1911).

59. Hodoș E.

- 1) *Cercetări – Probleme școlare confesionale*, Sibiu, 1944, 212 p.

60. Ilie Cleopa

- 1) *Despre credința ortodoxă*, București, 1981, 280 p. (cu reeditări).

61. Iliescu-Palanca Dumitru (1903-1962)

- 1) *Viața și operele lui Ilie Miniati*, București, 1936, p. 149 p.
- 2) *Predicile și panegiricele lui Ilie Miniatis, Episcopul Cernicăi și Kalavritei din Pelopones, 1669-1714*, București, 1944, 636 p. (traducere).

62. Ionescu Marin (1891-1965)

- 1) *Îndrumări privitoare la învățământul religios în școlile secundare*, București, 1922, 43 p.
- 2) *Biblia și educațiunea religioasă în biserici, în școli...*, București, 1922-23, 100 p.
- 3) *Rătăciți neștiind Scripturile. Pe drumuri noi în domeniul catehetic și omiletic*, București, f.a., V + 96 p.
- 4) *Inima e cârmaciul minții. Catehetica vremurilor noastre*, București, 1926, 200 p.
- 5) *Catedra și amvonul. Schițe de lecțiuni practice, de predici, de conferințe religioase*, București, 1942, 274 p.
- 6) „*Armele luminii*”. Predici catehetice, rostite la..., București, 1944, 258 p.

63. Ispir Vasile

- 1) *Principiile educației creștine*, B.O.R., 1-3/1946, p. 110-146; nr. 4-6/1946, p. 161-179 (extras, 56 p.)
- 2) *Manuale de religie pentru clasele I-V, de fete și I-IV de băieți pentru liceele industriale* (în colab.)

64. Ivireanul Antim (c.1650-1716)

- 1) *Didahiile* – ed. 1886 – I. Bianu; Constantin Erbiceanu – 1886; 1911 – ed. parțială, N. Iorga; 1915 – Petre V. Haneș. Ed. Florin Faier, București, 1983, 252 p.
- 2) *Predici*, ed. Ștrempel, București, 1962, 322 p.
- 3) *Opere*, ed. Ștrempel, București, 1972, LCIV+479 p²³⁹.

65. Jakó Sigismund

- 1) *Pe urmele Catehismului românesc din anul 1544 în Revista Bibliotecilor*, XXII (1970), 11-12, p. 716 ș.u.

²³⁹ Pentru a vedea o posibilă analiză a *Didahiilor*, Eugen Negrici: *Antim, Logos și personalitate*, București, 1971, 262 p.

66. Maior Gheorghe (1892-1970)

- 1) *Ceva din istoricul învățământului religios creștin*, în RT, nr. 4/1927, pp.112-122; nr. 5-6/1927, p. 163-170; nr. 7/1927, p. 203-215.
- 2) *Educațiunea prin religie*, Sibiu, 1941, 40 p.
- 3) *Religia ortodoxă în școala secundară*, Sibiu, 1941, 47 p.
- 4) Excelentul ciclu de scrisori „Către elevii mei”, publicat în *Telegraful Român*, 1941.

67. Marcu Izidor (gr. cat.) (1858-1924)

- 1) *Catehismul religiunii creștine (pentru clasele gimnaziale)* – Blaj, 1894, 252 p.
- 2) *Teologia pastorală*, în 2 vol. Ne interesează în mod deosebit: vol. I *Didactica pastorală*, 415 p., Blaj, 1902-1906.

68. Micle Veniamin (n. 1939)

- 1) *Inițieri catehetice*, Episcopia Vâlcii., 1993, 160 p.
- 2) *Trepte spre amvon. Studii omiletice*, București, 1993, 256 p.

69. Mihălcescu Irineu (1874-1948)

- 1) *Mărgăritare biblice pentru copii*, București, 1915, 63 p.
- 2) *Catehismul creștinului ortodox*, București, 1918, 112 p. (ed. a IV-a, 1931).
- 3) *Mărgăritare creștine, adunate de...*, București, 1925, 40 p.
- 4) *Educația morală prin lecturi: Bucăți alese din scriitori români și străini*, 2 vol., București, 1934-1936, 280+231 p. (în colab.)
- 5) *Apărarea credinței. Lecturi apologetice*, București, 1937, 203 p. (în colab.)
- 6) *Zeci de Manuale școlare de: dogmatică, apologetică, religie, filozofie, istorie bisericească, morală, unele în colaborare*²⁴⁰.

70. Miron Gherasim (1854-1921)

- 1) *Credința și știința*, Roman, 1901, 43 p.
- 2) *Biserica și însemnătatea ei moral-educativă*, București, 1905, 47 p.
- 3) *Experiența în religia creștină*, Iași, 1910, 20 p.
- 4) a tradus lucrarea lui Vladimir Guettee, *Ernest Renan în fața tribunalului științei sau combaterea cunoscutei scrieri a lui Renan intitulată Viața lui Iisus*, Iași, 1889, VIII + 479 p.

²⁴⁰ Cf. DTR, p. 268-269.

71. Mitrofanovici Vasile (1831-1888)

- 1) *Omiletica Bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți, 1875, XIII+771 p.

72. Moisiu Inochentie (1832-1894)

- 1) *Predicator sau carte pentru toate duminicile, sărbătorile anuale, precum și pentru diferite ocațiuni*, Huși, 1872, 287 p.
- 2) *Explicarea Simbolului credinței*, rev. BOR, nr. 6/1891, p. 302-337.

73. Molin V.

- 1) *Interpretări noi în legătură cu Catehismul de la Sibiu. Contribuții la cunoașterea începuturilor de tipar bisericesc în grai românesc*, M.A., 1-2/1960.
- 2) *Reflecții la un studiu despre Catehismul grecesc de la 1544*, M.A., 9-10/1969.

74. Movilă Petru (1596-1646)

- 1) *Mărturisirea ortodoxă*, Kiev 1640, Iași 1642. Ultima ediție, *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe*, 1642, Traducere de Alexandru Elian, București, 1981, 183 p.

75. Nazarie Constantin (1865-1926)

- 1) *Sermones dominicales per solum annum ale lui Iacob Voragin, arhiepiscop de Genua (predicator scolastic de sec. XIII). Studiu omiletic*, Roman, 1894, VIII+136 p.
- 2) *Călăuza predicatorului*, București, 1902, XVI+ 317 p. (colab.)

76. Niceta de Remesiana († 414)²⁴¹

- 1) *Libelli Instructionis – Catehismul*
- 2) *Despre rațiunea credinței*
- 3) *Despre puterea Duhului Sfânt*
- 4) *Despre Simbolul credinței*
- 5) *Despre diferitele numiri ale Domnului*
- 6) *Despre privegherea robilor lui Dumnezeu*
- 7) *Despre folosul cântării de Psalmi*

²⁴¹ Cea mai amplă prezentare a operei și relației acesteia cu teologia românească poate fi urmărită în monumentală lucrare a PS Sale PS Varlaam Merticariu, Episcop-vicar patriarhal, *Literatura patristică în teologia românească. Vol. I, Bibliografie*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, 2009, pp. 694-704.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

77. Oană V.

- 1) *Cum să se predea învățământul religios*, R.T., 12/1931.

78. Oancea Zosim (1911-2005)

- 1) *Preotul din Bonnal. Pestalozzi și ridicarea poporului*, Sibiu, 1945, 99 p.

79. Onciul Isidor (1834-1897)

- 1) *Ceva despre mersul și dezvoltarea culturii teologice și clericale în Bucovina*, rev. „Candela”, 1883, 101 p.

80. Petrescu Nicolae (1908)

- 1) *Catehetica*, Manual pentru Seminariile teologice, București, 1978, 304 p.
2) *Omiletica*. Manual pentru Seminariile teologice, București, 1977, 280 p.
3) *Explicarea Apostolelor Duminicale*. Manual pentru Seminariile teologice, București, 1975, 351 p.

81. Pistrui Chiril (1904-1986)

- 1) *Catehismele Bisericii Ortodoxe Ruse*, M.A., 3-4/1957, pp. 263-270.

82. Pișculescu Grigorie/Gala Galaction (1879-1961)

- 1) *Scrisori teologice. Piatra din capul unghiului*, București, 1926, 111p.

83. Pocitan Veniamin (1870-1955)

- 1) *Școlile catehetice din Eparhia Hușilor*, în rev. B.O.R., nr. 10/1930, p. 945-95; nr. 11/1930, p. 1019-1029; nr. 12/1930, p. 1117-1129.

84. Pop Gavrilă (1830-1918) (gr. cat.)

- 1) *Catehetica*, Blaj, 1867, 88 p.
2) *Catehism mic pentru începătorii din școalele populare*, Blaj, 1900 și 1913.

85. Popa Valeriu

- 1) *Rugăciunea în metodică religiei*, Suceava, 1943.

86. Popescu Bartolomeu (1895-1975)

- 1) *Sociologia*, pentru cls. a VIII-a de liceu și Seminarii, București, 1932, 340 p.
2) *Filozofia și pedagogia creștină a lui J.A. Comenius*, București, 1940, 328 p. – teza de doctorat.

97. Popescu Emilian

- 1) *Câteva considerații cu privire la educația școlară și cariera didactică a Sfântului Constantin-Cyrl, ST., nr.1/1986, p. 42-51.*

98. Popescu Ioan (1832-1892)

– a editat *Organul pedagogic*, 1863

- 1) *Compendiu de Pedagogie pentru părinți, educatori, învățători și toți bărbaii de școală*, Sibiu, 1868, XII + 183 p. (ed. a II-a, 1876, 5f + 150 p.)
- 2) *Pedagogia lucrată pe bazele psihologice și etice ale realismului herbartian*, ed. I, 1863 (ed. a II-a, Sibiu, 1892, VIII + 388 p.; ed. a III-a, Sibiu, 1902).
- 3) *Psihologia empirică sau știința despre suflet între marginile observațiunei*, Sibiu, 1881, XVI + 290 p. (ed. a II-a, Sibiu-București, 1887, XVI + 320 p.; ed. a III-a, Sibiu, 1903, XVI + 320 p.).
- 4) *Întâia carte de lectură și învățătură pentru școlile populare române*, ed. I, Sibiu, 1870, 78+32 p. (ed. a VII-a, 1889, ed. a XVIII-a, 1909).
- 5) *A doua carte de lectură și învățătură pentru școlile populare române*, ed. I, Sibiu, 1874, VIII + 326 p. (ed. a V-a, 1886; a XI-a, 1909).

99. Popescu Simion (1848-1919)

- 1) *Metodica specială a studiului religiunei în școalele populare*, Sibiu, 1882, 76 p.
- 2) ed. a II-a – *Catehetica, adică metodica...*
- 3) *Catehism pentru învățământul religiunei dreptcredincioase răsăritene în școalele primare, prelucrat după Moise Toma*, ed. I, Sibiu, 1880, 72 p.
- 4) *Catehism pentru școalele normale și secundare...*, Bârlad, 1898, 151 p.
- 5) *Catehism pentru clasele inferioare ale școlilor medii și pentru institutele pedagogice*, Sibiu, 1902, 267 p.

90. Popescu M. Teodor (1893-1973)

- 1) *Istoria creștinismului ca istorie a culturii*, Chișinău, 1926, 48 p.
- 2) *Primii didascali creștini*, S.T., 2/1932, p. 140-211.
- 3) *Teologia ca știință*, București, 1937, 30 p.
- 4) *Cler și popor în primele trei secole*, ST, nr. 9-10/1949, p. 713-738.

91. Popescu Victor (1897-1978)

- 1) *Orientări creștine*, București, 1937, 180 p.
- 2) *Sufletul preotului în luptă cu ispitele lui*, București, 1943, 208 p.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

- 3) *Fragmente din viața creștină*, București, 1944, 128 p.
- 4) *Predica în cultul creștin*, în rev. BOR, nr. 7-9/1944, p. 224-262.

92. Popescu Breasta Grigorie (1875-1955)

- 1) *Învățământul religios în școlile din Germania*, Craiova, 1912, 86 p.
- 2) *Învățământul religios (principii și observațiuni metodice)*, Craiova, 1921

93. Popescu-Cilieni Ion (1906-1956)

- 1) *Contribuțiuni la istoria învățământului din Oltenia în 1848*, Craiova, 1948.

94. Popescu-Prahova Nicolae (1886-1945)

- 1) *Civilizațiunea creștină*, Chișinău, 1931, 40 p.
- 2) *Menirea Facultăților de Teologie*, Chișinău, 1935, 29 p.

95. Poteca Eufrosin (1788-1858)

- 1) *Manual de catihis religios și moral cuprinzător de dogmele și tainele Bisericii noastre*, Buzău, 1839 (ed. a II-a, București, 17 pg)
- 2) *Cuvinte panighirice și moralnice*, București, 1826, 367 p.
- 3) *Sfânta Scriptură pe scurt într-o sută și patru istorii, culese din Biblie și din Evanghelie și urmată de un mare Catehism pentru Seminare*, Buzău, 1836, 180+80 p.²⁴²
- 4) *Catehismul mititel, cuprinzând dogmele și tainele Bisericii Răsăritului pentru învățătura pruncilor*, editat de C. Rădulescu-Motru, București, 1940, 23 p. (extras din *Revista de Pedagogie*, X, 1940).
- 5) *Predici și cuvântări*, Studiu introductiv și note de Arhim. Veniamin Micle, Ed. Mănăstirii Bistrița, 1993, 128 p.

96. Procopovici Petru (1894-1958)

- 1) *Instrucția și educația religioasă în școlile secundare de băieți*, „Candela”, nr. 8-9/1926, p. 153-214; nr. 1-2/1927, p. 1-61.
- 2) *Omilia și predica. Studiu istorico-omiletic*, Oradea, 1933, 86 p.
- 3) *Elemente fundamentale ale educației creștine*, rev. *Candela*, 1939-1941; extras publicat în 1942, 80 p.

²⁴² Prima lucrare aparținea teologului german Johann Hubner, tradusă după versiunea greacă a lui Polihronie Dimitrie; a doua era prelucrarea greacă a *Catehismului* a lui Platon al Moscovei, făcută de Dimitrie Darvaris; ed. II-a, București, 1847, VI + 347 + 38 p. Catehismul singur la Neamț, 1856, 96 p. Cf. DTR, p. 366-367.

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

- 4) *Introducere în Omiletică*, în rev. *Candela*, 1946, p. 360-424, extras, Iași, 1947, 65 p.

97. Provian Constantin (1884-1922)

- 1) *Studii de Teologie practică. Problema cunoașterii vieții sufletești din punctul de vedere al Teologiei practice*, Buzău, 1921, 59 p.
2) *Problema pregătirii clerului*, București, 1922, 16 p.

98. Pușcariu Ilarion (1842-1922)

- 1) *Principii de pedagogie generală*, Sibiu, 1880, 144 p.²⁴³

99. Radu Simion (1906-1995)

- 1) *Duh creștin și duh românesc, Îndemnuri către tineret*, Sibiu, 1942, 128 p.

100. Rațiu Ioan (1841-1900)

- 1) *Principiile fundamentale ale religiunii creștine*, Blaj, 1872, XII + 202 p.
2) *Catehism pentru școalele populare*, Blaj, 1878 (în colab.).

101. Răducă Vasile

- 1) *Rolul formativ al religiei*, S.T., 1-3/1994 p. 89-121.

102. Repta Vladimir (1841-1926)

- 1) *Psihologia și însemnătatea ei pentru deșteptarea, cultivarea și înaintarea vieții religioase*, rev. *Candela*, 1888.

103. Romano Dionisie (1806-1873)

- 1) *Abecedar rămânesc spre întrebuințarea tinerilor începători* (1834 + 1839).
2) *Abecedar religios* (1835).
3) *Manualul adevăratului religios, povățuitorul sufletelor pe calea mântuirii*, Iași, 1858, XIV + 104 p.
4) *Principii de retorică și elocvența amvonului*, 2 vol., Iași, 1859, 179+162 p.

104. Savin Ioan Gh. (1885-1973)

- 1) *Învățământul religios în școlile secundare*, București, 1923, 92 p.
2) *Cultură și religie*, București, 1927, 83 p.

²⁴³ Aceștea se adaugă o serie de manuale de limbă și istorie, isagogie și religie, cf. DTR p. 371.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

3) *Știința și originea religiei*, București, 1937, 280 p.

4) *Creștinismul și gândirea contemporană*, București, 1940, 160 p.

105. Scriban Filaret (1811-1873)

1) *Catehism în scurt... prelucrat pentru școlile bisericești*, Iași, 1846, 122 p.

106. Scriban Iuliu (1878-1949)

1) *Priveliști din câmpul Omileticii*, București, 1929, 176 p.

2) *Datoria preotului către limba bisericească*, Sibiu, 1938, 32 p.

107. Scriban Theoctist (1825-1890)

1) *Omiletica sau știința despre literatura bisericească...*, 2 vol., Iași, 1856-1858, 170 + 161 p. (traducere după Iacob Amfiteatrov).

108. Stan Vasile (1875-1945)

1) *Predica în Biserică, importanța și necesitatea ei*, în *Anuarul XX* al Institutului teologico-pedagogic, Sibiu, 1904, p. 3-24.

109. Stefanelli Iuvenal (1834-1914)

1) *Catehetica Bisericei dreptcredincioase răsăritene*, Sibiu, 1879, 344p. + VIII p.

2) *Cathehese tractând istoria biblică a Testamentului Vechiu. Manual pentru cateheții și învățătorii...*, Sibiu, 1879, 449 p.

3) *Cathechese tractând istoria biblică a Testamentului Nou și Faptele Sfinților Apostoli – Ca adaos o istorie și geografie scurtă a Palestinei și Țărilor Sfintei Scripturi...*, tom. II, Sibiu, 1881, 503 p.

4) *Cathechese tractând învățăturile dogmatice și morale ale Bisericii dreptcredincioase răsăritene...*, tom. III, Sibiu, 1881, 671 p.

110. Stoica Nicolae de Hațeg (1751-1833)

1) *Catihisis mic sau scurtată pravoslavnică mărturisire a legii grecești neunite pentru treaba pruncilor neuniți*, Viena, 1776.

2) *Carte de mână a dascălilor*, Viena, 1777.

111. Șaguna Andrei (1808-1873)

1) *Mitropolitul Andrei Șaguna. Opera literară. Scrisori pastorale. Circulări școlare. Diverse*, ed. de Gheorghe Tulbure, Sibiu, 1938, 460 p.

2) *Mitropolitul Andrei Șaguna, Predici*, cu un studiu introductiv de Pr. Florea Mureșanu, Cluj, 1945, CX + 219 p.

- 3) Mitropolitul Andrei Șaguna. *Texte alese*, Sibiu, 2010, 229 p.²⁴⁴

112. Șebu Sebastian

- 1) *Propovăduirea Evangheliei în Biserica Română din Transilvania*, vol. Contribuții transilvănene..., Sibiu, 1988 (p. 186-209).
- 2) *Lăsați copiii să vină la Mine, Mic catehism*, Sibiu, 1990, 136 pg (reeditări 1992, 1994)
- 3) *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană din Germania apuseană*. Privite din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române, Sibiu, 1977, 497 p.

113. Șesan Milan Pavel (1910-1981)

- 1) J. Amos Comenius, *Școala Maternă*, București, 1937, 120 p. (traducere din limba cehă)

114. Șincai Gheorghe (1754-1816)

- 1) *Catehismul cel mare cu întrebări și răspunsuri alcătuit și întocmit pentru folosul și procopseala tuturor școalelor normallicești a neamului românesc...*, Blaj, 1783, 4 + 180 p. (tradus și prelucrat).
- 2) *Adunarea dogmelor credinții cu însemnări de folos*, 1815 mss. (tradus și prelucrat)²⁴⁵.

115. Șpan Petru (1860-1911)

- 1) *Die Fortbildung der Pädagogie Herberts dunk Ziller, Hermannstadt*, 1899, Teza de Doctorat – Jena
- 2) *Întrebări de educațiune și instrucțiune. Studii pedagogice*, Sibiu, 1891, 128 p.
- 3) *Treptele formale ale învățământului*, Sibiu, 1898
- 4) *Idei pregătitoare în Pedagogie*, Sibiu, 1902, 158 p.
- 5) *Lecții de didactică*, Sibiu, 1906, 113 p.
- 6) *Lecții de Psihologie*, Sibiu, 1906, 69 p.
- 7) *Viața și activitatea Prof. Dr. D. Barcianu*, Sibiu, 1903, 28 p.
- 8) *Școalele lui Șaguna*, 1909, Sibiu, 73 p.
- 9) *Poveștile în educația școlară*, 1905, 86 p.

²⁴⁴ Selecția textelor: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Pr. Conf. Dr. Constantin Necula și Conf. Dr. Paul Brusanowski.

²⁴⁵ Alte lucrări didactice: în DTR, p. 440.

116. Ștefănescu Melchisedec (1823-1892)

- 1) *Scurtă introducere în cursul științelor teologice*, Iași, 1846, VI + 168 p.
- 2) *Catehismul ortodox*, Iași, 1857, VIII + 206 p. (trad. după Filaret al Moscovei).

117. Tarangul Oreste

- 1) *Manual de catehizație pentru instrucția religioasă a adulților*, Arad, 1930.

118. Tempea Radu VI (1793/4-1850)

- 1) *Oglinda statului bisericesc și politicesc sau învățătura năravurilor bune și a vieții creștinești*, Brașov, 1835, 222 p.

119. Teodorescu Ilarie (1867-1925)

- 1) *Îndrumări omiletice, cuprinzând principiile după care se poate compune și rosti o cuvântare bisericească*, București, 1923, 351 p.
- 2) *Încercări de literatură bisericească. Studii*, București, 1911, 460 p.

120. Terchilă Nicolae (1898-1983)

- 1) *Încercări de pedagogie religioasă* (Anuarul IV al Academiei teologice „Andreiane”, 1927-1928, p. 3-30 (+ extras).
- 2) *Prof. Ioan Popescu. O sută de ani de la nașterea lui*, Anuarul VIII..., 1931/1932, p. 5-50 (+ extras).
- 3) *Evangelhia în școală. Psihologia contemporană și învățământul religios*, Sibiu, 1935, 180 p.
- 4) *Factorii învățământului religios*, Anuarul XIII..., 1936/1937, p. 5-31
- 5) *Educația creștină*, Anuarul XIV..., 1937/1938, p. 48-64.
- 6) *Herbart și herhartienii români din Ardeal*, Anuarul XVII..., 1940/41, p. 5-59.

121. Timuș Gherasim (1849-1911)

- 1) *Catehism* – ms. rămas de la Episcopul Damaschin al Râmnicului, cu o introducere, București, 1897, XXIV + 173 p.
- 2) *Introducere în teologia ortodoxă de Macarie Bulgakov al Moscovei*, București, 1885, XVI + 624 p. (traduce ediția franceză de la Paris, 1857).

122. Tocan Ilie (1845-1972)

- 1) *Educația religioasă a copiilor*, Rev. *Luminătorul*/Chișinău, nr. 10/1926, p. 30-40; nr. 15-16/1926, p. 72-77; nr. 17/1926, p. 56-64.

123. Tomici Ioan (1771-1839)

- 1) *Scurte învățături pentru creșterea și buna purtare a tinerimei române. Predici și niște alese cântări bisericești și unele cuvioase și desfătătoare lumești*, Buda, 1827, 122 p.

124. Țichindeal Ilie (1775-1848)

- 1) în ms.: *Catehismul*.

125. Țincoca Ioan (1875-1962)

- 1) *Catehismul creștin ortodox*, Măn. Neamț, 1925, 206 p. (a lui Antimie) (traducere)
- 2) *Catehismul necredinciosului*, de P. Nikes, București, 1926, 192 p. (traducere).
- 3) *Istoria bisericească universală (cu elemente de Catehism și Liturgică)*, pentru cls. a III-a secundară, București, 1931, 152 p.

127. Varlaam al Moldovei (1585-1657)

- 1) *Răspuns împotriva catehismului calvinesc*, 1645, Iași. Ultima ediție în vol. *Opere*; ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu, București, 1984, 231 p. + 32 facs.
- 2) *Carte românească de învățătură la Duminecele de peste an și la praznice împărătești și la svănți mari* (Cazania), Iași, 1641-1643, 506 foi. Ultima ediție: *Cazania*, ediție J. Byck, București, 1943, 606 p.
- 3) *Șapte Taine a Bisericii*, Iași, 1644, 340 p²⁴⁶.

126. Vasilache Vasile (1909-2003)

- 1) *Predica în Evul Mediu*, Iași, 1938, 278 p.

128. Vasilescu Emilian (1904-1985)

- 1) *Probleme de psihologie religioasă și filozofie morală*, București, 1933, 204 p.
- 2) *Interpretarea sociologică a religiei și moralei. Școala sociologică franceză. Studiu critic*, (teza doct.), București, 1936, 176 p. (ed. II-a, 1941, 204 p.)
- 3) *Misticism și patologie*, S.T., nr. 1/1940, pp. 169-184 (extras).

129. Velceleanu Mihail (1815-1883)

- 1) *Educațiunea de școală și acasă, compusă după datele, cunoștințele și experiențele educatorilor celor mai probați*, Sibiu, 1877, 93 p.

²⁴⁶ O ediție a *Opereilor* lui Varlaam a fost realizată de Manole Neagu, Chișinău, 1991, 622 p.

130. Vintilescu Petre (1887-1974)

- 1) *Preotul în fața chemării sale ca păstor al sufletelor. Capitole de Teologie pastorală indirectă*, București, 1934, 215 p.
- 2) *Spovedania și duhovnicia*, București, 1939, 423 p.
- 3) *Valoarea socială a Liturghiei*, ST, nr. 1/1931, p. 37-48.
- 4) *Funcțiunea catehetică a Liturghiei*, ST, nr. 1-2/1949, p. 17-33.

131. Voniga David (1867-1933)

- 1) *Omiletica sau studiul oratoriei bisericești*, Orăștie, 1906, 236 p.
- 2) *Activitatea pastorală a preotului în parohie*, Arad, 1926, 116 p.

132. Vornicescu Nestor (1927 -2000)

- 1) *Principii pedagogice în opera Pedagogul a lui Clement Alexandrinul*, S.T., 9-10/1957.

4.2 Lucrări românești noi în domeniul cateheticii

4.2.1. Pr. Dr. Constantin Năclad, *Educația religioasă în cadrul slujirii preoțești*, Ed. Trinitas, Iași, 2007, 271 p.

Coordonator al uneia dintre cele mai ample campanii de reasumare de către Biserica Ortodoxă Română a obligațiilor sale de catehizare parohială²⁴⁷, Părintele Constantin Năclad oferă specialiștilor români în domeniul catehizării, educației religioase în general, una dintre cele mai pertinente analize.

Lucrarea se deschide ex abrupto cu o serie de *Preliminarii* deloc de circumstanță (p. 13-28). Noțiuni de convergență a vocabularului scripturistic la cel educațional-pedagogic produc o primă senzație de rigoare științifică, uneori exagerată, prin termenii unei filosofii a educației, care pot fi lesne evitați de dragul frumuseții limbii române (un posibil exemplu sunt termenii de „aprehendere substanțială”, un fel de mutant al binomului de termeni „înțelegere deplină”, paradoxal, el însuși un pleonasm de predicat logic).

Partea I a lucrării ține tot de introducerea în cercetarea pedagogică, autorul propunând o serie de limite ale conceptelor promovate prin cultura teologico-catehumenală. Astfel, capitolul „*Elemente introductive în educația*

²⁴⁷ Părintele Constantin Năclad este inițiatorul reasumării proiectului catehumenal „*Hristos împărtășit copiilor*” și managerul general al proiectului „*Alege Școala!*”, cu mii de beneficiari, copiii.

religioasă” (p. 29-45) dezvoltă această cercetare pe două paliere: Delimitări conceptuale (Nevoia de educație religioasă; Conținutul educației religioase: principii educative în Vechiul Testament, sensul educației în Noul Testament, educația religioasă în epoca patristică) și Relația cateheză-educație religioasă, specificitate, complementaritate și finalități (complementaritatea catehezei cu educația religioasă, finalitatea comună a educației religioase și a catehizării).

Partea a II-a prezintă *„O scurtă retrospectivă istorică asupra educației religioase”* (p. 50-117). Această diagramare pornește de la Persoana Mântuitorului, subcapitolul *„Iisus Hristos Educatorul suprem al omenirii”*, continuând printr-o serie de analize istorice succinte: *„Principii, mijloace și metode ale catehezei Mântuitorului”* (Principii; Metode), *„Cateheza primelor veacuri creștine și în perioada patristică”*, *„Impactul școlilor catehetice în plan educațional creștin”* (Sf. Chiril, Arhiepiscopul Ierusalimului, reprezentant de frunte al catehezei patristice; opera catehetică; principii educative în cateheze), *„Repere importante ale catehezei post-patristice și contemporane în marile confesiuni creștine”*, *„Educația religioasă în Biserica Ortodoxă Română – privire generală”*, *„Secolul XX în misiunea catehetică a Bisericii”*, toate evidențiind, în fapt, interdependența structural-metodologică dintre actuala pedagogie catehumenală și geneza ei evanghelico-patristică, genuri ale genului creștin paideic.

Partea a III-a, *„Ipostaze cu conținut educativ în exercitarea cultului”* (p. 118-187), identifică și analizează conținuturile liturgice ale structurilor catehumenale, dovedind, pentru cine mai avea nevoie, o dată în plus, că toată structura catehetică a mesajului educațional creștin are fundament, conținut și finalitate în dimensiunea cultică. Temele sunt reliefate astfel: *„Cultul religios ortodox – conținut și specificitate”* (caracteristicile cultului ortodox); *„Forme de concretizare ale cultului și conotația lor educațională”* (Biserica – prima școală în creștinism, Sfânta Liturghie, Sfintele Taine (Taina Botezului; Taina Căsătoriei), cântarea și imnele religioase – forme de educație, Icoana – o cateheză intuitivă, cultul sfinților; ierurgiile bisericești); *„Predica și cateheza, mijloace colective de educație religioasă”*; *„Cateheza”* (Structura catehezei, Programul catehetic actual – norme și cerințe), *„Mijloace individuale de educație religioasă”* (Educația prin Taina Spovedaniei; Educația prin Taina Sfântului Maslu; Vizitele Pastorale; Actele de caritate).

Partea a IV-a dezvoltă orizontul așteptărilor pastoral-misionare legate de educația religioasă în etapa istorică actuală. Astfel autorul dezvoltă teme

subsumate modulului de cercetare pe care el l-a numit „*Oportunitățile actuale cu privire la extensiunea implicării. Aspecte moderne de catehizare în biserică*” (p. 188-204). Aici el diferențiază, din ansamblul metodic al pastoralei, mijloacele specifice pastoralei catehumenale: „*Dialogul catehetic*”, „*Biblioteca Parohială*”, „*Publicații religioase*”, „*Mijloacele audio-vizuale*”, „*Internetul*”. De asemenea definește, după o atentă analiză, ceea ce noi credem că este fundamentul unei bune practici pastoral-catehumenale în Ortodoxie: „*Personalitatea preotului – paradigmă paideică în actul catehetic*”, evidențiind principalele linii de forță ale unei construcții pastorale, pornind dinspre cel chemat să fie chipul catehumenal al Învățătorului Hristos: preotul.

Ultima parte subsumează, sub titlul „*Strategii, metodologii și practici ale educației religioase în contemporaneitate*” (p. 205-218), pe scurt, câteva repere privind „*Religia în școală – privire de ansamblu*”, „*Reglementări legislative*”, „*Conținutul orei de religie*”. Anexele și Bibliografia amplă sunt de asemenea remarcabile, conotațiile generale asupra lucrării, desprinse din referatele membrilor comisiei de doctorat, permițându-ne nouă înșine să adăugăm remarca noastră pozitivă asupra unei munci încordate și atente, care, departe de a epuiza subiectul, cheamă la adâncirea lui²⁴⁸.

4.2.2. Carmen Maria Bolocan, *Catehetica și didactica religiei – interferențe și deosebiri*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2008, ed. a 2-a, 304 p.

Dintre multele lucrări care sunt necesare reconstruirii discursului modern al teologiei românești, în raport cu cerințele dialogului interdisciplinar, fără îndoială că cele care privesc educația creștină și comunicarea se află printre cele de primă linie. După cum remarcă Părintele Profesor Dr. Ioan C. Teșu, în Prefața lucrării, „convingerea pe care o are permanent autoarea este aceea că educația constituie o adevărată artă, a cărei finalitate nu este doar acumularea de cunoștințe bogate, ci mântuirea sufletului. Rolul ei este acela de a forma caracterul, din perspectiva valorilor veșnice. De aceea și scopul esențial al lucrării se descoperă a fi sublinierea centralității actului educațional și responsabilitatea tuturor factorilor implicați în desfășurarea lui, importanța lui pentru împlinirea umană” (p. 8).

Departate de a fi o lucrare programatică, *Catehetica și didactica religiei*, propusă de Carmen Maria Bolocan, se constituie într-o lucrare de recalibrare

²⁴⁸ Recenzia lucrării a fost publicată în *RT* 3/2007, p. 587-588.

a conținutului propus de cele două ramuri ale teologiei practice în arealul educațional, nu doar academic ori universitar propriu-zis, cât pastoral-misionar actual. De aici și o oarecare disipare a discursului, pornind de foarte departe în limpezirea surselor filosofice, retorice, scripturistice ori patristice, psihologice ori pedagogice din care este alcătuită sensibila țesătură interdisciplinară a Cateheticii și a Didacticii creștine.

Partea întâi a lucrării, *Introducere în Catehetică*, caută să epuizeze elementele de lingvistică și analiză semantică legate de Catehetică (Noțiunea de catehetică, familia ei lexicală și explicarea lor evanghelică, pp. 11-14; Catehetica – știință și disciplină a teologiei practice, pp. 15-18) căreia se adaugă un larg excurs în istoria conceptelor legate de educație și cultură educațională. Intitulat larg „*Omul și posibilitatea educației în gândirea marilor filosofi ai Antichității*” (p. 19-50), capitolul propune identificări ale antropologiei educaționale ale filosofilor antichității, legând mai apoi aceste construcții conceptuale de aceea privitoare la antropologia religiilor revelate (p. 51-59). Acestei părți de filosofia educației, autoarea îi adaugă teme generale introductive, obligatorii în discernerea contextului educațional creștin: *Principii fundamentale în activitatea de catehizare* (p. 59-63); *Mântuitorul Iisus Hristos, Învățător* (p. 63-70); *Metode de învățământ utilizate de Mântuitorul Iisus Hristos* (p. 71-78); *Activitatea catehetică și misionară din veacul apostolic reflectată în scrierile canonice* (p. 79-88); *Activitatea catehetică din veacul apostolic reflectată în scrierile necanonice ale Părinților Apostolici* (p. 89-116). Un subcapitol privitor la *Catehumenat* încheie această primă parte a lucrării.

Partea a doua, intitulată larg *Catehetica și didactica religiei*, analizează principiile didactice și pedagogia creștină care au marcat istoria catehumenatului creștin de-a lungul secolelor. Astfel sunt cercetate sintetic: *Școala catehetică din Alexandria* (p. 131-158), *Școala catehetică din Antiohia* (cu insistență, corectă, pe opera Sfântului Ioan Gură de Aur), (pp. 159-190), *Școala neo-alexandrină* (marcată de contribuțiile Sfinților Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nissa) (p. 191-240), *Școala tradiționalistă* (p. 241-160), *Școala Siriacă sau Școala Perșilor. Sfântul Efrem Sirul* (p. 261-164), *Școala Apuseană-Africană. Fericitul Augustin* (p. 265-281). Această a doua parte se încheie cu o scurtă analiză a coordonatelor fundamentale ale formării creștinului în tridimensionalitatea Psihologie-Educație-Instrucție, parametri formali ai dezvoltării spre *Didactică* a lucrării catehumenale (p. 281-285).

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Cum am arătat, nu avem de a face cu o carte deschizătoare de linii noi în cercetare, ci cu o lucrare marcată de asidua reaşezare în valori fundamental-creştine a căutării identităţii Cateheticii ca ştiinţă de frontieră, eludată adeseori de pedagogia modernă care caută modele noi prin orizonturi care au ratat de mult educarea copilului în favoarea cabotinismului de termeni, derutată de tot felul de alinieri la valori educaţionale care n-au nimic de a face cu Hristos Domnul, Stăpânul sufletelor pruncilor de oriunde şi din totdeauna. Limpede şi smerit, discursul lui Carmen Bolocan se înscrie în efortul, vast şi coerent, al ştiinţei catehumenale româneşti de a-şi redescoperi fundamentările. Şi o face bine²⁴⁹.

4.2.3. Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, 239 p.

Dintre lucrările de specialitate, aceasta a Părintelui Profesor Vasile Gordon constituie un etalon în abordarea sistemică a cercetării catehetice. Că avem de a face cu un curs practic de Catehetică remarcă şi autorul, atunci când subliniază în „Cuvânt înainte”: „Volumul de faţă cuprinde elementele de bază ale Cateheticii ortodoxe, pe care le prezentăm în această ediţie de probă spre folosul studenţilor din anul al III-lea, Secţia Pastorală, al cursanţilor de la master şi doctorat, al preoţilor de la parohii şi al profesorilor de religie din şcoli, având în vedere că manualul valorifică şi semnalează o bibliografie catehetică şi metodică la zi, îndeosebi din spaţiul teologiei româneşti. (...). Cursul se limitează doar la acele teme catehetice şi metodice care corespund mai ales din punctul de vedere al misiunii practice, la care se adaugă bibliografia obligatorie şi cea orientativă. Deşi temele abordate nu tratează toate subiectele importante din domeniu, ele acoperă integral spaţiile orelor de curs şi ale seminariilor consacrate anului universitar, răspunzând exigenţelor acestei discipline. Cartea de faţă are o seamă de teme comune cu cele abordate în volumele similare, apărute în câmpul catehetic românesc, dar şi altele noi, care nu au fost prezentate până acum” (p. 5). Pornind aşadar de la modelul clasic al cateheticii ca ştiinţă complexă şi congruentă mărturisirii de credinţă a Bisericii, Părintele Vasile Gordon propune o structură clasică de abordare, completată cu articulaţii de metodică şi modele de exprimare în canonul nou, dar mereu clasic, al catehezei.

²⁴⁹ Recenzia lucrării în *RT* 3/2008, p. 379-380.

Astfel, *Capitolul I* începe cu *Noțiuni introductive* (p. 8-10), sintetizând o „terminologie” (p. 10-12) specifică, raportată la specificitatea practică a discursului catehetic actual. Raportul cu știința omiletică (p. 12-14) deschide și concluzia asupra implicațiilor actuale ale actului catehetic (p. 14-15). Cel de-al *II-lea capitol* propune un excurs istoric axat mai ales pe tema „Mântuitorul Iisus Hristos – Catehetul Suprem” (p. 16-24) din care decurge cu ușurință dezvoltarea istorică a *Catehezei în primele veacuri creștine* (cap. III) (Cateheza Sfinților Apostoli; Slujirea harismaticilor; Literatura catehetică în primele veacuri – câteva repere; Catehumenatul) (p. 24-35) și prezentarea *Școlilor catehetice* (cap. IV) (Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Cezareea Palestinei, Edesa Siriei, Școala apuseano-africană, școlile mănăstirești) (p. 37-44). Sistemic și bine articulat, autorul prezintă acele cunoștințe minime de istoria catehezei care se completează mai apoi cu elemente de bibliografie patristică, importante în demersul scolastic al istoriei catehetice. Astfel, *capitolul V* propune cititorului o serie de date și perspective legate de două personalități, „două nume reprezentative ale catehezei post-patristice: Sf. Teodor Studitul (759-826) și Sf. Simeon Noul Teolog (949-1022)” (Noviciatul și începutul vieții monahale, stăreția la mănăstirea Sf. Mamas, Catehezele Sf. Simeon, revolta monahilor „ucenici”, retragerea din egumenat și redactarea Capetelor ascetice, conflictul cu sinclul Ștefan al Alexinei – discursurile teologice și etice, exilarea din Constantinopol – ultimele scrieri și săvârșirea din viață a Sf. Simeon, supranumele de „Noul Teolog”) (p. 47-81). Această primă parte de istorie a științei catehetice se încheie cu o *scurtă prezentare a învățământului catehetic românesc*. Autorul realizează un scurt excurs istorico-analitic, sintetizând liniile forță de dezvoltare a proiectului catehetic românesc (p. 82-110).

A doua parte a lucrării, chiar dacă nu este delimitată ca atare, cuprinde elemente legate de didactica propovăduirii în context catehetic. Astfel sunt enunțate *principiile didactice ale catehizării* (definiții și delimitări, principiile didactice propriu-zise) (p. 111-126); sunt identificați *factorii esențiali ai educației religioase* (terminologie, factorii generali ai educației și rolul lor în dezvoltarea personalității, factorii speciali ai educației religioase- intenții, idealul educației religioase, factorii concreți ai educației religioase) și sunt prezentate *mijloacele practice de catehizare în Biserică* (constatări și propuneri, cateheza, dialogul săptămânal, biblioteca parohială, buletinul parohial) (p. 163-175).

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Ultima parte a lucrării se axează pe *elemente de tehnică și metodică a catehezei*. Pornind de la *elemente de redactarea și prezentarea catehezei* (repere teoretice, metodice și practice; etapele redactării și prezentării catehezei și planul catehezei) (p. 176-187), Părintele Vasile Gordon propune cititorului o serie de *zece schițe de planuri pentru cateheze*: despre importanța lecturilor pentru luminarea credinței, despre Sfânta Scriptură, despre Sfânta Tradiție, despre Sfânta Treime, despre Maica Domnului, despre Sfânta Biserică, despre comportamentul în biserică, despre taina Spovedaniei – aspecte practice, despre rugăciune și la rugăciunea Tatăl nostru (p. 188-224). Prin această ultimă parte, care articulează practic lucrarea de misiunea imediată a catehetului, autorul readuce în prim-plan cateheza clasică, aceea care a trecut imediat în structura catehezei orei de religie, interfața reală a catehizării în dimensiunea ei socială cea mai lesne detectabilă²⁵⁰.

4.2.4. *Enciclopedia Ortodoxiei Românești*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010, 767 p.

Din inițiativa Preafericirii Sale Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în atenta coordonare a Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, membru corespondent al Academiei Române, a apărut lucrarea *Enciclopedia Ortodoxiei Românești* (Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București,

²⁵⁰ GORDON VASILE, preot, profesor de teologie. N. 27 aprilie 1954 în satul Lunca, com. Șieut, jud. Bistrița-Năsăud. Studii superioare la Facultatea de Teologie din București (1977-1981). Cursuri de doctorat, specialitatea Omiletică-Catehetică (din 1981). A slujit ca preot în diferite parohii din țară (1983-1991), transferat la București (1991). Profesor titular la Seminarul Teologic din București, pentru disciplinele Omiletică și Catehetică (1 dec. 1991). Doctor în Teologie (1998). Profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București (1 oct. 1996 – prezent) pentru disciplinele Omiletică, Catehetică și Metodica Predării Religiei. Dintre lucrările sale reținem: *Predica ocazională (pareneza)* (2001); *Introducere în Omiletică* (2001); *Mergând, învățați...* (ed. a II-a, 2006); *Biserica și Școala. Analize omiletice, catehetice și pastorale* (2003); *Introducere în Catehetica Ortodoxă* (2004). O serie de studii și articole cu tematică omiletică, pastorală, catehetică, educațională și comunicațională variată în *Vestitorul Ortodoxiei*, *Anuarul Facultății de Teologie*, *Studii Teologice*, *Biserica Ortodoxă Română*, *Ortodoxia* – București; *Revista Teologică* – Sibiu; *Altarul Banatului* – Timișoara; *Ortodoxia* – Episcopia de Teleorman; *Glasul Adevărului* – Buzău; predici în *Buletinul Parohiei Sfântul Ilie – Gorgani*, București (cf. *Enciclopedia Ortodoxiei Românești*, București, 2010, p. 307-308).

2010, 767 p.). În *Cuvântul înainte* al monumentalei lucrări, Patriarhul Daniel consemnează: „Elaborarea și publicarea unei Enciclopedii a Ortodoxiei Românești, menită să cuprindă datele fundamentale ale istoriei și vieții Bisericii Ortodoxe Române, reprezintă o necesitate de ordin pastoral, misionar și mediatic. Fără a avea un precedent în spațiul bibliografic teologic de la noi, o Enciclopedie a Ortodoxiei Românești își avea o veche justificare și se impunea din ce în ce mai mult în zona încă deficitară a instrumentelor de studiu istorico-teologic, cultural-educational și jurnalistic. În contextul epocii prezente, a cărei abundență informațională atinge adesea excesul și induce uneori confuzia, necesitatea unei definiri a identității, nu doar personale, ci și comunitare, a devenit evidentă. În acest sens, se impunea, pe lângă o prezentare diacronică a Ortodoxiei românești, și una tematic selectivă. Păstrând și cultivând virtuțile originii sale apostolice, asimilând și, în același timp, influențând specificul etnic, Ortodoxia românească s-a manifestat concret în plan istoric, păstrând totodată comuniunea de credință, cult și organizare cu Ortodoxia universală” (*Op. cit.*, p. 5).

Acestor premise, precum și altora ușor detectabile la o primă lectură a textului (simplitate, coerență, reprezentativitate zonală, susținere bibliografică), Enciclopedia răspunde întru totul, păstrând în structura sa specificul Ortodoxiei românești. Tehnic vorbind, dispunem de peste 2000 de articole, organizate și prezentate alfabetic, cuprinzând referiri la personalități ale BOR, nume de localități, monumente de artă și cultură, structuri misionar-pastorale, scrieri și centre academice ori spirituale ale Ortodoxiei românești. Dorința coordonatorului lucrării, de a oferi, prin sintetizare, spațiu cât mai multor astfel de prezentări, este împlinită, Părintele Mircea Păcurariu exprimând, în *Notă asupra ediției* (p. 7), inclusiv rezervele sale cu privire la această primă evaluare enciclopedică a Ortodoxiei Românești: „Desigur, nu poate fi vorba de o listă completă a personalităților ori monumentelor. Sunt conștient că Enciclopedia are lacunele ei, că sunt personalități ori monumente care n-au fost incluse, lucru explicabil pentru o lucrare de „pionierat”. Îmi exprim însă încrederea că ea va fi doar o „primă ediție”, după care vor urma altele, măcar o dată la cinci ani, în care să fie incluse noi personalități și noi monumente de artă, să se îndrepte unele greșeli, să se actualizeze bibliografia cu lucrările care vor vedea lumina tiparului în anii care vor urma”.

Am așezat această *Enciclopedie* în rândul lucrărilor de însemnătate în proiectul catehumenal al Bisericii Ortodoxe de astăzi din necesitatea de

a sublinia importanța pe care o prezintă astfel de sinteze pentru teologia modernă, mai cu seamă pentru aceia care constituie linia de comunicare directă cu societatea civilă. În general, credem că sistemul catehetic trebuie rearticulat pe mărturie culturală generală, atunci când este nevoie să fie transmis – în cel mai curat sens, generațiilor de azi și de mâine ale bisericii.

4.2.5. Lector univ. Dr. Varlaam Merticariu, Episcop-vicar patriarhal, „Literatura patristică în teologia românească (I). Bibliografie”, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, 956 p.

Lucrarea PS Sale PS Varlaam Merticariu, Episcop-vicar patriarhal „*LITERATURA PATRISTICĂ ÎN TEOLOGIA ROMÂNEASCĂ (I). Bibliografie*”, Ed. BASILICA a Patriarhiei Române, București, 2009, 956 p., constituie o veritabilă frescă editorială a textelor majore ale cercetării patristice în limba română. Pentru cercetători, ca și pentru studenți, o excelentă bază de date. Pentru bursierii români care, studiind peste hotare adesea uită de cercetarea românească, o foarte bună aducere la zi a informației. În prefața sa, dl Academician Emilian Popescu scrie: „*După modul cum a conceput și realizat această bibliografie, lucrarea se încadrează în ceea ce bizantinologii numesc Instrumenta studiorum, adică acea disciplină indispensabilă cercetării științifice, care oferă material de lucru oricărui ostenitor în domeniu, prin punerea la dispoziție a izvoarelor de informare: opere ale autorilor bizantini în ediții critice, bibliografii ajutătoare, comentariile pe marginea lor; traduceri ale acestora și metode avansate de folosire*” (op. cit., p. 5).

Acest prim volum, parte integrantă a unei diagnoze mult mai ample, cuprinse sub titlul „Istorie și spiritualitate bizantină pe teritoriul României, în epoca bizantină și postbizantină”, este dedicat în întregime literaturii patristice, iar prezentarea autorilor este făcută în ordine cronologică, pe grupuri, în funcție de caracterul operei, de școala căreia autorii aparțin. Numărul de *autori patristici clasificați* (233) sunt prezentați în arealul cercetării de limbă română, citările *depășind 9000 de titluri*, dovedind bogăția cercetării patristice în teologia românească. Mulțimea manuscriselor citate, recenziile consemnate, articolele și studiile sunt adunate cu migală, cu o muncă impresionantă și puse la dispoziția noastră. *Volumul II* al lucrării, care se va ocupa de *scriitorii străromâni și episcopii dobrogeni*, precum și de autori din

perioada postpatristică, și cel *de-al III-lea*, care prezintă *noțiuni și termeni privitori la organizarea și doctrina Bisericii*, la ascetica și mistica ortodoxă – inclusiv elemente de apologetică patristică, promit a completa acest efort de sintetizare, remarcabil și absolut necesar cercetării moderne catehumenale.

Credem că prezenta *Bibliografie* demonstrează, la modul cel mai deplin al cuvântului, raza mare de preocupare a teologiei românești în ce privește asumarea izvoarelor patristice drept surse ale cercetării. Pentru tânărul teolog, parcurgerea atentă a paginilor acestei lucrări monumentale, ca structură și conținut, va evoca efortul făcut de generații și generații de înaintași pentru construirea unei baze de text, context și metatext în ce privește contribuția românească la cunoașterea teologiei. Pentru catehet este extrem de importantă în vederea identificării textelor patristice, multe răzlețite prin reviste teologice, care constituie fundamentul catehizării moderne. Evoluția editorială din ultimii ani ne îndreptățește să spunem că, deși este cea mai completă colecție bibliografică, ea obligă la reactualizare continuă, dovedindu-se, odată în plus, necesitatea absolută a realizării unei baze de date comune bisericii noastre cu privire la surse și autori de teologie. Pentru istoria cateheticii și omileticii, *Bibliografia* constituie o sursă inestimabilă.

4.2.6. Pr. Costachi Grigoraș, *Kerygma apostolică în predica Sfântului Apostol Pavel*, Ed. Trinitas, Iași, 2001, 175 p.

Lucrarea constituie una dintre cele mai interesante cercetări în domeniul catehezei în teologia practică românească modernă. Autorul identifică încă de la început un centru al arealului cercetării sale care ni se pare extrem de bine ales, motivând mai apoi cercetarea de ansamblu. El scrie în *Cuvântul înainte*: „Gândind kerygma apostolică ca pe o sinteză doctrinară superioară, ea apare ca fiind, în fapt, o sinteză ce însumează lungul drum al umanității de la cădere la mântuire (...). Nu întâmplător în acest demers am avut în vedere cultura greacă și iudaică; aceasta nu numai pentru că în sinteza lor s-a născut cultura creștină, ci, mai ales, pentru că în greacă și în ebraică cuvântul dispune de o energie autonomă, de o forță mai largă decât valoarea lui lingvistică, iar acest adevăr este esențial ilustrat de istoria familiei de cuvinte de care ne ocupăm [legate de kerygmă, nota N.C.]. (p. 15).

Îndemnat de Părintele Constantin Galeriu, semnatarul Prefetei (p. 5-11, să asume o astfel de teză de doctorat, autorul construiește o serie de paliere de

cercetare. Unul semantic, altul teologic și cel din urmă teo-poetic, în sensul identificării unei realități duhovnicești în structuralitatea filologică a kerygmei apostolice. Astfel autorul identifică sensul termenilor *keirys*, *keirysso*, *keirygma* în arealul gândirii grecești și de cultură iudaică (p. 23-44), identificând punțile semantice și de conținut comune, care leagă chipul profetului Vechiului Testament (p. 45-78) de icoana harismatică a Apostolului neamurilor, Sf. Ap. Pavel (p. 79-100). Pe alt plan se realizează această analiză în conținuturi, părintele Costachi Grigoraș avansând ideea unei sinteze ample concentrate în *Kerygma paulină*, între *propovăduirea Vechiului Testament și predica Mântuitorului Iisus Hristos* (p. 101-119), sinteză argumentată mai apoi prin cele patru modele de comunicare kerygmatică: *botezul pocăinței și kerygma apostolică* (p. 101-119), *crediința este din auzire, iar auzirea din cuvântul lui Hristos* (p. 120-131), *nebulia propovăduirii și kerygma apostolică* (pp. 132-149) și *kerygma apostolică și Taina Cuvântului în liturghie* (p. 150-162). O bibliografie bogată întregește un efort considerabil de relansare, în teologia modernă românească, a cercetării catehumenale. Din perspectiva cercetării acesteia „predica este indispensabilă numai și numai în măsura în care este kerygmatică, dacă ea izvorăște dintr-o lepădare de sine a predicatorului, chiar și darul și de talentul său, cum s-a întâmplat și se întâmplă cu marii predicatori ai Bisericii Ortodoxe. Rod și, în același timp premisă pentru Taina Cuvântului în Liturghie, predica de esență kerygmatică este răspunsul contemporan, răspunsul prezentului la lucrarea lui Dumnezeu în lume. El se dă lui Dumnezeu în adunarea Bisericii, în cultul liturgic căci acolo este nevoie, pentru a-l împlini, de Amin-ul celor prezenți. Mai buni sau mai răi decât alții odinioară, și noi, alături de ei, prin kerux-ul nostru și al lui Dumnezeu în același timp, preotul, aducem darul *înțelegerii evanghelicelor propovăduiri* între sfintele daruri ale altarului ceresc. Chiar dacă acest răspuns se reduce la câteva cuvinte, cum era predica Sf. Ioan Evanghelist Ioan spre sfârșitul zilelor sale – Fraților, vouă vă poruncesc, iubiți-vă! – acele cuvinte sunt indispensabile pentru ca lucrarea lui Dumnezeu în lume să-și afle izbânda și El să ne scoată pe noi din acest neam viclean de acum. Prin el, mai exact – mai ales prin el – Biserica prezentului se mărturisește a fi apostolică – sfântă și sobornicească în apostolicitatea ei. Prin ea, Împărăția lui Dumnezeu, prima cerută în Rugăciunea Domnească, este deja prezentă în veacul acesta, mai presus decât toate dovezile și mai vădită decât toate evidențele, iar sensul vozglasului aramaic antic *maran atha* are acum

sens triadic: *Domnul a venit, Domnul vine, Domnul va veni!* – în care este cuprinsă întreaga credință biruitoare a creștinismului” (pp. 161-162, *op. cit.*).

Deși exprimă o componentă a construcției omiletice, lucrarea merită a fi pomenită în contextul cercetării catehumenale prin metodologia aplicată și concluziile cercetării care fac trimitere la unitatea de duh a celor două mijloace veridice de construcție a comunicării în Biserică, relația lor fundamentală cu Sfânta Liturghie, cu liturgicul ca fundament de viață spirituală.

4.2.7. Pr. Costachi Grigoraș, „...Mergând, învățați toate neamurile!...”. Bazele hristologice, apostolice și patristice ale Cateheticii și Omileticii, Ed. Trinitas, Iași, 2000, 364 p.

Lucrarea părintelui Costachi Grigoraș constituie una dintre cele mai ample introduceri în fundamentele științei catehumenale generale. De altfel discursul autorului se deschide printr-o evaluare de sinteză, *Catehetica și Omiletica – discipline ale Teologiei Practice – discipline auxiliare* (p. 11-18) prin care se încearcă fixarea locului acestora în amplul spațiu al teologiei practice, identificând (cu Josef Gottler) educația religioasă ca fiind inima oricărui sistem cu fundament pedagogic.

Pentru a lămuri de ce este așa, autorul continuă excursul său cu elemente de antropologie creștină, respectiv *problema omului în Pedagogie* (p. 19-59). Astfel sunt trecute în revistă concepțiile sofistilor, ale lui Socrate, Platon, și Aristotel, ale gânditorilor elenismului și epicureilor asupra omului și a procesului educațional, cu privire specială asupra educației la greci și la romani în Antichitate, încercându-se identificarea acelor linii de forță care pot alcătui un tablou unitar de structuri ale mentalului colectiv și specific gândirii celor analizați. Finalul capitolului (p. 46-59) privește omul în Religia Revelată, identificând acele surse ale sensibilității la fiorul religios, fundament al educației.

Capitolul III este dedicat, în întregime, *Mântuitorului Iisus Hristos, Învățător* (p. 61-82), deschizând orizontul către *predica misionară și Cateheza primelor veacuri creștine* (activitatea catehetică misionară din veacul apostolic reflectată în scrierile canonice, activitatea catehetică din veacul apostolic reflectată în scrierile necanonice ale Părinților Apostolici – Didahia, Epistolele Sf. Clement Romanul, Epistola numită a lui Barnaba, Epistolele Sf. Ignatie Teoforul, Constituțiile Apostolice, dar și, într-o instituție nouă: catehumenatul) (p. 83-158).

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Capitolul al V-lea observă *dezvoltarea catehumenatului*, ca instituție, în celula sa educațional-pedagogică de bază: *Școlile Catehetice* (Alexandria, Antiohia – cu accent pe ideile pedagogice ale Sf. Ioan Gură de Aur și predica specifică antiohienilor, școala neo-alexandrină, școala catehetică tradiționalistă și școala siriacă) (p. 159-330).

Ultima parte a lucrării, cap. VI, este dedicată *coordonatelor principale în ce privește formarea creștinului*, respectiv psihologia, educația și instrucția religioasă (p. 331-338), schițând doar perimetrul unei posibile viitoare cercetări în domeniul educaționalului creștin.

4.2.8. Pr. Costachi Grigoraș, „...Propovăduiți Evanghelia la toată făptura!...”. Omiletică și Catehetică specială, Trinitas, Iași, 2000, 289 p.

Din punctul de vedere al prezentării noastre fundamentale ne apar a fi paginile dedicate *Cateheticii Speciale sau Practice*, așa cum a numit-o și prezentat-o autorul. După ce dezvoltă o largă prezentare a *Omileticii* în aspectele sale practice (izvorul și scopul predicii/p. 7-28; creațiile oratoriei bisericești/p.29-154), autorul insistă pe aspectele practice ale catehizării. Astfel ne este prezentată pe larg *materia catehizării, criteriile alegerii și structura organizării ei*: tradiția catehetică a simbolului credinței; tradiția catehetică a simbolului credinței unite cu narațiunea biblică augustiniană și cu Tatăl nostru; metodele catehetice inaugurate în secolul al XII-lea, Elucidiarul și Septeniarul; metodele catehetice folosite în secolele al XV-lea și al XVI-lea, înaintea apariției protestantismului; metodele de catehizare folosite de protestanți la începutul Reformei; metode de catehizare de după Reformă până la apariția catehismului tridentin; concepția de catehizare a Conciliului tridentin. Catehismul roman; mărturisirile de credință ortodoxă din veacul al XVII-lea – sinteză de tradiții catehetice; tradiții catehetice românești până la învățătura de credință din 1952; învățătura de credință din 1952 – eveniment catehetic în istoria Bisericii române; concluzii privind criteriile alegerii materiei de învățământ catehetic. (p. 161-215)

Ultimele capitole, privitoare la: *metode și forme de învățământ, metode și forme aplicate în cateheză* (cap. VI, p. 225-238), *structura catehezei* (cap. VII, p. 239-250) și *personalitatea catehetului* (cap. VIII, p. 251-261), oferă o finalitate practică unui demers teoretic care contribuie fundamental

la sintetizarea unor elemente de teologie practică, reconfigurate cu greu în preaplinul de informație existent astăzi.

4.2.9. Preot Dr. Ilie Ivan, *Îndrumător Catehetic*, Ed. Conphys, Rm. Vâlcea, 2001, 261 p.

Lucrarea Părintelui Ilie Ivan constituie una dintre cele mai încheiate lucrări de introducere și aprofundare a Cateheticii ca lucrare a Bisericii și slujire a preotului.

Partea întâia, purtând titlul general de *Obiectul și Istoria Cateheticii. Personalitatea Catehetului*, dezvoltă ceea ce îndeobște numim a fi cultura catehumenală de introducere în teologia Catehezei. *Preliminariile* (p. 11-19) caută să limpezească noțiunea de catehetică și sensul ei, importanța și folosul studierii Cateheticii, relația dintre Catehetică și celelalte discipline ale teologiei precum și împărțirea Cateheticii. Capitolul II se ocupă de Istoria învățământului religios-creștin (p. 20-87), prin aceasta autorul definind, de fapt, întregul parcurs al catehezei ortodoxe, de la începuturi până în vremea noastră (cateheza în perioada apostolică și patristică/ p. 20-83 și Cateheza în Biserica Ortodoxă Română/ p. 84-87). Ca și în cazul altor specialiști, părintele Ilie Ivan pornește sinteza sa prin identificarea Modelului Hristos în contextul catehizării (Mântuitorul Hristos – Unicul Învățător desăvârșit), urmărind mai apoi firul propus de ceilalți autori: cateheza în veacul apostolic, scrierile Părinților Apostolici, catehumenatul, catehizarea în primele veacuri creștine, continuând cu prezentarea școlilor catehetice: Alexandria, Cezareea Palestinei, Antiohia, Ierusalim, Capadocia, Edessa Siriei, apuseană-africană, școlile mănăstirești.

Cel de-al III-lea capitol al primei părți, caută să lămurească menirea Învățământului religios-creștin (p. 88-172) definind caracterul instructiv-educativ al învățământului catehetic, factorii educației religioase (familia, biserica creștină, școala, societatea), mijloacele educației religioase (cultul divin, Sfânta Liturghie, Sfintele Taine, cântarea bisericească, icoanele, deprinderile morale, meditația religioasă, rugăciunea), catehetul și catehumenii (catehetul și calitățile sale, subiecții învățământului și educației religioase), izvoarele și materia catehezei (izvoarele catehezei, materia catehezei sau învățământului religios creștin, criteriile alegerii materiei catehetice).

Partea a doua, intitulată *Principii, Metode și forme de învățământ* (p. 173-221), completează puntea de trecere dinspre construcția istorică

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

a lucrării spre cea tehnic-practică. Astfel ne sunt prezentate principiile didactice generale aplicate învățământului religios-creștin (noțiunea de principii didactice, principii didactice generale – învățământul natural, psihologic, al intuiției, al interesului, al învățării active și conștiente, educativ/practic, temeinic și durabil, sistematic; principiile speciale ale Catehetei – hristocentric, ecclesiologic), metode și forme de catehizare (metode de învățământ catehetic, forme de învățământ) și o serie de aspecte de practică în domeniu, grupate sub titlul *Alcătuirea unei cateheze. Momentele logico-psihologice*.

Cea de-a treia parte propune chiar *Modele de cateheze* (p. 223-248) fiind prezentate catehezele: Avraam, Pilda samarineanului milostiv, Crearea omului, Sfânta Cruce, Rugăciunea.

Construcția rotundă a lucrării, modul limpede de referire la o construcție clasică a catehezei aduc dinaintea cititorului o cultură catehumenală întreagă, sinteză de preț celui care începe să afle duminică pe Cale.

4.2.10. Pr. Prof. Ion Bria, *Comentariu la Catehismul ortodox. 12 Sinteze catehetice*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000, 151 p.

Dintre lucrările cu relevanță în domeniul catehizării această culegere de texte pentru catehizarea omului post-moder, și uneori post-creștin, și-a câștigat un loc binemeritat. Realizată de un specialist în comunicarea adevărului revelat, Părintele Ion Bria dovedește, dincolo de distincția sa profesorală, o reală cunoaștere a nivelului de comunicare către credincioși a culturii necesare cunoașterii teologice. În Prefața lucrării Părintele schițează un program misionar necesar regenerării culturii teologice în orizontul *Crezului* ortodox. Astfel, el scrie că acest „program vast” are ca puncte de referință: recuperarea creștinismului în forma în care a rezistat restricțiilor și persecuțiilor de tot felul sub regimul totalitar (1944-1989); evanghelizarea „societății civile” în formație, care, refractară religiei până ieri, preferă acum o cultură religioasă de orice origine, sincretistă; lansarea învățământului catehetic și a instrucției creștine organizate pentru tineri și adulți, prin filiera parohiilor, a școlilor publice, a liceelor și a facultăților de teologie; sudarea și integrarea parohiei prin fidelitate față de tradiție, evitând separarea între cei atașați slujbelor bisericești parohiale și cei ce preferă o religiozitate uniformă, după modelul unui ordin religios. Părintele deschide

cartea cu o concluzie a experienței sale: *„Exigențele învățământului catehetic (sau catehizării) sunt complexe, noi, inedite. De pildă, noile generații de copii, elevi și adulți vor să găsească în catehismul care li se predă ceva ce este creștin în esența sa, nu simple reguli și obiceiuri convenționale. Ei vor să „recepteze” puterea cuvântului lui Dumnezeu cel viu în propria lor exprimare și limbaj, de unde nevoia de a înnoi mereu limba și mijloacele de transmitere a Evangheliei. Cum la sfârșitul secolului al XX-lea există un pericol grav de pierdere a memoriei creștine, ca și acela de dezavuare a creștinilor să participe la lucrarea de renaștere a religiei creștine, învățământul catehetic trebuie să ajute pe copii și pe tineri să intre pe calea lui Hristos călăuziți de Evanghelie și Liturghie, ca să devină discipolii Săi, actori ai unei Tradiții viabile, continue. Încreștinarea unora – a copiilor și a tinerilor, reîncreștinarea altora – a adulților care au uitat sau ignorat religia creștină, începe cu rugăciunea ca Iisus Hristos Însuși „să-i învețe pe ei cuvântul adevărului și să le descopere Evanghelia dreptății”. Catehismul nu se predă și nu se învață pentru a satisface o curiozitate religioasă sau culturală, ci pentru a deschide o poartă spre cunoașterea lui Dumnezeu, fără de care ființa umană este turmentată și violentă, spre experiența contemporană a lui Hristos”* (p. 5-6).

Din punctul de vedere al conținutului acest *Comentariu la Catehismul ortodox* este o explicare pedagogică a credinței creștine²⁵¹, rezumată de *Crezul ecumenic*, niceo-constantinopolitan din 381. Fiind o prezentare tematică, sub forma unei sinteze exegetice și dogmatice a istoriei mântuirii, autorul pornește de la definirea de ansamblu a *religiei creștine* (p. 10-12) centrată pe aspectele sale unice: Întruparea lui Hristos – iconomia mântuirii. Acestea deschid organic orizontul căutării către *Revelația (descoperirea) lui Dumnezeu* (p. 13-19) și *credința creștină* (p. 22-25), către *descoperirea izvoarelor învățăturii creștine* (Biblia, Sfânta Tradiție: Dogmele sinoadelor ecumenice) (p. 26-40) și *învățătura despre Dumnezeu revelat și întrupat* (Dumnezeu-Sfânta Treime în lumina teofaniilor) (p. 41-48). După descoperirea acestor adevăruri, într-un stil literar ce aduce aminte de un editorialist, Părintele profesor continuă explicarea unor elemente de catehism în același ritm

²⁵¹ Din punct de vedere catehumenal, Părintele începuse mult mai demult demersul prin lucrări ca: *Credința pe care o mărturisim*, București, 1987; *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, București, 1994 (ed. a II-a); *Liturghie după Liturghie*, București, 1996, și studiul „Mărturisirea de credință în tradiția ortodoxă” în ST, nr. 3-4/1997, p. 3-20.

literar, mărturisitor. Astfel sunt lămurite aspecte legate de *Creația cosmică* (p. 49-54), *Iconomia restaurării omului* (Iisus Hristos: Fiul lui Dumnezeu – fiul Mariei; Maria, mama lui Iisus, Panaghia, Născătoare de Dumnezeu, Răscumpărarea prin frângerea Trupului și moartea pe cruce) (p. 55-70), *Venirea Duhului Sfânt peste toți: înnoirea lumii* (Viața în Hristos prin Duhul Sfânt)(p. 71-75), Tainele sau comuniunea sacramentală dintre divin și uman, dintre cer și pământ (p. 78-95), Biserica: poporul lui Dumnezeu, sinaxa celor reconciliați în Hristos și înnoiți de Duhul Sfânt (p. 96-103), Sinergia: urmare conștientă și constantă a lui Hristos (consolidarea credinței personale prin practica virtuților, perspectiva îndumnezeirii în experiența creștinilor) (p. 104-112), „Sfârșitul timpurilor” (Eshatologia creștină: Venirea lui Iisus Hristos ca Domn și Biruitor, Împărăția lui Dumnezeu, Cine sunt creștinii? „Priviți la ei cum se iubesc unii pe alții”) (p. 113-123).

Catehezele dispun de o consolidare didactică patristică, de scheme de problematizare și de o recapitulare finală, *Creștinismul în lumina Tradiției Ortodoxe*. Accente majore, în care concentrează atenția asupra acestor teme: *Dumnezeu este iubire* (I Ioan 4.8), *Cunoașterea adevărului* (I Timotei 2), *La dreapta Părintelui Său. Hristos mijlocește pentru noi* (Romani 8.34), *Misiuni și viziuni „pe când liturghiseau Domnului”*, *Botezul – simbol eficace de unitate pentru toți creștinii*, „Există o Liturghie după Sfânta Liturghie”, *Biserica ortodoxă universală, Un popor care-și pleacă genunchii și se roagă împreună* (p. 124-131). Toate constituie teme importante în dezvoltarea discursului catehetic, propunând – ca și o parte din referințele incluse în textul propriu-zis, arii noi de comunicare a adevărului creștin către o societate civilă agitată și lipsită de geneza culturală a dialogului. Dar, mai important este faptul că Părintele provoacă la gândire factorii pastorali ai Bisericii. Textele incluse în ultima parte a volumului, sub titlul *Experiența contemporană a lui Hristos*, respectiv: *Credința personală și practica slujbelor* (p. 132-134) și *Ce sentiment inspiră Jubileul Creștinismului, anul 2000?* (p. 135-137) sunt și ele dovada a ceea ce am putea numi funcția profetică a catehezei, atât de lucid prezentă în întreaga slujire a distinsului catehet Ion Bria. Anexele, privind *Reperete cronologice pentru Noul Testament* (p. 138-141) și *Apostoli, evangheliști, părinți ai Bisericii cu data sărbătorii lor în calendarul liturgic ortodox* (p. 142-143), ca și riguroasele – deși simple – note ale lucrării ne dovedesc o dată în plus că a catehiza înseamnă a te adresa cu serenitatea credinței tuturor acelor care simt nevoia dialogului

ziditor, care au nevoie de Biserică nu doar ca simplu partener social, ci ca lentilă prin care să reprimească lumea. Pentru cercetătorul în domeniul cateheticii astfel de texte, ca ale Părintelui Bria, sunt rare și de aceea de neprețuit. Ele poartă în ele ceva anume din lucrarea harică a Duhului Sfânt, Duhul Adevărului, deci și al catehizării²⁵².

4.2.11. Pr. Florin Botezan, *Sfânta Liturghie – cateheza desăvârșită. Studiu asupra caracterului catehetic al Liturghiilor Ortodoxe*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2005, 448 p.

Lucrarea aceasta pornește de la o premisă mărturisitoare, ca atare: „Într-o lume marcată tot mai mult de criza lipsei de sens, ca urmare a îndepărtării de Dumnezeu, lucrarea de față își dorește să fie o modestă contribuție la o mai profundă înțelegere a acestei comori duhovnicești pe care o reprezintă Sfânta Liturghie, în vederea unei participări cât mai depline la ea, astfel încât să ne putem bucura cu toții de darurile pe care le aduce, în primul rând comuniunea cu Dumnezeu și între noi și cunoașterea Lui mântuitoare” (Introducere, p. 17). De aceea, pentru a înțelege tematica și structura abordării, nu trebuie uitat acest mesaj mărturisitor, doveditor al faptului că scriitura noastră teologică trebuie să răspundă în mod fundamental unei nevoi practice, de limpezire a culturii catehetice necesare mărturiei Evangheliei. Pentru cercetarea catehetică românească, cartea este un izvor de teologie catehetică și liturgică, remarcabil prezentată ca scriitură și conținut de idei.

Capitolul I, intitulat *Scopul final al Catehezei Bisericii*, dezvoltă subcapitolele: *Dumnezeu se descoperă omului* (Revelația divină, Iisus Hristos-Cuvântul lui Dumnezeu Îtrupat, Slujirea învățătoarească a Mântuitorului (p. 21-32) și *Activitatea catehetică a Bisericii* (Biserica – Trupul lui Hristos extins în umanitate, Continuarea slujirii învățătoarești a Mântuitorului, Biserica-educatoare spre mântuire, Sensul catehizării în Biserică) (p. 33-48). Remarcăm o construire mult mai maleabilă a capitolului de catehetică intitulat de obicei „Iisus Hristos-Catehetul”, pornită dinspre izvorul evanghelic și dezvoltată către ideea de *cateheză-slujire*. Din acest punct de vedere,

²⁵² Una dintre vocile marcate de același profetism catehumenal, care merită a fi reținută și studiată, este aceea a Mitropolitului Antonie Bloom (de Suroj). Un exemplu de sursă catehetică este lucrarea sa *Despre credință și îndoială*, Ed. Cathisma, 2007, 311 p.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

ideile legate de geneza culturală a catehezei, prin Hristos-Biserică, apar remarcabile prin identificarea sensului paideumic al ecclesialului.

Capitolul II, Cultul divin – principalul mijloc de catehizare al Bisericii, cuprinde patru subcapitole generale: *Cultul – viața Bisericii, Cunoașterea Liturgică a lui Dumnezeu, Cult și cateheză în Biserică și Funcția catehetică a cultului* (p. 49-74), subcapitole care dezvoltă relația cult-cateheză, articularea liturgică a pastoralei catehumenale.

Capitolul III constituie, alături de următorul, miezul lucrării, conținutul fiind prezentat astfel: *Sfânta Liturghie – centrul cultului ortodox* (Taina Tainelor, Taina lui Hristos, Taina Bisericii, Cincizecimea continuă, Taina Împărăției; p. 75-85), *Sfânta Liturghie – structură catehetic-euharistică și sfînșitoare* (Liturghiile ortodoxe și evoluția lor, Cuvânt și Taină, Cateheză de mulțumire, Rugăciune și cateheză; p. 86-110), *Sfânta Liturghie – experiența Tainei Mântuirii* (Sfânta Liturghie ca mistagogie sau inițiere, Taina mântuirii, Simbolismul Sfintei Liturghii; p. 111-118), *Sfânta Liturghie și cunoașterea Sfintei Scripturi* (Raportul dintre Sf. Scriptură, Sf. Tradiție și Sf. Liturghie; Sf. Scriptură, carte a Bisericii alcătuită în context liturgic; Liturghia Cuvântului – consumarea euharistică a cuvântului Scripturii; deschiderea ochilor minții spre înțelegerea Scripturii; Transformarea cuvântului scripturistic în eveniment actualizat și trăit; Locul Sfintei Scripturi în Sfânta Liturghie; p. 119-132), *Sfânta Liturghie – loc privilegiat al cunoașterii existențiale a dogmelor* (Dogmele – expresii ale experienței Bisericii trăite liturgic; Cunoașterea existențială a dogmelor în Liturghie, Sfânta Liturghie – mărturisire de credință; p. 133-146), *Cunoașterea lui Dumnezeu în Sfânta Liturghie* (Cunoașterea prin experiență, Cunoașterea Sfintei Treimi, Taina întâlnirii cu Hristos-Învățătorul suprem; Cunoașterea în Duhul Sfânt; p. 147-170), *Pocăința – condiție a cunoașterii* (p. 171-175), *Aspectul eclezial și personal al participării la Liturghie* (Împreună-slujire și înaintare a Bisericii în cunoașterea și comuniunea cu Dumnezeu; Unirea Bisericii luptătoare cu Biserica triumfătoare în slăvirea lui Dumnezeu; Înaintarea sufletului în cunoașterea lui Dumnezeu și comuniunea cu El; p. 176-191) și *Sensul catehetic al folosirii artei în Liturghie* (Arta liturgică – expresie a frumuseții slavei dumnezeiești; Locașul bisericesc și iconografia – cadrul săvârșirii Sfintei Liturghii; Graiul liturgic și cântarea; p. 192-216).

Capitolul IV, la fel de dens, mută atenția către teologia cuvântului, purtând titlul: *Cuvântul – mijloc principal de realizare a catehezei în Liturghie*,

prin care se propun subcapitolele: *Cuvântul ca mijloc catehetic în Liturghie* (p. 217-222), *Citirile biblice* (Împărtășirea cu Dumnezeu Cuvântul prin cuvintele Sale; Textele scripturistice citite la slujbă; Ritualul citirilor biblice, p. 223-234), *Omilia* (Omilia – act sacramental al actualizării și împărtășirii cuvântului în adunarea euharistică; Locul omiliei în rânduiala Sfintei Liturghii, p. 235-241), *Rugăciunile* (Funcția catehetică a rugăciunilor Liturghiei; Rugăciunea antifoanelor; Rugăciunea trisaghionului; Rugăciunea dinainte de Evanghelie: Rugăciunile pentru credincioși – prima rugăciune pentru credincioși/cea de-a doua rugăciune pentru credincioși; Rugăciunea din timpul cântării heruvimice; Rugăciunea punerii înainte/ Rugăciunea Sf. Ioan Gură de Aur/ Rugăciunea Sf. Vasile cel Mare; Anafora – Anafora Sf. Ioan Gură de Aur/ Anafora Sf. Vasile cel Mare; Rugăciunea din timpul ecteniei cererilor de după anafora – la Sf. Ioan Gură de Aur/la Sf. Vasile cel Mare; rugăciunea Tatăl nostru; Rugăciunea plecării capetelor – la Sf. Ioan Gură de Aur/la Sf. Vasile cel Mare; Rugăciunea înălțării Sf. Agneț; Rugăciunea amvonului; Rugăciunea la potrivirea Sfintelor Taine; p. 242-321), *Ecteniile* (Ectenia mare; Ectenia întreită; Ectenia cererilor – ectenia cererilor după Intrarea Mare/după anafora; p. 322-342), *Formulele de binecuvântare și îndemn* (Binecuvântarea mare; Pace tuturor; Dialogul preanaforal, p. 346-364), *Imnografia* (Antifoanele, Trisaghionul, Heruvicul, Trisaghionul serafimic (Sanctus), Axionul; p. 364-382), *Mărturisirea de credință* (Rostirea Crezului – expresie a unității de credință și proclamare a credinței; Contextul liturgic al rostirii Crezului la Sfânta Liturghie; Crezul – sinteză a dogmelor credinței noastre; p. 383-392). *Concluziile* (p. 393-406) și o amplă *Bibliografie* (p. 424-448) întregesc una dintre cele mai ample și mai pertinente lucrări de catehetică din teologia modernă. Desigur că unele dintre deschiderile cercetării sunt numai schițate, din fiecare capitol și subcapitol putând să se nască oricând un nou filon de cercetare. Tocmai din acest punct de vedere am inclus în lista noastră de semnalări bibliografice această lucrare. Citită și analizată corect poate duce la adâncirea multora dintre temele enunțate și de către noi.

4.2.12. Simona Ștefana Zetea, *Cateheza parohială – premisă a construirii unei comunități vii*, Ed. Galaxia Gutenberg, 2003, 280 p.

Această lucrare constituie o propunere deschisă în domeniul catehetei practice, a pastoralii catehumenale propriu-zise. Autoarea pornește de la

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

definirea catehezei parohiale și importanța ei crescândă (p. 7-10), pentru ca, mai apoi, să caute să definească elementele care pot defini o istorie, trecută și recentă a catehezei parohiale. Astfel, *capitolul II* ne vorbește despre *originea și starea actuală a catehezei parohiale* cu două direcții ale acestei analize: *Cateheza – rod și hrană a comunității* (despre originile și evoluția catehezei parohiale; p. 11-13) și *Starea actuală a catehezei în comunitatea parohială, între controverse și speranțe* (p. 14-22). *Al III-lea capitol*, mult mai vast, urmărește să analizeze *Cateheza parohială, premisă a construirii unei comunități vii*, pornind de la câteva repere: *Biserica și educația creștină* – considerații de ordin general (p. 23-29); *Cateheza parohială în raport cu predarea religiei în școală* – caracteristici, probleme și o posibilă soluție (p. 30-42); *Parohia, cadrul adecvat pentru o cateheză permanentă, de însoțire* (p. 43-45); *Principii de bază pentru eficacitatea catehezei parohiale* (p. 46-51); *Responsabilitatea catehezei parohiale* (p. 52-60); *Cateheza adulților – o necesitate urgentă în orice comunitate parohială* (p. 61-85); *Cateheza tinerilor – o speranță a parohiei* (p. 86-90); *De la cateheza copiilor la cateheza familială* (p. 91-108); *Cateheza în jurul sacramentelor* – o lucrare proprie parohiei (p. 109-127); *Parohia. O comunitate vie și datorită catehezei* (p. 128-174).

Lucrarea se încheie cu o serie de *Concluzii* (p. 175-185) și *Anexe* cuprinzând fișe ale catehizării pe care autoarea le-a efectuat la diverse acțiuni ale misiunii sale. Din nefericire, lucrarea beneficiază de două scăderi, inerente datorită limitei confesionale (greco-catolice) impuse atât bibliografiei (nu se poate ca teolog care studiază în limba română să nu descoperi măcar câteva titluri care să te privească din efortul celorlalți, fie ei și ortodocși), cât și conținutului. Însă modul abordării, ideile de structură ale lucrării, culese din lucrări de marcă ale teologiei catehetice romano-catolice, sunt de remarcat și reținut.

4.2.13. Nicoleta Simona Marțian, *Învățăământul laic și învățăământul creștin în Imperiul Roman în secolele I-III*, Ed. Galaxia Gutenberg, 2007, 352 p. + 203 fig.

Teză de doctorat în istorie, lucrarea suscită interesul specialistului în catehetică prin informațiile legate de istoria educației și a mentalității perioadei romane (sec. I-III), dezvoltând o analiză articulată asupra modului în

care modelul educațional roman laic s-a impus în cultura educației creștine primare. Astfel, după ce în *Introducere* ne informează cu privire la scopul lucrării, izvoarele folosite, stadiul actual al cercetării în domeniu și metoda de lucru adoptată (p. 9-24) iar în capitolul următor (II) ne propune o privire sintetică *asupra Imperiului Roman în secolele I-III p.Chr.*, urmărind contextul social-politic, cadrul religios și originile creștinismului, persecuțiile contra creștinilor, date generale despre educația și învățământul laic și creștin (educația și învățământul în Vechea Romă; începuturile învățământului creștin) (p. 25-42), autoarea ne propune un amplu periplu istoric și de cultura mentalității educaționale.

Capitolul III propune miezul cercetării. *Învățământul laic în Imperiul Roman în primele trei secole*. Sunt analizate premisele și structura învățământului (p. 47-48), atitudinea statului față de învățământ (p. 48-49), Școala: elementară, medie, superioară (p. 50-62), elevii și profesorii (p. 63-68), edificiul școlar sau locul unde se țineau cursurile (p. 69), metoda pedagogică (p. 69-73), programa de studiu (p. 74-75), manualul (p. 75-76), scrierea (p. 76-78), specializările (învățământ juridic, medical, sportiv, tehnic, agricol, matematica și geometria, fizica și chimia, zoologia și botanica, astronomia și calendarul roman, muzica, p. 79-94), impactul educației (conferințele ocazionale, cercurile literare, cartea, literatura, lecturile publice, bibliotecile, educația soldaților (p. 95-108) și răspândirea școlilor în teritoriu (p. 109-112).

Capitolul IV, Interpretarea izvoarelor arheologice referitoare la învățământul laic și cel creștin din Imperiul Roman sec. I-III p.Chr. Comentariu arheologic (numărul descoperirilor, grupele de descoperiri, datarea, localizarea și proveniența lor, simbolistica lor, raportul dintre învățământul laic și cel creștin) (p. 113-140), este o punte informală, de mare valoare și unică în cercetarea românească de până acum, către *capitolul V, Învățământul creștin în Imperiul Roman în primele trei secole*. Acesta este structural orientat către identificarea parametrilor istorici ai existenței învățământului creștin în ambientul imperial legat de Roma. Astfel ne sunt prezentate: Învățământul catehetic (p. 141-148); Scopul educației creștine reflectat în scripturile noutestamentare (p. 149-159); Conținutul învățământului creștin al primelor trei secole (p. 160-179); Iisus – modelul pedagogului creștin (p. 180-182); Normele învățământului creștin în literatura primelor trei secole (p. 183-189); Învățământul teologic superior (p. 190-227).

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Concluziile (p. 229-234), *Repertoriul de izvoare* (p. 235-284), precum și *Anexele* (p. 285-352), migălos enunțate și prezentate, întregesc o lucrare amplă care, din păcate, suferă de aceeași meteahnă: confesionalitatea surselor, ca și cum teologia românească nu ar fi emis nici o lucrare de valoare dacă nu pe temă, măcar pe sectoare aparte. Neutilizarea unor surse ale cercetării românești din specialitate a dus la idee că nu avem nimic valoros și de prezentat lumii intelectuale occidentale. Este o datorie intelectuală minimală ca acolo unde avem ceva de transmis să o facem, să o facem prin apelul la sursele românești, deloc neimportante uneori.

Lucrarea trebuie consultată mai ales pentru excelenta situare a învățământului creștin în contextul larg al educației romane, universale, pentru constanța raportării la izvoare critice și istorice de valoare, ca și pentru profunzimea analizei. Pentru literatura română de specialitate lucrarea constituie un câștig indiscutabil, o propunere de realocare a metodelor istoriei comparate în serviciul analizei catehetice.

4.2.14. Pr. Dr. Eugen Jurca, *Cateheza Baptismală în antichitatea creștină*, Ed. Galaxia Gutenberg, 2009, 253 p.

Demersul prezent în volumul Părintelui Eugen Jurca ne este prezentat de autor astfel: „*Lucrarea de față deschide calea unui demers mai amplu de cunoaștere a istoricului, metodologiei (strategiilor educative) și conținutului catehezei creștine, un domeniu mai puțin explorat în spațiul de reflecție teologică răsăriteană (cu precădere cel românesc!). Primul volum-dincolo de experiențele catehetice precedente, tipic didactice, își propune o prezentare, într-o altă manieră, a documentelor primare baptismale și mistagogice accesibile, referitoare la Sacramentele inițierii: Botez, Mirungere, Euharistie. Nu am insistat atât pe aspectele teoretice standardizate, cât pe o prezentare live – pe „viu” – studenților teologi (și nu numai!), într-un volum unic, al celor mai semnificative opere ale antichității creștine, pe o asemenea tematică extrem de interesantă, vastă și actuală*” (p. 5).

Partea I a lucrării, intitulată *Catehetica, disciplină a teologiei practice*, cuprinde: *Noțiuni introductive* (p. 11-13); *Motivația reînnoirii catehezei, în contextul actual* (motive de natură socio-culturală; motive de ordin psihologic și antropologic; rațiuni teologic-pastorale și duhovnicești, p. 14-19); *Locul cateheticii în cadrul teologiei practice* (p. 20-21); *Catehetica, în*

contextul interdisciplinar (p. 22-23); *Forme de propovăduire a cuvântului în Biserica primară* (Kerigma apostolică, cateheza, omilia) (p. 24-34).

Partea a II-a, intitulată *Documente baptismale din antichitatea creștină*, propune următoarele teme: Din literatura postapostolică: *Didahia*/primul catehism creștin (p. 37-47); Din literatura apologetică: Tertulian/ *De baptismo* (p. 48-50); Din literatura pseudoapostolică: Ipolit al Romei/ *Tradiția Apostolică* și *Constituțiile Apostolice* (p. 51-82); Documente din școala catehetică alexandrină: Clement Alexandrinul/ *Pedagogul* și Origen, *Contra lui Celsus* (p. 83-94); Documentele din școala catehetică ierusalimiteană: Sf. Chiril al Ierusalimului/ *Catehezele* și *Catehezele Mistagogice* (p. 95-114); Din literatura „itinerantă” (de călătorie): *Peregrinatio Egeriae*. Însemnările de pelerinaj ale Egeriei (p. 115-124); Documentele din școala antiohiană: Teodor de Mopsuestia, *Omiliile catehetice* și Sf. Ioan Gură de Aur, *Catehezele baptismale* (p. 125-158); Documente occidentale: Sf. Ambrozie al Milanului: *De Mysteriis* și *De Sacramentis* (p. 159-196).

Partea a III-a, *Catehumenatul antic*, dispune de o minuțioasă prezentare istorică și de structură a mentalității educaționale: *Prezentare generală* (p. 197-199); *Premize ale unui neocatehumenat* (p. 199-201); *Disciplina arcana în literatura catehetică primară* (p. 201-212); *Treptele catehumenatului* (originile catehezei creștine, catehumenatul postconstantinian, declinul catehumenatului) (p. 213-220); *Fazele procesului catehumenal* (cateheza „îndepărtată”, cateheza baptismală „apropiată-quaresimală”, cateheza postbaptismală-mistagogică) (p. 221-235); *Clase de catehumeni* (catehumenii, iluminării, neofiții) (p. 236-237); *Cateheza baptismală antică – schiță* (p. 238-239).

Dincolo de incongruențele editoriale, lucrarea merita mai multă atenție din acest punct de vedere, conținutul sistemic și axat pe noțiuni bine definite face din lucrare un bun ghid de catehetică. Reorientarea autorului către arealul greco-catolic îl obligă la unele nuanțări, nesemnificative. Desigur că bibliografiei îi pot fi adăugate o serie de lucrări și studii ortodoxe de valoare, exact pe segmentul cercetării, citate de noi în capitolul bibliografic. Este greu credibil că autorul nu cunoștea traducerea catehezelor baptismale ale Sf. Niceta de Remesiana ori o serie de articole de specialitate care, evitând academismul ieftin, au adus contribuții marcante în domeniu. Lucrarea rămâne însă valoroasă, propunând unele linii de cercetare catehetică vrednice de luat în seamă.

4.2.15. Jaroslav Pelikan, *CREDO – Ghid istoric și teologic al crezurilor și mărturisirilor de credință în tradiția creștină*, Polirom, Iași, 2010, 501 p., traducerea Mihai-Silviu Chirilă.

Deși nu este produsul teologiei românești, amintim lucrarea aceasta ca fiind una dintre cele mai autorizate surse/voci ale istoriei catehetice, ale istoriei culturii teologice. Jaroslav Pelikan este cunoscut ca fiind un teolog lutheran convertit la ortodoxie, în 1997. După ce a îngrijit, între 1955 și 1971, una dintre cele mai ample lucrări asupra teologiei lui Luther, *Luther's Works* (20 vol.), profesorul emerit al Universității Yale s-a impus publicului cititor de teologie din România prin apariția unor volume de marcă: *Fecioara Maria de-a lungul secolelor*, Humanitas, 1998; *Iisus de-a lungul secolelor*, Humanitas, 2000 și, mai ales, cele 6 volume ale lucrării *Tradiția creștină. O istorie a dezvoltării doctrinei* (vol. I, *Nașterea tradiției universale*, 100-600, Polirom, 2004, 398 p.; vol. II, *Spiritul creștinătății răsăritene*, 600-1700, Polirom, 2005, 355 p.; vol. III, *Evoluția teologiei medievale*, 600-1300, Polirom, 2006, 356 p.; vol. IV, *Reformarea Bisericii și a dogmei*, 1300-1700, Polirom, 2006, 444 p.; vol. V, *Doctrina creștină și cultura modernă, de la 1700*, Polirom, 2008, 388 p.), unul dintre monumentele cercetării istoriei mentalității și culturii teologice creștine.

Volumul CREDO uimește prin bibliografia bogată, aș zice completă, asupra problematicii abordate, autorul mărturisind filonul unitar cu lucrarea de referință *Faith in the Christian Tradition* (Crezuri și mărturisiri de credință în tradiția creștină), editată împreună cu Valerie R. Hotchkiss, dar și faptul că, prin ea, continuă „o cercetare academică de o viață în domeniul istoriei mărturisirilor” care a început cu teza de doctorat, susținută la Universitatea din Chicago, în 1946, cu tema *Prima Mărturisire boemiană din 1535* (p. 9).

Din acest motiv, socotim că prezentarea lucrării, în amănuntele cuprinsului său, nu poate fi altfel decât benefică. Astfel, *Partea întâi*, intitulată *Definirea crezului și a mărturisirii* (p. 37-128), cuprinde: Capitolul 1: *Continuitate și schimbare în crezuri și mărturisiri* (Continuitate versus schimbare în decretul Conciliilor Ecumenice; Gândirea patristică referitoare la continuitate și schimbare; Doctrina trinitară ca exemplu de continuitate și schimbare; Persoana lui Hristos ca model de continuitate și schimbare; Schimbarea și „disparația” crezurilor, p. 41-61); Capitolul 2: *Imperativul credal și confesional* (Credință și mărturisire; Credința definită; Mărturisi-

rea credinței; Conținutul mărturisirii; p. 62-83); Capitolul 3: *Mărturisirea credinței ca doctrină* (Învățătura Bisericii; Esența doctrinei; „Doctrine” și doctrină; Doctrina ca dogmă; p. 84-105); Capitolul 4: *Credință și orânduire* (Crezul apostolic și preoția apostolică; Doctrine ale orânduirii bisericești în Răsărit și Apus; Organizarea ca doctrină în mărturisirile reformat; Credință și orânduire în dialogul confesional ecumenic; p. 106-128).

Partea a doua a lucrării cuprinde pagini despre *Apariția crezurilor și a mărturisirilor* (p. 129-222), concentrate în următoarele capitole: Capitolul 5: *Scriptură, tradiție, crez* (Cezuri în Scriptură; Scriptura în crezuri și mărturisiri; Mărturisirile și problema canonului; Regulile confesionale ale hermeneuticii biblice, p. 133-143); Capitolul 6: *Regula rugăciunii și regula credinței* (Rugăciunea Domnească în mărturisiri; Lex orandi/lex credenti; Locul crezului în liturgie; Doctrina conciliilor și a mărturisirilor despre cult; p. 144-175); Capitolul 7: *Formule ale concordiei – și ale discordiei* (Anatema și polemicile credale; Condamnări directe și indirecte; Crezurile și mărturisirile ca instrumente ale concordiei; Duhul Sfânt al concordiei și taina concordiei: două antecedente ironice, p. 177-199); Capitolul 8: *Formarea mărturisirilor și politica religioasă* (Mărturisirea ca act politic; Legea civilă referitoare la acceptarea crezurilor; Mărturisirile și formarea politicii; Politica diversității confesionale; p. 200-222).

Partea a treia, Autoritatea crezurilor și a mărturisirilor (p. 227-314), este construită în jurul următoarelor capitole: Capitolul 9: *Dogma credală ca lege bisericească* (Formularea credală ca legiferare; Receptarea crezurilor, conciliilor și mărturisirilor ca ratificare; Aplicarea ortodoxiei; Subscrierea confesională ca respectare a legii; Regulile hermeneuticii confesionale; p. 223-248); Capitolul 10: *Fapte, nu crezuri?* (Doctrine ale disciplinei creștine în mărturisirile Reformei; Erezie și/sau schismă; Ortodoxie și ascetism; Iubirea creștină, premisă a mărturisirii creștine; O paralelă seculară modernă; p. 250-269); Capitolul 11: *Transmiterea crezurilor și mărturisirilor altor culturi* (Cult, cod și crez dincolo de barierele culturale; Destinul crezurilor în misiuni și migrații; Tipuri ale indigenizării credale; Paradigma: de la *șema* la *homooousios*; p. 249-269); Capitolul 12: *Ortodoxia corpului de credincioși* (Ce a crezut, a învățat și a mărturisit laicatul?; Religia populară, regula rugăciunii și tradiția; Acceptarea de către membrii Bisericii, a legii civile și credale; Cod, crez și cultură populară; p. 292-314).

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Partea a patra, numită *Istoria crezurilor și mărturisirilor* propune cititorului o altă serie de capitole: Capitolul 13: *Reguli ale credinței în Biserica primară* (Crezul primar; Kerygma și simbolurile baptismale; Depozitul credinței, evanghelizarea și apologetica; Didahie, cateheză și formule de exorcizare; Forme prescrise de rugăciune și de mărturisire; p. 319-338); Capitolul 14: *Afirmarea credinței în ortodoxia răsăriteană* (Ambivalența Bisericii ortodoxe față de „cărțile simbolice”; Liturgia, cea mai importantă mărturisire de credință a Bisericii; Tradiția sacră a celor șapte concilii ecumenice; Mărturisirile răsăritene ca reacții egale și opuse; p. 339-359); Capitolul 15: *Profesiuni de credință în Occidentul medieval* (Receptarea occidentală a tradiției credale și conciliare catolice; Confesionalizarea doctrinei sacramentale occidentale; Teologia scolastică – argumentare pe baza crezului; Apariția mărturisirilor eclesiologice în Evul Mediu târziu; p. 362-380); Capitolul 16: *Mărturisiri de credință în epoca Reformei* (Proliferarea mărturisirilor în epoca Reformei; „Confesionalisme” luterane, reformate, romano-catolice și radicale; Substanță catolică și principiu protestant în mărturisirile Reformei; De la mărturisirile Reformei la scolastica confesională; p. 382-401). Capitolul 17: *Expuneri ale credinței în creștinismul modern* (Atitudinea potrivnică crezului provocată de conștiința modernității; Contexte vechi și noi ale mărturisirii creștine; Înfiorarea erudiției credale și confesionale în epoca modernă; În lumina istoriei lor, au crezurile un viitor și un trecut?; p. 405-423).

Acestui material i se adaugă o *bibliografie completă*, indice la crezuri și mărturisiri de credință, alte elemente de aparat critic. Din nefericire, și asta se poate vedea și numai din enumerarea titlurilor pe care am realizat-o, traducerea este plină de deficiențe. Cuvântul cel mai absurd, inexistent în teologie, poate doar inventat ori copiat de pe aiurea, este CREDAL (*formularea credală ca legiferare* este culmea contorsionării!; lege credală...). Dacă veți urmări contextul în care este folosit veți descoperi două ori trei sinonime mult mai aproape de limba română, de teologie. Pentru *indigenizare credală* termenul de inculturație evanghelică suna oricum mai aproape de adevăr. La *erudiție credală*, cultură a mărturisirii învățaturii de credință. Ca și în cazul expresiei nefericite „depozitul credinței”, atâta vreme cât avem consacrată expresia „tezaurul credinței”. Ca și aberanta expresie „*ortodoxia corpului de credincioși*”, fără sens câtă vreme avem improprie în limba română cuvinte ca *sinaxa credincioșilor* sau *comunitatea parohială*. Și sunt numai câteva exemple care fac dificilă, jenantă, lectura unei cărți, altfel, excepționale. Poate că mai mare grijă în cunoașterea limbii române și mai

ales a limbii române teologice, simplă și curată ca o mărturisire de credință, s-ar recomanda acelor care cred că traducerea unor astfel de lucrări poate fi realizată numai după normele metodologice ale meseriei de traducător. De asemenea, un apart critic ca acesta, excelent conturat, obligă și la transferarea lui către cultura teologică românească, și nu mă refer aici la cea strict ortodoxă. Altfel, pare că nimic din ceea ce ni se prezintă în această lucrare nu a fost digerat până acum de teologia de limbă română. Oricum, astfel de traduceri ne îndeamnă, ca teologi, să ne revizuim prioritățile culturale, dovedindu-se o dată în plus necesitatea unui corp de traducători din rândul teologilor care să facă față provocărilor crescânde ale teologiei de import.

Pentru bibliografia catehetică modernă însă, lucrarea, ca atare, este de un folos icomensurabil, trimiterile și deschiderile sale facilitând noi direcții de cercetare și asumare a tradiției catehumenale ortodoxe.

4.2.16. Pr. Răzvan Ionescu, Adrian Lemeni, „Dicționar de Teologie ortodoxă și Știință”, Ed. Curtea Veche, București, 2009, 335 p.

Prezentarea unui astfel de dicționar în contextul unei bibliografii catehetice devine obligatorie. Una dintre acuzele aduse des de „intelighentia” dialogului social este aceea legată de limbajul de lemn al catehetului creștin, mai ales a celui ortodox. Efortul a doi cunoscători ai comunicării interdisciplinare, ba chiar transdisciplinare (în sensul conferit de Nicolae Basarabesco termenului), se încununează în această lucrare, parte integrantă a proiectului românesc legat de dialogul Știință-Religie. De care nu se poate face abstracție. El este propus ca un instrument de lucru (cf. p. 9), vizând familiarizarea teologului cu o atentă conceptualizare științifică și familiarizarea omului de știință cu terminologia și conținutul științei supreme, teologia. Un instrument care exprimă întâlnirea epistemologiei științifice de după modernitate cu gno-seologia teologiei creștine (cf. p. 13). Sunt mai bine de 187 de „cuvinte-titlu” coagulate în jurul marilor concepte de cultură și de mentalitate care pot ajuta la desconggestionarea unor preconcepții care limitează, până acum, dialogul. Remarcabil apare modul în care se păstrează echilibrul de sens între termenii teologiei și ai științei, dovedindu-se, a câta oară, frumusețea „rămânerii împreună”. Catehetului nu-i poate lipsi o astfel de construcție a vocabularului. Asumarea unei atari literaturi duce la performanță didactică, în final, la binele copiilor și al tinerilor angrenați în procesul educației și al cunoașterii.

SCURT DICȚIONAR DE TERMENI SPECIFICI²⁵³

CATEHETICA

1. Studiul care se ocupă cu catehizarea, cu normele de predare a învățământului religios educativ.
2. Disciplina despre funcția catehetică a Bisericii adică despre creșterea celor nevârstnici spre o maturitate spirituală prin învățământ și educație creștinească bisericească. [cf. Th. Harnack]
3. C. duce la formarea unui creștin matur – convins mărturisitor al lui Hristos. [cf. W. Rein]
4. Teorie a pregătirii catehumenului. [cf. Zechewitz]

CATEHIZARE

1. a suna de sus în jos
2. a spune ceva de la loc înalt
3. F. Ap.: 21.21 a învăța pe cineva
4. Luca 1.4; F.Ap. 18.25; Rom. II.18; Gal. IV.6 = a învăța prin viu grai

CATEHET

Trimisul lui Dumnezeu și al Bisericii care împărtășește prin viu grai învățătura creștină.

CATEHUMEN

Cel ce primește această învățătură.

CATEHEZĂ

Activitate didactică a Bisericii.

CATEHETICĂ

Teoria catehezei = îndrumarea pentru catehizare sau totalitatea normelor sistematizate necesare în catehizare, norme având un caracter practic, adică ușor aplicabile.

²⁵³ Cf. Modelului oferit de *Manualul de Catehetică* realizat de Părintele Dumitru Călugăr.

CATEHEZA

Învățăământ preoțesc = prima instrucție dată de preoți candidaților la botez, la intrarea în creștinism.

EVOLUȚIA FONDULUI/CONCEPTULUI CATEHEZĂ

I Cateheza veche = pastorația credincioșilor, catehumenilor

- ⇒ Rugăciunea
- ⇒ Postul
- ⇒ Exorcismele
- ⇒ Examinarea conștiințelor

II. Primele veacuri = îngrijirea religioasă a credincioșilor de toate vârstele

CREDINȚA + CUNOAȘTERE + CONVINGERE + ASCULTARE = FIINȚA ȘI CHEMAREA CATEHUMENATULUI

Catehumenatul cuprinde: catehumeni maturi sau înaintați în vârstă

- maturi – c. învățarea premerge Botezului
- prunci – Botezul premerge învățării

- ☞ Cei născuți din părinți creștini – au o chemare naturală către Dumnezeu – Botezați apoi catehumeni
- ☞ Cf. I Cor VII.14 – în căsătoriile mixte – precum soțul sau soția credincioasă sfințește partea necredincioasă
- ☞ Chemarea spre creștinism – **dar divin**

ACTIVITATEA CATEHETICĂ

- Spre credincioșii care au nevoie de o deosebită dragoste
- Vor fi nu numai călăuziți ci și păziți – hrăniți – păstrați pentru Hristos

A CATEHIZA înseamnă a face din credincioși membri vii ai Trupului lui Hristos, adică ai Bisericii. De aici decurge necesitatea Botezului – trebuie să moară omul cel vechi pentru a se naște cel nou, ființă educabilă.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

În catehizarea ideală, doctrina, disciplina și cultul trebuie să formeze o unitate organică în centrul căruia să stea cultul. O lucrare catehumenală lipsită de aportul cultului nu poate fi concepută.

CONCLUZIA

Lucrarea aceasta complexă se înțelege prin cuvântul *kathcein* (κατηχησις) încă de pe timpul Apostolilor, când Biserica își desfășura activitatea catehetică nu numai prin doctrină, ci și prin cult și disciplină deopotrivă. Cuvântul cateheză înseamnă deci toată grija ce o purta Biserica față de catehumeni, pe care îi îngrijea ca o mamă bună, ca ei să crească și să se întărească cu Duhul, devenind mădulare vii ale trupului tainic al lui Hristos. Același înțeles îl are cateheza și în zilele noastre, în Biserica Ortodoxă, iar catehetica sau studiul, știința catehizării cuprinde normele cristalizate din experiența bimilenară a Bisericii în câmpul funcției sale catehetice.

BIBLIOGRAFIA GENERALĂ

SIGLE ȘI ABREVIERI

DCC= *Dizionario di Catechetica*, a cura di Joseph Gevart, Ed. Elle di ci, Torino, 1987, *Instituto di Catechetica* (Facoltă di Scienze dell'Educazione) dell'Università Pontificia Salesiana di Roma.

DTR = **Păcurariu**, Preot Prof. Univ. Dr. Mircea, *Dicționarul teologilor români*, ed. I, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, 492 p.

THB = *Thábor – L'encyclopédie des catéchistes* (sous la direction de Anne- Marie Artken, Jean Joncheray, Stanislav Lacanne, René Marlé), Ed. Desclée, 1993, 576 p.

RT= Revista Teologică

ST= Studii Teologice

TR= Telegraful Român

IZVOARE

1. **Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, tipărită cu Binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sf. Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.
2. *Epistola către Diognet*, în vol. *Scrierile Părinților apostolici*, colecția PSB, 1, EIMBOR, București, 1979, p. 340.
3. **Sfântul Grigorie de Nazianz**, *Opere Dogmatice*, Editura Herald, București, trad. Pr. Dr. Gheorghe Tilea, 2002.
4. **Sfântul Grigorie de Nazianz**, *Cele cinci Cuvântări teologice*, trad. Păr. D. Stăniloae, Anastasia, 1993.
5. **Sfântul Ioan Casian**, *Scrieri alese – Așezămintele mănăstirești și convorbirile duhovnicești*, col. Părinți și Scriitori Bisericești (PSB), nr. 57, București, 1990, 905 p.

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

6. **Sfântul Ioan de Kronstadt**, *Spicul viu – gânduri despre calea mântuirii*, Editura Sophia, București, 2002.
7. **Cuviosul Paisie Aghioritul**, *Epistole – cale către cer*, Ed. Chilia „Bunei Vestiri”, Schitul Lacu, Sf. Munte Athos.
8. **Sfântul Vasile cel Mare**, *Scrieri I*, Studiu introductiv, traducere, note și indici de Pr. Prof. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.

IZVOARE SECUNDARE

9. **Calvin**, Jean, *Învățătura religiei creștine*, vol. I (979 p.), vol. II (916 p.), Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2003.
10. **Iperio**, Andrea, *Lettura e Meditazione quotidiana della Sacra Scrittura*, Ed. Marietti, 1820/2008, Genova-Milano, 233 p.
11. **Luther**, Martin, *Scrieri*, vol. I (341 p., 2003), vol. II. (346 p., 2006), Ed. Logos, Cluj-Napoca.
12. **Rosmini**, Antonio, *Delle cinque piaghe della Santa Chiesa*, Ed. Citta Nuova, 1998.
13. **Șaguna**, Andrei, *Compendiu de Drept Canonic* (editat de N. Popea), Sibiu, 1885 (ed. a II-a).
14. **Șaguna**, Andrei Baron de, *Manualu de Studiulu Pastoralu compusu și edatu de...*, Sibiu, 1872.
15. **Șaguna**, Andrei, *Manual de Teologie Morală pentru întrebuințarea preoțimii și a clericilor greco-răsăriteni revăzute și retipărite (...)* Sibiu, 1855, 299 p.
16. **Șaguna**, Andrei, *Teologia Pastorală pentru preoți de lege ortodoxă răsăriteană...*, Sibiu, 1857, 240 p.
17. **Varlaam**, *Opere*, ediția Manole Neagu, Chișinău, 1991, 622 p.

MANUSCRISE DIN BIBLIOTECA MITROPOLIEI ARDEALULUI

18. Ms. **Polemika**, se prezintă sub forma unui caiet fără coperti, cuprinzând un număr de 79 de pagini scrise sub formă de curs (dimensiunea filei, 15 X 18, 5). Acestor pagini se adaugă o foaie copertă pe care stă scris „*Polemika pentru Nicolae Maieru, ascultătoriu de cleric, anul I, 1861*”. Pagina de titlu, următoare acestei coperti, aduce noutăți. În partea de

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

sus a paginii stă scris „Semestrul II”, se reia titlul „*Polemika pentru Nicolae Maieru, 1861, Sibiiu în Martie*”, partea de jos consemnând, cu o grafie aparte, orașul „editării” notițelor, *Sibiiu*.

19. **Ms. nr. 51**, numit, pe supracopertă, cu literă latină de data aceasta, „*Retorica bisericească*” (dimensiuni 16 X 19 cm).
20. **Ms. 50**, *Cursul de retorică* cuprinde 78 de pagini scrise, încheiate cu înscrisul „Sibiiu, în Junie 1861” și este semnat de același Nicolae Maieru, „clericu, anul I” (p. 78) – urmează alte 97 de pagini, nenumerotate – foi goale, fără înscrisuri care să intereseze. Materialul cuprinde VII capitole, cu subcapitole bine proporționate, remarcându-se amestecul de scriere chirilică și note în grafie latină, scurte, dar extrem de interesante
21. **Ms. 301** care poartă, pe hârtia care „împachetează” foile, înscris cu cerneală neagră **Catihetica**. Este vorba de șase file (notate ca atare de autor, Fila I, II etc.) format 19/23 (21) cm, fiecare conținând câte opt pagini. Numai ultima filă (a VI-a) are numai trei pagini, din care ultima pagină scrisă numai pe jumătate.

DICȚIONARE, ENCICLOPEDII, COLECȚII DE DOCUMENTE

22. **Cristea, Sorin**: *Dicționar de Pedagogie*, Grupul editorial Litera Internațional Chișinău – București, 2000, 398 p.
23. **Dizionario di Omiletica** (a cura di Manlio Sodi-Achile M. Triacca), Editrice Elle di ci – Editrice Velar, Torino-Bergamo, 1998
24. **Dizionario di Catechetica**, a cura di Joseph Gevart, Ed. Elle di ci, Torino, 1987, *Istituto di Catechetica* (Facoltă di Scienze dell’Educazione) dell’Università Pontificia Salesiana di Roma.
25. *** **Documenti su catechesi ed evengelizzazone**, Editrice Elle di ci, Torino, 1988, 350 p. (20 de documente specifice).
26. *** **Doctrina socială a Bisericii. Compendiu.**, vol. II, Ed. Universității din București, 2006, 369 p.
27. **ENCICLOPEDIA ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI**, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010, 767 p.
28. **Gândirea socială a Bisericii** (coord. Ioan I. Ică jr și Germano Marani), Ed. Deisis, Sibiu, 2002.
29. **Ionescu, Pr. Răzvan, Lemeni, Adrian**, „*Dicționar de Teologie ortodoxă și Știință*”, Ed. Curtea Veche, București, 2009, 335 p.

30. **Păcurariu**, Preot Prof. Univ. Dr. Mircea, *Dicționarul teologilor români*, ed. I, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, 492 p.
31. **Thábor** – *L'encyclopédie des catéchistes* (sous la direction de Anne-Marie Artken, Jean Joncheray, Stanislav Lacanne, René Marlé), Ed. Desclée, 1993, 576 p.
32. *** *Texte national pour l'orientation de la catechese en France et principes d'organisation*, Conferința Episcopilor din Franța, Prefața Cardinalului Jean-Pierre Ricard, ed. Bayard/Cerf/Fleurus-Mame, Paris, 2006, 116 p.
33. *Vocabular de Teologie Biblică* (coord. Xavier Leon-Dufour), Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, trad. Isidor Mărtincă 2001.

TRATATE, LUCRĂRI, CĂRȚI

34. **Aa. Vv.**, *Agli inizi della fede – Pastorale catecumenale oggi in Europa*, editat de Gruppo Europeo dei Catecumenati, cu prefață a cardinalului Carlo Martini, Ed. Paoline, 1991, 212 pg
35. **Aa.Vv.**, (a cura di Saturnino Muratore), *Teologia e formazione teologica – Problemi e prospettive*, Ed. San Paolo, 1996, 203 p.
36. **Abraham**, Dorel, *Introducere în sociologia urbană*, Editura Științifică, București, 1991.
37. **Agamben**, Giorgio în lucrarea „Ce rămâne din Auschwitz. Arhiva și martorul”, Ed. Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2006, 118 p.
38. **Alberich**, Emilio, *Les Fondamentaux de la Catechese*, Ed. Novalis-Lumen vitae, Quebec, 2004, 390 p.
39. **Alberich**, Emilio și Binz, Ambroise, *Adultes et catéchèse – Eléments de méthodologie catéchétique de l'âge adulte*, Ed. Novalis – Cerf – Lumen vitae, Université Saint-Paul, Ottavva, 2000.
40. **Alberich**, Emilio, Deroitte, Henri, Vallabaraj, Jerome, *Les Fondamentaux de la Chatechese*, Ed. Novalis-Lumen vitae, Bruxelles, 2006, 390 p.
41. **Alexandru**, Sen , *Visul lui Pestalozzi*, Ed. Tineretului, 1959, 407 p.
42. **Arthur**, John F., *Când sarea își pierde gustul. Evanghelicii în epoca urechilor gâdilte*. Editura Agape, Făgăraș, 1997, 259 p.
43. **Barclay**, William, *Analiza semantică a unor termeni din Noul Testament*, Societatea Română Misionară, Weaton, Illinois, 1992, 380 p.

44. **Barllow**, Michel, *Le groupe éducatif: une réalité politique* (s.u.) Chronique Sociale, 1990, 168 p.
45. **Bădeliță**, Ioan, *Principii și metode pedagogice în viața și activitatea Învățătorului Divin*, Editura Little Lamb, Suceava, 2004, 80 p.
46. **Bădescu**, Ilie și Dungaciu, Dan (coord.), *Sociologia și geopolitica frontierei*, Ed. Floarea Albastră, București, 1995, vol. I, 354 p. și vol. II, 357 p.,
47. **Bădescu**, Ilie; Mihăilescu, Ioan și Nicu Sava, Ionel (coordonată de), *Geopolitică, globalizare, integrare*, Ed. Mica Valahie, 2003, 401 p.
48. **Bălan**, Nicolae, *Mântuiește Doamne poporul Tău*, Sibiu, 1945, XVI + 252 p.
49. **Beauperin**, Yves de, „Rabi Ieshoua de Nazareth – Une pédagogie globale” (Du texte écrit au geste global), Edition Desliris, 2000, 287 p.
50. **Beaufils**, Dominique, „Credința ta te-a mântuit”. *O viziune ortodoxă asupra bolii și a morții*, Ed. Trinitas, Iași, 2009, 255 p.
51. **Belet**, Maurice, *Dire – on la récitée improvisée*, Ed. Épi-Desclée de Bronwer, 1990, 187 p.
52. **Bellefleur-Raymond**, Denise, *Acompagner des adultes dans la foi – L’andragogie religieuse*, Ed. Novalis – Lumen vitae, Quebec, 2005, 201 p.
53. **Belotti**, Giuseppe / Palazzo, Salvatore, *Genitori, la sfida educativa*, Ed. ElleDiCi, Leumann-Torino, 2010, 235 p.
54. **Bianchi**, Enzo, *Introdúcere în lectura duhovnicească a Scripturii. Cuvânt și rugăciune*”, Sibiu, 2009, 213 p. (a II-a ediție, trad. Maria-Cornelia Ică jr.).
55. **Bogățan**, Gheorghe, teza de licență, *Viața și activitatea Pr. Prof. Dr. Dumitru Belu*, susținută în 1981 la Catedra de Omiletică și Catehetică cu noțiuni de Pedagogie, sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Sebastian Șebu.
56. **Bollin**, Antonio și Gasparini, Francesco în *La catechesi nella vita della Chiesa – note di storia*, Edizioni Paoline, 1990.
57. **Bolocan**, Carmen Maria, *Catehetica și Didactica Religiei – interferențe și deosebiri*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2008, ed. a 2-a, 304 p.
58. **Bonhoffer**, Dietrich, *La Parola predicata. Corso di omiletica a Finkenwalde (1935-1939)*, Edizione italiana a cura di Ermanno Genre, Claudiana-Torino, 1995.
59. **Bonhoffer**, Dietrich, *Costul Uceniciei*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009, 348 p.

60. **Botezan**, Pr. Florin, *Sfânta Liturghie – cateheza desăvârșită. Studiu asupra caracterului catehetic al Liturghiilor Ortodoxe*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2005, 448 p.
61. **Breck**, Pr. Prof. Dr. John, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003, 321 p.
62. **Breck**, Preotul Profesor John, *Puterea Cuvântului în Biserica drept-măritoare*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999.
63. **Bria**, Pr. Prof. Ion, *Comentariu la Catehismul ortodox. 12 Sinteze catehetice*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000, 151 p.
64. **Bria**, Pr. Prof. Dr. Ion, *Hermeneutica Teologică. Dinamica ei în structurarea Tradiției*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2009.
65. **Bria**, Pr. Prof. Dr. Ion, *Sensul Tradiției Ecumenice. Mărturia și viziunea ecumenică a Bisericii Ecumenice*, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2010.
66. **Bria**, Pr. Prof. Dr., *Locul Ortodoxiei în Europa*, Ed. Trinitas, Iași, 1996.
67. **Blaw**, J., *L'Apostolat de l'Église*, Ed. Delachaux et Niestlé, S.A., 1968.
68. **Buber**, Martin, *Eu și Tu*, ed. rom., trad. și prefată de Ștefan Augustin Doinaș, Ed. Humanitas, București, 1992.
69. **Călugăr**, Pr. Dumitru, *Catehetica. Manual pentru Institutele Teologice ale Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București – 1976, 218 p.
70. **Chadwick**, Samuel, *Cărarea Rugăciunii*, Ed. Perla Suferinței, 2009, 94 p.
71. **Chapell**, Bryan, *Predicarea cristocentrică. Răscumpărarea Predicii Expozitive*, Ed. Făclia, Oradea, 2008.
72. **Ciofu**, Carmen, *Interacțiunea părinți-copii*, Ed. Medicală AMALTEA, 1998.
73. **Coetze**, J., *Așteptându-i pe barbari*, Ed. Humanitas, București, 2004.
74. **Coman**, Pr. Prof. Dr. Constantin, *Erminia Duhului*, Ed. Bizantină, 2002, 340 p.
75. *** *Contribuții transilvănene la Teologia Ortodoxă*, Sibiu, 1988.
76. **Cruchaga**, Alberto Hurtado, S.J., *Pensamento sociale del Padre Hurtado*, Editoriae Los Andes, ed. 29, Callao, Chile, 2000.
77. **Curtean**, Maria, lucrarea de disertație *Chipul Ortodoxiei românești oglindit în scrisul Părintelui Dumitru Belu* sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Sebastian Șebu, susținută în 2005, la Catedra de Omiletică și Catehetică cu noțiuni de Pedagogie (60 p.).

78. **Daniel**, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Dăruire și dăinuire*, Ed. Trinitas, Iași, 2005, p. 280-281.
79. **Dascălu**, Pr. Nicolae, *Comunicare pentru comuniune*, Editura Trinitas, Iași, 2000.
80. **Deiss**, Lucien, *Célébration de la Parole*, Desclée de Bronwer, 1991, 220 p.
81. **Derrida**, Jacques, *Credință și cunoaștere – Veacul și iertarea*, Ed. Paralela 45, 2004, 125 p.
82. **Derroitte**, Henri, *La catéchèse décroisonnée – jalons pour un nouveau projet catéchétique*, Ed. Lumen vitae, Bruxelles, 2000, 128p.
83. **Deseille**, Arhim. Placide, *Ce este Ortodoxia? – Cateheze pentru adulți*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004
84. **Duchesne**, Jean și Ollier, Jacques, *Demain l'Église*, Ed. Flammarion, Paris, 2001, 294 p.
85. **Dünnebeil**, Wolfgang, *Biserica la timpul prezent – analiză, observații și imbolduri pentru Biserică*, Editura Stephanus, București, 1999.
86. **Ferraroli**, Sandro, *Educare si puo. Famiglia e scuola insieme*, ElleDiCi, Leumann-Torino, 2010, 230 p.
87. **Forrester**, Viviane, *L'Horror économique*, Fazard, Paris, 1996, încă în vigoare din punct de vedere al analizei prezentate.
88. **Galvani**, Pascal, *Autoformation et fonction de formateur*, Ed. Chronique Sociale, 1991, 170 p.
89. **Gangel**, Keneth O., Benson, Warren S., *Educația creștină – Istoria și filosofia ei*, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 1994.
90. **Giussani**, Luigi, *Riscul educativ – Creație de perenitate și de istorie*, Ed. Corint, 2005, 184 p.
91. **Gordon**, Pr. Prof. Dr. Vasile, *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, Ed. Sophia, București, 2004, 239 p.
92. **Gonzale**, Luis, Santabarbara, Carvajal, *Aceasta este credința noastră – teologie pentru universitari*, București, 2003.
93. **Grasso**, D., *L'annuncio della salvezza*, Napoli, D'Auria, 1965.
94. **Grigoraș**, Pr. Costachi, *Kerygma apostolică în predica Sfântului Apostol Pavel*, Ed. Trinitas, Iași, 2001, 175 p.
95. **Grigoraș**, Pr. Costachi, „...Mergând, învățați toate neamurile!...”. *Bazele hristologice, apostolice și patristice ale Catehetei și Omileticii*, Ed. Trinitas, Iași, 2000, 364 p.

96. **Grigoraș**, Pr. Costachi, „*Propovăduiți Evanghelia la toată făptura!*”. *Omiletică și Catehetică specială*, Trinitas, Iași, 2000, 289 p.
97. **Guardini**, Romano, *Sfârșitul modernității*, Humanitas, Buc., 2004, 127 p.
98. **Hamann**, Adalbert, *Părinții Bisericii*, Ed. Sapientia, Iași, 2005, 287 p.
99. **Henry**, Michel, *Cuvintele lui Hristos*, trad. și postfață Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005.
100. **Hill**, John, „*Istoria gândirii creștine. Istoria fascinantă a marilor gânditori creștini și contribuția lor la modelarea lumii așa cum o știm*”, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2007.
101. **Ielciu**, Pr. Ioan Mircea, *Har și libertate în viziunea teologică a Sfântului Ioan Cassian*, Ed. Paralela 45, 2002, 431 p.
102. **Ivan**, Preot Dr. Ilie, *Îndrumător Catehetic*, Ed. CONPHYS, Rm. Vâlcea, 2001, 261 p.
103. **Jurca**, Pr. Dr. Eugen, *Cateheza Baptismală în antichitatea creștină*, Ed. Galaxia Gutenberg, 2009, 253 p.
104. **Kroustalakis**, Gheorghios S., *Bătrânul Porfirie, Părinte duhovnicesc și pedagog*, Editura Bunavestire, 1999.
105. **Larranaga**, Ignacio, *Itinerario verso Dio*, Editura San Paolo, 1999.
106. **Leclercq**, J., *Cultura umanistica e desiderio di Dio*, Firenze, 1965.
107. **Lespinay**, Guy, *Etre formateur aujourd’hui – la formation à la vie religieuse*, Médiaspaul, Montreal, 2002.
108. **Lewis**, C.S., *Desfințarea omului*, Humanitas, București, 2004.
109. **Lipovetsky**, Gilles, *Amurgul datoriei – Etica nedureroasă a noilor timpuri democratice*, Ed. Babel, București, 1996
110. **Lonergan**, Bernard, *Oeuvres Complètes, Philosophie de l’éducation*, Ed. Guérin, Montreal, f.a
111. **Lorenz**, Konrad, *Cele opt păcate capitale ale omenirii civilizate*, Ed. Humanitas, 2001, 135 p.
112. **Macpherson**, Ian, *Povara Domnului. Natura predicării și omul care predică*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009, 158 p.
113. **Martian**, Nicoleta Simona, *Învățămintul laic și învățămintul creștin în Imperiul Roman în secolele I-III*, Ed. Galaxia Gutenberg, 2007, 352 p. + 203 fig.
114. **Merticariu**, Lector univ. Dr. Varlaam, Episcop-vicar patriarhal, „*Literatura patristică în teologia românească (I). Bibliografie*”, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, 956 p.

115. **Meddi**, Luciano, *Educare la fede – lineamenti di teoria e prassi della catechesi*, Ed. Messagero, Padova, 1994.
116. **Mihăilescu**, Părintele Miron, vol. *Iubind ca Dumnezeu – Liturghii după Liturghii cu Părintele Miron Mihăilescu*, București, Ed. Christiana, 209 p.
117. **Mladin**, Nicolae, *Prin Sbuciumul vremii. Predici*, Sibiu, 1947, 146 pg
118. **Monbourquette**, Jean, *À chacun sa mission*, Ed. Bayard, Paris, 2001, 197 p
119. **Monbourquette**, Jean, *À chacun sa mission – decouvrir son projet de vie*, Ed. „Novalis” (Quebec), 2-eme ed., 2001, 201 p.
120. **Morand de Jouffrey**, Dr. Pauline: *Psihologia copilului – Pentru înțelegerea aspectelor esențiale ale dezvoltării personalității*, Editura Teora, 1998.
121. **Moreschini**, Claudio, *Istoria Filosofiei Patristice*, Ed. Polirom, 2009, vol. I, 735 p.
122. **Muller**, George, *Autobiografia lui...*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009, 162 p.
123. **Năclad**, Pr. Dr. Constantin, *Educația religioasă în cadrul slujirii preoțești*, Ed. Trinitas, Iași, 2007, 271 p.
124. **Neamțu**, Mihail, „*Elegii Conservatoare- Reflecții est-europene despre religie și societate*”, Ed. EIKON, Cluj-Napoca, 2009, 321 p.
125. **Neamțu**, Mihail, *Bufnita în dărâmături – insomnii teologice*, Ed. Anastasia, București, 2005.
126. **Necula**, Pr. Constantin, *Să ne rugăm 8 zile cu Sf. Ioan de Kronstadt*, Ed. Oastea Domnului, 2006, 109 p.
127. **Necula**, Pr. Constantin, „*Contribuția Școlii ortodoxe teologice din Sibiu la dezvoltarea pedagogiei românești. Vol. I Întemeietorii. Mitropolitul Andrei Șaguna*”, Tehnopress, Iași, 2006, teză de doctorat, 354 p.
128. **Negrici**, Eugen: *Antim, Logos și personalitate*, București, 1971, 262 p.
129. **Noica**, Ieromonahul Rafail, *Cultura Duhului*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002.
130. **Oxley**, Simon, *Creative ecumenical education – Learning from One Another*, WCC Publications, Geneva, 2002, 148 p.
131. **Ortega y Gasset**, Jose: *Misiunea Universității*, Ed. Univers, București, 1999.
132. **Panteghini**, Giacomo, *Quale comunicazione nella Chiesa? – Una Chiesa tra ideali di comunione e problemi di comunicazione*, Ed. Dehoniane, Bologna, 1993, 187 p.

133. **Pasquato**, Ottorino, *Credincioșii laici în gândirea Sfântului Ioan Crisostomul*, Ed Sapienția, Iași, 2007, 255 p.
134. **Patapievici**, H.R., *Omul recent*, Ed. Humanitas, 2002.
135. **Păcurariu**, Pr. Prof. Dr. Mircea, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu, 1786-1986*, Sibiu, 1987, 419 p.
136. **Păcurariu**, Preot Prof. Univ. Dr. Mircea, *Cărturari Sibieni de altădată*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 672-679.
137. **Pelikan**, Jaroslav, *Tradiția creștină. O istorie a dezvoltării doctrinei, vol. I, Nașterea tradiției universale (100-600)*, trad. Silvia Palade, Ed. Polirom, 2004.
138. **Pelikan**, Jaroslav, *CREDO – Ghid istoric și teologic al creturilor și mărturisirilor de credință în tradiția creștină*, Iași, Polirom, 2010, 501 p.
139. **Plămădeală**, Antonie, *Tâlcuri noi la texte vechi. Predici*, Sibiu, 1989, 479 p.
140. **Plămădeală**, Antonie, *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989, 365 p.
141. **Preda**, Lect. Dr. Cristian, *Propovăduirea apostolică – Structuri retorice în Faptele Apostolilor*, EIBMBOR, București, 2005, 331 p.
142. **Raportul Comisiei Prezidențiale** pentru Analizarea Riscurilor Sociale și Demografice, „Riscuri și inechități sociale în România”, Septembrie, 2009.
143. **Renier**, Louis Michel, în lucrarea *Les Funérailles – Les Chrétiens face à la mort*, Les Editions Ouvrières, Paris, 1997, 236 p.
144. **Rondel**, Michel, *Ecouter les mots de Dieu – Les chemins de l'aventure spirituelle*, Ed. Bayard, 2001, 252 p.
145. **Roșca**, Dr. Eusebiu, *Monografia Institutului Seminarial teologic-pedagogic andreian al Arhidiecezei gr.or. române din Transilvania*, Sibiu, 1911, 326+6 p.
146. **Rupnick**, Marko Ivan, *Discernământul*, 2 vol., Editura Galaxia, Gutemberg, 2003, 126 p. + 154 p.
147. **Sartori**, Luigi i, *La Chiesa nel Mondo Contemporaneo*, Padova, Ed. Messagero, 1995.
148. **Sauca**, Pr. Ioan, *Orthodoxy and Cultures*, WCC Publications, Geneva, 1995.
149. **Schmemmann**, Alexander, *Liturgie și viață – desăvârșire creștină prin intermediul experienței liturgice*, trad. Pr. Dr. Viorel Sava, Iași, 2001.
150. **Schmemmann**, Alexander, *Pentru viața lumii – Sacramentele și Ortodoxia*, trad. Pr. Prof. Aurel Jivi, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2002.

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

151. **Schmemmann**, Alexander, *Biografia unui destin misionar – Jurnalul Părintelui Alexander Schmemmann (1973-1983)*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, 533 p.
152. **Snyder**, James L., *Viața lui A.W.Toezer. În mintea lui Dumnezeu*, Ed. Perla Suferinței, Suceava, 2009, 197 p.
153. **Spurgeon**, C.H., *Predici de trezire*, Ed. Perla Suferinței, 2010, 271p.
154. **Stan**, Emil, *Vocația paideică a filosofiei românești*, Ed. Paideia, f.a., 226 p.
155. **Stanciu**, Ioan Gh., *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, 245 p.
156. **Stăniloae**, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, 404 p.
157. **Stebbing**, Nicolas, *Purtătorii Duhului – Duhovnicie și duhovnici în Ortodoxia românească de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2005, 326 p.
158. **Strauss**, L., *Droît naturel et histoire*, Editura Plon, Paris, 1954.
159. **Talaban**, Irena, *Mărturisirile unui psihanalist*, Ed. Paralela 45, 2005, 243 p.
160. **Thomas**, Pascal, *Pour une mémoire catéchuménale – Petite histoire du catéchuménat français*, Ed. Croissance de l'Eglise, 1992, 133 p.
161. **Theobald**, Christoph, *La Revelation...*, Les Éditions de L'Atelier, Paris, 2001, 238 p.
162. **Timiș**, Vasile, *Misiunea Bisericii și educația. Atitudini. Convergențe. Perspective*, Presa Universitară Clujeană, 2004
163. **Toader**, Ioan, *Metode în practica omiletică*, Cluj-Napoca, Arhidiecezана, 1997, 213 p.
164. **Toader**, Ioan, *Retorica amvonului*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2002, 171 p.
165. **Todorov**, Tzvetan, *Abuzurile memoriei*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1999.
166. **Torcivia**, Carmelo, (ed.), *Il Kerigma Cristiano e i legami affettivi*, Ed. il pozzo di giacobbe, Trapani, 2009, 229 p.
167. **Trifa**, Preot Iosif, *Adânciri în Evanghelia Mântuitorului*, ediția a II-a, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2000.
168. **Vernette**, Jean, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc*, Ed. Corint, București, 2003.
169. **Vilain**, Pierre, *Les Chrétiens et la mondialisation*, Editura Desclée de Brouwer, Paris, 2002.

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

170. **Vintilă**, Horea, *Recunoașterea descoperirii*, Ed. Eminescu, 1996, trad. de Mihai Cantuniar, 253 p.
171. **Vlad**, Pr. Sofron, *Școala mitologică. Studiu istoric-critic*, Sibiu, 1943, VII+83 p.
172. **Vlas**, Natalia, *Globalizarea și religia la începutul secolului XXI*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008.
173. **Vogel**, L., *Teaching and Learning in Communities of Faith: Empowering Adults through Religious Education*, San-Francisco, Jossey-Bass, 1991.
174. **Unamuno**, Miguel de, *Jurnal intim*, Editura POLIROM, Iași, 1999.
175. **Weber**, Max, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Ed. Humanitas, București, 1993, 278 p.
176. **Weill**, Simone, *Autobiografie spirituală*, Ed. Humanitas, București, 2004.
177. **Wilkinson**, Bruce, *Cele 7 legi ale învățării – cum să înveți aproape orice practic pe oricine*, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2003, 416 p.
178. **Zetea**, Simona Ștefana, *Cateheza parohială – premisă a construirii unei comunități vii*, Ed. Galaxia Gutenberg, 2003, 280 p.

STUDII ȘI ARTICOLE

179. **Abrudan**, Pr. Prof. Dumitru, „La moartea pr. Prof. dr. Dumitru Belu”, în *TR*, an. 128, nr. 37-40 din 1980
180. **Abrudan**, Pr. Prof. Dumitru, „Pr. Prof. dr. Dumitru Belu – o memorabilă prezență în peisajul spiritual orădean”, în vol. *Academia Teologică Ortodoxă Română din Oradea, 70 de ani de la înființare*, Oradea, 1995, p. 75-79.
181. **Braniște**, Pr. Prof. Ene, „Preotul profesor Grigorie Cristescu”, în *GB*, an. XX, 1961, nr. 5-6, pp. 559-563.
182. **Bria**, Pr. Prof. Univ. Dr. Ion, „Mărturia creștină în Biserica Ortodoxă. Aspecte, posibilități și perspective actuale”, rev. *Glasul Bisericii*, an XII, 1982, nr. 1-3, p. 70-109.
183. **Călugăr**, Pr. Prof. Dumitru, art. „Educația religioasă creștină în spirit ecumenist (Inițiative și realizări ale B.O.R.)”, în rev. *B.O.R.*, 11-12/1970.
184. **Constantinescu**, Pr. Vartolomeu, „† Preotul profesor dr. Dumitru Belu”, în rev. *Mitropolia Ardealului*, an XXV, 1980, nr. 10-12, pp. 952-956.
185. **Corneanu**, Mitropolit Nicolae, precuvântarea la volumul de predici al Părintelui Gheorghe Lițiu, *Cartea vieții*, Editura Mitropoliei Banatului, 1991, p. 3-4.

186. **Coste**, Réne, „*Église et Société: Évangélisation des cultures et doctrine sociale de l'Église*”, în vol. *Religion et Société*, Ed. du Centre Orthodoxe du Patriarcat Oecumenique, Chambésy-Geneve, 1998, p. 220-227.
187. **Cosma**, Pr. Prof. Drd. Sorin, „*Profesorul Dumitru Belu*”, ziarul *Învie-rea*, Timișoara, an 11, nr. 18 (252) din 15 septembrie 2000, p. 4
188. **Dura**, Pr. Nicolae, „*Preotul Profesor Zaharia Boiu, propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*”, în *MA*, 1-2/1984, p. 19-33.
189. **Dura**, Pr. Prof. Nicoale, „*Activitatea omiletică a preotului profesor dr. Dumitru Belu*”, în *ST*, an. XXXIX, 1987, nr. 1, p. 97-107.
190. **Flonta**, Mircea, „*Ce înseamnă să fii un bun creștin? O privire critică asupra mentalității religioase în România de astăzi*”, în vol. *Religia și societatea civilă*, Ed. Paralela 45, 2005, p. 176-200.
191. **Hannia**, Ioan, studiul „*Seminariul teologic și pedagogic andreian al Arhidieceși Ortodocse române din Transilvania*”, din *Programa Institutului pedagogic-teologic*, Sibiu, 1884/85, p. 3-39.
192. **Maggioni**, B., „*Le funzioni di parola nell'esperienza delle comunita neotestamentarie*”, în rev. *Servizio della Parola*, 1976, nr. 81, 33-44.
193. **Micle**, Arhim. Veniamin, „*Preotul Zaharia Boiu, reprezentant strălucit al amvonului*”, în vol. *Trepte spre Amvon. Studii omiletice*, București, 1993, p. 181-187.
194. **Moraru**, Pr. Ioan, „*Părintele Dumitru Belu, profesorul iubirii*”, în *Îndrumătorul bisericesc*, Cluj, 1981, p. 267-270.
195. **Neaga**, Pr. Prof. Dr. Nicolae, *Prot. Gheorghe Maior*, în *Îndrumătorul Pastoral*, Alba Iulia, IV, 1980, p. 213-214.
196. **Necula**, Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin, „*Dimensiunea catehumenală a operei părintelui profesor Ion Bria*”, în vol. „*Relevanța operei Părintelui Profesor Ion Bria pentru viața bisericească și socială actuală*”, Sibiu, Ed. Universității „Lucian Blaga”, 2010, p. 385-39.
197. **Necula**, Pr. Constantin, art. „*Educația religioasă premisă și factor activ în recuperarea pastorală a copiilor și tinerilor aflați în situație de criză*”, în vol. *Sarea pământului, Studii și articole de Pastorală*, I, p. 9-26.
198. **Necula**, Pr. Constantin, art. „*Pastorala familiei monoparentale. Exigențele unei misiuni necesare*”, în vol. *Sarea pământului*, ed. cit., p. 83-92.
199. **Necula**, Pr. Constantin, „*Metoda predării religiei – dragoste din dragostea ta, profesore!...*”, art. în vol. *Să ne merităm Ortodoxia*, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2004, p. 149-151.

PR. CONF. DR. CONSTANTIN NECULA

200. **Necula**, Pr. Constantin, art. „*Biserica și un aspect al educației copiilor...*” în *Îndrumător Bisericesc*, Mitropolia Ardealului, 1999, nr.147, pp. 154-147.
201. **Necula**, Pr. Constantin, art. *Formarea integrală a profesorului de religie*, în *Îndrumătorul Bisericesc*, Mitropolia Ardealului, anul 153, 2005, p. 193-199.
202. **Necula**, Pr. Constantin, studiul «*Catihetica*» lui Șaguna, în volumul LOGOS (Anuarul de Pastorală Catehetică), editată de Centrul de Cercetări în Pedagogia Pastorală, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2006, p. 85-110.
203. **Necula**, Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin, studiul „*Andrei Șaguna, pedagogul propovăduirii*”, în volumul *Mitropolitul Andrei Șaguna – creator de epocă în istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, Ed. Andreiana, 2008, p. 297-317.
204. **Necula**, Pr. Constantin, art. „*Locul educației în cultura poporului român. Viziunea mitropolitului Andrei Șaguna*”, în vol. *Sarea pământului*, vol. I, Editura Tehnopress, Iași, 2002, p. 45-68.
205. **Necula**, Pr. Constantin, „*Din împărăția cuvintelor în Împărăția Cuvântului gânduri la adormirea în Domnul a Părintelui Profesor Sebastian Șebu*, *Telegraful Român*, nr. 33-34, 2007, p. 5.
206. **Nellas**, Panayotis, *L'Église, un lieu pour renaître*, rev. *CONTACTS*, 2/1981, p. 89-102.
207. **Pajer**, Flavio, „*Une catéchèse où la communauté chrétienne dans son ensemble est à la fois catéchisante et catecisée*”, în vol. *Théologie, mission et catéchèse*”, sous la direction d'Hernri Deroitte, Ed. Novalis-Lumen vitae, Bruxelles, 2002, p. 25-32.
208. **Perregaux**, Christiane, art. „*Pentru o abordare interculturală în educație*” în vol. colectiv *Educația interculturală*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 123-126.
209. **Pollo**, Mario, art. „*Essere Giovani oggi – Una lettura e interpretazione della condizione giovanile*”, rev. *CREDERE OGGI*
210. **Radu**, Pr. Prof. Dumitru, „*Contribuții buzoiene la teologia morală românească*”, în vol. *Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților*, 1, Buzău, 1983, p. 400-404.
211. **Raiser**, Konrad, „*Un'ermeneutia dell'unita, relazione presentata alla Comissione Plenaria di Fede e Costituzione*”, Moshi, Tanzania,

- 15 agosto 1996. Trad. dal testo francese di Continuza Luca, în *STUDI ECUMENICI*, Nr. 2/1997, aprile-giugno, Venezia p. 151-163.
212. **R(ămureanu)**, Pr. Prof. I., „*Pr. Prof. Grigorie Cristescu*”, în *ST*, an. XXXIV, 1982, nr. 1-2, p. 50-51.
213. **Sartori**, Luigi, „*«Discernimento» e prassi pastorale – Interpretazione della storia alla luce della fede*”, rev. *Credere oggi*, Padova, anno XV, nr. 6 (90), nov.-dec., 1995, p. 23-33.
214. **Sartori**, Luigi, art. „*Potere e consenso*”, în *STUDI ECUMENICI*, nr. 2/1997, aprile-giugno, Venezia, p. 187-214.
215. **Selvadagi**, Paolo, art. *La frammentazione della proposta teologica e la formazione permanente del clero*, în vol. *Teologia e formazione teologica – Problemi e prospettive*, Ed. San Paolo, 1996, p. 129-134.
216. **Seveso**, Prof. Bruno, „*L’immagine della «teologia pastorale»*”, *Credere oggi*, 90 (1995), 6, 5-21.
217. **Soravito**, Prof. Lucio, „*Catechesi e catechismi tra istanza veritativa e finalità educativă*”, în *Credere oggi*, 90 (1995), 6 p. 66-85.
218. **Şebu**, Pr. S., „*† Protopop prof. Dr. Nicolae Terchilă*”, în *MA*, an. XXIX, 1984, nr. 1-2, p. 135-136.
219. **Terchilă**, Dr. Nicolae, „*Herbart şi herbartienii români din Ardeal*”, în *Anuarul XVII al Academiei Teologice Andreiane din Sibiu*, 1940-1941, p. 48-53.
220. **Terchilă**, Preotul Dr. Nicolae, „*Factorii învăţământului religios*”, în *Anuarul Academiei Teologice*, nr. XIII, an 1936-1937, Sibiu, 1937.
221. **Todor**, Prot. Nichifor, „*Prot. Stavr. Gheorghe Maior*”, în *MA*, an. XV, 1970, nr. 9-10, p. 789-791.
222. **Vlad**, Pr. Prof. Dr. Sofron, „*Istoria Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu, 1811-1921*”, în revista *MA*, Sibiu, an VI, nr. 11-12, 1961, p. 677-744.
223. **Ugenti**, Antonio, „*La teologia pastorale come mediazione della inculturazione*”, în vol. *LA TEOLOGIA PASTORALE – natura – e compiti*, a cena di Marinelli Francesco, Bologna, EDB, 1990, p. 185-208.

NOTĂ BIBLIOGRAFICĂ

În conformitate cu planul lucrării noastre, în paginile ei se află două liste majore de bibliografie al căror conţinut nu a mai fost amintit.

Sumar

Dintre opțiunile pe care le poate avea un cercetător în domeniul cateheticii, aceea de a accesa sursele și resursele unui proiect catehumenal prin prisma cateheticii comparate pare a fi cea mai fructuoasă. De aici nevoia fixării unor noțiuni de catehetică, a unor linii de forță acestei științe teologice vii, practice, necesare. Lucrarea vine să dezvolte identificările proiectului catehetic românesc, deschiderile de orizont către știința comunicării, prin elemente de pastorală catehumenală ori comunicare parohială – cheile demersului lucrării de față.

Listele de bibliografii, recenziiile lucrărilor prezentate sunt tot atâtea trimiteri spre cercetare, spre aprofundare. Nu, lucrarea nu este un volum clasic de catehetică și nici nu și-a propus să epuizeze soluții. Dezvoltând intuiții catehetice, lucrarea propune o mergere „in altum” asupra sensurilor practice ale mentalității catehumenale. Sinteză și deschidere deopotrivă, sursă și interpretare, lucrarea vine în sprijinul cateheților prin indicarea unei terminologii valabile – în ciuda trecerii unor ani, preoților slujitori – prin indicarea unor structuri comunicaționale, studenților și masteranzilor în teologie prin textura critică și practică propusă. Nu în ultimul rând prin forma schematică a prezentării unor conținuturi.

Departate de a fi sfârșitul unei cercetări, lucrarea se propune ca un prim volum de Catehetică pe care autorul voiește a-l continua cu o istorie a Cateheticii și a Omileticii creștine, cu un volum de teoria Omileticii și cu un alt volum, practic, de tehnica propovăduirii (sub aspectul catehetic și omiletic, deopotrivă).

Cuvinte-cheie: catehetică; pastorală catehumenală; diagnoză catehetică; proiect catehetic; metode și tehnici de catehetică practică și teoretică; educație catehumenală comparată; bibliografie și dezvoltare a ideilor catehetice.

ANEXE

Modele catehumenale moderne

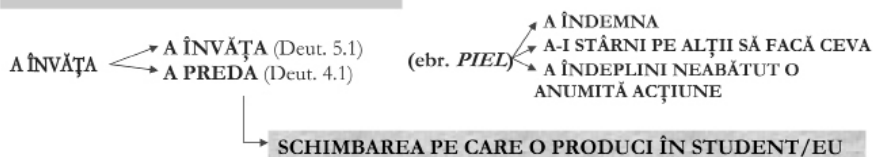
– Schițe pentru seminarizare –

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII**

LEGEA ÎNTÂI – LEGEA ÎNVĂȚĂRII

CONCEPT. MODEL. MAXIME

CONCEPTUL DE ÎNVĂȚARE

? CUM POȚI ȘTI DACĂ EȘTI UN PROFESOR BUN? → PRIN CEEA CE ÎNVĂȚĂ STUDENȚII TĂI

MODELUL ÎNVĂȚĂRII

MAXIMELE ÎNVĂȚĂRII

- ① RESPONSABILITATEA PROFESORILOR ESTE A-I STÂRNI PE ELEVI SĂ ÎNVEȚE
- ② PROFESORII VOR FI RĂSPUNZĂTORI ÎN FAȚA LUI DUMNEZEU PENTRU INFLUENȚA PE CARE AU AVUT-O
- ③ RESPONSABILITATEA LE REVINE PROFESORILOR, DEOARECE EI STABILESC SUBIECTUL, ALEG STILUL ȘI CONTROLEAZĂ VORBITORUL
- ④ PROFESORII AR TREBUI SĂ-ȘI EVALUEZE PROPRIUL SUCCES ÎN FUNCȚIE DE SUCCESUL STUDENȚILOR
- ⑤ PROFESORII INFLUENȚEAZĂ MAI MULT PRIN CARACTERUL LOR ȘI PRIN DĂRUIRE, DECÂT PRIN MESAJ
- ⑥ PROFESORII EXISTĂ PENTRU A-I SLUJI PE STUDENȚI
- ⑦ APLICÂND LEGILE ÎNVĂȚĂRII ȘI PREDĂRII, PUTEM DEVENI PROFESORI REMARCABILI

ESENȚA LEGII ÎNVĂȚĂRII = «A STÂRNI PE CINEVA SĂ ÎNVEȚE»

*BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*, Cluj-Napoca, Editura LOGOS, 2003.

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

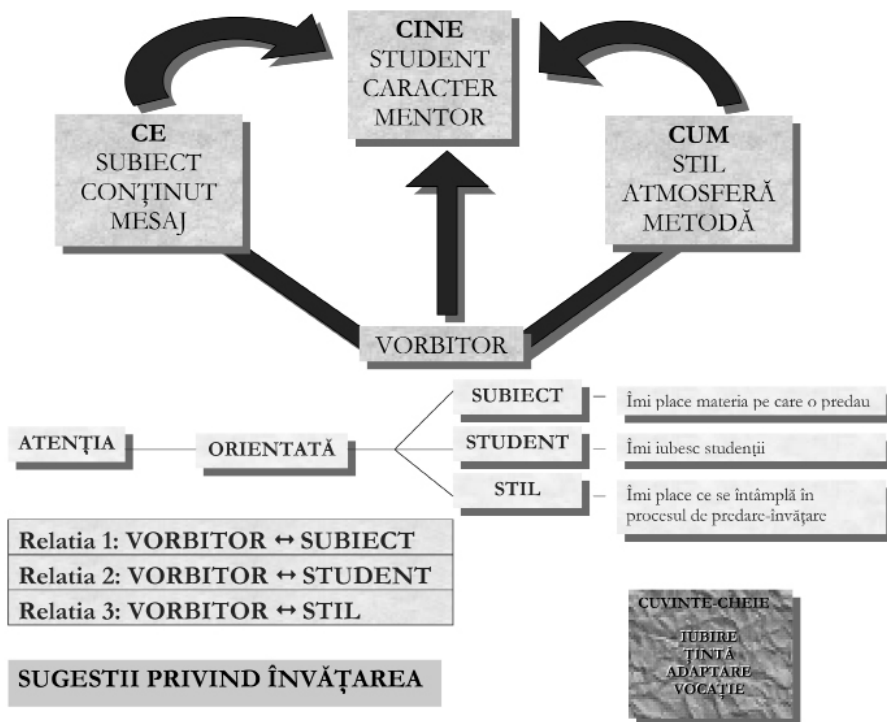
LEGEA ÎNTÂI – LEGEA ÎNVĂȚĂRII

METODĂ ⇄ SUGESTII

CELE CINCI *PUNCTE FORTE* ÎN „ȘCOALA DE DUMINICĂ”

- ① STUDENȚII – care trebuie să învețe subiectul
- ② SUBIECTUL – conținutul sau deprinderea ce trebuie însușită
- ③ STILUL – modul sau metoda folosită în predarea conținutului
- ④ VORBITORUL – instructorul sau profesorul care stărnește la învățare
- ⑤ DUHUL – prezența și însuflețirea Duhului Sfânt

METODA ÎNVĂȚĂRII: TREI RELAȚII MAJORE

SUGESTII PRIVIND ÎNVĂȚAREA

- ① IUBIȚI-VĂ ELEVII DIN TOT SUFLETUL ȘI NECONDIȚIONAT
- ② COMUNICAȚI SUBIECTUL GÂNDINDU-VĂ LA NEVOILE ȘI INTERESELE SUBIECTULUI
- ③ ADAPTAȚI-VĂ CU REGULARITATE STILUL LA FIECARE SITUAȚIE
- ④ BAZAȚI-VĂ PE TALENTELE ȘI DARURILE PE CARE LE AVEȚI
- ⑤ URMĂRIȚI PERMANENT ATITUDINILE, PUNCTUL DE INTERES ȘI ACȚIUNILE ELEVILOR VOȘTRI
- ⑥ PUNEȚI-VĂ ÎN VALOARE PUNCTELE TĂRI PENTRU A LE COMPENSA PE CELE SLABE
- ⑦ BAZAȚI-VĂ PE DUHUL SFÂNT PENTRU O ÎNVĂȚARE SUPRANATURALĂ

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA ÎNTÂI – LEGEA ÎNVĂȚĂRII

CUM SE IDENTIFICĂ PROBLEMA UNEI CLASE

CLASA AFECTATĂ	PLÂNGERI	STIMULARE	RĂSPUNSURI
P① „Nu-mi place profesorul. Nici nu cred că știe cum mă cheamă. Nu-i pasă de soarta mea. Nu o să mai merg la orele lui!”	①	RELAȚIA CU STUDENTUL SOLUȚIA	{ Elevii au senzația că profesorul e „nepăsător”. { Memorați numele elevilor → adresați-vă lor pe nume. { Incepeți ora cu elemente din viața personală → inclusiv eșecuri. { Lăudați-l oral/ scris → susțineți-l. { Implementați 3 schimbări în cursul predat.
P② „Prelegeri, prelegeri, prelegeri. Profesorul meu nu face nimic altceva!”	②	STILUL SOLUȚIA	{ Discursul → monologul → monoton { Timpul prelegerii → cât mai redus { Variați conținutul prezentării { Reducerea cantității de informație predată → timp pentru metode alternative { Incepeți ora cu metoda creativă { Invitați + filme
P③ „Profa mea este cu capul în nori. Vreau să spun că niciunul din noi nu înțelege nici jumătate din ceea ce spune”.	③	SUBIECTUL SOLUȚIA	{ Material prea complex și prea vast { Nu mai parcurgeți materia { Simplificați materialul
P④ „Nu facem decât să completăm întreaga oră în caietele de exerciții. Nu acceptă discuțiile și trebuie să scriem întrebările pe cartonașe, profesorul răspunzându-ne ora viitoare. Ce plictisitor! Aș fi putut citi manualul – cel puțin avea poze!”	④	STILUL SOLUȚIA	{ Profesorul crede că cea mai bună metodă este transmiterea materiei, prin „completarea spațiilor libere” { Folosiți metode noi de predare
P⑤ „Ora este atât de slabă. Nu facem decât să vorbim despre lucruri simple, pe care le-am făcut și acum doi ani. Nu învățăm niciodată nimic nou”.	⑤	SUBIECTUL SOLUȚIA	{ Recapitulare în exces { Nu cunoaște gradul de asimilare a materiei de către elev { Reorganizați materia – reduceți recapitularea { Introduceți conținuturi noi { Entuziasm în explicații { Dublați cantitatea de informații
P⑥ „Nu-mi vine să cred că profesorul nostru așteaptă să citim cărțile astea. – Suntem abia în clasa a zecea, iar tata spune că de-abia la facultate a trebuit să le citească. Trebuie să caut în dicționar tot al doilea cuvânt”.	⑥	SUBIECTUL SOLUȚIA	{ Nu cunoaște capacitatea de înțelegere a elevilor { Cere prea mult { Grupați cărțile de bază – dificile – f. dificile { Îndemnați-i să citească acele cărți care depășesc cu puțin capacitatea lor { Nu predați pentru cei foarte buni { Materii suplimentare pentru cei peste medie
P⑦ „Clasa arată ca o junglă – este scăpată complet de sub control. Elevii aruncă tot felul de obiecte, îi răspund obraznic profesoarei, își bat joc de ea, iar ea nu face decât să țipe la noi tot timpul. Și când nu mai poate, cedează și începe să plângă”.	⑦	STUNDETUL SOLUȚIA	{ Profesoara a renunțat la autoritatea și poziția ei de conducere { Restabiliți regulile comportamentului civilizat { Afișați înțelegere

P① + P② + P③ + P④ + P⑤ + P⑥ + P⑦ = MAȘINA DE DIAGNOSTICARE A PREDĂRII

TEMĂ:

EVALUAȚI-VĂ CU NOTE DE LA 1-10.

CARE ESTE CEA MAI SPINOASĂ PROBLEMĂ DIN CLASĂ?

NUMIȚI TREI MOTIVE PENTRU CARE CREDEȚI CĂ MAJORITATEA ORELOR SUNT Plictisitoare și dați soluția pentru fiecare.

NOTAȚI VORBITORUL DE LA SLUJBA LA CARE PARTICIPAȚI. CE AR TREBUI SĂ FACĂ PENTRU A FI MAI PERTINENT ↔ EFICIENT?

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A DOUA – LEGEA AȘTEPTĂRII

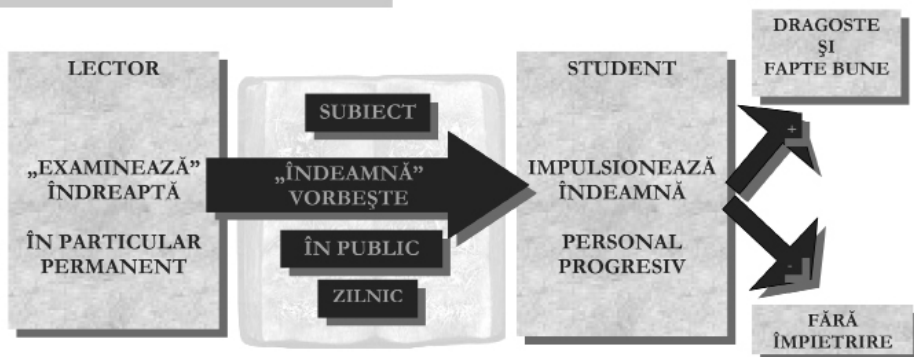
CONCEPT. MODEL. MAXIME

CONCEPTUL DE AȘTEPTARE

Texte din *Sfânta Scriptură*: Evrei 10.24-25/ Evrei 3.12-13

„Să veghem unii asupra altora...” = A GÂNDI LA...

MODELUL AȘTEPTĂRII

MAXIMELE AȘTEPTĂRII

- ① AȘTEPTĂRI ARE FIECARE PERSOANĂ, CU PRIVIRE LA FIECARE LUCRU, ÎN FIECARE MOMENT
- ② AȘTEPTĂRILE NE INFLUENȚEAZĂ PE NOI ȘI PE CEILALȚI
- ③ AȘTEPTĂRILE AU RĂDĂCINI ÎN TRECUT, INFLUENȚEAZĂ PREZENTUL ȘI AU IMPACT ASUPRA VIITORULUI
- ④ AȘTEPTĂRILE NOASTRE SE VĂD ÎN ATITUDINILE ȘI ACȚIUNILE NOASTRE
- ⑤ AȘTEPTĂRILE INFLUENȚEAZĂ VIITORUL, ÎN MOD DECLARAT SAU NU
- ⑥ AȘTEPTĂRILE ÎI INFLUENȚEAZĂ NEGATIV PE CEILALȚI DACĂ SUNT PREA MICI SAU PREA MARI, PE O PERIOADĂ LUNGĂ DE TIMP
- ⑦ NĂSCUTE DIN IUBIRE, AȘTEPTĂRILE DAU PUTERE CELORLALȚI

ESENȚA LEGII AȘTEPTĂRII = AȘTEAPTĂ-TE LA CE E MAI BUN

Profesorul trebuie să influențeze capacitatea de învățare și comportamentul studenților prin ajustarea așteptărilor

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A DOUA – LEGEA AȘTEPTĂRII

PROFESORII CU AȘTEPTĂRI MICI

GREȘELI

1. Așteaptă prea puțin timp ca studentul să răspundă la întrebare
2. Le cer rar răspunsuri studenților
3. Accentuează răspunsul incorect al elevului/studentului
4. Răspund în locul elevului sau solicită pe altcineva
5. Nu dau informații ajutoare și nu repetă sau nu reformulează întrebarea
6. Dau răspunsuri scurte și sărace în informații la întrebările elevului
7. Întrerup prea repede elevul când acesta face greșeli

CÂND STABILESC STANDARDE

1. Critică mereu studentul pentru greșeala sa
2. Laudă rareori studentul pentru succes
3. Scriu puține explicații pe lucrările de examen
4. Predau în ritm lent – prea puțin susținut
5. Nu ajută la rezolvarea cazurilor limită
6. Folosesc prea puține metode didactice eficiente – care cer timp
7. Nu pun accentul pe realizarea de proiecte, ci mai mult pe studiu intens

RELATIA PERSONALĂ CU STUDENTUL

1. Nu fac aprecieri pozitive concrete cu privire la răspunsurile date de student în fața clasei
2. Nu acordă prea multă atenție elevului și au prea puțin contact cu acesta
3. Vorbesc elevului mai mult în particular decât în public
4. Se implică mai rar în legături de prietenie
5. Zâmbesc prea puțin și evită încurajarea prin atingere fizică
6. Se folosesc mai rar de contactul vizual
7. Limitează comunicarea pozitivă nonverbală ce reflectă atenție și sensibilitate față de auditoriu, incluzând aplecarea în față, aprobarea prin înclinarea capului și un limbaj al corpului încurajator.

TEMĂ:

1. CARE SUNT CEI MAI BUNI OBSERVATORI PE CARE ÎI CUNOAȘTEȚI?
2. DESCRIEȚI AȘTEPTĂRILE PE CARE LE-AU AVUT PĂRINȚII CU PRIVIRE LA VOI.
3. CINE V-A SUSȚINUT CEL MAI MULT? DESCRIEȚI DOUĂ MOMENTE MAI IMPORTANTE ÎN ACEST SENS (DOUĂ „RĂSCRUCI”)!

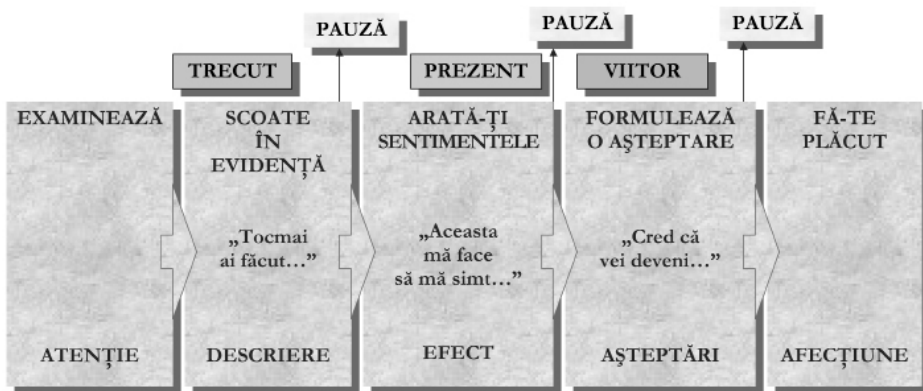
BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A DOUA – LEGEA AȘTEPTĂRII

METODĂ ⇐ SUGESTII

METODA AȘTEPTĂRII

- ① EXAMINAȚI ATENT PERSOANA PE CARE VREȚI SĂ O ÎNCURAJAȚI
- ② SCOATEȚI ÎN EVIDENȚĂ CE A FĂCUT PERSOANA RESPECTIVĂ
- ③ ARĂTAȚI-VĂ SENTIMENTELE PROVOCATE DE CEEA CE A FĂCUT PERSOANA RESPECTIVĂ
- ④ SPUNEȚI PERSOANEI RESPECTIVE CE AȘTEPTAȚI DE LA EA ÎN VIITOR
- ⑤ FACEȚI-VĂ PLĂCUT CELORLALTE PERSOANE, PRINTR-O APROPIERE ADECVATĂ

SUGESTII PRIVIND AȘTEPTAREA

- ① FOLOSIȚI ORICE OCAZIE CU UN SCOP
- ② EXPRIMAȚI-VĂ AȘTEPTĂRILE ÎN MOD CREATIV
- ③ ALEGEȚI CUVINTELE POTRIVITE
- ④ STABLIȚI CONTACTUL VIZUAL
- ⑤ FOLOSIȚI CU ATENȚIE LIMBAJUL CORPULUI
- ⑥ FOLOSIȚI ATINGERILE ADECVATE
- ⑦ FORMULAȚI-VĂ AȘTEPTĂRILE CU ÎNCREDERE

TEMĂ:

1. DE CE CREDEȚI CĂ CELOR MAI MULȚI DINTRE NOI NE VINE MAI UȘOR SĂ GÂNDIM NEGATIV DESPRE ORICE, DECÂT POZITIV?
2. CUM AȚI PUTEA SPUNE ÎN LOCUL EXPRESIEI: „SUNT MÂNDRU CĂ...”? (6 EXEMPLE)
3. CARE SUNT OAMENII CUI CU CARE VREȚI SĂ CREȘTEȚI O RELAȚIE DE DURATĂ?

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A TREIA – LEGEA APLICAȚIEI

CONCEPT. MODEL

CONCEPTUL DE APLICAȚIE

Texte din *Sfânta Scriptură*: 2 Timotei 3.16-17

„Să veghem unii asupra altora...” = A GÂNDI LA....

DESĂVÂRȘIT
DESTOINIC

CREȘTIN

Prima grijă a lui Dumnezeu nu este conținutul, ci aplicarea lui la viață.

MODELUL APLICAȚIEI

SURSA

REVELAȚIA INSPIRATĂ A LUI DUMNEZEU PENTRU CREDINCIOȘI

Romani 12.1-2 → Biblia, baza oricărei schimbări în viața noastră!

METODOLOGIA

Referitor la

CREDINȚĂ

ÎNVĂȚAREA = *DIDASKALIAN*

(Romani 15.4; I. Tim. 4.13.16)

SCOP = APLICAREA ADEVĂRULUI

ÎNDREPTAREA = *EPANORTHOSIN* = „a face
ceva din nou drept”

„ÎNȚELEPCIUNE ÎN NEPRIHĂNIRE” =

PAIDEIAN

Creșterea/Instruirea copiilor

(Efeseni 6.4; Evrei 12.5.8)

COMPORTAMENT

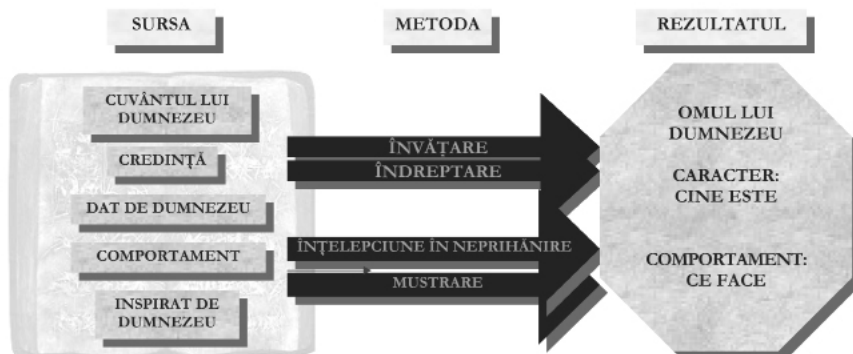
MUSTRARE = *ELEGMOS*

•Convingerea la păcat

•Muștrările păcătosului

REZULTAT

CREȘTINI MATURI ȘI DESTOINICI

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A TREIA – LEGEA APLICAȚIEI

MAXIMELE APLICAȚIEI

„Biblia nu a fost dată pentru a ne informa, ci pentru a ne transforma” (D.L. Moody)

- M❶ Aplicația este scopul central al Revelației lui Dumnezeu
- M❷ Aplicația este responsabilitatea profesorului
- M❸ Aplicația și informarea ar trebui să fie în echilibru
- M❹ Aplicația focalizează Scriptura asupra nevoilor studenților/elevilor
- M❺ Aplicația are cea mai mare influență când studentul observă că are o bază biblică
- M❻ O aplicație care a schimbat viața profesorului va avea impact și asupra elevului

CARACTERUL CELUI
CE COMUNICĂ

COMPORTAMENTUL
CELUI CE COMUNICĂ

CONȚINUTUL
COMUNICĂRII

- ① Pregătiți-vă lecțiile în întreaga săptămână dinaintea predării
- ② Rugați-L pe Dumnezeu ca în următoarea săptămână să se împlinească în viața voastră ceea ce urmează să predați
- ③ Transmiteți altora cu toată puterea, cu toată simțirea, cu tot ce sunteți, ceea ce v-a învățat Dumnezeu

• *CONȚINUTUL VINE DIN SCRIPTURĂ, IAR COMUNITATEA VINE DIN VIAȚA NOASTRĂ*
• *ASIGURAȚI-VĂ CĂ PREZENTAȚI CU PASIUNE ȘI FERVOARE CEEA CE AȚI ÎNVĂȚAT DIN EXPERIENȚA VIEȚII*

M❷ În final, aplicația trebuie să-l conducă pe student/elev de la studierea Bibliei la ascultarea de Dumnezeu

ESENȚA LEGII APLICAȚIEI poate fi cuprinsă în următoarele cuvinte:

- „includeți aplicații în vederea schimbării vieții”
- Profesorul trebuie să predea întotdeauna cu scopul de a schimba viața

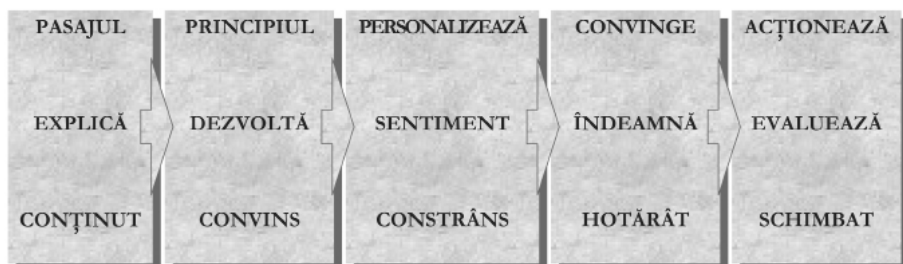
TEMĂ:

ÎN CE FEL S-AR SCHIMBA MODUL DE A PREDA DACĂ V-AȚI ASIGURA CĂ FIECARE LECȚIE S-AR „CERNE” MAI ÎNTÂI PRIN VOI ÎNSIVĂ, ÎNAINTE DE A O ÎMPĂRTĂȘI ALTORA?

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A TREIA – LEGEA APLICAȚIEI

1. METODĂ ⇔ SUGESTII

ETAPA ① → PASAJUL:

Asigurați-vă că elevii voștri cunosc adevărul
Pasaj – explicare – discutarea conținutului

ETAPA ② → PRINCIPIUL:

După ce clasa înțelege – extrageți esența care duce la
schimbarea vieții

IDEI

- ① SĂ VREI SĂ GĂSEȘTI MIEZUL PASAJULUI
- ② SĂ CREZI CU TĂRIE CĂ FIECARE PASAJ CONȚINE UN PRINCIPIU (cel puțin)
- ③ NU RENUNȚA. A GĂSI ÎNSEAMNĂ A PERSEVERA (timp + efort)
- ④ ROAGĂ-TE! CERE DUHUL SFÂNT
- ⑤ GÂNDEȘTE! MEDITEAZĂ ASUPRA PASAJULUI (scrie pe hârtie gândurile)
- ⑥ NU VÂNA PRINCIPIUL ÎN COMENTARII (tratează faptele)
- ⑦ LINIȘTEȘTE-TE – DEZVOLTĂ PRINCIPIUL
- ⑧ ENUNȚĂ PRINCIPIUL – „PRIVEȘTE LUCRURILE DIN PERSPECTIVA CERULUI – ACUM!”
- ⑨ SCOATE ÎN RELIEF FUNDAMENTUL BIBLIC AL PRINCIPIULUI
- ⑩ AJUTĂ STUDENȚII SĂ TREACĂ DINCOLO DE PRINCIPII → VIAȚĂ

ETAPA ③ → PERSONALIZAȚI:

- ROLUL PROFESORULUI – A CLARIFICA
- ROLUL DUHULUI SFÂNT – A RESPONSABILIZA

METODE DE CLARIFICARE

- ① Prezența principiului în acțiune în diferite ipostaze și circumstanțe
- ② Lărgiți-le studenților/elevilor perspectiva, prezentându-le familia principiului
- ③ Arătați că principiul are un efect de dorit oriunde și este acceptat
- ④ Spuneți-le povești captivante în care se aplică principiul

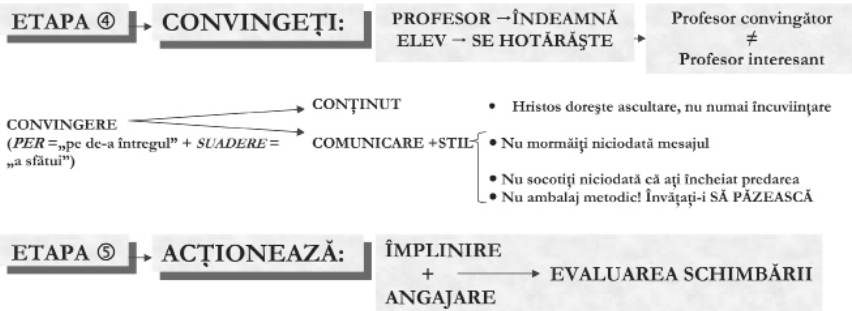
EXPERIENȚA DUHULUI SFÂNT PENTRU PROFESOR

- Viața permanentă a profesorului → Păcat nemărturisit
- Atacul căpeteniilor și domniilor → Ascunderea necredinței
- Lipsa de cooperare cu Duhul Sfânt
- Să depinzi de El
- Să discerni
- Să te odihnești în Duhul Sfânt → Lucrează cu studenții

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A TREIA – LEGEA APLICAȚIEI

2. METODĂ ⇔ SUGESTII

SUGESTII PRIVIND APLICAREA

- S① Cereți-I lui Dumnezeu să vă dea o inimă dornică să descopere FINALITĂȚI PRACTICE
- S② Pregătiți aplicațiile în funcție de nevoile studenților
- S③ Planificați-vă lecția în așa fel încât toate părțile componente să ducă la aplicație
- S④ Călăuziți-vă elevii dincolo de aplicațiile generale spre elemente concrete ale ascultării
- S⑤ Exemplificați aplicația folosindu-vă de Scriptură, Istorie, experiența personală, imaginație

METODE ALE EXEMPLIFICĂRII

E⁺

- Exemple INTRODUCTIVE: Captează atenția și dezvoltă creativitatea
- Exemple EXPLICATIVE: Dezvoltă înțelegerea informației și a faptelor
- Exemple APLICATIVE: Arată cum să folosești aplicația cotidian
- Exemple CONCLUSIVE: Statonicesc angajamentul și îndrumă spre acțiune

SURSE DE BAZĂ ALE EXPLICĂRII

S_E⁴

- Experiința PERSONALĂ
- Experiința ISTORIEI
- Explicații: SCRIPTURĂ (20%)
- Explicații: INVENTATE (f. rare)

Sursă primară a exemplificărilor lui Iisus Hristos = IMAGINAȚIA SA (p. 167)

- S⑥ Folosiți un stil potrivit când cereți un angajament
(*UBIȚI ÎNDEAJUNS, ÎNCÂT SĂ LE CEREȚI SCHIMBAREA*)

EXCESE DE TON

- PREA SENTIMENTAL: palavragiu, stăruitor, plângăreț
- PREA LUNG: „acum pentru cel de-al cincisprezecelea verset al căutării noastre...”
- PREA EXPANSIV: „toți cei care au păcătuit vreodată trebuie să vină...”
- PREA MANIPULATOR: „dacă vreți libertate financiară deplină...”
- PREA „LUCRAT”: șlefuit, lustruit, ambalat și cu o răceală exagerată
- *PREA ULTIMATIV = ea și cum după predică/ora de Religie, nu mai există nimic!! [N.C.]

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A PATRA – LEGEA MEMORĂRII

CONCEPT. MODEL

CONCEPTUL DE MEMORARE

EFICACITATEA → PROFESORUL ÎI PREDĂ STUDENTULUI MATERIALUL POTRIVIT?
EFICIENȚA → PROFESORUL ÎI PREDĂ STUDENTULUI ÎNTR-UN MOD POTRIVIT?

Text: DEUTERONOM 6.4-9

MODALITĂȚI DE REALIZARE

① PREDAREA

„Să le întâmpărești în mintea copiilor tăi”
ȘCOLARIZAREA INSTITUȚIONALĂ → te așezi în bancă și asculți

② DISCUȚIA

„Să vorbești de ele când vei fi acasă, când vei pleca în călătorie. Când te vei culca și când te vei scula”.
Discuția are loc în funcție de student.
Predarea se realizează în funcție de profesor.

③ SEMNELE DE ADUCERE-AMINTE

„Să legi [CONȚINUTUL] ca semn de aducere-aminte la mâini și să-ți fie ca niște fruntarii între ochi”.

④ MĂRTURIA PUBLICĂ

„Să le scrii pe ușorii casei tale și pe porțile tale”.

MODELUL MEMORĂRII

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A PATRA – LEGEA MEMORĂRII

MAXIMELE MEMORĂRII

MAXIMA 1

MEMORAREA DE CĂTRE STUDENT A DATELOR, CONSTITUIE RESPONSABILITATEA PROFESORULUI
A PREDĂ ≠ A BASCULA CUNOȘTINȚE

MAXIMA 2

REȚINEREA DATELOR ESTE EFICACE NUMAI DUPĂ CE ELE AU FOST ÎNȚELESE.
ÎNȚELEGEREA TREBUIE SĂ PRECEADĂ MEMORAREA

MAXIMA 3

STUDENTUL/ELEVUL REȚINE MAI UȘOR PE MĂSURĂ CE RECUNOAȘTE RELEVANȚA CONȚINUTULUI
CONȚINUTUL ≠ MOD DE PREZENTARE

MAXIMA 4

MEMORAREA CERE CA PROFESORUL SĂ PUNĂ ACCENTUL PE CELE MAI IMPORTANTE DATE
MINIMUM IREDUCTIBIL → cea mai mică unitate de informație necesară unei clase pentru a dobândi o înțelegere acceptabilă a unui subiect dat
GARANȚIE → IDENTIFICARE FUNDAMENTE → STRUCTURARE TIMP
REUȘITĂ ȘCOLARĂ (NOTĂ!)

MAXIMA 5

MEMORAREA ARANJEAZĂ FAPTELE ÎNTR-O ORDINE UȘOR DE ȚINUT MINTE.
ARANJARE INFORMAȚIE → TRANSFER MAI UȘOR ≠ MEMORARE
PROFESOR/COMPUTER naște STUDENT/COMPUTER

MAXIMA 6

PRIN RECAPITULARE REGULATĂ, MEMORIA DE LUNGĂ DURATĂ SE CONSOLIDEAZĂ

- Niciodată nu-i veți determina pe elevi SĂ ȘTIE într-adevăr, dacă nu le întipăriți materia în memoria de lungă durată
- SCOPUL RECAPITULĂRII este acela de a lua acel MINIM IREDUCTIBIL și de a-l planta cu fermitate în memoria de lungă durată a elevilor voștri

Profesorii eficienți identifică *minimumul ireductibil* și îl predau astfel încât sută la sută dintre studenți/elevi îl stăpânească destul de bine, avându-l în memoria lor pe termen lung – la îndemâna lor, ori de câte ori au nevoie de el.

MAXIMA 7

REȚINEREA MICȘOREAZĂ TIMPUL PENTRU MEMORARE, PENTRU A MĂRI TIMPUL PENTRU APLICARE

ESENȚA LEGII MEMORĂRII poate fi cuprinsă în două cuvinte:

«STĂPÂNIȚI MINIMUL»

Profesorul trebuie să-i facă pe studenți/elevi să stăpânească
la maximum MINIMUL IREDUCTIBIL.

TEMĂ:

VĂ MAI AMINIȚI DE TOCEALĂ? VĂ MAI ADUCEȚI AMINTE CÂND AȚI ÎNCERCAT SĂ ÎNVĂȚAȚI MATERIA CU O NOAPTE ÎNAINTE DE EXAMEN? VI S-A PREDAT ATUNCI CU ADEVĂRAT? ȘI DACĂ VI S-AR FI DAT ACELAȘI TEXT CU O SĂPTĂMÂNĂ MAI TÂRZIU, CUM V-AȚI FI DESCURCAT? SCOPUL ADEVĂRATEI EDUCAȚII ESTE SĂ VĂ PREGĂTEASCĂ PENTRU ZIUA EXAMENULUI SAU PENTRU VIAȚĂ? PREDAREA CARE VIZEAZĂ MEMORIA DE SCURTĂ DURATĂ, SE POATE NUMI ÎNTR-ADEVĂR PREDARE? CE AȚI SCHIMBA ÎN MODUL DE PREDARE DACĂ AR FI S-O FACEȚI PENTRU VIAȚĂ?

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

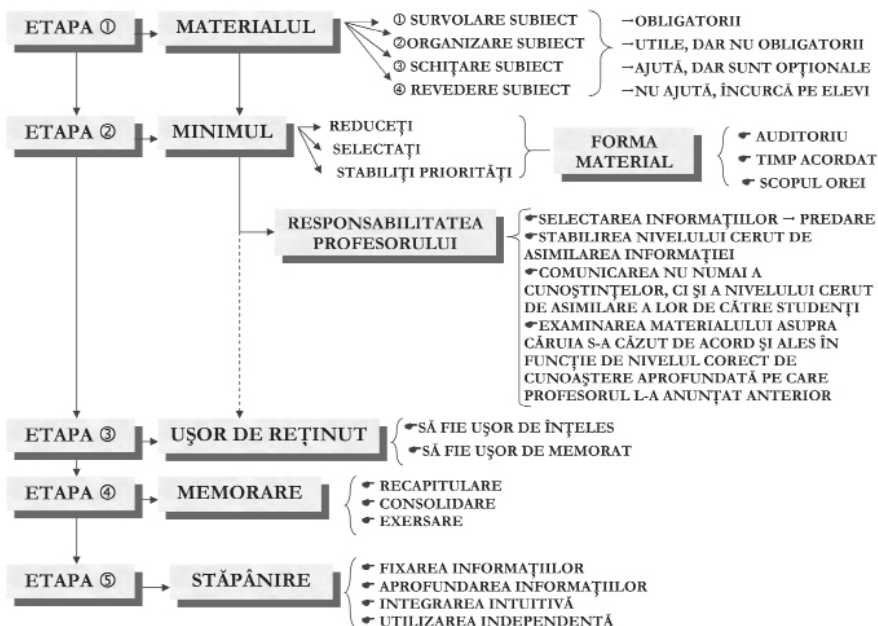
LEGEA A PATRA – LEGEA MEMORĂRII

METODA MEMORĂRII

METODA MEMORĂRII

(cf. Lola May)

- ① SĂ-ȚI CUNOȘTI MATERIA
- ② SĂ ȘTII CUI PREDAI
- ③ SĂ PREDAI ELEGANT

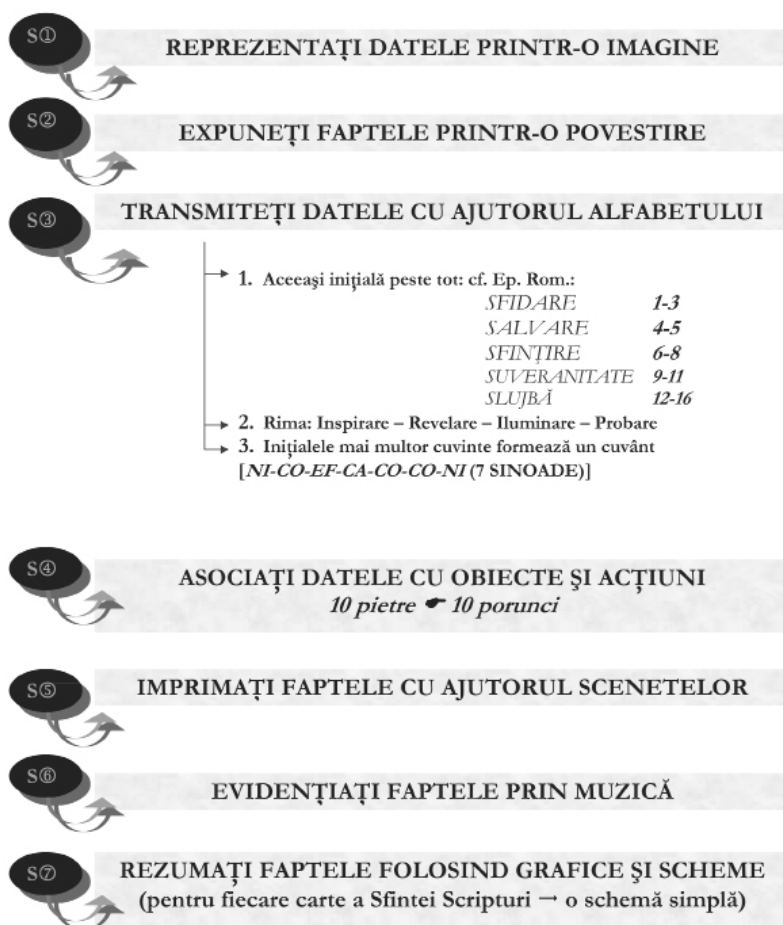

! Așa cum funcția orei ar trebui să fie *memorarea* și *înțelegerea* faptelor, *integrarea* și *utilizarea* ar trebui să fie principalele funcții ale *temei pentru acasă*!

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A PATRA – LEGEA MEMORĂRII

SUGESTII PRIVIND MEMORAREA

TEMĂ:

ESTE RESPONSABILITATEA PROFESORULUI DE A TRECE INFORMAȚIA DIN MEMORIA DE SCURTĂ DURATĂ ÎN CEA DE LUNGĂ DURATĂ (MEMORIA BIOLOGICĂ → ÎN CEA SINCRONICĂ)

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A CINCEA – LEGEA NEVOII

CONCEPT. MODEL

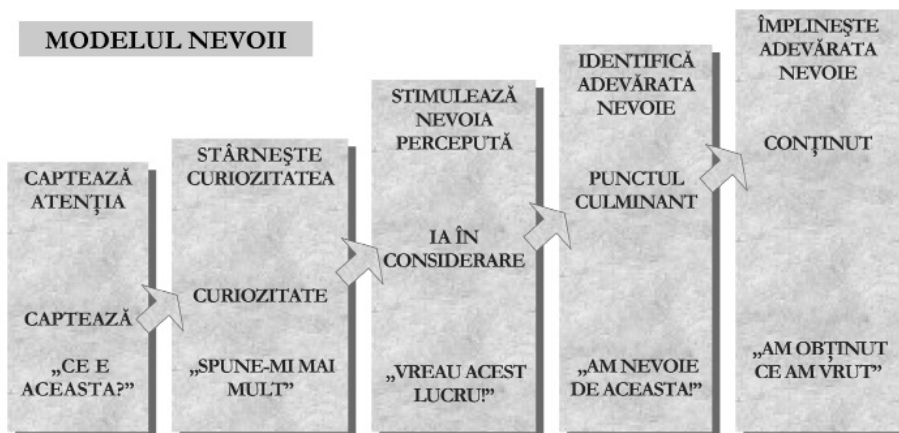
PARABOLA CÂRLIGULUI GOL. Ilustrează una din cauzele majore ale predării inefficiente: o oră structurată și condusă pentru a împlini mai degrabă nevoile profesorului decât pe cele ale elevului. Nu puteți forța un pește să muște din momeală: tot așa nu puteți forța un elev să învețe.

ESENȚA LEGII NEVOII: Ca profesor, am responsabilitatea de a-i face pe elevi
SĂ VÂNEZE conținutul meu. Numim acest lucru **MOTIVAȚIE**

Să nu predăm ÎMPOTRIVA NEVOII ELEVILOR NOȘTRI!

MODELUL propus de Iisus Hristos: Ioan 4.5-30 → Femeia Samarineancă

MODELUL NEVOII

ETAPA ①	CAPTAȚI ATENȚIA	FIXAȚI ATENȚIA; INVINGEȚI STIMULII CARE DISTRAG ATENȚIA
ETAPA ②	STÂRNIȚI CURIOSITATEA	Ioan 4.5-30 → Momeala lui Dumnezeu: <i>Darul</i> lui Dumnezeu (Momeala 1) → <i>Identitatea</i> lui Dumnezeu (Momeala 2) → <i>Apa vie</i> (Momeala 3)
ETAPA ③	STIMULAȚI NEVOIA PERCEPUTĂ	Nu vă întrebați cum să le măriți interesul, ci numai cum să folosiți și să vă folosiți de ceea ce-i interesează
ETAPA ④	IDENTIFICAȚI ADEVĂRATA NEVOIE	
ETAPA ⑤	ÎMPLENIȚI ADEVĂRATA NEVOIE	→ Mântuitorul a folosit mai mult timp pentru <i>construirea nevoii</i> decât pentru <i>predarea lecției</i> → Profesorul să înceapă plecând de la cadrul de referință al studenților → Profesorul trebuie să asume responsabilitatea de a vorbi în funcție de nevoile studenților → Abordați nevoile elevilor cu delicatețe și sensibilitate

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A CINCEA – LEGEA NEVOII

MAXIMELE NEVOII

MAXIMA 1

CONSTRUIREA NEVOII ESTE RESPONSABILITATEA PROFESORULUI

- ♣ Luați ochii de pe schema predării lecției și ațintiți-i asupra elevilor
- ♣ Deoarece Dumnezeu a creat oamenii să simtă nevoia înainte să fie atenți și să învețe, probabil ar trebui să renunțăm la aroganța noastră și să cooperăm cu El

MAXIMA 2

CHEMAREA MAJORĂ A PROFESORULUI ESTE ÎMPLINIREA NEVOILOR STUDENȚILOR

MAXIMA 3

CONSTRUIREA NEVOII ESTE PRINCIPALA METODĂ FOLOSITĂ DE PROFESOR PENTRU MOTIVAREA STUDENȚILOR

MAXIMA 4

NEVOIA MOTIVEAZĂ ÎN MĂSURA ÎN CARE E PERCEPUTĂ DE STUDENT

MAXIMA 5

CONSTRUIREA NEVOII PRECEDE ÎNTOTDEAUNA NOILE UNITĂȚI DE CONȚINUT

- ① Construiește nevoia la începutul fiecărei serii
- ② Construiește nevoia la începutul fiecărei lecții
- ③ În decursul unei lecții, construiește nevoia pentru lecția următoare
- ④ Aduceți la suprafață nevoia ori de câte ori simțiți că scade interesul, se diminuează motivația sau crește apatia

MAXIMA 6

NEVOIA TREBUIE CONSTRUITĂ ÎN FUNCȚIE DE CARACTERISTICILE AUDITORIULUI ȘI DE CIRCUMSTANȚE

MAXIMA 7

CONSTRUIREA NEVOII POATE FI ÎMPIEDICATĂ DE FACTORI CARE NU SUNT CONTROLAȚI DE PROFESOR (factori externi și factori interni)

LEGEA NEVOII poate fi cuprinsă în trei cuvinte:

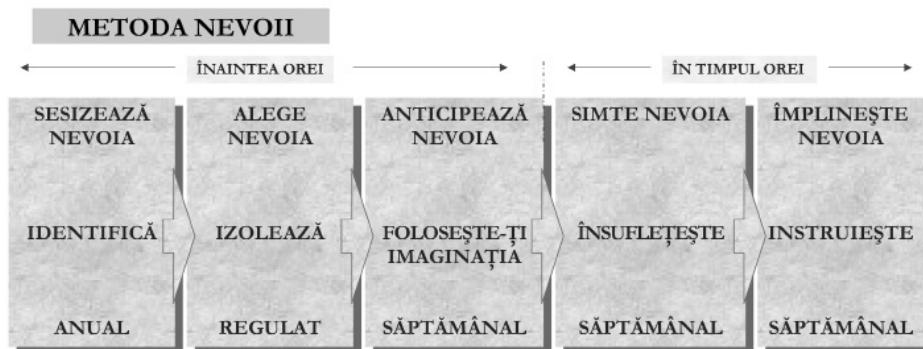
«A CONSTRUI NEVOIA»

Profesorul trebuie să construiască nevoia înainte de a preda conținutul

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A CINCEA – LEGEA NEVOII

METODA NEVOII

ETAPA ① → SESIZAȚI NEVOILE

❶ Metode directe pentru sesizarea nevoii:

- Întrebări directe + generale
- Chestionarele desemnate
- Interacțiunea cu membrii familiei
- Vizita personală acasă la student ori la serviciu
- Observația personală

❷ Metode indirecte pentru sesizarea nevoii:

- Cărțile
- Revistele și ziarele
- Studii și sondaje
- Persoane care interacționează cu publicul

❸ Alcătuiți un inventar al nevoilor pentru clasa voastră

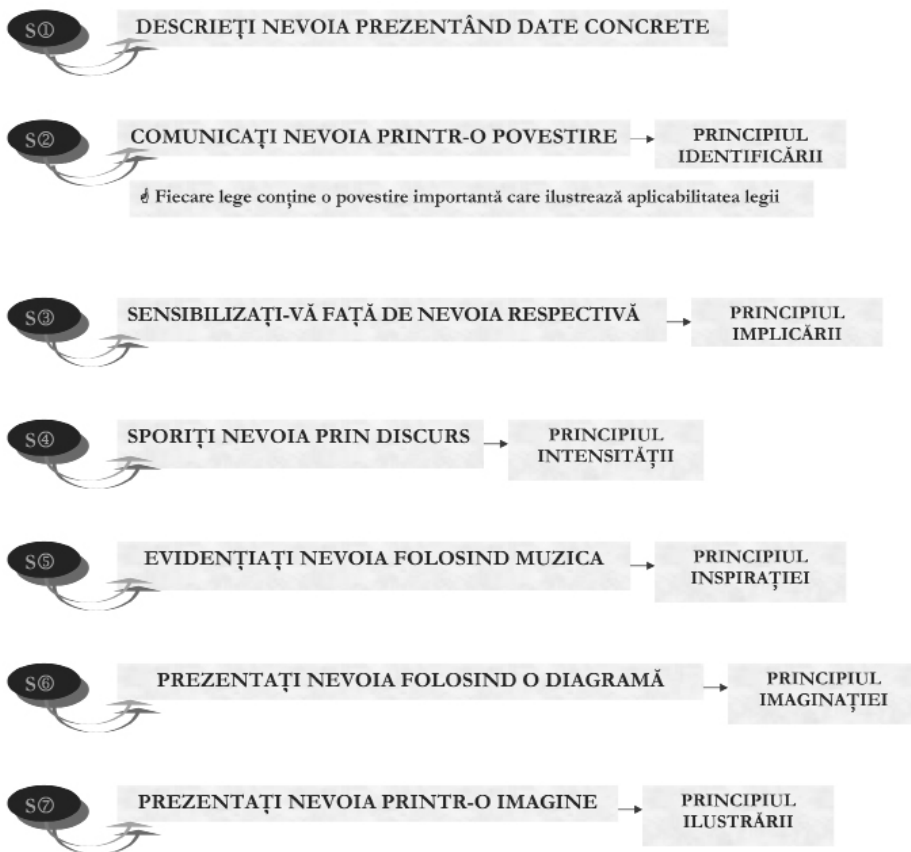
- După domenii-cheie (primele 10 păcate, primele 10 motive de teamă)
- După momentul de referință (școală/colegi/facultate)
- După rolurile pe care le jucăm (tată/profesor/elev...)
- După principalele categorii ale vieții (nevoi fizice, emoționale, intelectuale, morale, spirituale și financiare)

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A CINCEA – LEGEA NEVOII

SUGESTII PRIVIND NEVOIA

TEMĂ:

1. ALCĂTUȚIȚI O LISTĂ CU ZECE NEVOI CARE CREDEȚI CĂ EXISTĂ ÎN CLASA VOASTRĂ. ENUMERAȚI-LE ÎN ORDINEA IMPORTANȚEI.
2. CERCETAȚI CELE MAI APROPIATE LIBRĂRII. CARE CĂRȚI SE VÂND CEL MAI BINE? LA CE NEVOI RĂSPUND ELE?
3. UITAȚI-VĂ ÎN CELE MAI CUNOSCUTE ZIARE/REVISTE. ALCĂTUȚIȚI O LISTĂ CU PRIMELE CINCI NEVOI ABORDATE DE ACESTE.

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A ȘASEA – LEGEA ECHIPĂRII

CONCEPT. MODEL

CONCEPTUL DE ECHIPARE

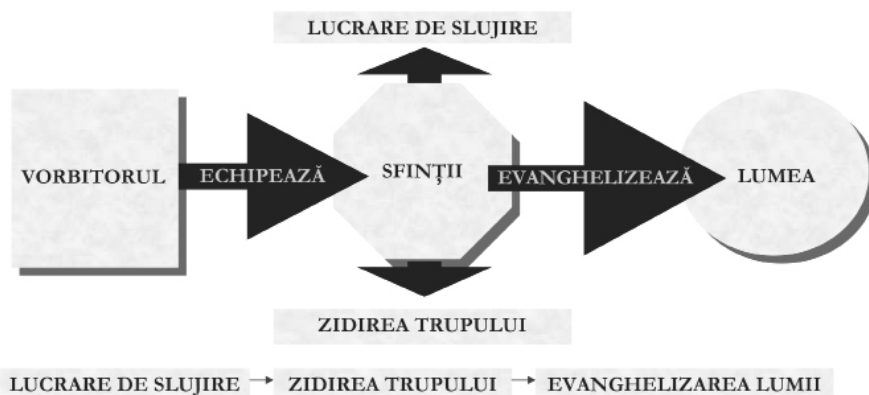
DATORIA CELOR CHEMAȚI SĂ PREDEA

- ① PRINCIPALUL SCOPUL PROFESORILOR ESTE DE A ECHIPA
Biblia ne dezvăluie că profesorilor li s-a dat sarcina din partea lui Dumnezeu să „echipeze”, nu doar să explice
„cârpirea mreжелor...” → Matei 4.21: *KATARTIZO – a pregăti – a termina – a perfecționa – a restaura**
- ② PRINCIPALUL AUDITORIUL ESTE, PENTRU PROFESORI, FORMAT DIN CREȘTINI
Nu trebuie prezentat mesajul ca și cum ei nu ar fi creștini! (n.N.C.)
- ③ PRINCIPALUL REZULTATUL ECHIPĂRII ESTE CA OAMENII CREȘTINI SĂ FACĂ LUCRAREA DE SLUJIRE ȘI ZIDIRE A TRUPULUI LUI HRISTOS

PREZENTAREA FIȘEI DE POST PENTRU PROFESORUL CREȘTIN

- ① NATURA LUCRĂRII ÎN CARE SUNT IMPLICAȚI STUDENȚII/ELEVII NOȘTRI („lucrarea de slujire”)
- ② PROCENTAJUL CELOR DIN CLASA NOASTRĂ CARE SUNT IMPLICAȚI ÎN SLUJIRE („fiecare parte”)
- ③ GRADUL ÎN CARE STUDENȚII NOȘTRI EFECTUEAZĂ LUCRAREA DE SLUJIRE, ÎN FUNCȚIE DE CAPACITATEA FIECĂRUIA („partea sa”)
- ④ CALITATEA ȘI CANTITATEA MUNCII EFECTUATE DE STUDENȚII NOȘTRI („lucrarea eficientă”)
- ⑤ PROCENTAJUL CREȘTERII ÎN CLASA NOASTRĂ („trupul... își primește creșterea”)
- ⑥ SLUJIRE RECIPROCĂ NORMALĂ, CONSTANTĂ, SPONTANĂ ÎNTRE MEMBRII CLASEI („se zidește în dragoste”)

MODELUL ECHIPĂRII (Efeseni 4.11-12)

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A ȘASEA – LEGEA ECHIPĂRII

MAXIMELE ECHIPĂRII

EFESENI 4.11-16

**EVALUARE ACTIVITATE
PROFESOR**

1. Îndeplinesc studenții mei în practică multe „lucrări de slujire”?
2. Câți dintre studenți sunt implicați într-o slujire semnificativă regulată?
3. Ce procentaj din capacitatea de slujire a studenților este atins atunci când lucrează?
4. S-a îmbunătățit substanțial lucrarea pe care o fac studenții noștri pentru Domnul, fiind cu mult mai eficace?
5. Ce procent de creștere (numerică și spirituală) a înregistrat clasa voastră?
6. Câte lucrări spontane, nefinanțate de biserică, au loc în fiecare săptămână în clasă?
7. Pe câți oameni i-au condus studenții noștri la Domnul în ultimele douăsprezece luni?

LISTA OBIECTIVELOR

1. Mi-am pregătit conținutul?
2. Am ajuns la timp?
3. Au fost prezenți toți elevii/studenții?
4. S-au pus câteva întrebări bune, au fost discuții?
5. Am parcurs toată materia?
6. Am încheiat lecția la timp?
7. S-a observat că celor mai mulți dintre elevi/studenți le-a plăcut ora?

**SCHIMBĂRI RAPIDE
PENTRU O ORĂ MAI BUNĂ**

1. Atenția s-ar îndrepta de la ceea ce a făcut profesorul la ceea ce au făcut elevii/studenții.
2. Atenția s-ar muta de la lecția care a fost predată în clasă, la lucrarea propriu-zisă care s-a îndeplinit după terminarea orei.
3. Atenția ar trece de la „parcurea materiei” la ajutarea studenților de a îndeplini „lucrarea de slujire”.
4. Atenția s-ar îndrepta de la slujba profesorului la lucrarea studenților.
5. Accentul nu s-ar mai pune pe numărul celor ce au frecventat ora, ci pe câți studenți au slujit între ore.
6. Accentul s-ar mai muta de pe lucrurile teoretice pe cele practice, pe ceea ce „dă rezultate”, mai degrabă decât pe „sună bine”.
7. Atenția ar trece de la „conținutul religios” la „aplicarea în viață” – concentrându-se asupra influenței creștinului la serviciu, în cartier, printre prieteni și așa mai departe.

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A ȘASEA – LEGEA ECHIPĂRII

MAXIMELE ECHIPĂRII

MAXIMA 1

ECHIPAREA ESTE RESPONSABILITATEA PROFESORULUI

MAXIMA 2

ECHIPAREA SE FACE CEL MAI BINE CÂND PROFESORUL ÎȘI ASUMĂ ROLUL BIBLIC

- Dumnezeu a tipărit deja EXAMENUL FINAL și ne-a atenționat pe noi, profesorii, să ne pregătim studenții pentru întrebările pe care EL le pune, nu pentru acelea care nu vor fi cuprinse în test. Eu sunt cu totul de acord că este extrem de importantă cunoașterea conținutului, dar nici pe departe la fel de importantă ca acțiunile născute din ascultare. Întotdeauna conținutul trebuie să fie servitorul comportamentului! Ori de câte ori dăm întâietate informației în detrimentul actelor de slujire, urmăm un drum greșit.
- Mă tem că unii profesori cred că sunt vedetele jocului, iar nu antrenorii. Acești profesori „se pregătesc” pentru marele joc în fiecare săptămână și merg la „stadion” (clasă sau biserică lor) unde studenții se adună să vadă ce jocuri noi au fost inventate în ultima săptămână. Profesorul alcărgă la mijlocul terenului, începe jocul, lovește mingea, își ia avânt, pasează mingea, alcărgă apoi și prinde propria pasă, blochează laturile defensive imaginare și sprintează de-a lungul liniei de golf! Goll! „Mulțumile” ovaționează – asta da clasă! Materialul a fost excepțional, dar, în mod tragic, nimeni din tribune nu a jucat.

MAXIMA 3

ECHIPAREA SE EVALUEAZĂ CEL MAI BINE PRIN CEEA CE FAC STUDENȚII DUPĂ ORE

- Fiecare vine să exerseze și nimeni nu are în vedere adevăratul joc
- a) TESTE PRIVIND EFICACITATEA PROFESORULUI ÎN ECHIPAREA STUDENȚILOR PENTRU O LUCRARE EFICIENTĂ/EFICACE DE EVANGHELIZARE
- b) TESTE PRIVIND EFICACITATEA PROFESORULUI ÎN ECHIPAREA STUDENȚILOR PENTRU O MUNCĂ EFICACE DE FACERE DE UCENICI
- c) TESTE PRIVIND EFICACITATEA PROFESORULUI ÎN ECHIPAREA STUDENȚILOR PENTRU VITALITATE SPIRITUALĂ (timp devoțional...)

MAXIMA 4

ECHIPAREA AR TREBUI SĂ AIBĂ IMPACT ATÂT ASUPRA CARACTERULUI, CÂT ȘI ASUPRA COMPORTAMENTULUI

MAXIMA 5

ECHIPAREA AR TREBUI SĂ-I VIZEZE CEL MAI MULT PE CEI IMPLICAȚI

- Nu vă irosiți timpul cu cei necredincioși!

MAXIMA 6

ECHIPAREA CERE CUNOȘTINȚE, ABILITĂȚI ȘI ANGAJAMENT PE TERMEN LUNG

- Trebuie să ne ferim de rezultate imediate!

MAXIMA 7

SCOPUL ULTIM AL ECHIPĂRII ESTE SĂ FORMEZE PERSOANE INDEPENDENTE CARE SĂ ÎI ECHIPEZE PE ALȚII

ESENȚA LEGII ECHIPĂRII

«ECHIPEAZĂ ÎN VEDEREA SLUJIRII»

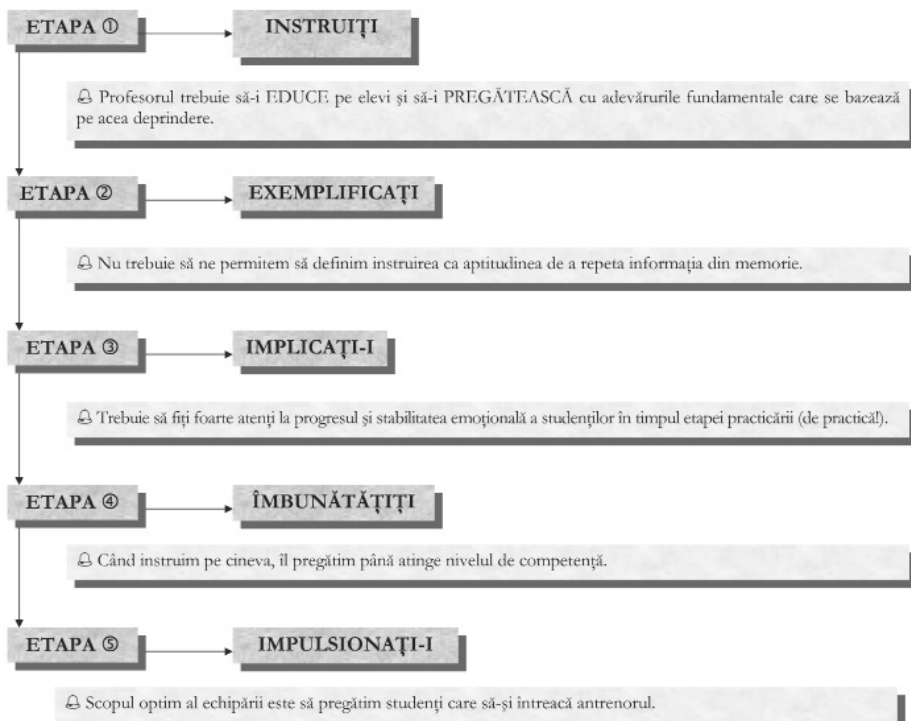
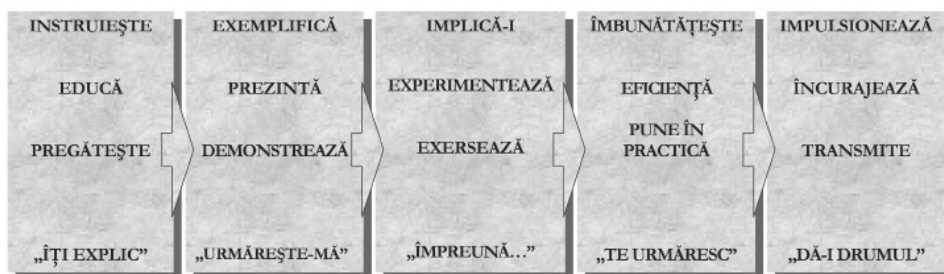
Profesorul trebuie să-și instruiască studenții pentru o viață de slujire și zidire

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A ȘASEA – LEGEA ECHIPĂRII

METODA ECHIPĂRII

Dacă vrei un produs perfect, perfecționează procesul de producție! (profesor eficient = profesor instruit)

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A ȘASEA – LEGEA ECHIPĂRII

SUGESTII PRIVIND ECHIPAREA

ETAPA ① - INSTRUIRE

Ⓐ I-au ascultat cum le vorbea oamenilor în public, și lor în particular.

ETAPA ② - EXEMPLIFICARE

Ⓐ I-au urmărit slujind în diferite contexte și la audiențe diferite, de la simpatizanți la împotriviți, demonstrând aplicabilitatea conținutului Său în toate domeniile vieții.

ETAPA ③ - IMPLICARE

Ⓐ Au slujit alături de El prin Iudeea, Galileea și Ierusalim, iar, în cele din urmă, i-a trimis să predice fără să-i mai însoțească.

ETAPA ④ - ÎMBUNĂȚĂȚIRE

Ⓐ Când s-au întors să-I spună ce au făcut, Iisus îi aștepta și S-a implicat imediat în continuarea instruirii și echipării lor.

ETAPA ⑤ - IMPULSIONARE

Ⓐ Iisus Însuși i-a vizitat de nenumărate ori după Învierea Sa, iar mai târziu a trimis Sfântul Duh să-i pregătească și să-i mângăie până la sfârșitul vieții lor pământești. Iisus Și-a trimis ucenicii în toată lumea, dar a promis că nu-i va părăsi niciodată.

S①

ÎN ACTIVITATEA DE PREDARE, INSTRUIȚI-I PE STUDENȚI, PÂNĂ CÂND AJUNG SĂ FOLOSEASCĂ CU SUCCES RESPECTIVA DEPRINDERE

S②

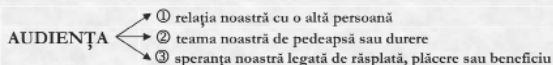
ÎN ACTIVITATEA DE PREDARE, CONCENTRAȚI-VĂ ASUPRA DEPRINDERII ELEVULUI NU ASUPRA STILULUI VOSTRU (copierea stilului produce doar aparențe)

S③

MODIFICAȚI ECHIPAREA ÎN FUNCȚIE DE CARACTERISTICILE ȘI SITUAȚIILE STUDENȚILOR (pe măsură ce vă străduiți să-i pregătiți pe elevi, luați în considerare și nevoile și caracteristicile individuale ale copiilor și pe cele ale clasei întregi)

S④

SPORIȚI MOTIVAȚIA STUDENȚILOR PRIN RELAȚII, PEDEAPSĂ ȘI RĂSPLATĂ

S⑤

ÎNAINTE DE A LE FORMA DEPRINDERI AVANSATE, DAȚI-LE ELEMENTELE DE BAZĂ

Prea mulți profesori lasă ca nivelul clasei să fie determinat de planificarea lecțiilor și nu de ritmul de învățare al elevilor. Dacă nu suntem atenți, putem cădea cu ușurință pradă concepției că parcurgerea integrală a materiei este cel mai important lucru, în loc să ne asigurăm că toți elevii stăpânesc materia

S⑥

ÎNCURAJAȚI-I MAI ALES/DES PE STUDENȚI LA ÎNCEPUTUL PREGĂTIRII

Oferiți frecvent „DARUL CURAJULUI”!

- Promiteți-le că veți fi alături de ei pe tot parcursul procesului de instruire
- Încurajați-i asigurându-i că vor reuși dacă își dau toate silințele (la începutul formării → riscul descurajării)
- Încurajați-i mai ales când piedicile par imposibil de trecut
- Promiteți-le că vor reuși dacă își fac partea → responsabilizare → ascultare
- Promiteți-le că nivelul lor de competență le va asigura succesul

Cu cât este mai mare teama studentului, cu atât e mai mare nevoie de încurajare!

S⑦

AFIRMAȚI ÎN REPETATE RÂNDURI VALOAREA STUDENȚILOR INDEPENDENT DE NIVELUL PERFORMANȚELOR

Când Hristos le-a descoperit ucenicilor că bănușul văduvei celei sărmăne era un dar cu mult mai prețios decât donațiile bogaților, El ne-a eliberat de ROBIA COMPARAȚIEI. Ne-a amintit că performanța trebuie apreciată nu numai pe baza a ceea ce a făcut cineva, ci prin comparație cu ceea ce ar fi putut face.

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A ȘAPTEA – LEGEA TREZIRII SPIRITUALE

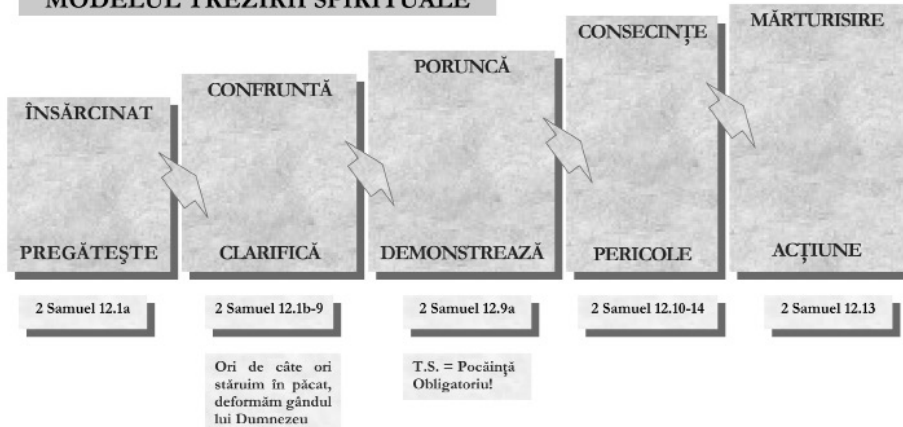
CONCEPT. MODEL. MAXIME

CONCEPT

Cf. N.T., TREZIREA SPIRITUALĂ = *ANAZAO* = A TRĂI DIN NOU (Învierea lui Lazăr)

T.S. = întoarcerea la adevărata viață a creștinului care fusese viu din punct de vedere spiritual, dar a alunecat din nou în păcat. În această Lege, prin expresia T.S., se înțelege procesul de întoarcere la adevărata viață a creștinului care a căzut în păcat și trăiește cu bună-știință în neascultare de Domnul.

MODELUL TREZIRII SPIRITUALE

MAXIMELE TREZIRII SPIRITUALE

- M① TREZIREA SPIRITUALĂ ÎNSEAMNĂ REABILITARE SPIRITUALĂ ȘI ESTE RESPONSABILITATEA SPIRITUALĂ A PROFESORULUI
- M② T.S. ESTE POSIBILĂ NUMAI PENTRU CEI BOTEZAȚI (născuți din nou)
- M③ T.S. NU ESTE UN EVENIMENT ÎNCHEIAT, CI O EXPERIENȚĂ CONTINUĂ (e căutată necontenit!)
- M④ T.S. POATE AVEA LOC ÎN VIAȚA UNUI INDIVID, A UNUI GRUP SAU A UNEI NAȚIUNI
- M⑤ T.S. CERE ÎNTOTDEAUNA O POCĂINȚĂ ADEVĂRATĂ ȘI ABANDONARE
- M⑥ T.S. ARE ÎNTOTDEAUNA CA URMARE CĂUTAREA ȘI SLUJIREA LUI HRISTOS CU ȘI MAI MULTĂ RĂVNĂ
- M⑦ T.S. RESTABILEȘTE PRIORITĂȚILE CORECTE ALE VIEȚII

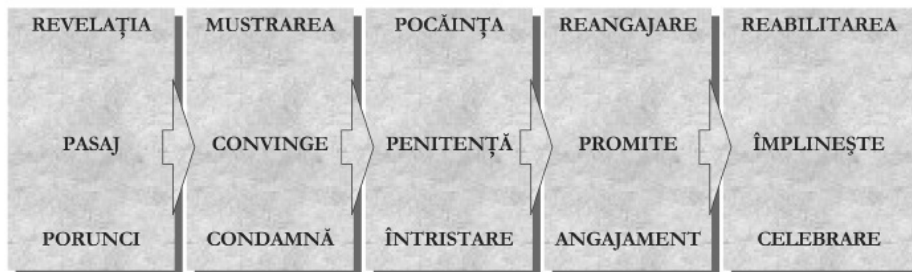
TREZIȚI INIMA ELEVILOR
PENTRU HRISTOS DOMNUL!

BRUCE WILKINSON, *CELE ȘAPTE LEGI ALE ÎNVĂȚĂRII*

LEGEA A ȘAPTEA – LEGEA TREZIRII SPIRITUALE

METODĂ. SUGESTII

METODA TREZIRII SPIRITUALE

ETAPA ① - REVELAȚIA

Problema de bază din spatele nevoii de T.S., este neascultarea de Domnul.

ETAPA ② - MUSTRAREA

Puntea de legătură vitală dintre revelația lui Dumnezeu și pocăința studentului

ETAPA ③ - POCĂINȚA

1. Pocăința trebuie să includă *convingerea de păcat*.
2. Pocăința trebuie să includă *întristarea inimii*.
3. Pocăința trebuie să includă *mărturisirea*.

^aa mărturisi = *homologeo* = a vorbi același lucru = a fi de acord cu alte persoane

ETAPA ④ - REANGAJAREA

1. Trebuie să includă confirmarea
2. Poate să includă legământul (O.D., monahism n.N.C.)
3. Poate să includă consacrarea
4. Ascultarea

ETAPA ⑤ - REABILITAREA

1. R. poate să includă despăgubirea (atunci când păcatul e îndreptat împotriva altei persoane).
2. R. trebuie să includă curățirea.
3. R. ar trebui să includă celebrarea.

SUGESTII PRIVIND TREZIREA SPIRITUALĂ

⊗ FIȚI CONȘTIENȚI DE FAPTUL CĂ TREZIREA SPIRITUALĂ LE ESTE NECESARĂ CELOR MAI MULȚI CREȘTINI, ÎN CEA MAI MARE PARTE A TIMPULUI

⊗ CĂUTAȚI DIN TOATĂ INIMA TREZIREA SPIRITUALĂ, RUGÂNDU-VĂ CU STĂRUINȚĂ, SINGURI ȘI ALĂTURI DE ALȚI

⊗ SCHIMBAȚI-VĂ DISCURSUL ÎN FUNCȚIE DE RĂSPUNSUL SPIRITUAL AL STUDENȚILOR

⊗ INIȚIAȚI-VĂ STUNDEȚII ÎN CUNOAȘTEREA ȘI PRACTICAREA DISCIPLINELOR SPIRITUALE

⊗ PREZENTAȚI-LE EXPLICIT T.S., CERÂNDU-LE UN RĂSPUNS

⊗ FIȚI CONȘTIENȚI CĂ T.S. VA FI ÎNSOȚITĂ DE O PUTERNICĂ LUPTĂ SPIRITUALĂ

⊗ ÎNFĂȚIȘAȚI-VĂ ÎNAINTEA LUI DUMNEZEU CA UN VAS CURAT, DEDICAT LUCRĂRII DE TREZIRE

**DIAGRAMA PROBLEMATICII PEDAGOGIEI ECHIBEI
CATEHUMENALE¹**

¹ După modelul managerial propus de Patrick Lencioni, *Cinci disfuncții ale muncii în echipă. O fabulă despre lideri*, Editura Curtea Veche, București, 2010, p. 99.

DIAGRAMA PROBLEMATICII PEDAGOGIEI ECHIPEI CATEHUMENALE

DISFUNCTIA NR. 1 → LIPSA/ABSENȚA ÎNCREDERII

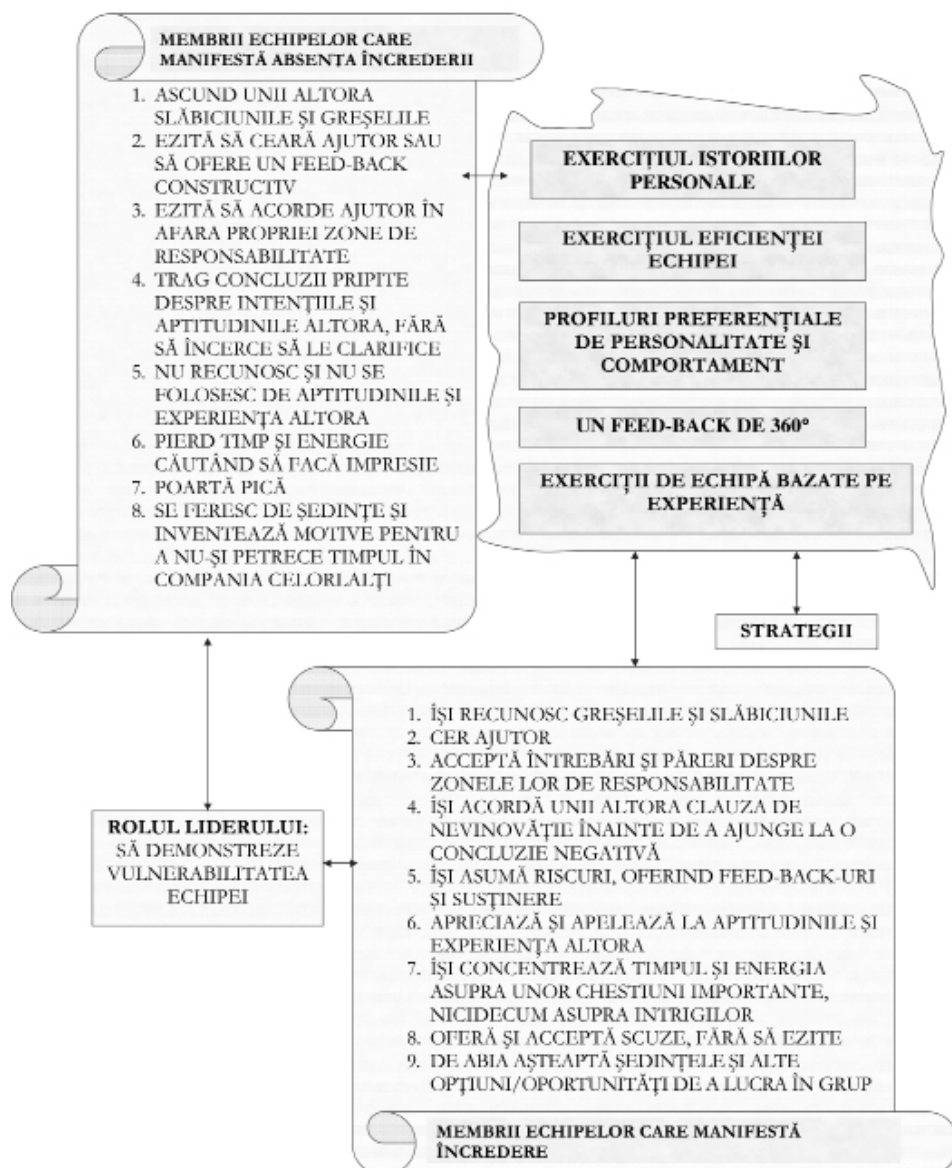

**DIAGRAMA PROBLEMATICII PEDAGOGIEI ECHIPEI
CATEHUMENALE**

DISFUNCTIA NR. 2 → TEAMA DE CONFLICT

**DIAGRAMA PROBLEMATICII PEDAGOGIEI ECHIBEI
CATEHUMENALE**

DISFUNCTIA NR. 3 → LIPSA ANGAJAMENTULUI

**O ECHIPĂ CARE NU-ȘI IA
ANGAJAMENTE**

1. CREEAZĂ AMBIGUITATE
PRINTRE MEMBRII EI ÎN CEEA
CE PRIVEȘTE DIRECȚIA ȘI
PRIORITĂȚILE
2. VEDE CUM OPORTUNITĂȚILE
DISPAR DATORITĂ ANALIZEI
EXCESIVE ȘI ÎNTÂRZIERILOR
INUTILE
3. CULTIVĂ LIPSA DE ÎNCREDERE
ȘI TEAMA DE EȘEC
4. REVINE TOT TIMPUL ASUPRA
DISCUȚIILOR ȘI DECIZIILOR
5. ÎNCURAJEAZĂ
RECONSIDERAREA PĂRERILOR
PRINTRE MEMBRII EI

MESAJE ÎN CASCADĂ

TERMENE LIMITĂ

**ANALIZA SCENARIILOR
LEGATE DE ÎMPREJURĂRI
NEPREVĂZUTE SAU
SITUAȚII GRAVE**

**TERAPIA DE EXPUNERE LA
RISC REDUS**

**O ECHIPĂ CARE ÎȘI IA
ANGAJAMENTE**

1. CREEAZĂ CLARITATE ÎN CEEA
CE PRIVEȘTE DIRECȚIA ȘI
PRIORITĂȚILE
2. ALINIAZĂ ÎNTREAGA ECHIPĂ ÎN
JURUL OBIECTIVELOR COMUNE
3. DEZVOLTĂ ABILITATEA DE A
ÎNVĂȚA DIN GREȘELI
4. PROFITĂ DE OPORTUNITĂȚI
ÎNAINTEA CONCURRENTILOR
5. ÎNAINTEAZĂ FĂRĂ EZITARE
6. SCHIMBĂ DIRECȚIA FĂRĂ SĂ
EZITE SAU FĂRĂ SĂ ÎNCERCE UN
SENTIMENT DE VINOVĂȚIE

ROLUL LIDERULUI:
DETERMINĂ GRUPUL SĂ AJUNGĂ
LA CONCLUZII
ȘI
SĂ ADERE LA PLANURILE ECHIBEI

DIAGRAMA PROBLEMATICII PEDAGOGIEI ECHIPEI CATEHUMENALE

DISFUNCTIA NR. 4 → EVITAREA RESPONSABILITAȚILOR

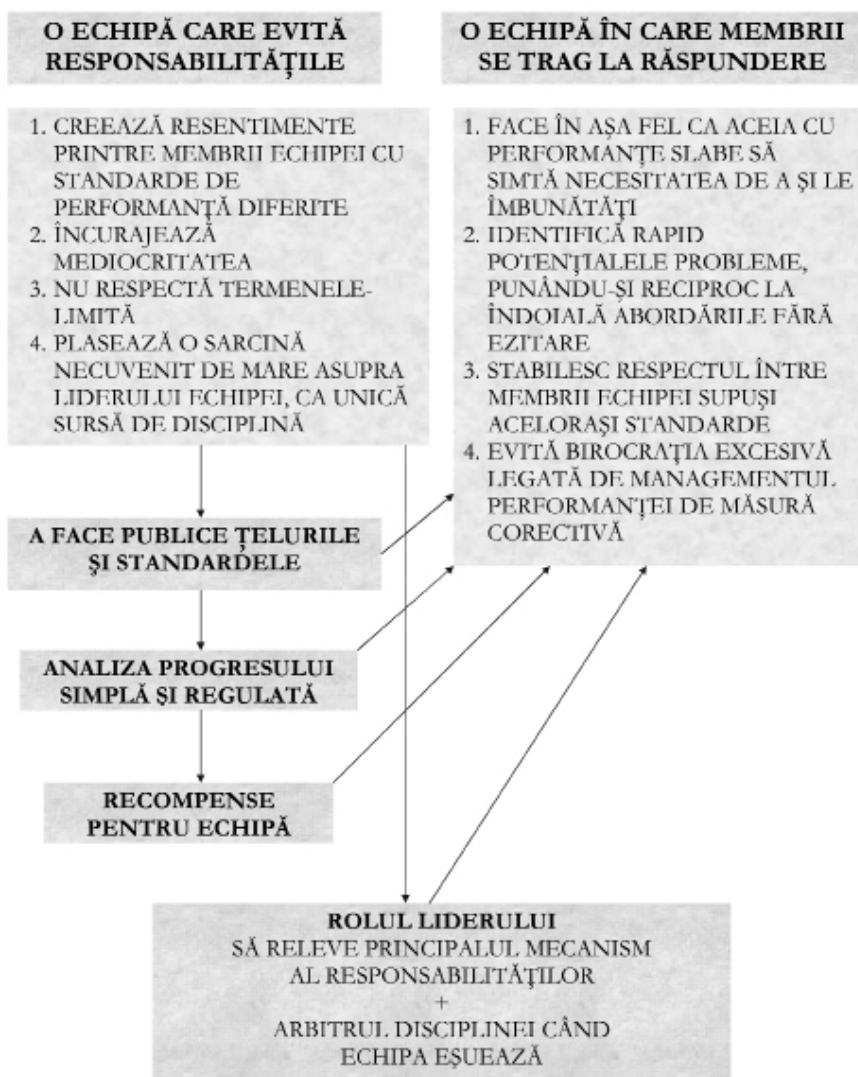

DIAGRAMA PROBLEMATICII PEDAGOGIEI ECHIPEI CATEHUMENALE

DISFUNCTIA NR. 5 → NEATENȚIA LA REZULTATE

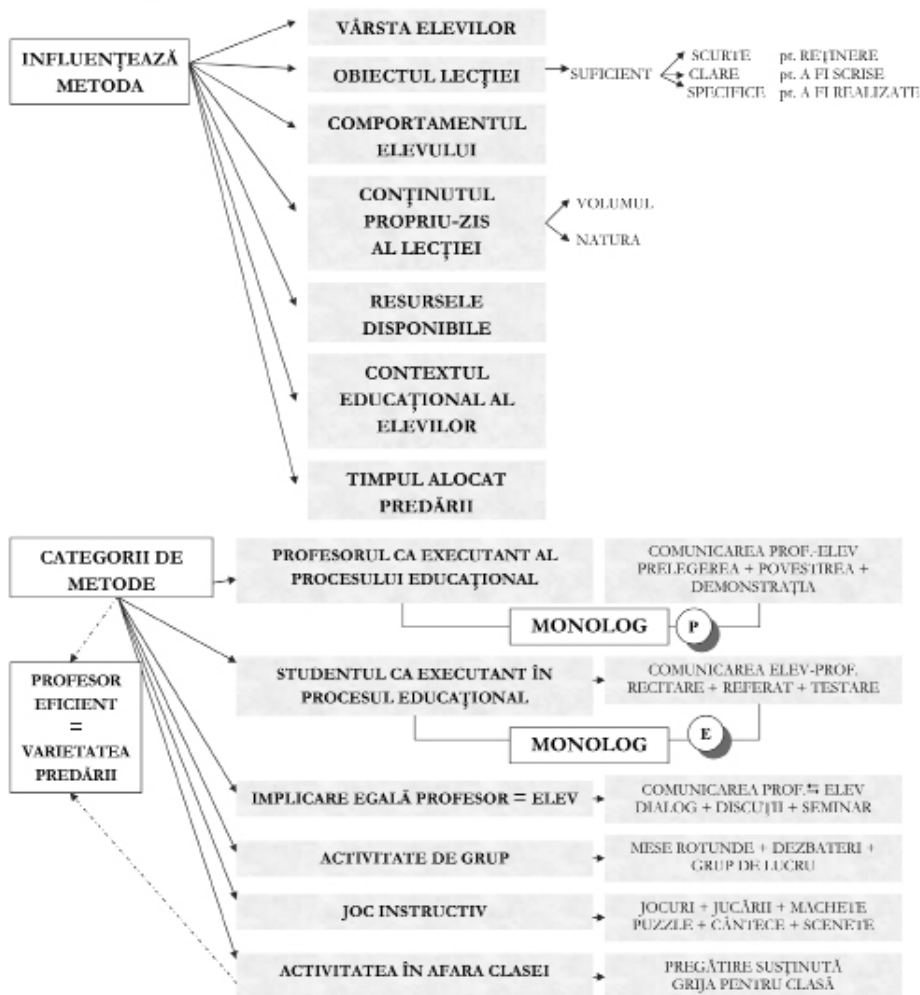

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA* după Kennth O. Gangel

METODĂ = totalitatea proceselor și tehnicilor de predare folosite de un profesor ca să comunice informații elevilor săi

TEHNICILE DE PREDARE CARE POT FI EFICIENTE LA ADULȚI
NU AU ACELAȘI REZULTAT ÎN COMUNICAREA CU COPIII

*Editura CASA CĂRȚII, Oradea, 2002, 137 p., trad. Beni Țiburcă.

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

PRINCIPII PENTRU O PRELEGERE CORECTĂ

METODA 1

① ÎMBINĂ PRELEGerea CU METODE DE IMPLICARE A AUDITORIULUI

- discuția → reacția grupului → timpul de întrebare și răspuns
- ajută la venirea răspunsului dinspre grup → clarificarea răspunsului

② SPRIJINĂ-ȚI PRELEGerea CU MIJLOACE VIZUALE

- tabla, aparatul de proiecție, videoproiectele, grafice
- simple, necostisitoare → creșterea remarcabilă a învățării

③ SCHIȚĂ CLARĂ ȘI SIMPLĂ A PRELEGERII

- organizarea progresivă → introducere + concluzii clare → paralelismul între punctele prelegerii

④ FOLOSEȘTE PRINCIPIILE BUNE ALE COMUNICĂRII

- contactul vizual + inflexiunile vocii + atitudine corporală corectă

⑤ SUBLINIAZĂ PUNCTELE IMPORTANTE

- se poate face acest lucru prin includerea lor în schița prezentării
- un efort în plus pentru a te asigura că elevii au înțeles toate punctele cruciale ale unei lecții biblice

⑥ FOLOSEȘTE ILUSTRAȚII CAPTIVANTE

- ilustrațiile sunt povestiri sau citate care „ilustrează”
- ele trebuie folosite echilibrat, fără excese
- atunci când un punct este ceva mai dificil de înțeles se poate folosi o ilustrație prin care elevii pot vedea cum un concept anume se aplică în situații reale de viață

⑦ SPECIFICĂ OBIECTIVE CLARE

- „Avem o mai mare șansă să nimerim ținta dacă o vedem” (Socrate).

⑧ DĂ-LE ELEVILOR O COPIE A SCHIȚEI SAU UN GHID

- ea/el trebuie parcurs(ă) în timp ce tu îl citești cu voce tare

📖 *Câțiva elevi au fost întrebați ce au apreciat la lectori. Ei au enumerat, printre altele: simțul umorului, atmosfera de discuție, interesul real pentru elevi și o terminologie accesibilă. Cu siguranță aceste lucruri ne vor ajuta să fim lectori mai buni. (Kenneth O. Gangel, p. 18)*

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

PROBLEMELE POVESTIRII

METODA 2

DISTRUGEREA EFICIENȚEI ACESTEI TEHNICI

1. CITIND POVESTIREA ÎN LOC SĂ O POVESTEASCĂ
2. PRIN FOLOSIREA UNUI LIMBAJ CARE NU COMUNICĂ ÎN MOD CLAR ÎNȚELESUL EI
3. PRIN ÎNCĂRCAREA CU PREA MULTE DETALII, „ÎNNĂMOLIND” ASTFEL POVESTIREA
4. PRIN SUBLINIAREA EXCESIVĂ A DETALIILOR NEIMPORTANTE, FĂCÂND ASTFEL CONFUZ SENSUL DE BAZĂ
5. PRIN MEMORAREA EI, CEEA CE DUCE LA O PREZENTARE MECANICĂ
6. PRIN „PREDICAREA” ARTIFICIALĂ A EXPLICAȚIEI, ÎN LOC SĂ O LASE SĂ-ȘI GĂSEASCĂ LOCUL FIRESC ÎN POVESTIRE
7. PRIN RELATAREA POVESTIRII ÎNTR-O MANIERĂ RIGIDĂ, FĂRĂ UN ENTUZIASM DE ÎNȚELEGERE
8. PRIN FOLOSIREA MIJLOACELOR AUXILIARE VIZUALE CA NIȘTE CĂRJE, ÎN LOC SĂ FOLOSEASCĂ EXPRESIILE FEȚEI SAU MIȘCĂRILE CORPULUI CA SPRIJIN VIZUAL DE BAZĂ PENTRU POVESTIRE
9. PRIN SLABA ORGANIZARE, CARE NU PERMITE ISTORISIRII SĂ CURGĂ ÎN MOD NORMAL SPRE PUNCTUL CULMINANT

PRINCIPIILE ISTORISIRII EFICIENTE

1. O POVESTIRE BUNĂ ESTE PLINĂ DE ACȚIUNE ȘI VIAȚĂ:

- FARMEC
- CALITĂȚI INSTRUCTIVE

2. PREGĂTIREA:

- a) ALEGEREA POVESTIRII POTRIVITE (*LOC + ELEVII* CARE O VOR ASCULTA)]
 - b) POVESTIREA TREBUIE SĂ FIE *PRECISĂ* ȘI *ADEVĂRATĂ*, FĂRĂ ÎNFRUMUȘĂRI INUTILE
 - c) PREGĂTIREA ELEVILOR PENTRU POVESTIRE (SĂ STEA CONFORTABIL, AER CURAT, SPAȚIU, DEPARTE DE PERTURBĂRI)
- (NU ESTE PERMIS CA POVESTIREA SĂ FIE PERTURBATĂ! DE NIMENI!)

3. PREZENTAREA :

- a) PREGĂTIREA SE TRANSFORMĂ ÎN *PREZENTARE* CÂND SPUI PRIMUL CUVÂNT AL POVESTIRII
- b) ESTE IMPORTANT CONTACTUL VIZUAL → CU TOȚI ELEVII
- c) ASIGURĂ-TE CĂ FIECARE TE AUDE BINE, FĂRĂ A FI NEVOIE SĂ STRIGI TOT TIMPUL
- d) ORICARE AR FI MODALITATEA DE PREZENTARE, ASIGURĂ-TE CĂ TE IMPLICI CU TOTUL ÎN POVESTIRE, NU DOAR CU GURA
- e) TRANSPUNE-ȚI ÎN TREAGA PERSONALITATE ÎN ACEEA A PROTAGONISTULUI ISTORISIRII → EVITĂ TICURILE CARE DISTRAG ATENȚIA (JOC CU OCHELARI, PLIMBARE EXCESIVĂ)
- f) ASIGURĂ-TE CĂ LEXICUL FOLOSIT ESTE POTRIVIT CU NIVELUL DE ÎNȚELEGERE AL CLASEI TALE
 - POȚI EXAGERA RETORICA → CHIAR O MIȘCARE ENTUZIASĂ
 - FOLOSEȘTE DIALOGUL, PAUZE PLANIFICATE CU GRIJĂ, IMITAREA VOCILOR SAU A SUNETELOR IMPORTANTE

4. RUGĂCIUNEA

- NU POATE LIPSI DIN PREDAREA UNUI CREȘTIN
- CERE AJUTOR SĂ AFLI POVESTIREA POTRIVITĂ PENTRU MOMENTUL DAT
- LUI DUMNEZEU II PLAC ISTORISIRILE → NE-A DAT O MULTIME ÎN BIBLIE

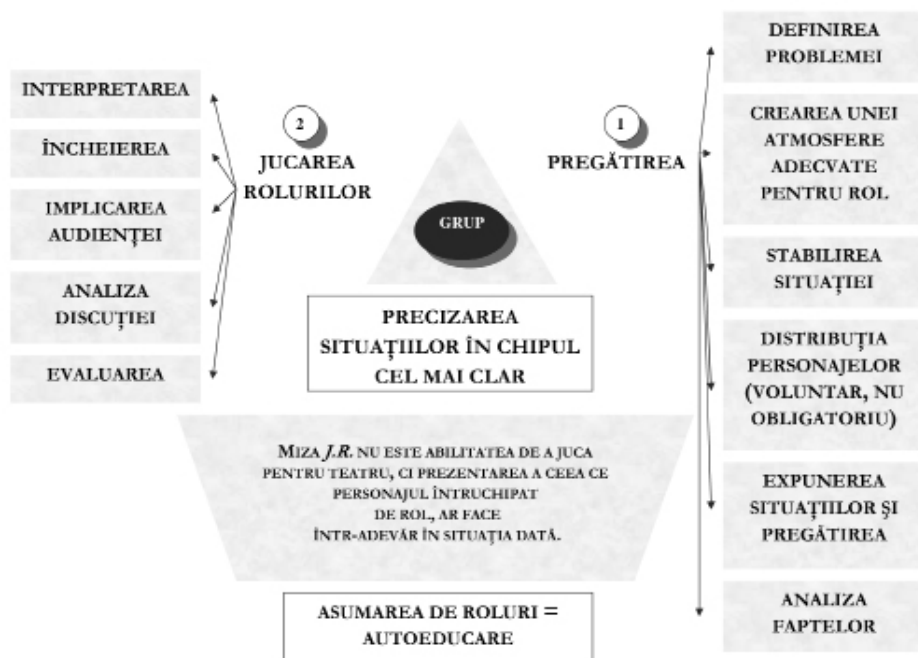
PREDAREA NOASTRĂ TREBUIE
SĂ ADUCĂ ROADĂ ÎN VIAȚA
ELEVILOR NOȘTRI!

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

PREDAREA PRIN JOUL DE ROLURI

METODA 3

MODELUL ORGANIZATOR DISTINCT AL UNEI SITUAȚII INSTRUCTIVE

PRINCIPII PENTRU O EVALUARE CORECTĂ

- în lumina SCOPURILOR PROPUSE
- la nivelul grupului și individual

TENDINȚELE DE MONOPOLIZARE TREBUIE REDUSE CÂT MAI MULT ÎN FAZA DISCUȚIEI DESPRE ROLURILE INTERPRETATE, PENTRU CĂ DUC LA DOMINAREA GRUPULUI DE CĂTRE O SINGURĂ PERSOANĂ ȘI ASTFEL, LA ÎNĂBUȘIREA DINAMICII DISCUȚIEI. REZOLVAREA ACESTEI PROBLEME SE POATE FACE ȘI PRIN CONSILIEREA CAZURILOR ÎN AFARA CLASEI. O ANUMITĂ TENSIUNE ȘI UN CONFLICT POT FI BENEFICE. UNEORI ACESTE ELEMENTE POT STIMULA GÂNDIREA. AICI APARE NOȚIUNEA DE *TENSIUNE CREATOARE*, PE CARE O REGĂSIM DESEORI ÎN CADRUL DINAMICII DE GRUP ÎN TIMPUL ASUMĂRII DE ROLURI.

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 4

TEHNICI ALE CERCETĂRII BIBLIEI

UNUL DINTRE SCOPURILE PRIMORDIALE ALE EDUCAȚIEI CREȘTINE LA ORICE NIVEL ȘI ÎN ORICE LOC ESTE SĂ ÎI AJUTE PE ELEVII SAU STUDENȚII SĂ DEVINĂ CERCETĂTORI INDEPENDENȚI AI CUVÂNTULUI LUI DUMNEZEU. PREA MULTE CUNOȘTINȚE BIBLICE DIN BISERICILE EVANGHELICE SUNT DE „MÂNA A DOUA”, ACEST LUCRU ÎȘI ARE RĂDĂCINA ÎN FAPTUL CĂ ÎI ASCULTĂM PE PREDICATORI SAU PE PROFESORI, ÎNSĂ RAREORI ANALIZĂM CUVÂNTUL LUI DUMNEZEU ÎN MOD INDUCTIV.

PREDAREA SCRIPTURII = „CERCETAREA SCRIPTURII” = CUM SĂ FOLOSEASCĂ BIBLIA → SUB ÎNDRUMAREA UNUI PROFESOR

METODE DE CERCETARE ALE BIBLIEI

- DE BAZĂ → analiza unui subiect d.p.d.v. *textual*
- DEDUCTIVĂ → dezvoltarea unei teologii sistematice pe baza unor pasaje diferite
- INDUCTIVĂ → analizarea particulară a unui text anume din Scriptură pentru extragerea unei concluzii

AVANTAJELE CERCETĂRII BIBLIEI

- ◊ PE LÂNGA CITIREA TEXTULUI BIBLIC SAU AUZIREA LUI, ELEVII AR TREBUI SĂ SE IMPLICE ÎNTR-O CERCETARE DIRECTĂ A SENSURILOR, PRECUM ȘI A CUVINTELOR BIBLICE
- ◊ PEDAGOȘII SUNT, ÎN GENERAL, DE ACORD CĂ ELEVII ÎNVĂȚĂ MAI BINE ATUNCI CÂND DESCOPERĂ SINGURI ADEVĂRUL DECÂT ATUNCI CÂND ÎL AUD PREDICAT DE CINEVA
- ◊ STUDIUL DIN CLASĂ → ACASĂ → INDIVIDUAL

PROBLEME ALE CERCETĂRII BIBLIEI

- ◊ UNA DIN PROBLEMELE CELE MAI FRECVENTE ESTE: O MÎNTE ÎNGUSTĂ (TENDINȚA DE A NE APROPIA DE TEXT CA ȘI CUM AM ȘTI DEJA)
- ◊ O ALTĂ DIFICULTATE PE CARE O ÎNTĂLNIM ÎN MODUL DE ÎNVĂȚARE ESTE TENTAȚIA DE A MINIMALIZA IMPORTANȚA PREGĂTIRII
- ◊ DACĂ ÎNTREBĂRILE PREGĂTITE DE LIDER NU SUNT EFICIENTE, GRUPUL AR PUTEA FI ÎMPEDICAT SĂ DESCOPERE SENSUL SPIRITUAL ȘI APLICAȚIA RELEVANTĂ DIN PASAJUL CU PRIGINA
- ◊ STUDIUL INDUCTIV AL GRUPULUI POATE DEGENEREA ÎNTR-O OCAZIE DE EXPUNERE A TROFEEILOR SPIRITUALE
- ◊ ÎNCURAJAREA LA LIBERTATE ȘI SPONTANEEȚATE NU AR TREBUI SĂ DUCĂ LA NESERIOZITATE SAU LIPSĂ DE RESPECT PENTRU CUVÂNTUL SFÂNT AL LUI DUMNEZEU

PRINCIPII PENTRU CERCETAREA EFICIENTĂ A SCRIPTURII

ÎNTREBĂRI ESENȚIALE

- Ce spune?
- Ce înseamnă?
- Cum mă afectează pe mine?

JALOANE

• PROF. FAMILIAR CU MATERIALUL

• ÎNTREBĂRI/RĂSPUNSURI - BAZATE PE SCRIPTURĂ

- SB nu constă în schimburi de opinii
- SB nu este loc de acumulare a ignoranței teologice
- SB trebuie făcută cu Duhul Sfânt

• MENȚINEREA GRUPULUI MIC → DISCUSII DISCUTII

• NU FOLOSII LUCRĂRI DE REFERINȚĂ → NICI MACAR NOIȚE ANTERIOARE (APEL LA COMENTARII MAI TÂRZIU)

• ÎNTREBĂRILE TREBUIE COORDONATE → ÎN ORDINEA CORECTĂ

• EVITĂ SĂ TE ORIENTEȘI DOAR SPRE SCOPURI → LASĂ LOC UNEI FLEXIBILITĂȚI CREATOARE → MUNCĂ DE GRUP

• SCHITEAZĂ MAI ÎNTAI CONTEXTUL → SITUAȚIA ÎN CARE/PENTRU CARE AU FOST SCRISE

• PROFESORII CARE VOR FOLOSI CERCETAREA SCRIPTURII VOR DESCOPERI REPEDE UN RĂSPUNS ȘI O VITALITATE, NEDEGALATE DE CĂTRE MAJORITATEA CELORALTE METODE

• METODA: LASĂ CLASA SĂ DESCOPERE ADEVĂRURILE DE REFERINȚĂ

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

ÎNVĂȚAREA PRIN DISCUȚIE

METODA 5

SCOP

PRIN DISCUȚIE SĂ ÎI FACEM PE ELEVII SĂ SE GÂNDEASCĂ LA ANUMITE PROBLEME, ÎN LOC SĂ DEA NIȘTE RĂSPUNSURI MEMORATE SAU SĂ REPETE RĂSPUNSURILE CORECTE

- ✦ PENTRU O DISCUȚIE EFICIENTĂ TREBUIE CA PROBLEMA SĂ FIE CLAR *DEFINITĂ* → *DELIMITATĂ* ÎN LUMINA SCOPULUI, PENTRU A FI ÎNȚELEASĂ DE CĂTRE MEMBRII GRUPULUI ȘI DISCUTATĂ ÎN MOD SATISFĂCĂTOR ÎN TIMPUL ALOCAT DISCUȚIEI
- ✦ ATUNCI CÂND ESTE FOLOSITĂ DISCUȚIA, EA NU VA FI UTILIZATĂ DE DRAGUL METODEI, CI CU SCOPUL DE A EXTRAGE RĂSPUNSURI ȘI SOLUȚII → MENȚINEREA UNEI *LINII RAȚIONALE-LOGICE* A DISCUȚIEI
- ✦ SCOPUL CLASEI NU ESTE A „CÂȘTIGA” O CONTROVERSĂ SAU A STABILII O LINIE DE GÂNDIRE, CI DEZVOLTAREA COOPERĂRII ÎN CĂUTAREA ADEVĂRULUI → *EXTRAGEREA* → *APLICAREA* LUI ÎN ACORD CU SF. SCRIPTURĂ

AVANTAJELE METODEI DISCUȚIEI

dezvoltă EXPRIMAREA VERBALĂ	✦ PARTICIPAREA ACTIVĂ LA ÎNVĂȚARE
	✦ CRISTALIZAREA GÂNDIRII ÎN INTERACȚIUNE CU ALTE GÂNDIRI
	✦ DEZVOLTĂ TOLERANȚA ÎN RAPORT CU ALTE PĂRERI CONTRARE (INOVAȚII ÎN TIPARE DE GÂNDIRE)
	✦ ÎNCURAJEAZĂ LA ATITUDINE ÎN ACTUL ÎNVĂȚĂRII
dezvoltă TEHNICI MOTIVAȚIONALE	✦ CORECTAREA CONCLUZIILOR PRIN FORȚA GRUPULUI
	✦ ÎMBUNĂȚĂȚIREA RAPORTURILOR DE GRUP → CAMARADERIE

INTR-O DISCUȚIE, DACĂ PROFESORUL PUNE ÎNTREBĂRILE POTRIVITE, SOLICITÂND O GÂNDIRE ȘI O EXPRIMARE SINCERE DIN PARTEA CLASEI, VA AFLA DESIUL DE REPEDE DACĂ ELEVII ÎNȚELEAG SUBIECTUL ORI DACĂ MAI SUNT NECESARE ALTE CLARIFICĂRI. ÎNTREBĂRILE POTRIVITE ÎN CADRUL DISCUȚIEI VOR ÎNDEMNĂ MINTEA SPRE „PĂȘUNI” INTELLECTUALE MULT MAI ATRACTIVE DECÂT O POATE FACE PREDAREA BAZATĂ PE MONOLOG.

PROBLEMELE METODEI DISCUȚIEI

RISCUL ❶

CÂND GRUPELE MICI DE STUDIU DEVIN *SUBSTITUT* ȘI NU *SUPLIMENT* AL VESTIRII CUVÂNTULUI LUI DUMNEZEU

RISCUL ❷

TIMPUL NECESAR PENTRU ACOPERIREA UNUI ANUMIT VOLUM DE INFORMAȚIE → T. METODEI → T. ALTOR METODE
❖ *CÂȘTIGUL*: COPILII VOR ÎNVĂȚA ATÂT *METODA* CÂT ȘI *CONȚINUTUL*

RISCUL ❸

STÂNJENEALA ELEVILOR TIMIZI → FAȚĂ DE SUBIECT → FAȚĂ DE PROPUNĂTOR

RISCUL ❹

INCOERENȚA ȘI INCONSECVENȚA FAȚĂ DE SUBIECTUL DISCUTAT

PRINCIPII ALE METODEI

- ✦ ÎNCADRAREA PROBLEMEI SAU ÎNTREBĂRII
- ✦ ARANJAREA CLASEI (MODIFICAREA STRUCTURII CLASICE A BÂNCILOR)
- ✦ ATITUDINILE PREDĂRII → PROFESORUL = COLEG DE ÎNVĂȚĂTURĂ
- ✦ TRATAREA UNOR PROBLEME APĂRUTE PE PARCURS

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 6

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

IMPLICAREA CLASEI ÎN M_6

- ☛ ÎNDEPĂRTAREA DE PREDAREA SUB FORMĂ DE MONOLOG
- ☛ RECUNOAȘTEREA *IMPLICĂRII* ELEVULUI ÎN ACTUL PROPRIEI SALE EDUCAȚII
- ☛ POSIBILITATEA CA ELEVUL SĂ PUNĂ PROPRILE ÎNTREBĂRI

☐ „METODELE SUNT PUNȚI SAU CĂI PRIN INTEREDIUL CĂRORA ÎI AJUTĂM PE ALȚI SĂ ATINGĂ UN OBIECTIV. ELE SUNT MIJLOACELE SPRE O FINALITATE. EXPERIENȚELE NOASTRE ÎN HRISTOS ȘI ÎN TRUPUL SĂU, BISERICA, AU DAT NAȘTERE MISIUNII, CARE ÎN SCHIMB STIMULEAZĂ INTERESUL FAȚĂ DE METODĂ” (DR. CLIFFORD ANDERSON, BETHEL SEMINARY, P. 42).

AVANTAJELE ABORDĂRII METODEI ÎNTREBARE-RĂSPUNS

- M_6 {
- ◊ NU ARE AUTOMAT CA REZULTAT O PREDARE EFICIENTĂ
 - ◊ ÎMBUNĂTĂȚEȘTE MAJOR COMUNICAREA

PROBLEME ALE M_6

$M_6 \neq$ DISCUȚII!!!! ACCENTUL - PE FELUL ÎNTREBĂRIILOR IMPLICATE

- RISCU FORMULĂRII UNOR ÎNTREBĂRI DE PRISOS
- ☞ întrebările nu pot înlocui *COMUNICAREA*
 - ☞ timpul pentru *ASCULTAREA* răspunsurilor
 - ☞ evaluarea *SCUTULUI* de *TĂCERE* al elevilor

PRINCIPII PENTRU APLICAREA M_6

- ☛ ÎNTREBĂRI PLANIFICATE ÎN AVANS (DECIZIE ASUPRA PROBLEMATICII)
- ☛ URMĂRIREA OCAZIILOR EDUCATIVE (MAI ALES ? CARE MOTIVEAZĂ)
- ☛ UNEORI E BINE SĂ DAI DINAINTE ÎNTREBĂRILE ELEVILOR...
- ☛ ADRESAȚI NUMAI ÎNTREBĂRI ACCESIBILE ELEVILOR (NU EXCES DE PREȚIOZITATE)
- ☛ ATENȚIE LA PROPRIUL RĂSPUNS
- ☛ IDENTIFICAȚI APLICAȚIA ÎNTREBĂRII → *CONSOLIDAȚI UN RĂSPUNS FINAL*

ATENȚIE!

UTILIZAREA M_6 ESTE BAZATĂ PE CUNOAȘTEREA PROFUNDĂ A MATERIALULUI STUDIAT ȘI O PLANIFICARE ATENTĂ A LECȚIEI

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

PREDAREA PRIN INTERMEDIUL GRUPURILOR DE LUCRU

METODA 7

M₇ = „BUZZ GROUPS” → fol. I dată Dr. Donald Philips / Michigan State University

6 persoane

- ✦ DATORITĂ FLEXIBILITĂȚII, METODA NU POATE FI DEFINITĂ CU STRICTEȚE
- ✦ O CLASĂ 3 – 8 GRUPURI [6 PERSOANE ⇒ 18 – 48 PERSOANE...]
- ✦ ÎNȚIAL SE REALIZEAZĂ O PRELEGERE (± MASĂ ROTUNDĂ)

DIRECȚII IMPORTANTE ÎN ABORDAREA M₇

□ „GRUPURILE MICI OFERĂ O TRANZIȚIE NATURALĂ ȘI FOARTE FOLOSITOARE DE LA POZIȚIA DE A ASCULTA LA ACEEA DE A ACȚIONA. ESTE UN PAS INTERMEDIAR ÎN TRANSMITEREA RESPONSABILITĂȚII DE LA PERSOANA OFICIALĂ (OFICIANT, CONDUCĂTOR) LA GRUPELE MICI, ȘI, ÎN FINAL, CĂTRE FIECARE PERSOANĂ ÎN PARTE” (CF. HERBERT A. THELEN, *DYNAMICS OF GROUPS AT WORK*, UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, CHICAGO, I.11).

DIRECȚII:

1. ÎNCEPEREA UNEI ÎNTĂLNIRI CU PROBLEMELE IMPORTANTE FACE CA MEMBRI SĂ ÎȘI ASUME O RESPONSABILITATE CONSIDERABILĂ.
2. STABILIREA AGENDEI ÎN PROGRAMAREA UNEI EXPERIENȚE EDUCATIVE
3. ÎNVINGEREA SENTIMENTULUI DE NEAJUTORARE, DE APATIE, REDIRECȚIONAREA GRUPULUI CĂTRE ACȚIUNE
4. TESTAREA UNUI SET DE IDEI, CREȘTEREA COMUNICĂRII DINTRE VORBITORI ȘI AUDIENȚĂ

AVANTAJELE M₇

- ◇ INTERACȚIUNEA → CLASA SE CONFRUNTĂ CA ÎNSĂȘI CU SUBIECTUL
- ◇ ADAPTABILITATEA → SUBIECTE + METODE FLEXIBILE
- ◇ DEZVOLTAREA CAPACITĂȚILOR DE CONDUCERE → ÎMPĂRȚIREA RESPONSABILITĂȚILOR

PROBLEME M₇

- ◇ ATOMIZAREA PE GRUPURI → POATE SPERIA CLASA
- ◇ UNEORI GRUPURILE POT AJUNGE LA CONCLUZII LA CARE NU TE AȘTEPTI → IES DIN PROIECTUL ÎNȚIAL
- ◇ GREUTATEA ALEGERII UNUI LIDER DE GRUP
- ◇ GRUPELE DE LUCRU NECESITĂ TIMP

PRINCIPII PENTRU APLICAREA M₇

- ✦ PLANIFICĂ TIMPUL CONȘTIINȚIOS (ARANJARE → TEHNICĂ → ASCULTARE → EVALUARE)
- ✦ LIMPEZEȘTE ROLUL LIDERULUI DE GRUP ȘI A SECRETARULUI
- ✦ FIXEAZĂ O LIMITĂ EXACTĂ DE TIMP PENTRU DISCUȚIE
- ✦ PROF. TREBUIE SĂ VIZITEZE FIECARE GRUP ÎN PARTE
- ✦ STRÂNGE NOTIȚELE SECRETARILOR → FĂ COLAJE → COLAJ / RAPORT FINAL
- ✦ LIDERUL POATE ADĂUGA PROPRILE COMENTARII

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

METODA 8

MASA ROTUNDĂ

- FOLOSITĂ LA UN GRUP NUMEROS → REUNEȘTE PARTICIPANȚI CU PUNCTE DE VEDERE DIFERITE ASUPRA SUBIECTULUI, CU PREGĂTIRE CALIFICATĂ ȘI EXPERIENȚĂ, CE LE DĂ AUTORITATEA SĂ DISCUTE ASUPRA CONȚINUTULUI PROPUȘ DEZBATERII → ÎN FAȚA AUDIENȚEI (PUBLIC SPECIALIZAT, DESEORI)
 - NU SUNT PRELEGERI → EVALUAREA SE FACE ÎN RAPORT CU GRADUL DE *INTERACȚIUNE* CU PUBLICUL
INTERACȚIUNE: { ACORD
DEZACORD
REZERVĂ }	FAȚĂ DE PUNCTUL DE VEDERE CONSEMNAȚ/EXPRESAT
- LA O ORĂ DE CLASĂ: (10 MIN. INTRODUCERE: SUBIECT + PARTICIPANȚI) + (30 MIN. PREZENTARE + DISCUȚII) + (20 MIN. REACȚIA AUDIENȚEI); PROGRAMATĂ CU ATENȚIE

ABORDĂRI

- MASA ROTUNDĂ CONTROLATĂ** → MODERATORUL ADRESEAZĂ PARTICIPANȚILOR ÎNTREBĂRI PREGĂTITE ANTERIOR (MAI ALES CÂND NU CAUTĂ EXPUNEREA UNEI OPOZIȚII FLAGRANTE)
 - MASA ROTUNDĂ LĂRGITĂ** → ARE LOC O DISCUȚIE EXPLICATIVĂ, PRELIMINARĂ SUBIECTULUI LA O MASĂ ROTUNDĂ RESTRĂNSĂ → AUDIENȚĂ = CERC CARE CONTINUĂ DISCUȚIA
 - MASA ROTUNDĂ CA REACȚIE (REACTIVĂ)** → ÎNCEPE CU UN DISCURS, REPORTAJ SAU PREZENTARE A UNUI PUNCT DE VEDERE → MEMBRII PRESELECȚAȚI PENTRU MASA ROTUNDĂ OFERĂ APOI UN ALT PUNCT DE VEDERE → CRITIC
- *(MRR → MRL)

AVANTAJELE DISCUȚIILOR LA MR

- POATE CONCENTRA ATENȚIA CLASEI ASUPRA A CEEA CE CĂȚIVA EXPERȚI AU DE SPUS DESPRE SUBIECTUL ÎN DISCUȚIE
- MAI RELEVANT DECÂT CITIRIA UNOR CĂRȚI ÎN DOMENIU
- INGREDIENTE DE BAZĂ: INTERESUL (EDUCAȚIONAL)
- DIVERSITATE = LĂRGIRE + PROFUNZIMEA INFORMAȚIEI → CLASA ÎNȚELEGE CĂ OAMENII BINE INFORMAȚI POT AVEA PUNCTE DE VEDERE DIFERITE → ȘI TOTUȘI DAU DOVADĂ DE RESPECT ÎN EXPUNEREA LOR
- LIBERTATE + LIPSĂ DE RIGIDITATE = PARTICIPANȚII GÂNDESC CU VOCE TARE
- FĂRĂ SPECIALIȘTI → MR ESTE SURSĂ DE PROLIFERARE A IGNORANȚEI!!!

PROBLEME M₈

- GREUTĂȚEA AFLĂRII UNOR PARTICIPANȚI COMPETENȚI CARE „SĂ-ȘI FACĂ PARȚEA”
- RISCU MONOPOLIZĂRII DISCURSULUI → IGNORAREA AUDIENȚEI → UN LIMBAJ PEA TEHNIC
- PARTICIPANȚII NU FAC DIFERENȚE ÎNTOTDEAUNA UNUI PUNCT DE VEDERE → AUDIENȚA JUDECĂ INFORMAȚIA ÎN FUNCȚIE DE HARISMA VORBITORULUI (N. N.C.)
- RISCU UNEI DEZORGANIZĂRI PE PARCURSUL MR

PRINCIPII PENTRU O MR EFICIENTĂ

- MODERATORUL TREBUIE SĂ FIE O PERSOANĂ CALIFICATĂ ȘI COMPETENTĂ
 - pregătește terenul cu remarci inițiale
 - menține discuția la subiect
 - clarifică întrebările din audiență
 - oprește conflictele verbale înainte de a ieși de sub control
- SUBIECTUL DISCUȚIEI = tehnic să fie important și pus sub forma unei întrebări specifice
- ÎNCEARCĂ SĂ ADUCI LA MASĂ PUNCTE DIFERITE DE VEDERE
 - scop major = exprimarea de poziții diferite
- LĂSĂ TIMP PENTRU REZUMAREA DISCUȚIEI = poate fi expus imediat după ce membrii mesei rotunde au terminat discuția, prin punerea laolaltă a ideilor pe care ei le-au prezentat cât și la sfârșitul discuției lărgite, pentru cristalizarea concluziilor ce pot fi deduse din întreaga experiență

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

DEZBATERILE STIMULEAZĂ INTERESUL

METODA 9

- D.: PROCEDURA PRIN CARE DOUĂ SAU MAI MULTE PERSOANE SE CONFRUNTĂ ÎN ÎNCERCAREA DE A-I CONVINCE PE CEILALȚI SĂ ACCEPTE SAU SĂ RESPINGĂ O AFIRMAȚIE CA TEMEI PENTRU CREDINȚĂ SAU COMPORTAMENT
- D.: DEȘI ESTE O *FORMĂ A DISCUȚIEI* SE DEOSEBEȘTE DE ACEASTA PRIN CÂTEVA ASPECTE:
 1. D. ESTE *PREZENTAREA UNEI HOTĂRĂRI* MAI DEGRABĂ DECÂT *EXPUNEREA UNUI FAPT*
 2. D. ESTE *BAZATĂ PE COMPETIȚIE, DISCUȚIA PE COOPERARE*
 3. D. SE CONCENTREAZĂ PE O PROBLEMĂ DEJA *DEFINITĂ*, ÎN TIMP CE DISCUȚIA ÎN GENERAL ESTE O ÎNCERCARE DE A CONTURA FACTORII ȘI *DEFINIREA UNEI POZIȚII*

AVANTAJE

- D.: OFERĂ O ABORDARE SUB FORMĂ DE DIALOG → PARTICIPATIVĂ, A ÎNVĂȚĂRII
- STUDEȚII/ELEVII DEȚIN UN ROL IMPORTANT ÎN EXPERIENȚA DE ÎNVĂȚARE
- SE BAZEAZĂ PE PRINCIPII DE BAZĂ ALE DEMOCRAȚIEI
- *PRIN STRUCTURA SA, TOATE PĂRȚILE AU O PREZENTARE EGALĂ, IAR ADEVĂRUL ESTE TRIUMFĂTOR, CHIAR DACĂ EROAREA ESTE PREZENTATĂ ÎN MOD CONVINȚĂTOR*
- NU CERE MULT TIMP (36')
- INVESTIȚIA FĂCUTĂ PRIN PREGĂTIREA INTERVENȚIEI PROPRII DE CĂTRE PARTICIPANȚI (PUNEREA ELEVULUI ÎN COMPETIȚIE DESCHISĂ)
- IMPLICĂ O BUNĂ DISCIPLINĂ → IMPLICĂ DOCUMENTARE + RAȚIONAMENT + EXPRIMARE
- UNEORI D. POT FI PUBLICE → CAND SUBIECTUL PASIONEAZA UN GRUP MAI AMPLU

PROBLEME M₉

- FORMULAREA „DECIZIEI” → PROBLEMA DISCUTATĂ TREBUIE SĂ FIE PREZENTATĂ TOT TIMPUL SUB FORMA UNEI ASERȚIUNI POZITIVE/ AFIRMATIVE → SOLUȚIE CLARĂ
- TREBUIE CURAJ PENTRU ABORDAREA DIRECTĂ A PROBLEMEI, FĂRĂ RISIPIREA TIMPULUI PE OCOLIȘURI (COCLAURI!!)
- RISUL DIVIZĂRII SAU CONFRUNTĂRII INEGALE, CU VALORI INEGALE ÎN ECHIBE

PRINCIPII PENTRU O DEZBATERE EFICIENTĂ

1. OFERĂ CU ATENȚIE RESURSELE → DE ACEEA D. NU ARE EFICIENȚĂ SUB VÂRSTA ADOLESCENȚIEI
2. SUBIECTUL D. TREBUIE SĂ AIBĂ O NATURĂ CONTROVERSĂTĂ (EVITAȚI TEHNICIZAREA DEZBATERII!)
3. NU VOTAȚI CONCLUZII! → OBIECTUL ESTE DE A ATINGE TOATE ASPECTELE PROBLEMEI
4. FLEXIBILITATE → LIBERTATE DE GÂNDIRE

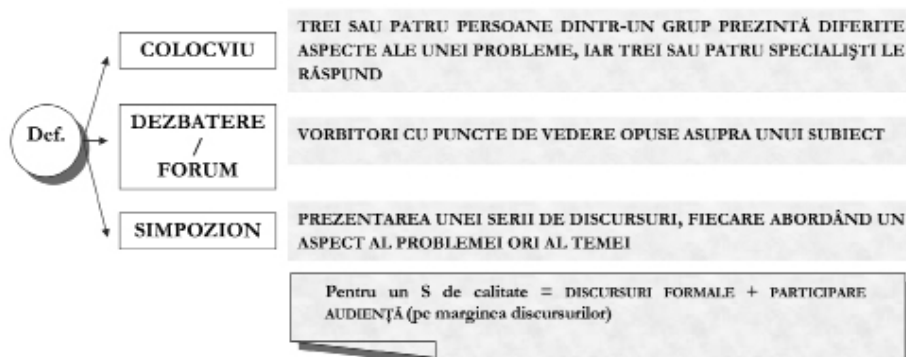
24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 10

FORUMUL/ SIMPOZIONUL, CA METODĂ DE PREDARE

DEFINIRI

(cf. *40 Ways to Teach in Groups*, by Martha Leypoldt [Judson, Valley Forge, Pa.]):

AVANTAJELE FORUMULUI/ SIMPOZIONULUI

♣ METODA SUPLIMENTARĂ	→ ÎMBOGĂȚEȘTE ȘI LĂRGEȘTE BENEFICIILE ALTOR ABORDĂRI ALE ÎNVĂȚĂRII BAZATE PE TRANSMITEREA DE INFORMAȚII
♣ DESCHIDERE LA <i>DIALOG</i>	→ POSIBILITATEA DE CORECTARE A IDEILOR EXPUSE FAȚĂ DE AUDITORI DE CĂTRE VORBITORI → CARE AU FOST ÎNȚELESE GREȘIT
♣ MENȚINEREA <i>INTERESULUI RIDICAT</i>	→ ROLUL FUNDAMENTAL AL MODERATORULUI

PROBLEME ÎN FOLOSIREA S/F

- ♀ EȘECUL ÎN GĂSIREA UNUI SUBIECT CAPTIVANT (S-AR PUTEA SĂ FIE CAPTIVANT DOAR PENTRU VORBITORI)
- ♀ ÎNAINTE DE PROPUNEREA FORUMULUI LA CLASĂ, ASIGURĂ-TE CĂ TOȚI SUNT DE ACORD CĂ SUBIECTUL MERITĂ DISCUTAT ȘI ESTE IMPORTANT PENTRU EI
- ♀ PERICOLUL CA O ANUMITĂ POZIȚIE SĂ FIE COVĂRȘITOARE → ATUNCI CÂND PRELEGEREA ESTE URMATĂ DE FORUM
- ♀ TIMP, FOARTE MULT TIMP (PREGĂTIRE + PREZENTARE + DEZBATERI + CONCLUZII + APLICARE!)

PRINCIPII PENTRU FOLOSIREA EFICIENTĂ A M_{10}

1. OB. PRINCIPAL = STIMULAREA GÂNDIRII + OFERIREA DE INFORMAȚII → NU REZOLVAREA PROBLEMEI
2. MODERATORUL ESTE COMPETENT PENTRU A-ȘI ÎNDEPLINI ROLUL
3. PREZENTARI OBIECTIVE ȘI EXACTE CAT MAI POSIBIL
4. ÎNCLUDE UN REZUMAT ÎN LOC DE CONCLUZIE → PENTRU CLARIFICAREA PROBLEMEI PREZENTATE

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 11

ÎNVĂȚAREA PRIN DESCOPERIRE

Atitudinea noastră față de BIBLIE va determina modul nostru de a o predă

SCOP: Cercetarea Scripturii

Pur și simplu procesul prin care i se permite studentului să dețină rolul major în experiențele sale de învățare

ÎNVĂȚAREA PRIN DESCOPERIRE =

INVESTIGAȚIE =

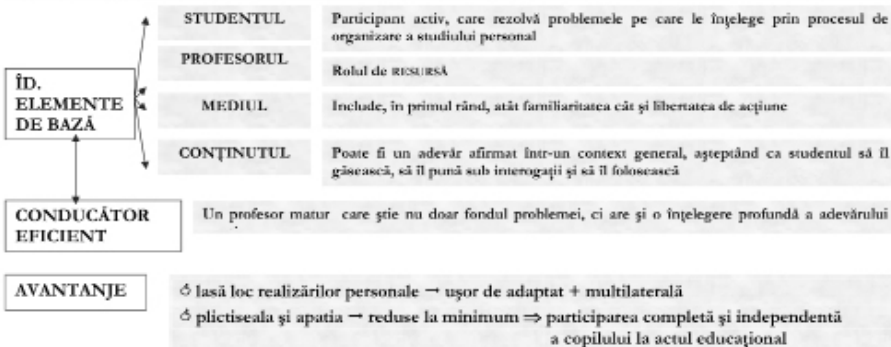
PROF. = Resursă pentru a STIMULA → MOTIVA → CLARIFICA sau EXPLICA

ATMOSFERA: Neoficială, lipsită de teamă

ATTIT. PROF.: Să nu distragă de la cunoaștere și atingerea obiectivelor

*Abordarea liberă a educației este înspăimântătoare pentru profesori. Cel ce se consideră un furnizor indispensabil al informației despre Dumnezeu, va găsi dificil acest rol în creșterea implicării studentului.

□ „Este posibil ca o astfel de educație să aibă drept rezultat gândirea de care creștinul are nevoie pentru credința sa în viața de astăzi și de mâine? Sau o întrebare și mai importantă: *Ce încercăm noi să comunicăm e informația sau credința creștină?* Cele două nu sunt în mod necesar identice. De fapt, calea pe care ajungem la informație poate avea la fel de mult de a face cu credința rezultată (sau nu) decât informația însăși” (cf. DALE E. GRIFFIN, *NEW WAYS TO LEARN*, Editura Concordia, Sf. Lewis, Mo.).

PROBLEME

UN CONCEPT AL EDUCAȚIEI DESPRE CARE VORBIM MULT, DAR FACEM PUȚIN!

- ◊ Elevii se simt nesiguri într-un mediu de învățare neorganizat
- ◊ Este mai confortabil să ascuți un curs și să iei notițe frumoase, decât să te confrunți cu obsesia idee/întrebare: „Ce vrei să afli despre subiect și cum îți propui să afli?”
- ◊ Oriunde există libertate în educație, există și RESPONSABILITATE → dacă nu e luată în serios, metoda decade
- ◊ Metoda are nevoie de timp → elevul se poate pierde pe căi neproductive → chiar frustrarea căutării este o experiență educativă (inclusiv unde să NU CĂUTAȚI o informație!)
- ◊ Riscul alunecării din Revelația Sfintei Scripturi
- ◊ NUMAI CE TRECE PRIN SETA REVELAȚIEI DIVINE POATE FI CONSIDERAT LA SPĂRȘITUL ANALIZEI CA FIIND ADEVĂR

PRINCIPII PENTRU ÎNVĂȚAREA EFICIENTĂ PRIN DESCOPERIRE

1. ACȚIUNEA PROFESORULUI CREȘTIN
 - ◊ SĂ ÎNCURAJEZE PRIN ÎNTREBĂRI
 - ◊ SĂ ÎI ECHIPEZE PE STUDENȚII CU TALENTE ÎN GĂSIREA RĂSPUNSURILOR
2. CONFRUNTAREA CU SUBIECTE CE AU SENS ȘI RELEVANȚA
3. RESURSELE TREBUIE SĂ FIE DISPONIBILE ȘI UTILIZABILE DE CĂTRE STUDENT
4. MATURIZAREA INFORMAȚIEI PRIN CERCETARE

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 12

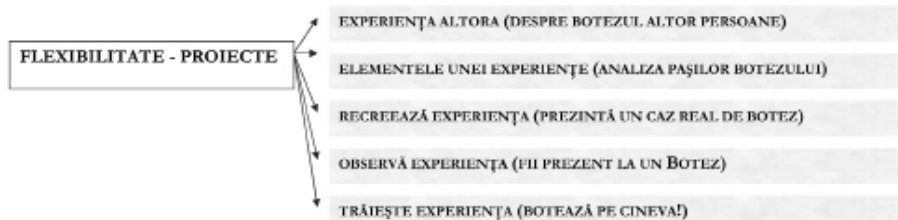
FOLOSIREA PROIECTELOR ÎN ÎNVĂȚARE

□ „Doar prin actul de a face, cineva poate descoperi că procesul e mult mai important decât produsul. La fel este procesul care produce învățarea. Beneficiind de propriile lor experiențe de exprimare creativă, adulții devin profesori mult mai sensibili și mai echilibrați” (KATHERINE TOBEY, *LEARNING AND TEACHING THROUGH THE SENSE*, Westminster Press, Philadelphia, Pa.).

Proiectul final al unui elev/student este experiența de predare în care el petrece timpul observând, apoi dând o mână de ajutor, iar în cele din urmă, predând cu adevărat.

*cf. FINDLEY EDGE, *HELPING THE TEACHER*, Broadman Press, Nashville, Tenn

AVANTAJE

- ◊ INTRODUC DIMENSIUNEA COLEGIALITĂȚII + BUNEI DISPOZIȚII EDUCAȚIONALE
- ◊ UN NUMĂR MARE DE BENEFICII ADIACENTE [PROGRAM DE CERCETARE, MATURIZARE A INFORMAȚIEI]

EXEMPLU: CÂND O CLASĂ DE ADOLESCENȚI FACE O VIZITĂ LA UN AZIL DE BĂTRÂNI, CLASA VA ÎNVĂȚA SĂ DEPUNĂ MĂRTURIE ȘI SĂ-ȘI ÎMPĂRȚEASCĂ EXPERIENȚA, IAR PERSOANELE ÎN VÂRSTĂ VOR BENEFICIA DE VIZITA LOR ȘI DE INSPIRAȚIA PE CARE TINERII LE-O ADUC

PROBLEME

- ◊ NEVOIA DE MATERIALE ADIACENTE
- ◊ RISCUL CA PROIECTUL SĂ DEVINĂ SCOP ÎN SINE ⇒ PROIECTUL SĂ FIE DETERMINAT DE OBIECTIVELE MATERIEI STUDIATE, IAR NU STUDIUL GUVERNAT DE PROIECTE ACCESIBILE
- ◊ NEVOIA MARE DE TIMP (UNEORI NELIMITAT!)
- ◊ PERICOLUL ALUNECĂRII ÎN LIPSĂ DE INTERES – CHIAR LA FINAL!

PRINCIPII PENTRU ÎNVĂȚAREA EFICIENTĂ PRIN DESCOPERIRE

1. PREGĂTIREA (INCLUSIV DISCUTAREA OBIECTIVELOR + ASIGURAREA PARTICIPĂRII ÎNTREGULUI GRUP)
2. PROF. SURSA PENTRU INCURAJARE + RESURSE
3. PUNE DEOPARTE TIMP PENTRU CLASĂ (TIMP REZERVĂ)
4. EVALUAREA (PENTRU FIECARE ELEV ÎN PARTE – AVANTAJE SPECIFICE!)

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

ÎNVĂȚAREA PRIN JOC INSTRUCTIV

METODA 13

Friderich Froebel, n. 1782:

„SCOPIUL ȘI OBIECTIVUL GRIJII PĂRINTEȘTI ÎN CADRUL CASEI ȘI FAMILIEI ESTE SĂ TREZEASCĂ ȘI SĂ DEZVOLTE, SĂ STIMULEZE FORȚELE ȘI TALENTELE NATURALE ALE COPILULUI ȘI SĂ ASIGURE O DEZVOLTARE FIZICĂ CORESPUNZĂTOARE. MAMA NATURALĂ FACE TOATE ACESTE LUCRURI ÎN MOD CONȘTIENȚIOS, FĂRĂ PREGĂTIRE SAU INDICAȚIE; ACEST LUCRU NU ESTE SUFICIENT, ESTE NEVOIE CA EA SĂ LE FACĂ ÎN MOD CONȘTIENȚIOS.”

„UN COPIL CARE SE JOACĂ CONȘTIENȚIOS, CU HOTĂRÂREA DE A REUȘI, PERSEVERÂND PÂNĂ LA OBOSEALĂ, ÎN MOD SIGUR VA FI UN OM CONȘTIENȚIOS, HOTĂRÂT, CAPABIL DE SACRIFICIU DE SINE PENTRU PROMOVAREA BUNĂSTĂRII SALE ȘI A ALTORA” (CF. *THE EDUCATION OF MAN*, AUGUSTUS M. KELLEY PUBLISHERS, CLIFTON, N.J.).

TIPURI DE JOCURI INSTRUCTIVE

① JUCĂRII EDUCATIVE → ② MUZICA → ③ MIȘCĂRILE MĂINILOR → ④ JOCURI ȘI CONCURSURI → ⑤ JOCUL DE SIMULARE → PENTRU ANTRENAREA VIITORILOR LIDERI

AVANTAJE

- ☞ Oferă posibilitatea educatorului de a-l observa pe copil într-o situație normală
- ☞ Când copilul este prins în joc are tendința de a uita de persoana adultă

① „ESTE DIFICIL PENTRU UN EDUCATOR SĂ ȘTIE DACĂ COPILII AU AJUNS SAU NU LA UN PUNCT ÎN DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR DE A ÎNȚELEGE, CREDE ȘI DE A-I IUBI PE ALȚII, DACĂ LOR LI SE VORBEȘTE DOAR SAU PARTICIPĂ NUMAI LA ACTIVITĂȚI COORDONATE DE EDUCATOR. DOAR UN EDUCATOR CARE ȘTIE SĂ ASCULTE ȘI SĂ FIE SENSIBIL LA INTERACȚIUNEA SPONTANĂ A COPILILOR POATE AFLA CARE ESTE PROGRESUL ÎNREGISTRAT DE UN COPIL ÎN RELAȚIA SA CU ALȚII” (ELEANOR MORRISON ȘI VIRGIL FOSTER, *CREATIVE TEACHING IN THE CHURCH*).

② „CURIOSITATEA, INSTINCTUL DE JOACĂ, INSTINCTUL DE A MANIPULA (A PUNE MÂNA) CÂT ȘI PLĂCEREA AU FOST SUGERATE CA PRINCIPII NATURALE ALE ÎNVĂȚĂRII. PEDAGOGI INOVATORI, PRECUM PESTALOZZI, FROEBEL, BINET, MONTESSORI ȘI ALȚII AU FĂCUT UZ DE ACESTE FORȚE, RECUȘCÂND CĂ JOCUL, CURIOSITATEA ȘI MANIPULAREA, ORGANIZATE, NU POT FI DESPĂRȚITE DE ÎNVĂȚARE” (PAUL TORRANCE, *ENCOURAGING CREATIVITY IN THE CLASSROOM*, W.C. BROWN AND CO. DUBUQUE, IOWA).

PROBLEME

- ☞ PERICOLUL CA JOCUL SĂ ÎNCETEZE SĂ MAI FIE INSTRUCTIV
- ☞ LA TOATE NIVELURILE EDUCATIONALE SUNT ATÂT DE MULTE LUCRURI CĂUTĂRI ÎNVĂȚATE ȘI APĂRÎND ATÂT DE PUȚIN TIMP PENTRU A O FACE, ÎNCÂT PROFESORUL SINCER NU ARE CURAJUL SĂ ÎROSEASCĂ TIMPUL
- ☞ LIPSĂ TALENTULUI DE DISCIPLINARE LA PROFESOR = SCĂPAREA JOCULUI DE SUB CONTROL

PRINCIPII PENTRU UN JOC INSTRUCTIV EFICIENT

LIBERTATE + FLEXIBILITATE

ÎNTREBĂRI DE EVALUARE

1. AU FOST CUPRINȘI TOȚI COPILII ÎN JOC?
2. CE TRĂSĂTURI AU FOST DEZVOLTATE PE PARCURSUL SĂU?
3. A FOST FOLOSITĂ DISCUȚIA ÎN MOD POTRIVIT, DUPĂ JOC?
4. A CREȘCUT PRIN JOC COMPORTAMENTUL SOCIAL DE COOPERARE?
5. AU FOST COPILII PREA DEPENDENȚI DE EDUCATOR PE PARCURSUL JOCULUI?
6. I-A PROVOCAT PE COPILII JOCUL ATÂT DE MULT ÎNCÂT NU S-AU PUTUT POTOI PENTRU URMĂTORUL PAS AL LECȚIEI?
7. A AVUT JOCUL UN SCOP SAU DOAR A UMPLUT TIMPUL?
8. DACĂ AU MAI FĂCUT ACEST JOC, S-A VĂZUT DE DATA ACEASTA UN OARECARE PROGRES LA COPIL?

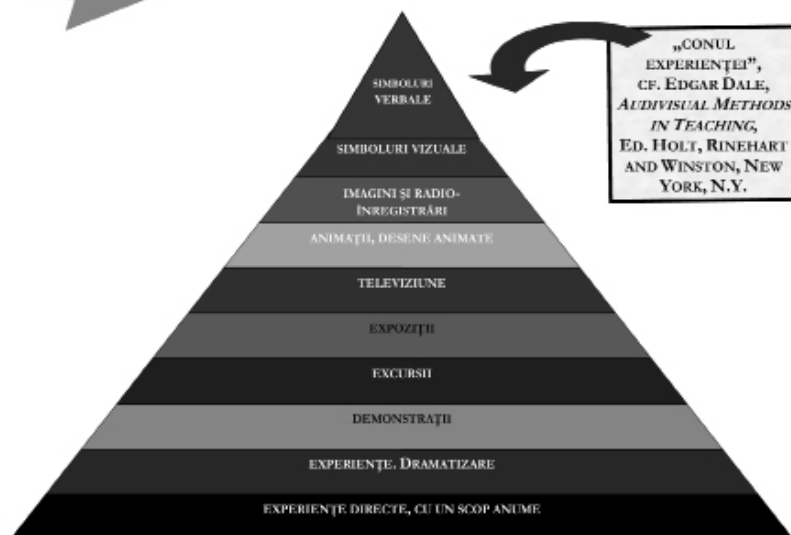
CONCLUZIE

DACĂ SE POATE FACE DIN JOACĂ O EXPERIENȚĂ DE ÎNVĂȚARE, PROFESORUL CREATIV SE VA BUCURA DE REZULTATE

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

METODA 14

ROLUL EXCURSIILOR ÎN EDUCAȚIE

PAȘI ÎN RESPONSABILITATEA LIDERULUI

- ① FACE TOATE ARANJAMENTELE PRELIMINARE CU PERSOANA SAU PERSOANELE RESPONSABILE DE LOCUL CE URMEAZĂ A FI VIZITAT
- ② DESCRIE SCOPUL ÎNȚEȚIONAT AL VIZITEI
- ③ PREZINTĂ INFORMAȚII RELEVANTE PRIVIND LOCUL CE URMEAZĂ A FI VIZITAT
- ④ PREZINTĂ INDICAȚIILE PRIVIND TRANSPORTUL LA LOCUL DE INTERES ȘI ETICHETA CE TREBUIE RESPECTATĂ ACOLO

❏ „Eficiența indiscutabilă de a învăța prin a face se datorează faptului că datele și capacitățile se dobândesc prin implicare totală. Lecțiile nu sunt învățate numai de mintea elevului ci, literal, de întregul corp, de toate simțirile, de întreaga experiență. Faptele devin astfel o bucată de viață” (WAYNE R. ROOD, *THE ART OF TEACHING CHRISTIANITY*, Abingdon, Press, Nashville, Tenn.)

AVANTAJE

- ⊕ Expunerea la experiențe directe, fără intermediar
- ⊕ Mai aproape de realitate
- ⊕ Stimularea studiului – interes „încorporat”
- ⊕ Implicarea personală amplă (elevii, colegi de bancă cu profesorul în timpul excursiei)
- ⊕ „Camaraderia de învățare = amestecul vârstelor + gradelor de cultură”

PROBLEME

- ⊖ Simpla participare nu dezvoltă în mod necesar mintea sau spiritul
- ⊖ Problema resurselor – eșecul în a recunoaște valorile pe care le avem ca resurse
- ⊖ Lipsa de pregătire – tot timpul trebuie știut la ce să se aștepte!

PRINCIPII

- ① IMPLICĂ-I PE ELEVII ÎN ORGANIZAREA EXCURSIEI (LECTURĂ + PREGĂTIRE)
- ② GRUPUL SĂ FIE REDUS CA PARTICIPANȚI (GRUPURI REDUSE...)
- ③ ALEGE ÎNȚELEPT TIMPUL EXCURSIEI – ASIGURĂ-TE CĂ VOR ȘI ELEVII
- ④ PLANIFICĂ O DISCUȚIE DE EVALUARE

PLANIFICĂ O EXCURSIE ÎN PLANUL TĂU
DE PREDARE – CREȘTE *MOTIVAREA!*

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 15

ÎNVĂȚAREA PRIN MEMORARE

☐ „Îndată ce era în stare să vorbească, părinții începeau să-l învețe cuvinte și propoziții. Primele lucruri memorate erau de obicei binecuvântări, în special cele care făceau parte din rugăciunile zilnice. Copilul se ridica din pat cu una dintre acestea pe buze și se culca recitând cuvinte ce proclamau credința într-un singur Dumnezeu. Pe măsură ce creștea, i se cerea să memoreze fragmente din Scripturi. Mama deținea un loc important în pregătirea din primii ani, dar era de datoria tatălui să se preocupe mai departe de educația copilului” (C.B. EAVEY, *HISTORY OF CHRISTIAN EDUCATION*, Moody Press, Chicagom III).

PROCESUL MEMORĂRII

1. **RECEPTAREA** – EXPERIENȚA ORIGINALĂ, CONȘTIENȚĂ ȘI ÎNȚELEASĂ
2. **FIXAREA** – PROCESUL PRIN CARE EXPERIENȚA ESTE REȚINUTĂ ÎN MEMORIE
3. **AMINTIREA** – ACTUL DE CĂUTARE ÎN MEMORIE A UNOR ANUMITE EXPERIENȚE SAU IDEI DIN TRECUT DE CARE E NEVOIE
4. **RECUNOAȘTEREA** – AMINTIREA NECESARĂ IDENTIFICATĂ CA O EXPERIENȚĂ AVUTĂ ANTERIOR

AVANTAJE

- ♣ UȘOR MOTIVATĂ DE FAPTUL CĂ SE VEDE IMEDIAT CREȘTEREA INFORMAȚIEI
- ♣ ÎMBUNĂTĂȚIREA MĂRTURIEI PERSONALE PRIN CUNOAȘTEREA SCRIPTURII
- ♣ DISCIPLINAREA MEMORIEI – DEȘTEPTAREA ULTERIOARĂ A VALORILOR SPIRITUALE – DATORITĂ INFORMAȚIILOR

PROBLEME

- ♀ GOLIREA DE SENS A CUVINTELOR MEMORATE
- ☐ „Termenul predării și învățării este dat, în prezent, de experiențe. Acesta este adevărat pentru toate vârstele, dar în special pentru copiii preșcolari. Astfel, noi nu îi învățăm pe preșcolari prea multe dintre cuvintele Bibliei, pentru că sunt dincolo de înțelegerea lor. Noi încercăm să îi înzestrăm cu experiențe prin care ei știu că dragostea și iertarea sunt parte a Cuvântului lui Dumnezeu pentru om. Provocarea educatorului de copii preșcolari este să ilustreze Evanghelia lui Dumnezeu pentru cele mai profunde experiențe ale vieții care sunt adesea dincolo de cuvinte” (ELEANOR MORRISON, VIRGIL FOSTER, *CREATIVE TEACHING IN THE CHURCH...*)
- ♀ CONFRUNTAREA CU CUVINTELE SCRIPTURII ARE SEMNIFICAȚIE ÎN MĂSURA ÎN CARE SE CONFRUNTĂ CU CUVÂNTUL TRĂIT ȘI ARĂTAT DE PĂRINȚII ȘI PROFESORII LUI

PRINCIPII

- MEMORAREA CONȚINUTULUI GENERAL – NU A FIECĂRUI CUVÂNT
- STĂPÂNEȘTE MATERIALUL
- FOLOSEȘTE MIJLOACE VIZUALE AJUTĂTOARE
- REPETIȚIA = CHEIA MEMORĂRII
- EVIDENȚIAZĂ ÎNȚELESURILE + SENSURILE!

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 16

CERCETARE ȘI REFERATE

Cercetarea = accelerarea studiului acasă → abordare mai serioasă

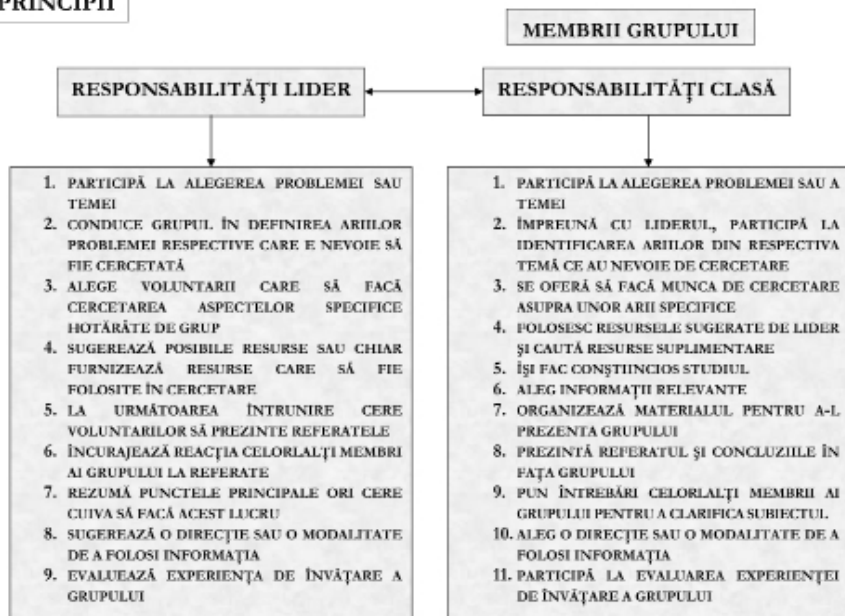
AVANTAJE

- ♣ ACELEAȘI CU „ÎNVĂȚAREA PRIN INVESTIGARE”:
 - STUDIU
 - CERCETARE
 - INVESTIGARE
- ♣ FOLOSIREA CERCETĂRII = CREȘTE NIVELUL DE ÎNVĂȚARE A PROFESORULUI ÎNSUȘI
- ♣ RUPE MONOLOGUL PLECTISITOR AL PROFESORULUI TIPICAR
- ♣ CONFRUNTAREA CU IDEI ȘI POZIȚII NOI → NE OBLIGĂ LA LIMPEZIREA PROPRILOR POZIȚII
- ♣ EXTINDE TIMPUL DE PREDARE → LĂRGIREA MATERIALULUI PREDAT (O EXPUNERE ÎNTREITĂ)

PROBLEME

- ♣ REFERATELE (FINALUL ORICĂREI CERCETĂRI) → IA DIN TIMPUL DE CLASĂ
- ♣ 2-3 ORE DE CERCETARE/SĂPT. DIN PARTEA ELEVULUI MERITĂ 10 MIN. DINAINTEA CLASEI
- ♣ MOTIVAȚIA → POATE SCĂDEA

PRINCIPII

C+R = INSTRUMENTE PENTRU
STUDIUL INDIVIDUAL

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 17

ÎNVĂȚAREA PRIN MUZICĂ

BUCURIA FUNDAMENTALĂ A CREDINȚEI CREȘTINE FACE DIN MUZICĂ UN INGREDIENT MULT MAI IMPORTANT ÎN EDUCAȚIA CREȘTINĂ DECÂT ÎN EDUCAȚIA LAICĂ

$$\text{EDUCAȚIA CREȘTINĂ} \left\{ \begin{array}{c} \text{EMOȚII} \\ \text{INTELECT} \end{array} \right\} \left\{ \text{OMUL INTEGRAL} \right\} \Rightarrow \text{DECI ȘI MUZICĂ}$$

ÎN CONCLUZIE, MUZICA RELIGIOASĂ ESTE BUNĂ NU PENTRU CĂ APARTINE UNEI ANUME PERIOADE SAU NAȚIONALITĂȚI, NICI PENTRU CĂ E A UNUI ANUME COMPOZITOR ORI A UNEI ȘCOLI MUZICALE, NICI PENTRU CĂ ESTE ACTUALĂ ȘI POPULARĂ, NICI PENTRU CĂ SE RIDICĂ LA STANDARDELE LAICE, NICI PENTRU CĂ SE ÎNTÂMPLĂ SĂ FIE LINIȘTITĂ, TARE, LENTĂ ȘI CALMĂ SAU RAPIDĂ ȘI RITMATĂ. MUZICA RELIGIOASĂ BUNĂ ESTE CEA CARE ÎȘI FACE DATORIA – SUSȚINE ȘI TRANSMITE EMOȚIA MESAJULUI AFLAT ÎN CUVINȚE. DIN PUNCT DE VEDERE TEHNIC, MUZICA TREBUIE SĂ SE POATĂ CANTA ȘI SĂ SCOATĂ ÎN EVIDENȚĂ CUVINTELE IMPORTANTE. DIN PUNCT DE VEDERE PSIHOLGIC, PRIN ASOCIERI POTRIVITE, MUZICA VA SUSȚINE SPIRITUL CUVINTELOR" (CU. GUNNER URAG, *CHURCH MUSIC FOR THE GLORY OF GOD*, CHRISTIAN SERVICE FOUNDATION, MOLINE, ILL).

AVANTAJELE EDUCAȚIEI PRIN MUZICĂ

- ♣ MUZICA = ÎNVĂȚAREA PRIN A FACE → ABILITATEA DE A TRECE PESTE BARIERE DE VÂRSTĂ → RANG → CULTURĂ
- ♣ CORUL = GRUP DE STUDIU BIBLIC → COMBINAREA TEMEI BIBLICE CU CÂNTECE!

PROBLEME M₁₇

- ♀ COPILUL TREBUIE SĂ (SE) EXPRIME PRIN MUZICĂ NU SĂ I SE IMPRIME UN MESAJ ȘI ATĂT
- ♀ EȘEC ÎN ÎNȚELEGEREA FINALITĂȚILOR

PRINCIPII PENTRU O EDUCAȚIE EFICIENTĂ

- ♣ MUZICA TREBUIE SĂ FIE POTRIVITĂ PENTRU COPII
- ♣ FOLOSEȘTE CELE MAI SIMPLE INSTRUMENTE, CU VARSTELI MAI MICI
- ♣ ÎNVĂȚĂ CÂNTECELE NOI PE BAZA CELOR VECHI
- ♣ PUNE TIMP DEOPARTE PENTRU AUDIȚII
- ♣ FII POZITIV
- ♣ GRUPEAZĂ EFICIENT COPIII

MUZICA CREȘTINĂ
ESTE ÎNTOTDEAUNA
O MUZICĂ CU MESAJ

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 18

FOLOSIREA LUCRULUI MANUAL ÎN EDUCAȚIE

- ✦ LUCRUL MANUAL ≠ SIMPLA DISTRACȚIE → ATENȚIE LA DURATA FOARTE SCURTĂ DE CONCENTRARE A COPIILOR!
- ✦ MÂNA → EXPERIENȚA EDUCATIVĂ A COPILULUI + PRELUNGIRE MOBILĂ A CREIERULUI

AVANTAJELE ÎNVĂȚĂRII PRIN LUCRUL MANUAL

- ♣ DEZVOLTĂ FACTORUL CREATIVITATE → PLĂCEREA VERITABILĂ A LUCRULUI FĂCUT DE SINE!

PROBLEME

- ♀ PROBLEMA MAJORĂ CARE TREBUIE EVITATĂ = REPARTIZAREA LUCRULUI DOAR PENTRU A-I ȚINE OCUPAȚI PE COPII
- 📖 „ATUNCI CÂND LUCRUL MĂINILOR LOR ÎI AJUTĂ SĂ-ȘI FORMEZE IMAGINI MENTALE MAI CLARE CU PRIVIRE LA CEEA CE AUD, CITESC SAU ÎNVĂȚĂ, EI VOR ÎNȚELEGE MAI BINE, IAR ATUNCI ȘI NUMAI ATUNCI, O ASTFEL DE ACTIVITATE ESTE O MODALITATE UTILĂ DE ÎNVĂȚARE. ACEASTA ESTE O METODĂ CREȘTINĂ, DACĂ O ASTFEL DE MUNCĂ NECESITĂ GÂNDIRE, PLANIFICARE, ATENȚIE, COOPERAREA CU ALȚII, GRIJA PENTRU CELALȚI, SLUJIREA CELORLALȚI” (JAMES BERKELEY, *You Can Teach*, JUDSON VALLEY FORGE, PA.)
- ♀ RISCUL DE A DA DE LUCRU SUB NIVELUL LOR INTELECTUAL → PROVOCĂȚI DE TEHNOLOGIA SPAȚIALĂ ȘI DE EDUCAȚIA PRIN MASS-MEDIA, NU MAI E CAZUL SĂ-I PUNEM DOAR SĂ LIPEASCĂ HĂRȚII ☹
- ♀ PROBLEMA INVESTIȚIILOR ÎN DOMENIUL JOCULUI EDUCATIV

PRINCIPII PENTRU UN LUCRU MANUAL EFICIENT

- ✦ CA PROFESOR, ASIGURĂ-TE CĂ NU EȘTI OCUPAT/PREOCUPAT DOAR DE PRODUCERI, CI ȘI DE PROCES
- 📖 „CE DACĂ JOHNNY DESENEAZĂ O BISERICĂ CE ARATĂ CA O ȘURĂ DĂRĂPĂNATĂ! NOI NU PREDĂM ASTA, CI ÎNVĂȚĂM CONCEPTELE ADEVĂRULUI BIBLIC”.
- ✦ NU LE CERE SĂ FACĂ CEVA IMPOSIBIL – FIZIC SAU MENTAL – EVITAȚI FRUSTRAREA NĂSCUTĂ DIN RATAREA PROIECTULUI
- ✦ NU-I OBLIGA PE COPII SĂ PARTICIPE LA LUCRUL MANUAL.
- ✦ DIVERSIFICĂ PROIECTELE DE LUCRU MANUAL.
- ✦ GÂNDEȘTE-TE MEREU CU ATENȚIE LA UN PLAN PE TERMEN LUNG

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

METODA 19

INTERVIUL CA TEHNICĂ DE ÎNVĂȚARE

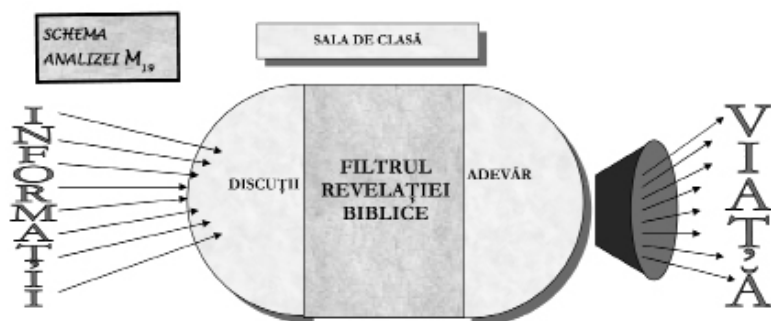
OBIECTIVUL INTERVIULUI ESTE SĂ SOLICITE INFORMAȚII DESPRE UN ANUMIT SUBIECT, ASTFEL ÎNCÂT CLASA SĂ AIBĂ OCAZIA SĂ REACȚIONEAZE LA ACESTE INFORMAȚII. DAR EXISTĂ O DIMENSIUNE ÎN PLUS LA INTERVIU: ELEVUL ARE RESPONSABILITATEA/POSSIBILITATEA DE A-ȘI ABORDA SURSA DE INFORMAȚII ȘI DE A PUNE INFORMAȚIILE ÎNTR-O FORMĂ CE POATE FI FOLOSITĂ ÎNTR-O DISCUȚIE CU CLASA. SE ÎNLĂTURĂ ASTFEL ELEMENTUL PASIVITĂȚII PRIN IMPLICAREA ELEVULUI ȘI ÎL CONFRUNTĂ PE ACESTA ÎN MOD ACTIV CU SUBIECTUL, PRECUM ȘI CU PERSOANELE CARE AU LEGĂTURĂ CU SUBIECTUL.

AVANTAJE

- ♣ PARTICIPAREA → IMPLICARE PE ÎNTREGUL PROCES PREDARE-ÎNVĂȚARE
- ♣ ADUCEREA UNUI VOLUM MARE DE INFORMAȚIE → PERSPECTIVĂ MAI LARGĂ ASUPRA SUBIECTULUI ABORDAT

PROBLEME

- ♣ TREBUIE CONSTRUITĂ O MOTIVAȚIE PUTERNICĂ → CREȘTEREA COMPETENȚEI ÎN PUNEREA DE ÎNTREBĂRI

PRINCIPII PENTRU O EDUCAȚIE EFICIENTĂ

- ♣ DISCUTĂ DESPRE CE OAMENI TREBUIE INTERVIEVAȚI
- ♣ PRINCIPII DE BAZĂ ÎN CONDUCEREA INTERVIULUI:
 1. NU FI PREA INSISTENT SAU IMPERTINENT CU PERSOANA CONTACTATĂ
 2. FĂ-ȚI TEMA DE ACASĂ ÎN LEGĂTURĂ CU SUBIECTUL ÎNAINTE DE A TE ÎNTĂLNI CU PERSOANA
 3. FĂ INTERVIURILE SCURTE
 4. NU TE AȘTEPTA CA PERSOANA SĂ-ȚI ȚINĂ O PRELEGERE ORGANIZATĂ
 5. MENȚINE INTERVIUL SUFICIENT DE FLEXIBIL PENTRU A FOLOSI INDICIILE CE APAR PE PARCURSUL CONVERSAȚIEI
- ♣ ȚINE LEGĂTURA, CA PROFESOR, CU CEI INTERVIEVAȚI
- ♣ TREBUIE SĂ PRIMEZE GRILA DE LECTURĂ A SFINTEI SCRIPTURI
- ♣ ORICE DISCUȚIE EFICIENTĂ TREBUIE SĂ AIBĂ UN *RAPORTOR* → LĂRGIREA MOMENTULUI EDUCATIV

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

METODA 20

ÎNVĂȚAREA PRIN STUDII DE CAZ

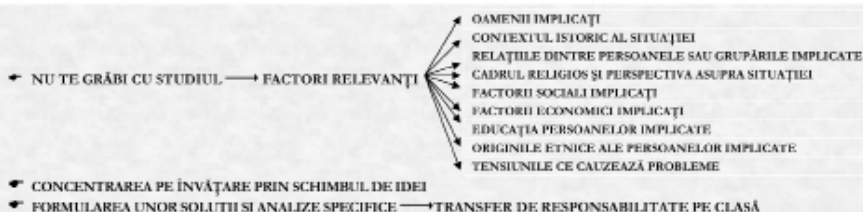
AVANTAJE

- ❖ OBIECTUL DE BAZĂ AL METODEI STUDIULUI DE CAZ ESTE CONFRUNTAREA ELEVULUI CU O SITUAȚIE REALĂ DE VIAȚĂ
- ❖ MUNCA DE STUDIU ESTE FOLOSITĂ PENTRU CONCENTRARE
- ❖ PREA ADESEA PIERDEM TIMPUL ÎNVĂȚÂND ADEVĂRUL ÎN TEORIE, DAR NU REUȘIM SĂ AJUNGEM LA APLICAȚII LĂMURITE ALE ADEVĂRULUI ÎN VIEȚILE ELEVILOR NOȘTRI
- ❖ MATURIZAREA ELEVILOR → REZOLVAREA COMPLEXĂ A PROVOCĂRILOR
- ❖ PROFESORUL = „SERVICIU DE INFORMAȚII”

PROBLEME

- ❖ EFICIENȚA ESTE LEGATĂ DIRECT DE VERIDICITATEA CAZURILOR
 - ❖ POATE DEGENERĂ ÎN „PIERDERE DE TIMP” → INCAPACITATEA PROFESORULUI DE A FORMULA ALTE CAZURI
- IMPORTANȚA LIDERULUI DISCUȚIEI

PRINCIPII PENTRU O EDUCAȚIE EFICIENTĂ

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 21

FOLOSIREA DRAMATIZĂRII ÎN SALA DE CLASĂ

DRAMATIZAREA NE DĂ LECȚII DE VIAȚĂ ÎNTR-UN MOD MAI CLAR ȘI MAI VIU DECÂT PUTEM NOI TRĂI ÎN MOD NORMAL

□ DRAMATIZAREA = „PERSONE ÎN ACȚIUNE ÎN SITUAȚII CARE TESTEAZĂ CREDINȚA ȘI CONVINGERILE”
(KAYE BAXTER, *CONTEMPORARY THEATER AND THE CHRISTIAN FAITH*, ABINGDON, NASHVILLE, TENN.)
EXEMPLE: PROOROCUL IEZECHIEL → FACE MACHETA ORĂȘULUI IERUSALIM SUB ASEDIU
SCENA JUCATĂ DE ILIE PE CARMEL → *1 Regi 18* (GĂLEȚILE DE APĂ → IRONIE DRAMATIZATĂ)

AVANTAJELE FOLOSIRII M₂₁

- ♢ DRAMATIZAREA POATE FI FOARTE EFICIENTĂ ÎN EVIDENȚIEREA SOLUȚIILOR LA PROBLEMELE PE CARE OAMENII LE ÎNTÂLNESC ÎN MOD REAL ÎN VIAȚĂ
- ♢ IMPLICAREA EMOȚIONALĂ → ÎMBUNĂTĂȚIREA TIMPULUI DE „ÎNCHINARE” → NAȘTE FAMILIARITATEA CU SUBIECTUL
- ♢ CAPACITATEA DE A STIMULA GÂNDIREA ASUPRA UNOR PROBLEME IMPORTANTE
- ♢ DRAMATIZAREA EFICIENTĂ → FĂRĂ LUNGI REPETIȚII ORI EXTRAVAGANȚĂ ÎN COSTUMAȚIE

PROBLEME ÎN FOLOSIREA M₂₁

- ♀ MODEL CA TEHNICĂ DE ÎNVĂȚARE ÎN BISERICĂ:
1. PRELEGerea – SITUAȚIA PREZENTĂ A MULTOR CLASE
 2. DISCUȚIA – PRIMUL PAS ÎN IMPLICARE
 3. DISCUȚIA DESPRE CUM GÂNDEȘTE UN PERSONAJ SAU AR TREBUI SĂ REACȚIONEZE LA CELE DISCUTATE
 4. DISCUȚIA PIESELOR RELIGIOASE ȘI CUM POT AJUTA ELE LA EXPLICAREA PROBLEMELOR DIN VIAȚA CRISTINĂ
 5. JOCUL DE ROLURI – DIMENSIUNEA ÎN CARE PARTICIPANȚII ÎȘI ASUMĂ UN PERSONAJ ȘI ÎL INTERPRETEAZĂ ÎMPREUNĂ CU ALȚI
 6. IMPROVIZATIILE – SCURTE SCHIȚE ORIGINALE PORȚRETIZÂND NIȘTE IDEI SAU IMITÂND UNELE PERSONAJE
 7. PIESELE SCURTE – INTRODUC SCENARIUL ȘI SE FOLOSEȘTE IDEEA DE COSTUMARE
 8. PIESE DE UN ACT – AU UN SCENARIU COMPLET ȘI AU NEVOIE DE REPETIȚII ÎNAINTE DE JUCAREA PIESEI ÎN FAȚA AUDIENȚEI

PRINCIPII PENTRU O EDUCAȚIE EFICIENTĂ

- ♣ AI RĂBDARE CU PARTICIPANȚII CARE NU AU EXPERIENȚĂ
- ♣ CERE APROBĂRILE NECESARE DE LA TOȚII CEILALȚI RESPONSABILI
- ♣ FII ATENT LA ALEGEREA PIESEI
- ♣ ALEGE UN REGIZOR CARE SĂ CALĂUZEASCĂ CU COMPETENȚĂ DESFĂȘURAREA PIESEI

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 22

COMPUNEREA CA TEHNICĂ A PREDĂRII

COMPUNEREA → CA TEHNICĂ DE ÎNVĂȚARE ≠ DE COMPUNEREA SCRISĂ

→ AICI ÎNCAP: JURNAL, ȘTIRI, NOTIȚE, FIȘE DE POEZII/ POVEȘTI

AVANTAJELE FOLOSIRII M_{22}

□ „UTILITATEA ACESTUI FEL DE EXPERIENȚĂ DEVINE MAI CLARĂ ATUNCI CÂND O EVALUĂM ÎN TERMENII DE «ÎNVĂȚARE LA INTERSECȚIE». IMAGINEAZĂ-ȚI DOUĂ STRĂZI ÎNTÂLNINDU-SE LA O INTERSECȚIE. O STRADĂ O NUMIM *EVANGHELIA* ADEVĂRATĂ ȘI NESCHIMBĂTOARE. PE CEALALTĂ O NUMIM *VIAȚA* CARE SE SCHIMBĂ CONSTANT. ACOLO UNDE SE ÎNTÂLNESC ACESTEA DOUĂ ARE LOC EDUCAȚIA CREȘTINĂ. ATUNCI CÂND EVANGHELIEI I SE PERMITE SĂ CLARIFICE ȘI SĂ REDIRECȚIONEZE VIAȚA CUIVA, ARE LOC RENAAȘTEREA ACELEI PERSOANE” (*CREATIVE PROCEDURES FOR ADULT GROUPS*, HAROLD D. MINOR, EDITURA ABINGDON, NASHVILLE, TENN.).

♣ DEZVOLTĂ CREATIVITATEA ÎN DIVERSE STILURI COMPOZITE

PROBLEME ÎN FOLOSIREA M_{22}

♀ MENTALITATEA UNOR PROFESORI CARE CRED CĂ M_{22} ESTE PIERDERE DE TIMP

♀ NU TREBUIE FOLOSITĂ EXAGERAT

PRINCIPII PENTRU FOLOSIREA M_{22}

♣ OBIECTIV EDUCAȚIONAL BINE STABILIT NU DOAR PENTRU UMPLEREA TIMPULUI

♣ FĂ-I PE COPII SĂ GÂNDEASCĂ!

♣ SCOPUL, CA PROFESORI = DE A ARĂTA DIRECȚIA POTRIVITĂ

♣ FOLOSEȘTE DIVERSITATEA ÎN COMPUNERE → PUNE-I SĂ SCRIE UN ARTICOL PENTRU REVISTĂ

♣ REFLECTAREA CORECTĂ A ATITUDINII STUDENTULUI → PENTRU A NU SPULBERA CREATIVITATEA

♣ COMPUNERILE MAI REUȘITE ↔ ANTOLOGIE

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂȚĂȚI PREDAREA

METODA 23

FOLOSIREA INSTRUCTIVĂ A TEMELOR DE CASĂ

TRAGEDIA LIPSEI DE FIDELIZARE A MUNCII INTELECTUALE PE PARCURSUL SĂPTĂMÂNII
TEME = INCLUSIV CONSILIERE PASTORALĂ CU PĂRINȚII COPIILOR

AVANTAJELE FOLOSIRII M₂₃

❏ „SINGURĂ, BISERICA NU POATE DUCE LA ÎNDEPLINIRE SARCINA EDUCAȚIEI RELIGIOASE. ACEASTA POATE PĂREA PENTRU UNII O AFIRMAȚIE ȘOCANTĂ ȘI ÎMPINSĂ LA EXTREME. FĂRĂ ÎNDOIALĂ, ESTE CÂT SE POATE DE ADEVĂRATĂ. CU CÂT VA FI MAI ÎNȚELEASĂ DE PĂRINȚI ORI LIDERII BISERICII, CU ATÂT VA FI MAI BINE” (Cf.. FINDLEY EDGE, *HELPING THE TEACHER*).

- ♣ MOTIVEAZĂ PRIN ALEGEREA UNOR TEME MOTIVANTE → TEME LEGATE DE VIAȚĂ
- ♣ TEME CARE SĂ DEZVOLTE CAPACITATEA DE A PUNE ÎNTREBĂRI
- ♣ SPIRITUL DE CĂUTARE NAȘTE MOMENTE EDUCATIVE AUTENTICE

PROBLEME SPECIFICE

- ♣ ATITUDINI NEGATIVE GENERALE REFERITOARE LA TEMA PENTRU ACASĂ
- ♣ TEME UȘOARE → ATRACTIVE... POT DEVENI DEMOTIVANTE
- ♣ PROBLEMA TIMPULUI → PUNCTE ÎN PLUS
- ♣ RISCUL RENUNȚĂRII

PRINCIPII PENTRU FOLOSIREA M₂₃

- ♣ IMPLICĂ-I PE ELEVII ÎN ALEGEREA TEMELOR
- ♣ LEAGĂ TEMELE DE VIAȚA REALĂ (RENUNȚĂ LA „DEPOZITAREA DE CUNOȘTINȚE”)
- ♣ VERIFICĂ ÎNTOTDEAUNA TEMA – CF. PROVERBULUI: *MUNCITORUL FACE CEEA CE INSPECTEAZĂ ȘEFUL, IAR NU CEEA CE ACESTA AȘTEAPTĂ DE LA EL...*
- ♣ POLOSEȘTE MOTIVĂRI CLARE – REALISTE
- ♣ DIVERSE TIPURI DE TEME: LECTURĂ ȘI CERCETAREA, ÎNTREBĂRI, PROIECTE, MUNCA DE OBSERVAȚIE...
- ♣ ÎNCURAJEAZĂ TOATE EFORȚURILE ELEVILOR DE A LUCRA ÎN AFARA CLASEI
- ♣ PĂRINȚI: SUPRAVEGHEREA + AJUTAREA + ÎNLESNIREA MUNCII ACASĂ

24 DE MODALITĂȚI DE A-ȚI ÎMBUNĂTĂȚI PREDAREA

METODA 24

TESTAREA CA METODĂ DE PREDARE

EVALUAREA ESTE CONTINUĂ:

LINIILE CĂLĂUZITOARE*

1. EVITĂ SĂ PUI PE LISTĂ VARIANTE GREȘITE
2. ASIGURĂ-TE CĂ UNA DINTRE VARIANTE ESTE ÎN MOD SIGUR MAI BUNĂ DECÂT CELELALTE
3. PUNE ÎNTREBĂRI CLARE
4. ASIGURĂ-TE CĂ TOATE VARIANTELE SE POTRIVESC DIN PUNCT DE VEDERE GRAMATICAL CU ÎNTREBAREA

* CF. KENNETH O. GANGL, *UNDERSTANDING TEACHING*, ETTA, WHEATON, ILL.

AVANTAJELE TESTĂRII CA METODĂ A ÎNVĂȚĂRII

ARI DE EVALUARE

1. PUTEM TESTA O PERSOANĂ LA NIVELUL CUNOȘTINȚELOR ȘI AL ÎNȚELEGERII
2. PUTEM EVALUA OBIECURI CE CONTRIBUE LA PERSONALITATEA CREȘTINĂ, CUM AR FI RUGĂCIUNEA, STUDIUL BIBLIC, CINSTEA, STĂPÂNIREA DE SINE ȘI LOIALITATEA
3. PUTEM EVALUA SCHIMBĂRI ÎN VALORI ȘI ATITUDINI
4. PUTEM EVALUA PARTICIPAREA CUVĂ LA VIAȚA COMUNITARĂ A BISERICII, PRECUM ȘI PARTICIPAREA LA MISIUNEA BISERICII CA MENTOR ȘI SLUJITOR, ATUNCI CÂND ESTE NEVOIE

PROBLEME SPECIFICE

♀ PROBLEMA ATITUDINII GENERALE NEGATIVE → UNEORI SE NAȘTE DIN CAUZĂ CĂ REZULTATELE SUNT SLABE LA TESTE

PRINCIPII PENTRU O TESTARE EFICIENTĂ

5. NU TESTA DOAR MEMORIA
6. BAZEAZĂ-ȚI TESTELE ÎN TOTDEALUNA PE OBIECTIVELE TALE DE PREDARE
7. EXPLICĂ FORMA ȘI CONȚINUTUL TESTULUI
8. ÎNCERCĂ SĂ ELIMINI ORICE NUANȚĂ DE AMENINȚARE
9. IMPLICĂ-I PE PĂRINȚI
10. ÎNȚOCMEȘTE TESTE BUNE

CARACTERISTICILE UNEI TESTĂRI EFICIENTE

Fausto Telleri, *PEDAGOGIA FAMILIEI, Essere Genitori Oggi, Edizione Martina – Bologna, 1996. Traducere și adaptare Daniel Mara, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2003*

Partea I. Reflecții pentru o pedagogie a familiei

ASPECTE CONTEMPORANE LEGATE DE EDUCAȚIE & FAMILIE

- Disparația copilăriei
- Raportul dintre generații: autonomie și libertate; adulții nu mai au competența și experiența de a educa, ei înșiși având nevoie de „formare” în perspectiva unei „educații recurente și permanente”; adulții – rol de funcționari
- Drepturile familiei sunt mai des nerespectate de unele legi și de organizarea complexă a societății, care adesea, sub pretextul că respectă dreptul la viață privată, contribuie la extinderea izolării familiei față de alte familii și față de contextul social teritorial
- Familia refugiu social; Orice familie poate fi expusă riscului, deoarece nu mai e un loc privat (ex. prin TV, publicul invadează privatul)
- Dacă familiile nu investesc sau investesc puțin în generația tânără și în educație, este pentru că vârsta adultă nu investește sau investește foarte puțin în ea însăși și aceasta pentru că a pierdut sau încă nu a găsit motive reale de speranță pentru viitor
- Longevitatea bunicii, care se implică în educația nepoților
- Contextul orașului alcătuit din multe psihogrupuri; tinerii cunosc puțin orașul în care trăiesc (cunosc cartierul lor, al prietenilor etc. Locul de muncă, restul e cunoscut din mașină, autobuz, de la TV) → nevoia creării și menținerii unei rețele de cunoștințe și de solidaritate
- Criza educației nu este creată exclusiv de subiecții responsabili ai educației, ci trebuie văzută ca rezultat al unor cauze care vizează întregul sistem al societății postmoderne.

Contradicții (cf. Mauro Laeng):

- Prolungirea adolescenței: 18-24 de ani, dependența de familie, concomitent cu căutarea unei identități proprii și a unui rol într-o societate tot mai competitivă;
- Reducerea și renunțarea din partea familiei la exercitarea competenței și responsabilității educative, precum și delegarea sarcinii instituțiilor*; structura redusă a familiei-nucleu, munca extra-domestică a femeii, involuția birocratică și impersonală a instituțiilor și situarea școlii într-un model retoric, livresque;
(* A încredința în exclusivitate școlii educația copiilor, din partea multor părinți, fără a fi și personal implicați într-un proces de participare activ și constructiv, în momentele cele mai semnificative, riscă să creeze o ruptură între generații, care ulterior poate fi greu de înlăturată)
- Căutarea unor noi dimensiuni a valorilor; criza valorilor atât pentru tineri, cât și pentru adulții responsabili de educația lor

Autoritate și libertate în educație (cf. Norberto Galli):

- Educația presupune întotdeauna formarea de abilități și dobândirea independenței;
- Educația este o formă de „iubire și de prietenie” capabilă să transmită sensul profund al încrederii în viață și în lume;
- Educația este o formă de eliberare care ia naștere din dialog și conflict, din schimburi și reciprocitate

Nevoia solidarității educative:

- între familii
- între familii și profesorii din școli
- între familii și educatorii implicați în teritoriu
- între familii și responsabili cu activitățile de petrecere a timpului liber al tinerilor
- constituirea unei rețele care să aibă în vedere creșterea și maturizarea tinerelor generații

Proiect educativ de Institut sau de Cartier – Școala Părinților

Fausto Telleri, *PEDAGOGIA FAMILIEI, Essere Genitori Oggi, Edizione Martina – Bologna, 1996. Traducere și adaptare Daniel Mara, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2003*

Partea a II-a. Itinerare pentru un posibil curs de „Școală a părinților”

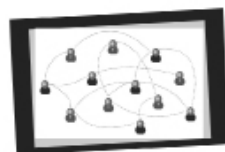
Evenimentul **concepere** începe istoria unei persoane noi

Educația cuplului aflat în așteptarea nașterii unui copil

- Fiecare membru al sistemului familial (tată-mamă-copil), văzut „ca un tot organic și complex” în relație cu ceilalți membri ai triadei (Globalitatea)
- Deschiderea continuă spre orizonturi noi, spre experiențe existențiale încă netrăite (Operativitatea)
- Tata & Mama „să trăiască împreună cu” „să facă împreună cu” (Relaționarea)
- Integrarea individului în societate

NEVOILE INDIVIDUALE ȘI DE CUPLU

- REȚEAUA ALCĂTUITĂ DIN NUMEROASE NODURI
- VIAȚA UNUI CUPLU DE PĂRINȚI ESTE CA UN NOD
- VIAȚA FIECĂRUIA ESTE CA O REȚEA DE TREBUINȚI

TREBUINȚELE UMANE

- TREBUINȚELE FIZICE: respirația, alimentația, repaus etc.
- TREBUINȚELE PSIHOFIZICE: identitatea individuală, sexuală, stima de sine, siguranță etc.
- TREBUINȚELE PSIHOSOCIALE: afectivitate, stima celorlalți, prietenie, profesie etc.
- TREBUINȚELE PSIOEXISTENȚIALE: apartenența, împlinirea individuală și în colectiv etc.
- VOCAȚIA UMANULUI (n. M.C.): INQUIETUM COR MEUM EST DONEC REQUIESCAT IN TE (FERICITUL AUGUSTIN)

TEMĂ: IDENTIFICAȚI NEVOILE PERSONALE ȘI ALE FAMILIEI DVS. ȘI CREAȚI O POVESTE CARE SĂ LE REFLECTE (M.C.)

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

Fausto Telleri, *PEDAGOGIA FAMILIEI, Essere Genitori Oggi, Edizione Martina – Bologna, 1996. Traducere și adaptare Daniel Mara, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2003*

Partea a II-a. Itinerare pentru un posibil curs de „Școală a părinților”

- SĂ NE CUNOAȘTEM PE NOI ÎNSINE (PERSONALITATEA)
- SĂ REFLECTĂM ASUPRA EXPERIENȚELOR NOASTRE DE PĂRINȚI, ÎMPREUNĂ CU ALȚI PĂRINȚI, PENTRU A DEPĂȘI MAI UȘOR ANUMITE DIFICULTĂȚI
- SĂ DEPĂȘIM MOMENTELE CRITICE, CÂND SUNTEM TENTAȚI SĂ SCOATEM LA IVEALĂ ISTORIA PERSONALĂ A CELULALT ȘI A FAMILIEI DE PROVENIENȚĂ
- SĂ CONȘTIENȚIZĂM CAUZA SITUAȚIILOR DIFICILE: RAPORTUL DINTRE SOȚI

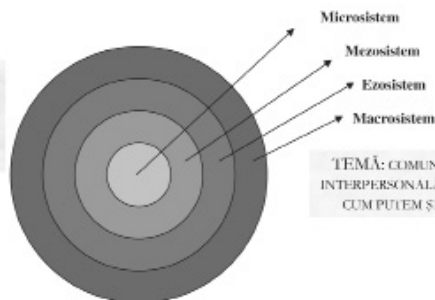
• FIINȚA UMANĂ = ENTITATU DINAMICĂ CARE CREȘTE ȘI SE MIȘCĂ PROGRUSIV ÎN MEDIUL ÎN CARE TRĂIEȘTE ȘI PL CARE ÎL SCHIMBĂ ÎN CONTINUARE

INDIVID ↔ MEDIU (INTERCONEXIUNI DINTRE SITUAȚII, ÎNFLUENȚE EXTERNE) D. URIE BROFENBRENNER, VOL. ECOLOGIA DELLO SVILUPPO UMANO, II, MULINO, BOLOGNA, 1979

- MICROSISTEMUL = UN ANSAMBLU DE ACTIVITĂȚI, ROLURI ȘI RELAȚII IMPERSONALE, PE CARE INDIVIDUL ÎN DEZVOLTARE LE DESFĂȘORĂ ÎNTR-UN CONTEXT DETERMINAT (FAMILIE, ȘCOALĂ ETC.)
- MEZOSISTEMUL CUPRINDE RELAȚIILE DINTRE DOUĂ SAU MAI MULTE SITUAȚII AMBIENTALE, PE CARE INDIVIDUL ÎN FORMARE LE DEZVOLTĂ ÎN MOD ACTIV (PT. COPIL, DE EX., RELAȚIILE DINTRE CASĂ, ȘCOALĂ ȘI GRUPUL DE PRIETENI; PT. ADULT DINTRE FAMILIE-MUNCĂ ȘI VIAȚĂ SOCIALĂ)
- EZOSISTEMUL ESTE CONSTITUIT DIN UNA SAU MAI MULTE SITUAȚII AMBIENTALE LA CARE INDIVIDUL ÎN DEZVOLTARE NU ESTE PARTICIPANT ACTIV, DAR ÎN CARE SE DESFĂȘORĂ EVENIMENTELE CE DETERMINĂ SAU CE SUNT DETERMINANTE PENTRU SITUAȚIA AMBIENTALĂ ÎN CARE SE AFLĂ INDIVIDUL (ÎN TERITORIUL DE TIP URBAN, DE TIP RURAL ETC.)
- MACROSISTEMUL CONȚINE CONGRUENȚELE DE FORMĂ ȘI CONȚINUT ALE SISTEMELOR DE NIVEL INFERIOR (MICRO-MEZO-EZO) CARE POT ATRAGE NIVELUL DE SUBCULTURĂ SAU DE CULTURĂ CONSIDERATE CA FIIND UN TOT, PRECUM ȘI ACELA AL CREDINȚILOR ȘI IDEOLOGILOR, CARE DERIVĂ DIN ASFEL DE CONGRUENȚE (APARTENENȚA LA O BISERICĂ, LA UN PARTID ETC.)
- TRANZIȚIA ECOLOGICĂ APARE DE FIECARE DATĂ CÂND POZIȚIA INDIVIDULUI ÎN MEDIUL ECOLOGIC SE SCHIMBĂ CA URMARE A UNEI MODIFICĂRI DE ROL, DE SITUAȚIE AMBIENTALĂ SAU A AMĂNDURORA
- DEZVOLTAREA FIINȚEI UMANE ESTE PROCESUL PRIN INTERMEDIUL CĂRUIA INDIVIDUL CARE CREȘTE ACHIZIȚIONEAZĂ O CONCEPȚIE A MEDIULUI ECOLOGIC, ASTFEL ÎNCÂT DEVINE MOTIVAT ȘI CAPABIL SĂ SE IMPLICE ÎN ACTIVITĂȚI CARE ÎL DETERMINĂ SĂ DESCOPERE CARACTERISTICILE MEDIULUI RESPECTIV ȘI DE A-L ACCEPTA SAU RESTRUCȚURA

MEDIU ECOLOGIC CA O SERIE DE STRUCTURI CONCENTRICE

• Dacă una intră în criză, intră și celelalte

TEMĂ: COMUNICAREA NOASTRĂ INTERPERSONALĂ ESTE ECOLOGICĂ? CUM PUTEM ȘI ACEST LUCRU?

IMPORTANȚA DE A TE SCHIMBA, DE A TE ADAPTA. SCHIMBAREA POATE ÎNCEPE DE LA MICROSISTEM

Fausto Telleri, *PEDAGOGIA FAMILIEI, Essere Genitori Oggi, Edizione Martina – Bologna, 1996. Traducere și adaptare Daniel Mara, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2003*

Nhandù & Nhandò

[1.] **Nevoile individuale și de cuplu. Rețeaua.**

Nhandù și Nhandò erau un cuplu de Erni, care trăiau lângă o pădure din Brazilia, într-o regiune de câmpie verde, udată de apele unui râu.

Nhandò și-a făcut cuibul în mijlocul câmpiei, unde a depus și după și ouă frumoase și mari de trei ori mai mari ca ouăle de găină!

Nu e de mirare, pentru că Erni este o specie de struț, cea mai mare pasare din America. Are aproape un metru și jumătate, din cap până în picioare.

După ce a depus zece ouă în cuib, Nhandò s-a așezat pe ele să le clocească. Și așa treceau zilele...

Doamna Nhandò se tâcea de pe cuib doar câteva minute pe zi, dimineața și seara, pentru a mânca. Tot timpul clocea, în vreme ce soțul său se

plimba pe câmpiile din apropiere, în căutare de mâncare sau schimbând câteva vorbe cu alte animale, prieteni săi.

A trecut o săptămână de când a început soția sa clocească... și Pantera Colorată din pădurea din apropiere, s-a hotărât să organizeze un concurs

la care să participe toate animalele pentru a se distra... și pentru a ști care dintre ele era cel mai rapid în fața unui pericol.

L-a ciuitat pe Guariba, șeful maimuțelor din regiune, pe care l-a înșirnat să invite toate patrupezele și păsările din zonă, să participe la

concurs. Câștigătorul întrecerii urma să primească o medalie de aur.

Maestrul Guariba a ascultat-o pe Panteră cu atenție, dar fără a coborî din copac, deoarece trebuia să fie de fiecare dată prudent în apropierea ei.

În final Guariba a acceptat această misiune. Când regina pădurii braziliene a plecat, Guariba a coborât din copac, târându-l ușurat, apoi s-a dus

să-i invite pe Nhandù și Nhandò, cuplul de struți.

Cei doi Erni s-au arătat imediat foarte entuziasmați.

Cerbul și nici Calul!

Doamna Nhandò, care clocea ouăle, a exclamat imediat:

- Și eu vreau să vin!

Dar soțul ei spuse:

- Tu nu poți să lași cuibul acum. Nu înțelegi că ouăle se vor rici și copiii noștri vor muri?

Doamna Nhandò îi răspunde:

- Tu ai putea, ca soț bun ce ești, să mă înlocuiești la cloceală, doar pentru câteva ore, în timp ce eu particip la concurs. Sunt

obosită și stau aici nemiscată fără să mă distrez micșor puțin.

- Asta ne-ar mai lipi! Protestă Nhandù supărat. Eu să clocesc ouăle?! Nu este responsabilitatea mea. Eu sunt capul familiei.

Maestrul Guariba spuse răsădit:

- Ar fi nerăzboinic! Imaginați-vă ce ar zice lumea dacă doamna Găină i-ar cere domnului Cocoș să clocească ouăle. Cu siguranță nu ar fi de acord!

- De ce nu ar fi de acord? întrebă doamna Nhandò.

- Deoarece cocoșul c-născut să anunțe zorii zilei și să investească cu cucurigu-rile sale curtea de găini.

Și înainte ca Nhandò să apuce a protesta, el continuă:

- Așa i-ar răspunde Găinii dacă i-ar propune să clocească ouăle în locul ei.

Auzind acestea Nhandò adăugă:

- Eu sunt născut să fiu campion la concursurile de alergare! De aceea am picioare așa lungi și puternice!

Și pomeni cu prietenul său Guariba pentru a se înscrie la competiție.

Nhandò, care nu renunșase la ideea de a participa la concurs, se gândea:

- Și eu am picioare lungi și puternice... Și eu aș vrea să câștig medalia. Ar fi un ornament frumos pentru gâtul meu lung.

Când soțul ei se întoarce acasă, pune din nou problema și discută:

- Feti începând să se joacă cu Cocoșul. De ce să nu mă ajuti să clocesc ouăle?

- Ți-am spus deja că aceasta nu e datoria mea. Sarcina ta este de a cloce ouăle, în timp ce eu mă lupt și mă plimb pe

câmp.

Mama Nhandò avea capul plin de idei noi și, fiind influențată și comportamentul altor păsări, îi răspunde:

[2.] **Comunicarea „ecologică”.**

- Te înșeli, dragul meu. Drepturile noastre sunt egale. Trebuie să mă ajuti să îngrijesc cuibul, iar eu pot să aștept la întrecere și să obțin un

rezultat chiar mai bun decât tine.

I-a dat exemplul pinguinilor, care se ajută reciproc atât la cloceala ouălor, cât și la procurarea hranei.

- Acelea chiar sunt animale inteligente, continuă ea.

Tata Nhandù rămase înmărmurit la argumentele aduse de mama Nhandò. Dar nu voia să accepte ca ea să participe la întrecere. Întâmplarea a

făcut însă, ca mama Nhandò să participe la competiție. În timp ce se antrenau, Nhandù și-a început într-un spin. Așadar, nu mai putea lua parte la

concurs.

[3.] **Schimbarea. Adaptarea la diferite contexte.**

El a fost de acord ca partenera lui să ia parte în locul său. Astfel, în dimineața următoare, mama Nhandò s-a dus pe câmpia unde urma să

înceapă întrecerea. Aici a întâlnit mai multe animale. Le-a examinat cu atenție pe toate, iar pe acelea care nu aveau nici o șansă să câștige, le-a privit cu

mare dispreț. L-a ciuitat apoi pe maestrul Guariba, care se ocupa cu înscrierea la concurs și i-a spus:

- Oh, Maestre! Nici nu îți imaginezi ce s-a întâmplat...

- Ce? o întrebă acesta îngrijorat.

- Soțul meu s-a început într-un spin în timp ce se antrena. Îl doare atât de tare încât nu reușește să meargă...

- Strănu, zise maimuța. Nu va putea participa la întrecere. Ce neceaz! Era unul dintre cei mai buni concurenți.

- Într-adevăr... Totuși de aceea, mi-a cerut să mă prezint eu în locul lui... pentru a menține reputația noastră de păsări alergătoare.

- Dar este contrar regulamentelor campionatului... Înscrierea s-a încheiat ieri, spuse Guariba, clătănind din cap.

Și amintindu-i doamnei Nhandò fosta cu înscrierea, adăugă:

- Am notat aici numele tuturor concurenților. Nu pot să mai fac înscrieri.

Doamna Nhandò reflectă puțin, apoi spuse:

DUC IN ALTUM. O INTRODUCERE ÎN CATEHETICĂ

[4.] Valorile.

- O simplă schimbare a literelor ar rezolva problema...

- Curs? O înnebni Guambă, fără să înțeleagă ce vrea să spună.

Doamna Limă i-a explicat mai bine, arătându-i pe foaia cu înscrisurile numele soțului său.

- Numele meu este ascunzător cu cel al lui Nhandó. Trebuie să schimb la sfârșitul cuvântului ă cu ô și tonul e rezolvat. Nhandó devine

Nhandô.

Maestrul Guambă a rămas uimit de soluția găsită de mama Nhandó. Chiar dacă era un expert, de data aceasta a învățat de la ea.

După un moment de ezitare, Guambă și-a dat acordul. Nhandó era inteligentă și merita să ia parte la competiție.

A schimbat numele, rotunzind ă, care a devenit ô.

Așa a putut participa doamna Nhandó la concurs.

A câștigat competiția datorită picioarelor lungi și puternice. Chiar și Cerbul, care câștigase mai multe concursuri, a rămas în urma ei.

Nhandó primi medalia de aur cu toate onorurile cuvenite, în prezența Panterei Colorate, care asista întinsă comod pe o stâncă.

Doamna Limă a plecat de la sărbătoare foarte mândră de premiul câștigat. Și fiind atât de bucurată, a uitat de Nhandó, pe care-l lăsase să clocească ouăle în locul ei. S-a plimbat pe câmp, mândră de medalia care îi strălucea la gât. Abia când s-a întors acasă și i-a dat de veste și soțului ei.

- Am câștigat medalia, Nhandó! Am câștigat medalia! Uite cât e de frumoasă!

Deși supărat de întârzierea ei, Nhandó s-a bucurat că a câștigat premiul; în final era și victoriea lui. Apoi i-a spus lui Nhandó că va participa la un alt concurs organizat de Pantera Colorată, dar de data aceasta, internațional. Era un campionat internațional pe care nu putea să-l piardă. Dacă ar fi câștigat o medalie, aceasta ar fi însemnat încă un succes în cariera ei de campionă! Așa că a început să se antreneze cu entuziasm pentru concurs.

Dar în ziua în care pușorii au început să-și scoată ciocul din ou, mama Nhandó s-a întors la cuib spunându-i soțului:

- Poți să ieși și tu puțin pentru că mă voi ocupa eu câteva ore de ei...

Nhandó închise ochii supărat și nu-i răspunse...

[5.] Părinții în rețea. Educația între delegare și participare.

Nhandó nu a fost uimită de comportamentul soțului. Înțelegea că era supărat și încerca să-l lăse.

- Nu fi așa de bosumfil! Premiile pe care le-am câștigat eu sunt și ale tale.

- Bucură-te tu de ele! răspunse Nhandó supărat. Dar eu din cuib nu mă mișc. Tu câștigi medalii, dar ai pierzi pe pușorii.

- Să pierd pușorii? protestă Nhandó. Asta nu! Pușorii mei dragi!

Tata Nhandó îi răspunse:

- Tu mi-ai luat locul, eu ți l-am luat pe al tău. Voi continua să îngrijesc ouăle pe care tu le-ai abandonat... adăugă Nhandó.

- Dar eu nu am abandonat nimic, negl mama Nhandó, dezorientată. Ți-am spus doar...

- Să stai aici câteva minute, în timp ce tu te distrezi pe afară, nu-i așa? Au fost minute foarte lungi în care eu m-am obișnuit cu cuibul.

În ciuda rugămintelor soției sale, Nhandó a continuat să clocească până ce au ieșit cei zece pușorii. Numai atunci s-a ridicat de e cuib pentru a-i conduce pe câmp să mănânce. Era foarte bucurat când s-a întâlnit cu alte animale. Și așa făcea în fiecare zi.

Mama Nhandó, la început mergea în spatele soțului ei, arătând medalia copiilor, încercând să le câștige simpatia. Dar pușorii nu se uitau la ea. Îl voiau doar pe Nhandó, care îi ocrotea sub aripile sale și care le dădea să mănânce.

Săraca mamă Nhandó! Trebuia să renunțe... Acordase o prea mare atenție premiilor și pierduse dragostea copiilor. Se plimba foarte tristă cu medalia de aur atârnată la gât, până într-o zi când a aruncat-o în pădure.

De atunci încoace Mama Nhandó își pierde obișnuința de a mai cloce ouăle. După ce le depunea în cuib, tata Nhandó se așeza pe ele și rămânea săptămâni întregi până când se nășteau pușii, după care îi ducea pe câmp să mănânce, mândru și bucurat de rolul lui de tată.

Doamna Nhandó îi privea de departe supărată.

Va recăpăta ea marele statut de părinte? Tata Nhandó obișnuit deja să clocească și să crească pușorii va ceda în favoarea soției sale sau va împărți cu ea ori cu altcineva această frumoasă sarcină?

VALORI ALE COMUNICĂRII INTERUMANE ÎN SLUJBA COMUNIUNII ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

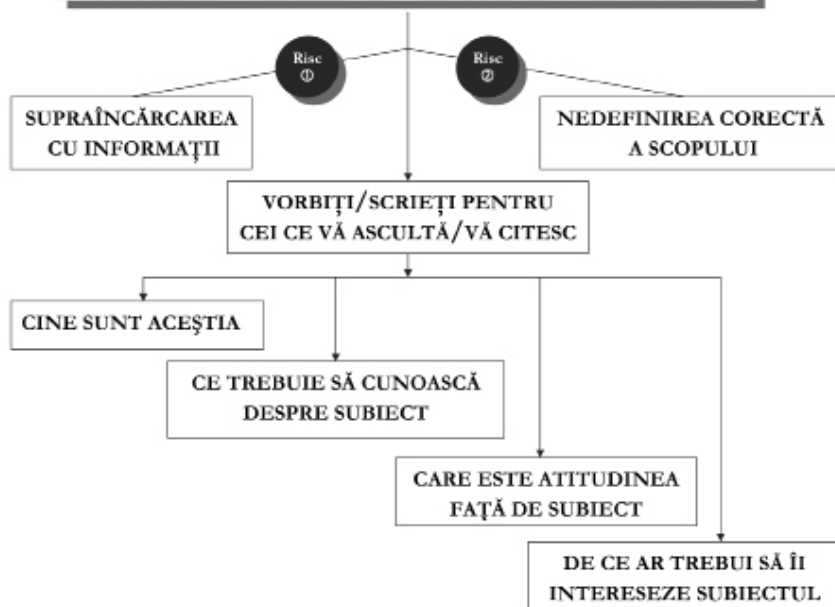
COMUNICAREA EFICIENTĂ*

Comunicarea este o parte vitală a rutinei zilnice.

CUM NE PETRECEM TIMPUL DE COMUNICARE

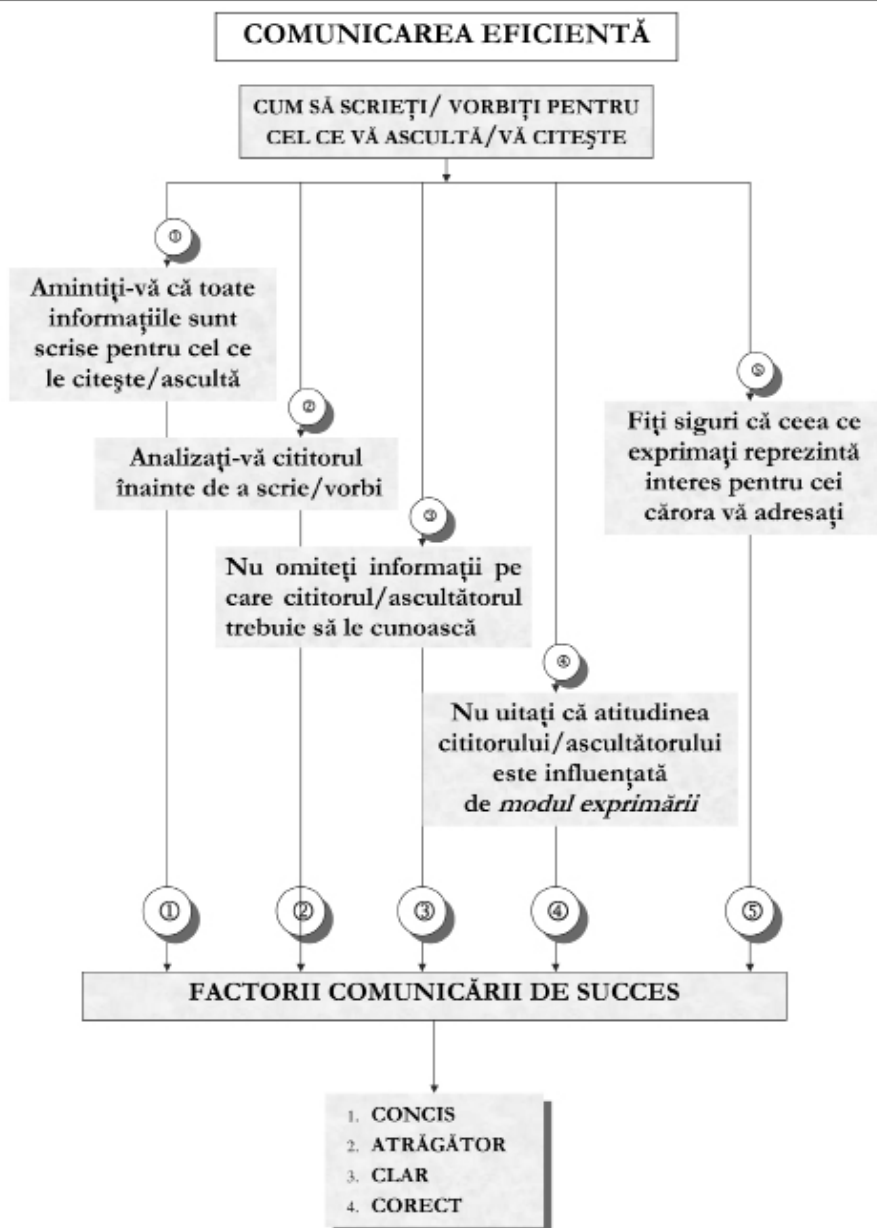
- 1 SCRIIND: 9%
- 2 CITIND: 16%
- 3 VORBIND: 30%
- 4 ASCULTÂND: 45%

☞ „Pentru a scrie bine, exprimă-te ca oamenii obișnuiți, dar gândește ca un înțelept. Sau gândește precum înțelepții, dar vorbește precum oamenii obișnuiți” (Aristotel).

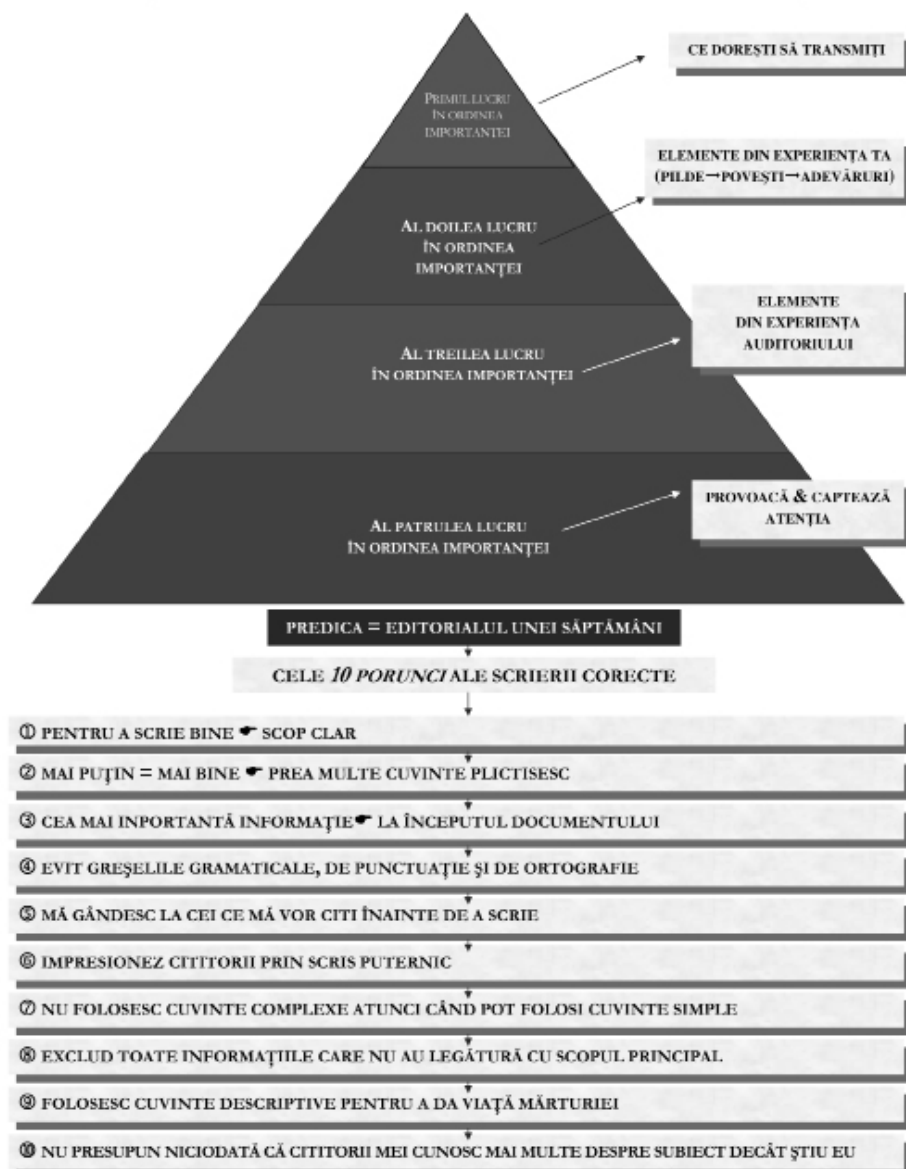
*Biblioteca Performanței în Carieră, *COMUNICAREA EFICIENTĂ*, Ed. BIC ALL, București, ed. a II-a, 2005, 137 p. (traducere Aurelian Sburlescu).

VALORI ALE COMUNICĂRII INTERUMANE ÎN SLUJBA COMUNIUNII ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

VALORI ALE COMUNICĂRII INTERUMANE ÎN SLUJBA COMUNIUNII ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

CONSTRUCȚIA *PIRAMIDĂ* A INFORMAȚIEI

VALORI ALE COMUNICĂRII INTERUMANE ÎN SLUJBA COMUNIUNII ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

VORBIREA CONVINGĂTOARE

VALORI ALE COMUNICĂRII INTERUMANE ÎN SLUJBA COMUNIUNII ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

DE REȚINUT

MAXIMA 1

DEȘI ȚINEREA UNUI DISCURS POATE FI DIFICILĂ, CONTAȚI PE FAPTUL CĂ PUBLICUL DOREȘTE SĂ REUȘIȚI.

MAXIMA 2

CUNOAȘTEȚI BINE SUBIECTUL ȘI SCOPUL DISCURSULUI PE CARE ÎL PREZENTAȚI. DISCURSUL ȘI PROPOZIȚIILE DIN INTRODUCEREA ACESTUIA TREBUIE CONCENTRATE ÎN PRINCIPAL PE SCOPUL DISCURSULUI.

MAXIMA 3

ÎN DESCHIDEREA DISCURSULUI REALIZAȚI O *CAPTATIO BENEVOLENTIAE*, PRINTR-O POVESTE-ANECDOTĂ-STATISTICĂ PRIVITOARE LA SUBIECT.

MAXIMA 4

FACEȚI O ANALIZĂ A ASCULTĂTORILOR ÎNAINTE DE A VĂ CONSTRUI DISCURSUL. AFLAȚI CE DOREȘTE PUBLICUL SĂ CUNOASCĂ, CÂT DE MULTE ȘTIE DEJA ȘI CARE ESTE ATITUDINEA SA ÎN ACEASTĂ PROBLEMĂ.

MAXIMA 5

ÎN LOC SĂ LĂSAȚI TRACUL SĂ VĂ ÎNCETINEASCĂ, FOLOSIȚI-L. CANALIZAȚI ENERGIA SUPLIMENTARĂ PE CARE O AVEȚI ÎN AȘA FEL ÎNCÂT CORPUL SĂ FIE IMPLICAT ÎN CEEA CE SPUNEȚI.

MAXIMA 6

REPETAȚI, ÎN FINALUL DISCURSULUI, SCOPUL. DACĂ ESTE POSIBIL INTRODUCEȚI O POVESTE SAU UN CITAT, ASTFEL ÎNCÂT CUVINTELE DVS. SĂ FIE MAI UȘOR DE MEMORAT –REȚINUT.

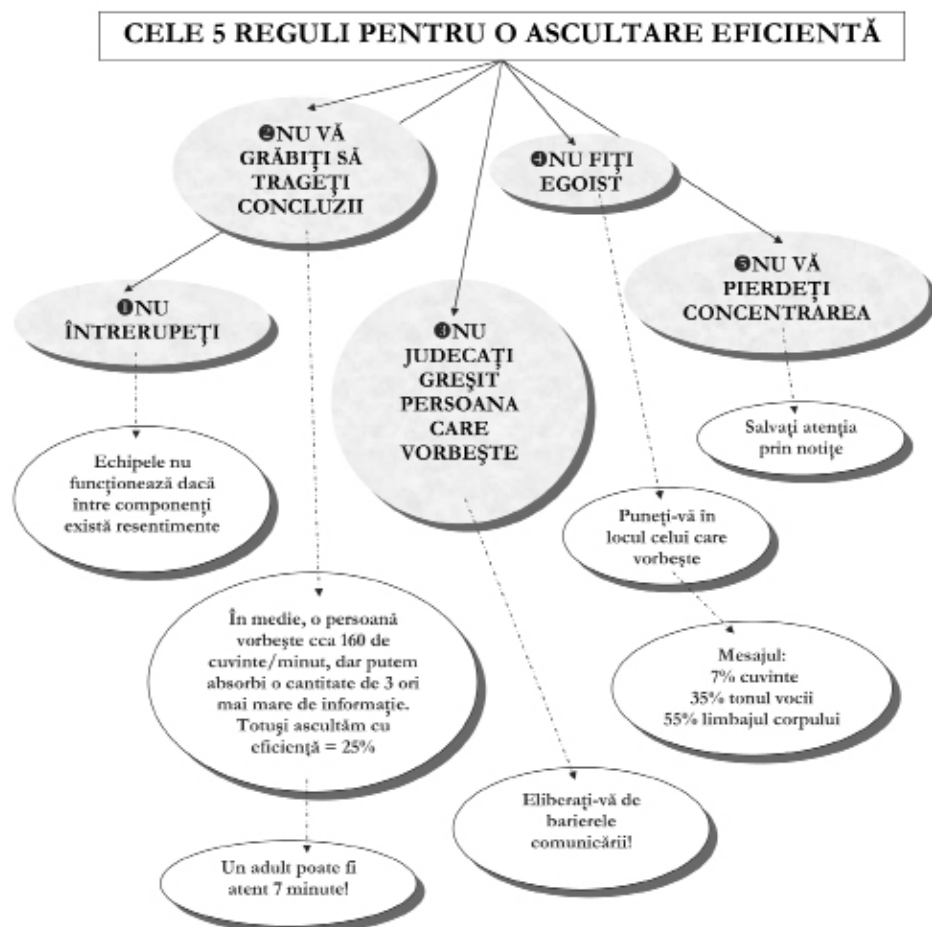
MAXIMA 7

SINGURA MODALITATE ÎN CARE PUTEȚI FI PREGĂTIT CU ADEVĂRAT PENTRU UN DISCURS ESTE SĂ VĂ PREGĂTIȚI INTENS PENTRU ACEASTA.

ASCULTĂTORUL PREDICII TALE ESTE MAI ÎNTĂI
DUMNEZEU!

VALORI ALE COMUNICĂRII INTERUMANE ÎN SLUJBA COMUNIUNII ÎN NUMELE LUI DUMNEZEU

ASCULTAREA E CRUCIALĂ, CHIAR DACĂ NU SUNTEȚI DE ACORD

📖 *Oamenii care sunt în dezacord, au o dispută, dar cei între care sunt disensiuni, se ceartă... Dezacordul este sângele unei democrații, disensiunea este cancerul său.*

Daniel J. Boorstin, istoric american (p. 119)

CUPRINS

Introducere: <i>Nevoia mărturisirii</i>	5
1. Importanța catehezei în propovăduirea creștină	9
1.1. Deschideri și perspective	9
1.2. Importanța contextului catehumenal	16
1.3. Comunicarea mesajului social în Biserică	20
2. Teme particulare – urgențe pastorale.....	29
2.1. Planul misiunii în context contemporan	29
2.2. Teme particulare. Exemplificări	49
3. Elemente introductive în teoria catehetică	90
3.1. Terminologie și teme majore	90
3.2. Noțiunea, terminologii specifice și împărțirea cateheticii. Modele catehetice actuale	94
4. Bibliografia științei catehetice în limba română.....	183
4.1. Scurtă listă de autori români și lucrări de specialitate	184
4.2. Lucrări românești noi în domeniul cateheticii	209
Scurt dicționar de termeni specifici.....	237
Bibliografia generală.....	241
Anexe.....	257